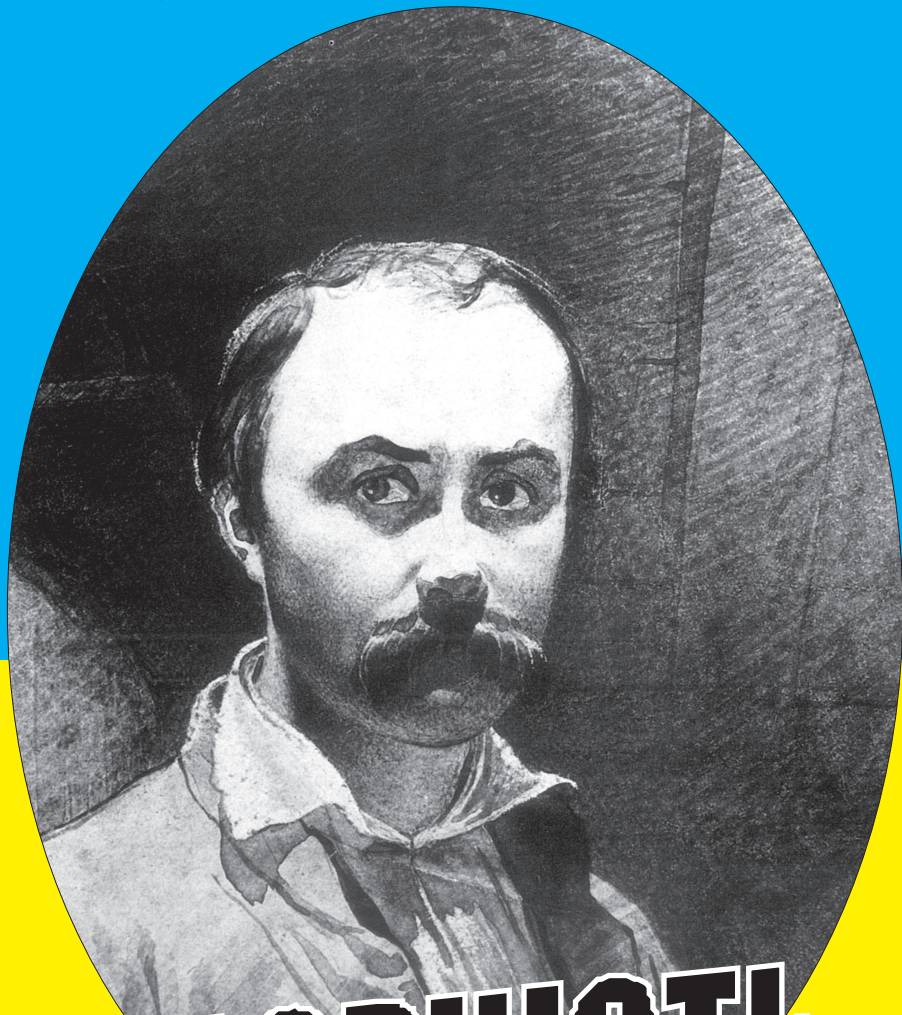

Спілка українських письменників Держави Ізраїль
עמותה של סופרים אוקראיניים ע"ר

СОБОРНИСТЬ

SOBORNIST

1-2 / 2014

ISSN1565-6837

+

№ 1-2 (50-51) 2014

СОБОРНІСТЬ

Січень-Червень

Міжнародний літературно-публіцистичний часопис українських письменників

Редколегія:
 Головний редактор
 Олександр Деко

Заступники гол. редактора:
 В Україні – вакантна
 Давід Маркіш (Держава Ізраїль)
 Світлана Іщенко (Канада)

Члени редколегії:
 Сергій Борщевський
 Леонід Вайсман
 Василь Горбатюк
 Микола Зимомря
 Юрій Каповський
 Степан Колесник
 Вольф Москович
 Антон Паперний
 Геннадій Сівак
 Видається з 1997 року
 Видає Олександр Деко

ISSN 1565-6837

У цьому числі:

Співчуття 2
 Нові лауреати... Кошелівця... 5
 «Соборність» представляє
 Чернігівську ООНСП України: 6
 Олена Конечна-передмова,
 М.Адаменко, Г.А.-Баран, Л.Білоцвіт,
 Л.Бондаренко, О.Брик, В.Буденний,
 С.Дзюба, Т.Дзюба, К.Дужа, О.Забарний,
 Д.Іванов, В.Коваль, О.Конечна,
 О.Крачило, В.Леус, В.Мастерова,
 С.Маринчик, В.Михайленко,
 К.Москалець, О.Олійник, В.Сапон,
 В.Сенцовський, О.Сердюк, О.Сокол,
 М.Ткач, Н.Ткаченко, М.Турківський
Представляємо Світлану Іщенко 130
Проза. Б.Гришук. Там... Іерусалим 140
Літературознавство
 М.Зимомря. Анни-Шарл. Вуцькі... 158
 Світлана Ленська. Про «Сніг...» 167
 Віра Жемберова. Проблема... 178
 Незабутні. Олена Теліга... 190
 Євген Баран – рецензія – 197
 Сторінка редактора – 199
 Зміст–260

Слава Україні! Спілка українських письменників Ізраїлю (голова – Олександр Деко), редколегія та редакція часопису «Соборність» висловлюють щире співчуття родинам, близьким, друзям, командуванню військових частин загиблих воїнів Українських Збройних сил, які ведуть збройний захист цілісності та незалежності України від збройних загонів терористів Луганської та Донецької областей України, підтримуваних російськими збройними силами. Причиною війни є бажання Росії зберегти владу над народами колишньої радянської імперії. Зичимо українським воїнам повернутися додому живими та здоровими! **Герої не вмирають!**

Слава Ізраїлю! Спілка українських письменників Ізраїлю (голова – Олександр Деко), редколегія та редакція часопису «Соборність» висловлюють щире співчуття родинам, близьким, друзям, командуванню військових частин загиблих воїнів Ізраїльських Збройних сил, які ведуть важку збройну боротьбу проти терористів, які обстрілюють ракетами Ізраїль з території Гази (Палестина). Ракети терористів не раз летіли над редакцією нашого часопису, а ми кидаючи роботу, бігли до бомбосховища. Така ситуація не нормальна й вимагає вирішення. Зичимо всім ізраїльським воїнам повернутися додому живими та здоровими! **Герої не вмирають!**

Вітаємо ювіляра

13 липня 1939 року у Васильківському р-ні на Київщині народився видатний український письменник: поет, літературознавець, публіцист Павло Михайлович Мовчан. 13 цього липня Павлу Михайловичу виповнилося – 75. Яка чудова нагода привітати та побажати. Тож, сердечно вітаємо усім українським письменницьким і журналістським гуртом Ізраїлю.

Сільська школа Великої Вільшанки була тим першим кроком, де набирался уму-розуму. Після школи спершу працював на суші. А коли втомився, поїхав працювати моряком риболовецького сейнеру. Там стало ще важче. Та молодий Павло не шукав полегшення – шукав своє місце у цілому світі, й знайшов його – вступив до Московського Літературного інституту імені Максима Горького. Через цей письменницький університет пройшли усі найвидатніші письменники. Але Павлу Мовчану здалося мало й він закінчує ще Вищі сценарно-режисерські курси. Тепер, сказав собі – годі! Запасу знань і професійності вистачить на всю мету життя!

Столиця імперії світила йому славою, достатком, знаходженням на вищому рівні ієрархії літератури. Але коли все вже було у його ніг, Павло Михайлович сказав – ні! Я маю бути вдома із своїм народом! І повернувся до Києва. Вдома була череда поетів. Павло Мовчан не виступав голосно з трибун. Не «ліз на очі» маститим. Не писав рецензій з баченням літератури на сто років вперед.

Він видав книжку й тихо написав на ній «Нате!» Що він дає, які вірші дає? І кожний тягнувся до першої книжечки поета. Так «Нате» отримала позитивний розголос. Потім були книжки: «Летюче дерево», «Зело», «Пам'ять», «Досвід», «Круговорот», «В день молодого сонця». «Голос». «Жолудь», і ще багато інших. Разом із книгами приходило визнання, слава, нагороди, довіра... секретар НСПУ, Народний депутат України, лауреат Державної Шевченківської премії, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта». Важке головування. Треба було відродити українську «Просвіту», яка відіграла величезне значення у ХІХ столітті й аж до Жовтневого перевороту 1917-го у справі розвитку української культури, потім заборонену диктатурою аж до розпаду імперії й відроджену через сімдесят років.

Павло Михайлович у розквіті творчих сил. Тож, зичимо дорогому ювілярові здоров'я, творчої снаги, здобутків разом із «Просвітою», успіхів та особистого щастя! Бажаємо Вам – многії літа, літа многії! З роси та води!

До наших читачів!

Слава Україні! Дорогі читачі! Ось це гасло, яке тепер вимовляє й новий президент України, й депутати ВР російські шовіністи в Ізраїлі розцінюють, як націоналістичне. Це як сорочка-вишиванка у часи радянської комуністичної диктатури. Було одягнеш, ага, ти націоналіст! Українська «Соборність» належить до періодичних видань дискредитованих в Ізраїлі, тому, що – вона українська. Промосковське українське посольство в Державі Ізраїль не тільки підтримує таку позицію держави свого перебування, але й саме веде нещадну боротьбу проти Спілки українських письменників Держави Ізраїль та її голови відомого українського письменника та громадського діяча Олександра Деко. «Соборність» ніколи не виступала проти України чи Держави Ізраїль. Все, що пишуть російські шовіністи проти Олександра Деко це наклепи, це вигадки хворих шовінізмом російських націоналістів. Це не пусті слова, я, головний редактор, готовий довести кожне надруковане в «Соборності» слово. У нас нема коштів ні на видання, ні на розсилку, але ми тримаємося. Тому просимо усіх одержувачів «Соборності» за інтернет розсилкою переслати кілька примірників друзям, однодумцям, письменникам, державним діячам, політикам, політологам, усім, кому знайдете за потрібне, для поширення накладу. Хай живе українське слово! **Слава героям!**

Спілка українських письменників Держави Ізраїль

גילדת הסופרים האוקראיניים במדינת ישראל

Журнал видається на громадських засадах
за спонсорські кошти

כתב-עת מוצא לאור על-ידי המתנדבים בסיועם הכספי של התורמים

Подані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.

Редакція не веде дискусій з приводу поданих матеріалів.

Відповідальність за достовірність фактів і всіх інших відомостей несуть автори публікацій.

Авторські матеріали висловлюють тільки точку зору автора.

Редакція залишає за собою право обережно скорочувати подані матеріали та виправляти мову.

Передруковуваєт наші публікації можна,
але посилка на «Соборність» обов'язкова.

Усі авторські права належать авторам.

Гонорар виплачується за замовлені матеріали, при наявності коштів.

Вісімнадцятий рік видання.

Почав видаватися у Києві 1997 р. з 1998 до 2004 року видавався в Німеччині.

З 2005 р. видається в Державі Ізраїль – ISSN 1565-6837.

Комп'ютерний набір та коректор Міли Шнейдер.

Коректор івритської мови Антон Паперний.

«Соборність» – Міжнародний художньо-публіцистичний часопис українських письменників.

Видавець Олександр Деко

Адреси редакції: пошта: 59110, Bat-Yam, P.O. BOX 1148 ISRAEL

E-mail: desob@mail.ru

© «Соборність»

Положення

про Міжнародну літературну премію імені Івана Кошелівця журналу «Соборність»

Міжнародна літературна премія ім. Івана Кошелівця журналу «Соборність» (далі – Премія), присуджується за публікацію літературних творів будь-якого жанру в журналі «Соборність», що відповідають високій вимогливості, яку мав Іван Максимович Кошелівець, як письменник: прозаїк, критик і теоретик літератури.

Премія присуджується редколегією за кращі публікації року.

Висунення на здобуття Премії здійснюють члени редколегії журналу «Соборність», читачі, творчі спілки Держави Ізраїль, Національна Спілка письменників України, Спілка українських письменників Держави Ізраїль, обласні організації НСП України.

Сума грошової винагороди, в залежності від спонсорських фінансових можливостей журналу, кожного року може бути іншою, а може і не бути. Рішення редколегії про присудження Премії друкується в першому числі часопису «Соборність» кожного року. Лауреатам вручається Диплом.

Рішенням редколегії журналу «Соборність» Міжнародною літературною премією імені Івана Кошелівця за 2013 рік нагороджені:

- 1. Павло Гай-Нижник (Україна)** – за добірку «Тебе я колихав ночами. Лірика». Поезії. «Соборність», №№ 1-2, сс.50-59, 2013
- 2. Іван Дзюба (Україна)** – за статтю «Розмова з добою на краю прірви». «Соборність», №№ 1-2, сс.18-25, 2013
- 3. Світлана Іщенко (Канада)** – за поезії «І мертву крапку похитне борвій» із циклу «Майдан» у «Соборності», №№ 2-3, сс.7-8 2013 р. та добірку «Поезії», «Соборність», №№ 3-4, сс.57-71, 2013
- 4. Дмитро Кремінь (Україна)** – за добірку «На круги своя» поезії, «Соборність», №№ 1-2, сс. 26-36, 2013, за статтю «Співці степової Еллади» сс. 31-36, за добірку «Деснянські елегії». «Соборність», 3-4, сс. 79-85, 2013
- 5. Світлана Ленська (Україна)** – за статтю «Забуті сторінки української прози 1920-х рр. (К.Онищенко, Г.Коцюба, О.Громів, С.Стеценко). Додаток: Мартиролог українських письменників. «Соборність» 3-4, сс.192-206, 2014
- 6. Олександр Пушко (Україна)** – да добірку поезій, «Соборність», №№ 3-4, сс. 21–30, 2013

**«Соборність» представляє Чернігівську
ООНСП України**

Олена Конечна
голова Чернігівської обласної
організації НСП України

**ЛІТЕРАТУРНА ЧЕРНІГІВЩИНА:
ВІД СИВОЇ МИНУВШИНИ ДО НАШИХ ДНІВ**

Про Чернігівщину розповідають ранні твори давньоруської літератури, створені як безпосередньо у нашому краї, так і написані за його межами. Серед них «Повчання дітям» Володимира Мономаха, «Житъе и хожденье Даниила Русьскыя земли игумена» ігумена Даниїла, чернігівський літопис 1179 року, «Повість об убієнні Андрія Боголюбського», «Слово про князів» (існує версія академіка Б. Рибаківа, що автором трьох останніх творів є письменник Кузмище Киянин, який жив у Чернігові у 70-80—х роках XII століття).

Із Сіверським краєм пов'язана і така визначна пам'ятка давньо-руської світової літератури, як «Слово о полку Ігоревім». Чимало фактів – специфічні діалектизми, географічні назви, топоніми, етноніми тощо – підтверджують гіпотезу про те, що автором цієї героїчної ліро-епічної поеми була людина з Чернігівщини.

Літературні пам'ятки XI-XII століть, пов'язані з Чернігівщиною, свідчать про їх високу якість.

Доба татаро-монгольської навали дала Україні таку літературну пам'ятку, як «Сказание об убиении в орде князя Михайла Черниговского с боярином Федором», що засвідчила незламність християнського духу і небажання підкорятися загарбникам.

До літописної літератури XV-XVII століть належать твори, написані монахами або представниками українського козацтва. Серед них літопис Леонтія Боболинського, створений у Свято-Троїцькому Іллінському монастирі в Чернігові, український козацько-старшинський літопис Густинського монастиря, Густинський літопис (автор цього літопису використав різні відомі джерела для розкриття історії України з найдавніших часів і до сучасності, в якій він жив, виклавши свій оригінальний погляд на історичні події), «Літопис самовидця про війни Богдана

Хмельницького і про міжусобиці, які були в Малій Росії після його смерті» (вчені вважають, що його автором був ніжинець Роман Анисович Ракушка-Романовський, козак першої полкової сотні Ніжинського полку).

Друга половина XVII століття явила світові імена таких чернігівських письменників, як Антоній Радивилівський та Кирило Транквіліон-Ставровецький (автор книг «Зерцало богословія», «Евангелие учительское», «Перло многоцінное»), Іоанкій Галятовський (церковний і культурний діяч, ректор Києво-Могилянської колегії), Данило Савич Туптало (поет, драматург та історик), Іван Величковський, Лаврентій Крцонович, Іван (Ян) Орновський.

Та найяскравішою постаттю цього часу стає Лазар Баранович, відомий український церковний політичний діяч, який збагатив літературу Сіверського краю публіцистичною і проповідницькою прозою. Основні його проповіді увійшли до книг «Меч духовный» і «Трубы словес проповедных», присвячених релігійно-моральним темам, життю Ісуса Христа та святих. В них письменник проповідує високі моральні принципи поведінки людей. Відомий Лазар Баранович також своїми віршами, написаними різними слов'янськими мовами.

Після його смерті чернігівську літературну школу очолив Іван Максимович (1651-1715), чернігівський архієпископ, автор дидактичних, повчальних і духовних віршів, написаних старослов'янською мовою. Вони увійшли до збірників «Алфавіт собранний, рифмами сложенний», «Зерцало от писанія», «Богородице Діво», «Театрон» та інші.

Сучасником і помічником Івана Максимовича був Антоній Стаховський, письменник, перекладач, перший префект Чернігівського колегіуму – визначного центру освіти і культури, в якому студенти не тільки отримували гарну освіту, а й розвивали свої творчі здібності: писали вірші, трактати, драматичні твори, займалися перекладами тощо.

Слід зазначити, що літературна Чернігівщина XVII-XVIII століть відзначалася багатомовністю. Письменники писали свої твори давньоукраїнською, старослов'янською, близькою до російської, польською, латинською мовами. В той час це не було ознакою належності до відповідної за мовою літератури. Все це були українські письменники. Через усю їхню творчість проходила гуманістична ідея, яка, перш за все, виявлялася у закликах до захисту вітчизни. У значній частині творів знаходимо думку про збереження миру, єднання слов'янських народів.

На кінець XVIII – першу половину XIX століття припадає творча діяльність визначного українського педагога і письменника Павла Білецького-Носенка, який народився в Прилуках, у дворянській родині, коріння якої йшло до старшинського козацького роду. Він зробив великий внесок у розвиток української літератури, пробуючи свої сили в різних жанрах: балада, байка, віршована казка, ліричні поезії, поеми, прозові твори, які писав російською та українською мовами. Девізом художніх творів письменника були слова: «Думай добре, роби добре, і буде добре».

У 1820 році у Ніжині була відкрита Гімназія вищих наук князя Безбородька, у якій навчалися майбутні видатні письменники. Саме тут сформувалася ніжинська літературна школа, з якою пов'язані імена Миколи Гоголя, Євгена Гребінки, Нестора Кукольника, саме тут пройшли першу школу творчих пошуків поет і перекладач Василь Любич-Романович, поет, редактор творів М. Гоголя, його друг Микола Прокопович, публіцист, прозаїк Микола Білевич, фольклорист Платон Лукашевич та інші.

В Ніжинській Гімназії Безбородька вчився й відомий український поет-романтик Віктор Забіла, друг Тараса Шевченка, і з Чернігівщиною пов'язане його творче життя. Він був доброю, порядною, артистичною людиною, грав на скрипці і бандурі, писав українські пісні, які свідчили про глибокий природний дар автора, знався з багатьма відомими діячами культури того часу. Його вірші «Где вітер вельми в полі» та «Не щечечи, соловейко» поклав на музику найвідоміший російський композитор того часу Михайло Глінка, з яким вони зустрілися у маєтку Григорія Тарновського в Качанівці на Борзенщині.

Літературне життя Сіверського краю буде неповним, якщо не згадати ім'я Тараса Григоровича Шевченка. І під час своїх відвідин Чернігівщини у 1843, 1844, 1845-1847, 1859 роках він написав десятки портретів, акварелей, поетичних творів, і коли перебував за межами України. Він писав поетичні твори, у яких висвічувалася українська тема: «Сон», «Чигирин», «Сова», «Хустина», повісті «Художник», «Музикант», «Княгиня» - ось лише деякі твори, історія написання яких пов'язана з Чернігівщиною. З іншого боку, Тарас Шевченко мав величезний вплив на літературне життя цього краю. Мов свіжий нектар, всмоктували в себе творчий шевченківський здобуток його сучасники: Віктор Забіла, Олександр Афанасьєв-Чужбинський, Яків де Бальмен, Микола Гербель, Пантелеймон Куліш, Микола Вербицький. Тарас Шевченко дав народу України українську мову, якою ми користуємося й зараз, й ще житиме віки.

З літературною Чернігівщиною другої половини XIX століття пов'язані імена Марії Вілінської (Марко Вовчок) та її чоловіка Опанаса Марковича. Тут Марковичі протягом кількох років вивчали життя простого народу, збирали фольклорний матеріал, підтримували зв'язки з представниками місцевої інтелігенції. Ці та інші враження Марко Вовчок згодом відтворила у своїх «Народних оповіданнях».

Імена іншого відомого подружжя, Пантелеймона Куліша і Ганни Барвінок (Олександри Михайлівни Куліш), пов'язані з хутором Мотронівка Борзнянського району. Це була садиба сім'ї Білозерських, до якої належала й Олександра Михайлівна. Тут вона народилася і тут в січні 1847 року побралася з П. Кулішем. Зіграли весілля, на якому боярином був Тарас Шевченко. З 1883 року, в останній період свого життя, уже відомим в літературі, автором багатьох романів, поетичних збірок, історичних наукових досліджень тощо, Пантелеймон Куліш разом з дружиною поселяється в Мотронівці на постійне мешкання. Тут поглиблюються його роздуми про переваги патріархально-хуторського життя над міським, триває робота над поетичним збірником «Дзвін», другу частину якого поет і критик М. Зеров назвав «однією з вершин української лірики взагалі». Після смерті чоловіка Ганна Барвінок дуже багато сил віддала популяризації та виданню його творів, увіковіченню його пам'яті.

Об'єднуючу роль у літературному житті Чернігівщини другої половини XIX століття зіграв Леонід Глібов. Після невдалої спроби вступити до Київського університету на медичний факультет майбутній відомий байкар склав іспит до Ніжинського юридичного ліцею (колишня відкрита Гімназія вищих наук князя Безбородька, в якій навчався М. Гоголь). Тут він зацікавився класичною поезією, читав «Кобзаря» Т. Шевченка, твори інших українських письменників, захопився байками, продовжив писати їх у Ніжині, беручи за основу байки Езопа й аж до Крилова, деякі писав оригінальні, а деякі з них переклав українською мовою.

Після закінчення Ніжинського ліцею Леонід Глібов працював у Чорному острові на Поділлі, в місцевій гімназії викладав історію та географію. 1858 року Леонід Глібов переїхав до Чернігова. Викладав історію у Чернігівській гімназії, вів журнально-публіцистичну діяльність, протягом 1861-1863 рр. видавав тижневу газету «Черніговский листок», яка у 1863 році була заборонена за публікацію матеріалів членів антикріпосницької організації «Земля і Воля», а сам видавець та редактор Леонід Глібов висланий до Ніжина під нагляд поліції. Йому пощастило бути висланим до Ніжина, оскільки його

дружина була донькою ніжинського протиєрея Федора Бордоноса. Тільки наприкінці 1867 року поетові вдалося повернутися до Чернігова, де він обійняв посаду завідувача Чернігівською земською друкарнею і жив тут до кінця свого життя. Ні вчителювати, ні випускати газету йому вже не дозволили.

У 70-80-х роках XIX століття Леонід Глібов був у центрі уваги літературної громадськості. Він продовжував працювати над новими творами. Писав нові байки, друкувався переважно у львівських газетах фельетони, п'єси, створив чудові ліричні пісні, зокрема вірш «Журба. – Стоїть гора високая» став народною піснею. У 70-х роках минулого століття Олександр Деко написав ґрунтовне дослідження «Де стоїть гора високая?» – зібравши публікації на цю тему в Україні, Росії та Білорусії майже за сто років, – де Л.Глібов написав вірш «Журба» й таким чином намагався помирити між собою Чернігівщину (Седнів), Поділля (Чорний Острів) та Полтавщину – місця, яким приписують написання цього класичного твору. Помер Леонід Глібов у 1893 році і похований у Чернігові.

Серед інших відомих чернігівських літераторів цього періоду – Степан Ніс, активний збирач і пропагандист фольклору, автор оригінальних творів з життя селян та козаків, які ґрунтувалися на народних переказах і життєвих ситуаціях людей, яких він добре знав; Роман Брандт, який знав двадцять мов, перекладав на російську мову твори слов'янських письменників, а також «Сонети» В. Шекспіра та «Лузиады» Л. Камоенса, писав оригінальні байки і займався перекладами; Олександр Кониський, уродженець села Переходівка, що на Ніжинщині, який, вже будиши знаним письменником та громадським діячем, любив приїждити до Чернігова і спілкуватися зі своїми однодумцями.

На Чернігівщині розпочав свою літературну діяльність Панас Мирний. У 1865-1867 роках Панас Якович служив діловодом у повітовому казначействі в місті Прилуки. Те, що бачив і пережив тут, він згодом використав у романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» та інших творах.

Період кінця XIX – початку XX століття в Чернігові означився активним суспільно-політичним життям. Тут діяла нелегальна місцева національно-культурна організація «Громада». Її активними учасниками були, зокрема, Михайло Коцюбинський, Борис Грінченко, Володимир Самійленко, Микола Вороний та інші. Робота «Громад» й визначала особливості літературного процесу в Чернігові.

Нині в колишньому приватному будинку Михайла Коцюбинського у Чернігові міститься літературно-меморіальний музей-заповідник його імені, присвячений життю і творчості письменника. Музей є осередком дослідницької роботи з питань вивчення літературної діяльності Михайла Коцюбинського, місцем згуртування творчої інтелігенції Чернігівщини, центром пропагандистської роботи по увічненню здобутків української культури. В різний час музей очолювали брат Михайла Михайловича Хома Коцюбинський, донька – Ірина Коцюбинська та внук письменника Юлій Коцюбинський. Нині директором музею є правнук класика – Ігор Коцюбинський. У 1992 році музей-заповідник став ініціатором заснування Обласної літературно-мистецької премії імені Михайла Коцюбинського, яку присуджують щороку за високопрофесійні твори у галузях літератури, архітектури, образотворчого, театрального та музичного мистецтва.

Володимир Самійленко (Сивенький) приїхав до Чернігова у 1893 році, мріючи влаштувати тут своє сімейне та літературне життя. У Чернігові В. Самійленко дописав драму «Маруся Чурайвна», створив п'єси «Химерний батько», «Драма без горілки», «Дядькова хвороба», написав чимало ліричних та сатиричних віршів. Йому належать рядки епітафії, викарбуваної на пам'ятнику байкаря Леоніда Глібова, з яким Володимир Самійленко зійшовся особливо близько. Він же сприяв переїзду до Чернігова Бориса Грінченка.

Борис Грінченко організував у Чернігові дійсно народне видавництво. Тут виходили збірки фольклорних творів, у редактованих ним альманахах друкувалися твори українських письменників – як з усієї України, так і чернігівських авторів. Борис Грінченко виявив себе не тільки як видавець, а й самобутній поет, прозаїк, драматург, байкар. У своїх творах чернігівського періоду Б. Грінченко порушував важливі соціальні проблеми з життя селян. Гострота його оповідань і повістей неодноразово ставала причиною цензурних втручань і переслідувань. Зараз у Києві є університет імені Бориса Грінченка.

Михайло Коцюбинський переїхав до Чернігова у 1896 році. Разом із дружиною Вірою Дейшею вони одразу ж включилися в активну діяльність за національне відродження українського народу, його культури й політичного самовизначення. Михайло Михайлович очолив літературне життя в місті. На початку ХХ століття місцем зібрання літераторів стала садиба Коцюбинських, куди щосуботи приходили письменники та творча

молодь і ознайомлювали присутніх з новими творами. «Суботи» проходили під виглядом приватних вечірок за склянкою чаю. Вони стали поетичною школою для молоді, насамперед для Павла Тичини та Василя Елланського (Блакитного).

Павло Тичина, уродженець села Піски (нині Бобровицького району) був всебічно обдарованою особистістю. Він гарно співав і малював, у дев'ятнадцять років був автором уже багатьох віршованих творів. На свою першу «суботу» до М. Коцюбинського він потрапив восени 1910 року. Тут прозвучали його вірші «Розкажи, розкажи мені, поле...», «Ви знаєте, як липа шелестить», «Де тополя росте», «Що місяцю зіроньки кажуть». Михайло Коцюбинський помітив у неспівомому юнакові іскру великого таланту. Йому сподобалася поезія початківця, і він рекомендував у «Літературно-науковий вісник» вірш «Ви знаєте, як липа шелестить», який там з'явився у 1912 році. Саме ним і був започаткований творчий шлях одного з найталановитіших ліриків слав'янської літератури.

Василь Елланський (Еллан-Блакитний) відвідував літературні «суботи» М. Коцюбинського разом з П. Тичиною. Тут бували також Аркадій Казка, Микола Сасенко, Сергій Устименко та інші представники передової молоді Чернігівщини. Василь Елланський звертав на себе увагу як обдарований юнак з великим нахилом до поезії, з тонким чуттям краси, любов'ю до природи і помітним нахилом до громадської роботи. За своєю вдачею він був натурою експансивною, емоційною, непримиренною. Складна еволюція його політичних поглядів. За юнацьких років він захоплювався культурницькою роботою, пропагуючи українську прогресивну літературу, мову, музику, одночасно працюючи в революційно-підпільних гуртках народницького характеру. А з початку 1918 року Еллан-Блакитний вже міцно стояв на позиціях боротьби за радянську владу і зближення з Комуністичною партією більшовиків України.

З Чернігівщиною другої половини XIX – початку XX століття пов'язані імена й таких українських письменників, як Любова Яновська, Степан Васильченко, Іван Капустянський, Олексій Плющ, Іван Ковалевський.

Буремні роки революції явили світу імена українських літераторів Чернігівщини, окрилених соціальними змінами. Серед них Василь Чумак, Григорій Чуприна, Зіновій Давидов, Дмитро Петровський.

Літературне життя періоду революції та громадянської війни на Чернігівщині збагачувалося не тільки за рахунок місцевих письменників. Деякі немісцеві літератори приїздили сюди на

деякий час, тут вони писали і видавали свої твори. Це, зокрема, Олександр Архангельський, Всеволод Вишневський, Михайло Кольцов, Мішші Сеспель (основоположник чуваської літератури, перекладач на чуваську мову творів Т. Г. Шевченка; недовгий час працював в Остерському земвідділі, рано пішов з життя).

На перші пореволюційні роки припадають публікації поетичних творів уродженців Чернігова Лади (Лідії) Могилянської та її брата Дмитра Могилянського, відомого під псевдонімом Дмитро Тась. У 1925 році сім'я Могилянських переїхала до Києва. Подальша доля Лади, а потім і Дмитра склалася трагічно: їх обох репресували.

Серед активних учасників літературного процесу на Чернігівщині у 20-30-х роках ХХ століття були Ігор Юрков, Андрій Михайлюк, Михайло Хазан, Пилип Рудь, Василь Бережний, Абрам Кацнельсон, Василь Нефелін, Олекса Ющенко та інші. Найпомітнішою постаттю цього періоду був Олекса Десняк.

Величезний вплив на земляків мала творчість Олександра Довженка. У 1937 році знаменитий режисер знімав у Чернігові фільм «Щорс», зустрівся з чернігівськими письменниками і журналістами. На час зустрічі літератори Чернігова знали О. Довженка як відомого автора фільмів «Арсенал», «Земля», «Аероград», які демонструвалися в кінотеатрах міста. У подальші роки Олександр Петрович ще не раз озветься до своїх земляків, створюючи їхні незабутні образи у кіно і літературі.

У час великих репресій 1930-40-х років Чернігівщина зазнала великих втрат у літературі. Були репресовані Василь Басок, Микола Вороний, Марко Вороний, Михайло Івченко, Аркадій Казка, Володимир Кузьмич, Василь Нефелін, Іван Савич, Микола Скуба, Олександр Соколовський, Григорій Яковенко та інші. У подальші роки їх усіх було реабілітовано, більшість із них – посмертно. Тільки Василь Нефелін, який повернувся до м. Остер, й у кінці 60-тих років наїжджав до Чернігова й навіть кілька разів був на засіданнях літоб'єднання при «Деснянській правді».

Друга світова війна (Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років) внесла у творчість чернігівських літераторів пронизливо щемливі ноти. Чимало з них опинилися на фронті і в партизанських загонах. Тема війни червоною стрічкою пройшла крізь творчість Олекси Ющенко, Миколи Шеремета, Степана Шуплика, Олекси Десняка, Михайла Шлома, Борислава Степанюка та інших.

У січні 1944 року в Чернігівській обласній газеті «Деснянська правда» був уперше надрукований нарис майбутнього відомого

письменника Юрія Збанацького, уродженця села Борсуків Остерського району. Тема війни стала однією з основних у його творчості. Майже в усіх його творах, відзначених державними преміями, увагою і любов'ю читачів, події відбуваються на Чернігівщині.

Патріотична тема, тема любові до Батьківщини, рідної Чернігівщини були характерні і для творів Андрія Бурлаки, вчителя з Ічнянщини, чиї поезії мали помітний вплив на літературне життя краю. Написаний у 1948 році його вірш «Поліські співанки» став програмним і визначив творчу дорогу поета.

Післявоєнний пік розвитку літературного процесу на Чернігівщині припав на 60-ті роки, період хрущовської «відлиги». Навколо редакцій газет «Деснянська правда» та «Комсомольський гарт» (колишній довоєнний «Молодий комунар» і післявоєнний «Комсомолец Чернігівщини») сформувався Чернігівське обласне літературне об'єднання, яке очолив Михайло Ігнатенко. Серед відомих літераторів цього періоду – Кузьма Журба, Дмитро Куровський, Володимир Мордань, Анатолій Давидов та інші. Науковий блок, тобто, літературознавство на рівні України представляв відомий літературознавець Півторадні. Слідом за ним ішов Олександр Деко.

Кузьма Журба (1922-1982), учасник Великої Вітчизняної війни, почав друкувати вірші ще у 1938 році. Його перша збірка поезій «Над красунею Десною» (1956) стала своєрідною заявкою на майбутнє. Збірки нарисів «Плем'я Прометеїв» та поезій «Дорога до щастя», що вийшли друком у 1961 році, засвідчили, що автор виріс як професійний літератор. Тож не випадково, що у 1963 році Кузьму Журбу прийняли до Спілки письменників України, що автоматично давало членство у Спілці письменників СРСР.

В наступні роки талановитий автор опублікував ще декілька збірок поезій: «Серп» (1969) та «Яблука падають» (1972), а також книжок для дітей («Перший грім», 1968; «Лісові гостинці», 1971). В останній збірці, яка з'явилася після трагічної смерті поета, Кузьма Журба знову і знову освідчувався в любові народові, Вітчизні. Він називав себе «сурмачем доброти», бо завжди славив доброту і мудре слово.

Дмитро Куровський (1922-1988) свій творчий шлях почав з Ніжинського педагогічного інституту імені М. Гоголя, до якого вступив у 1945 році. Тут він писав і перекладав вірші, які друкувалися у місцевій періодиці. Його перша поетична збірка «У

домі ріднім» вийшла 1959-го року, коли Дмитро Куровський уже вчителював. За нею з'явилося ще шість збірок, декілька з них адресовані дітям. Основною проблематикою творчості поета була тема любові до Батьківщини і рідного Придесення. Учасник Великої Вітчизняної війни, він завжди намагався згадати про тих, хто не повернувся з фронту, віддав життя за Вітчизну.

У 1971 році Дмитра Куровського прийняли до Спілки письменників України та СРСР. Цього ж року вийшла збірка «Ранок-рум'янок», а згодом – «Біла гречка гуде» (1972), «Срібний дощ» (1977), «Гриць і деркачик» (1979), «Хвала долі» і остання за життя «Прийду таким, як є...». Д. Куровський є також автором роману "Приморожений цвіт". Він неодноразово розказував на творчих зустрічах та у розмовах з друзями, що у романі повинен показати негативний образ комуніста-комісара, що сприяло пильній увазі органів КДБ до нього. І тільки політичні зміни в країні врятували його від ГУЛАГу.

З Ніжинським педагогічним інститутом імені М. Гоголя пов'язане ім'я відомого українського прозаїка, лауреата Державної премії імені Т. Шевченка, Євгена Гуцала (1937-1995). Він був активним учасником літературного процесу другої половини 50-х у Ніжині. Тут він писав віршовані та прозові твори, друкувався у місцевій пресі. Для пропаганди ранньої лірики Євгена Гуцала багато зробив Олекса Ющенко. Саме він домігся, щоб вірші молодого поета («Колоски», «Я зростаю на сонячній Поділлі...», «Бажання», «Ти зібрався в трудну дорогу...») побачили світ у «Літературній газеті» в січні 1959 року.

Після закінчення того ж таки року інституту Євген Гуцало працював у редакції обласної молодіжної газети «Комсомолец Чернігівщини» у Чернігові. Але він не брав активної участі у роботі Чернігівської літературної студії при «Деснянській правді».

Інший відомий прозаїк, теж лауреат Шевченківської премії Володимир Дрозд, який теж працював у «Комсомольці Чернігівщини» й робочі місця його та Євгена Гуцала були в одній кімнаті, навпаки брав активну участь у роботі місцевої літературної студії й активно виступав з критикою або схваленням творів літераторів Чернігівщини.

В 60-ті – на початку 70-х років свої перші поетичні збірки видали чернігівці Станіслав Реп'ях («Твоїм іменем», 1965), Петро Пулінець («Сонячна доля», 1969), Олександр Деко («Майстри чарівних звуків», 1968 - публіцистика), («Леонід Глібов. Дослідження і матеріали» 1969 – літературознавство), під одною обкладинкою з членкором АНУ директором Інституту мистецтвознавства АНУ Миколою Сиваченком. Книжка

документально показувала бажання та дії царської цензури на приниження української мови й тому дуже налякала вищі компартійні кола, тих, хто вже в наші дні душив українську мову, («Журливий заспів», повість, 1970), половину тексту книжки редактором та цензурою було викинуто. Після цих видань Олександр Деко був заборонений друкуватися. І тільки 1977 року зумів надрукувати переклади з німецької. Поезії Олександра Олійника («Олені на станції, 1971).

Серед низки літераторів – випускників Ніжинського педінституту 70-х років, які збагатили літературну скарбницю Чернігівщини своїми творчими доробками, імена Олександра Самійленка, Анатолія Мойсієнка, Володимира Сапона, Любові Пономаренко, Василя Струтинського, Володимира Сенцовського, Івана Просяника, Анатолія Шкуліпи, Таїсії Шаповаленко, Віктора Попка, Олександра Забарного та інших.

3 грудня 1976 року була створена Чернігівська обласна організація Спілки письменників України. Вона об'єднала десятьох членів Спілки письменників України, які тоді жили і працювали на Чернігівщині: Кузьма Журба, Дмитро Куровський, Ірина Коцюбинська, Вілій Москалець, Надія Петренко, Степан Пінчук, Павло Сердюк, Микола Турківський, Микола Славятинський, Станіслав Реп'ях. якого обрали головою спілки.

Серед тих, хто в різний час був у її лавах, Петро Дідович, Петро Зуб, Володимир Кашка, Володимир Кезля, Анатолій Крупко, Анатолій Ларченков, Борис Наріжний, Йосип Павлів, Гурам Патріашвілі, Микола Холодний, Микола Чорновус, Таїсія Шаповаленко, Іван Шевченко, Олена Шульга, Микола Шуст та інші.

Обласна письменницька організація почала активно приростати тільки в кінці ХХ на початку нового століття.

Нині Чернігівська обласна організація Національної спілки письменників об'єднує 38 талановитих майстрів слова, які є активними учасниками літературного процесу. Це члени НСПУ:

Микола Адаменко (1931), поет, прозаїк;

Ганна Арсенич-Баран (1970), поетеса, прозаїк;

Олеся Білоцвіт (1980), поетеса;

Лілія Бондаревич-Черненко (1954), поетеса, прозаїк;

Олексій Брик (1935), прозаїк, публіцист;

Василь Буденний (1947, член СПУ з 1983 р.), поет;

Андрій Деркач (1965);

Сергій Дзюба (1964), поет, прозаїк, публіцист, драматург, перекладач, пародист, критик;

Тетяна Дзюба (1966), поетеса, критик, літературознавець;

Катерина Дужа (1942), поетеса, прозаїк;
Олександр Забарний (1956), поет, прозаїк,
літературознавець, драматург;
Дмитро Іванов (1946), поет;
Микола Клочко (1934), поет, прозаїк;
Володимир Коваль (1969), прозаїк;
Михайло Кожедуб (1966), поет;
Олена Конечна (1968), поетеса, прозаїк;
Олексій Крачило (1965), поет;
Михайло Курдюк (1931), прозаїк;
Петро Куценко (1948), поет, перекладач;
Віталій Леус (1946), прозаїк, публіцист;
Станіслав Маринчик (1937), прозаїк, поет, кінодраматург,
есеїст; Валентина Мастерова (1957), прозаїк, поетеса;
Валентина Михайленко (1953), поетеса, прозаїк;
Костянтин Москалець (1963), поет, прозаїк, критик;
Ростислав Мусієнко (.....), поет, прозаїк, критик;
Олена Печорна (Сердюк) (1982), прозаїк;
Любов Пономаренко (Кириченко) (1955), прозаїк;
Іван Просяник (1947), прозаїк, поет;
Михайло Руденко (1940), прозаїк;
Володимир Сапон (1951), поет, прозаїк, літературознавець;
Юрій Сбітнєв (1931, член Союзу письменників Росії з 1973
року, член НСПУ з 2014 року), поет, прозаїк, публіцист,
сценарист;
Володимир Сенцовський (1952), прозаїк, поет;
Алла Сокол (1948), поетеса;
Михась Ткач (1937), прозаїк, публіцист;
Ніна Ткаченко (1953, член НСПУ з 2000 р.), поетеса;
Микола Турківський (1937), поет, прозаїк;
Володимир Шкварчук (1940), прозаїк;
Анатолій Шкуліпа (1950), поет, прозаїк.

Протягом 35 років Чернігівську обласну організацію спочатку СПУ, а потім НСПУ очолював Станіслав Реп'ях, поет, прозаїк, публіцист, перекладач, автор близько півсотні книг. лауреат численних літературних премій.

З 2011-го по 2013 рік керманічем чернігівських письменників був лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка Дмитро Іванов, широко відомий український поет. Він передав свої повноваження Олені Конечній, яку в травні 2013 року обрали головою Чернігівської обласної організації НСПУ.

Розповідь про літературну Чернігівщину буде неповною, якщо не згадати наших талановитих земляків-літераторів, які

нині живуть і працюють за межами Чернігівщини, а то й України: Юрій Мушкетик, Леонід Горлач (обидва – лауреати Національної премії імені Т. Г. Шевченка), Олександр Деко, Маргарита Козлова, Вікторія Климентовська, Оксана Куценко, Наталка Матюх, Анатолій Мойсієнко, Микола Побелян, Анатолій Соломко, Микола Ткач, Маргарита Хемлін, Станіслав Шевченко та інші.

Особливо тепле слово маємо сказати про Олександра Деко, відомого українського письменника, який родом із Чернігова, автора більше трьох десятків видань, книжок (про письменників Чернігівщини та Чернігова Віктора Забілу та Леоніда Глібова), який володіє виключними організаторськими здібностями, організатора Всеукраїнського товариства «Меморіал», першої масової організації проти комуністичної диктатури, колегу Андрія Сахарова в Україні, одного із організаторів Чернігівського земляцтва у Києві, ініціатора, автора та упорядника перших трьох «Календарів Чернігівського земляцтва» у Києві, які в кінці 90-х ХХ ст. були настольною книгою на Чернігівщині, засновника та головного редактора широковідомого у літературному світі спонсорського часопису «Соборність», який, мабуть, поставив вже не один рекорд, ініціатора цієї публікації земляків, автора «вінка новел» «Сніг на червоних маках», високо оціненого науковцями університету імені Масарика міста Брно на рівні європейської слав'янської літератури, «Шевченківського календаря», виданого тричі 2013 року до 200-річчя Т.Г. Шевченка, в якому прославляється і Чернігівщина, з якою дружив великий Пророк України, ветерана Другої світової війни, який у поважному віці очолює закордоном Спільку українських письменників, видає українські книжки у некомерційному видавництві та продовжує активно працювати, як письменник і редактор, якому закордоном «сниться Чернігів».

Автор складає подяку Олександрові Деко та Володимирі Сапону за консультації при підготовці цієї статті.

Література:

1. Деко Олександр. Леонід Глібов. Дослідження і матеріали. (Під одною обкладинкою з Сиваченком Миколою). Видавництво «Дніпро», Київ – 1969, 288 с.

2. Деко Олександр. Журлиний заспів. Документальна повість. «Радянський письменник», Київ – 1970, 124 с. «Журлиний заспів» у кн.: Олександр Деко. Твори. Том 1 (чотиритомового видання), Київ – 1997, сс. 157-292
3. Деко Олександр. Солов'ї співають на світанні. Роман. «Радянський письменник», Київ – 1988, 264 с.
4. Деко Олександр. Де стоїть гора високая? У кн.: Олександр Деко. Твори. Том 1, Київ – 1997, сс. 317-334.
5. Пулінець П. В. Брате мій, журавлику/Ред. В. П. Борисенко. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2002. – 48 с.
6. Деко Олександр. Не розбудити звіра. «Де стоїть гора високая», сс. 20-42. Київ. Видавництво Національної Спілки письменників України «Неопалима купина». 2003
7. Літературна Хмельниччина. ХХ століття. Хрестоматія. «Де стоїть гора високая». Хмельницький, 2005. сс. 248-267.
8. Самойленко Г. В. Літературне життя на Чернігівщині в ХІІ-ХХ ст. 2-ге видання, доповнене і перероблене. – Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2011. – 328 с.
9. З порога смерті: письменники України – жертви сталінських репресій / Авт. кол.: Бойко Л.С. та ін. – К.: Рад.письменник. 1991. – Вип. 1 / Упоряд. О.Г.Мусієнко. – 494 с.
10. Письменники Чернігівщини: Бібліографічний довідник. – Чернігів: КП «Видавництво «Чернігівські обереги»; Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. – 80 ст.
11. Письменники Радянської України: Довідник. – Радянський письменник. – К., 1976. – 416 с.
12. Письменники Радянської України: Бібліографічний довідник. – Радянський письменник. – К., 1988. – 720 с.
13. Сучасні письменники України: Бібліографічний довідник. – Біла Церква: «Буква». – 2012. – 568 с.
14. Самійленко О. С. – Вірші з Ніжина. Поезія/Передмова і упорядкування В. Сапона. – Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2010. – 56 с.
15. Турківський М. П. Наш кошовий. – Прилуки, КП «Прилуцька міська друкарня», 2014. – 108 с.
16. Довбенко Л. В. Я між вами, добрі люди/Ред. П. О. Громовий. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 1999. – 64 с.
17. Літературний Чернігів: Щоквартальний мистецький журнал літературної спілки «Чернігів»/. Головний редактор Михась Ткач. – Червень, 2008. - № 2.

Микола Адаменко

Адаменко Микола Петрович народився 20 грудня 1931 року в с. Загребеллі Сосницького району Чернігівської області в селянській родині. Батько загинув під час війни, мати залишилася з двома дітьми.

Навчався в Загребельській початковій школі, потім у Сосницьких семирічній та середній школах.

Почав писати здебільшого під впливом природи. Свої вірші віддавав на суд учителям української мови та літератури, які підтримували юного поета, як могли, допомагали порадами, були першими редакторами та рецензентами.

У 1950 році закінчив 10 класів і подався до Києва, мріючи вступити на відділення журналістики Київського університету ім. Т. Г. Шевченка. Рік провчився на романо-германському відділенні, а потім перевівся на українське відділення. Продовжував писати вірші, які все більше набували бунтарської гостроти. Один із них оформив як листівку, даючи читати тим хлопцям і дівчатам, яких вважав надійними. У січні 1953 року Миколу Адаменка заарештували. Покарання відбував на Північному Уралі (Нироблаг, лісоповал). У червні 1956 року на основі рішення Комісії Верховної Ради СРСР був звільнений, але без реабілітації. Не міг поновитися на навчання, важко було знайти роботу. Деякий час працював вантажником на станції Доч Борзнянського району, потім у рідному селі в колгоспі: спочатку на різних роботах, потім обліковцем тракторної бригади, нарешті – бригадиром садово-городньої бригади. Вступив на заочне навчання до Борзнянського технікуму плодоовочівництва.

Лише в 1962 році був реабілітований. Продовжуючи навчання в технікумі, поновився на 4-й курс (теж на заочне навчання) Київського університету ім. Т. Г. Шевченка. Закінчив технікум, потім університет, уже працюючи вчителем Полюшкинської восьмирічної школи Новгород-Сіверського району. Через 8 років переїхав до Сосниць, де працював учителем української мови та літератури у Сосницькій середній школі ім. О. П. Довженка до виходу на пенсію.

Автор поетичних збірок "Повінь", "Цвіт на морозі", "Прагнення неба", «Вибране», роману "Закон-тайга", повісті "На крутосхилі", книжки публіцистики "Планета Україна", краєзнавчого видання "Сосницький край у серці України", збірки катренів "У центрі кола", книги на історичну тематику "Володар казкових скарбів".

Нагороджений орденом "За мужність" III ступеню. Неодноразовий переможець Чернігівського обласного конкурсу «Краща книга року». Лауреат премій ім. Б. Грінченка та ім. М. М. Коцюбинського. Почесний громадянин Сосниччини.

НА ДОЛОНІ СВІТУ

Вгалузився наш кожен корінець
Туди, де в казку заглядає літо...
Гапішковка...Зелений хутірець...
Мачине зерня на долоні світу.
Я бачу крізь засніжені роки
Рожеву млу над озером глибоким,
Там метушаться чайки та крячки
І шелестять замріяні осоки.
В озернім мулі жмурять там лини,
Вони пливуть рибалкам прямо в руки,
А біля двору верби й ясени
Віщують нам печалі та розлуки.
Щось вимели із пам'яті вітри,
Але в її глибинах ще не пусто...
Йдем босоніж ранкової пори
На Убідь, отуди до лісоспуску.
Тремтить з ліщини вудильно в руці,
Від поплавця народжуються хвильки,
Клюють і бобирці, і окунці,
Краснопірки, лоскірки та оклійки.
А потім подамося до млина,
Де лотоки падучу ловлять воду,
Мірошник там дріма біля вікна,
Поскрипують колесами підводи.
Конячі думи коні там прядуть,
Дядьки ведуть розмови неквапливі
Про клопоти, про радості й біду,
Про рибу, про політику, про мливо...
Носило нас життя з кінця в кінець,
Але в душі цвіте, як Боже літо,
Гапішковка, зелений хутірець,
Мачине зерня на долоні світу.

К а т р е н и

* * *

Вирви зненависті під ногами,
Перекинуті дружби столи.
Коли друзі стають ворогами,
Значить, друзями й не були.

* * *

Схарапудились гори й долини,
Звідкись чується вовче виття.
Знову в нашої України
Аритмічне серцебиття.

* * *

З Росії і Польщі на нас колись сипались біди,
Росія і Польща були — наче хижого птаха два чорні крила...
Та Польща нам стала розумним і добрим сусідом,
Росія ж лишилась такою, якою була.

* * *

Щось сіємо,
А сходить все не те —
З насіння будяків
Овес не проросте.

* * *

Сяє у небі краса предковична,
Мрійно імляться далі навколо.
Цвітом покрилась за хатою вишня,
Яку вже мій син не побачить ніколи.

Ганна Арсенич-Баран

Поетеса, прозаїк

Арсенич-Баран Ганна Василівна народилася 26 червня 1970 року в с. Нижній Березів Косівського району Івано-Франківської області. Закінчила філологічний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені Василя Стефаника. Працювала в навчальних закладах Косівщини та м. Чернігова.

Нині — старший викладач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського.

Автор поетичних збірок “Рушник на калині”, “Музика черемхи”, “Розквітлий глід”, “Тремтять гіацинти”, “Обнадію весною”, книжок прози “Під райськими яблучками”, “У понеділок усе буде по-іншому”, “Як зайде місяць”, “Солодкі слова”, романів “Тиха вулиця вечірнього міста”, “Радуйся, Невісто неневісная!”, численних посібників та наукових публікацій. Упорядник антології української християнської віршованої молитви ХІХ – ХХІ ст. “Молитва небо здіймає вгору”.

Лауреат премії імені Михайла Коцюбинського.

Редколегія та редакція «Соборності», особисто головний редактор, сердечно вітають Вас, шановна гордовита березунка, талановита поетка у прозі, нині моя землячка, залюблена у рідні простори України: Підкарпаття та Придесення, з днем народження і разом із нашими численними читачами бажаємо Вам – мгогії літа, літа многії! З роди та васи!

Мій Березів¹

Хто каже, що не любить своєї батьківщини, – лукавить. Хто каже, що йому байдуже, де жити, чи «по цимбалах», де він народився, – або несусвітній брехлій, або дикий яничар, або штовбак безпросвітній.

Не любити своєї батьківщини – то не любити свого дитинства. А в тому дитинстві не кохати своїх мрій солодких, своїх стежок легітних, свого серця юного. Не любити своєї батьківщини – то не любити батька й матір, рідню й сусідів. Не любити свою батьківщину – то не любити свою Батьківщину, не любити ні людей, ні Бога... Не любити, урешті, себе...

Той край, що ти його вперше побачив, увіходить у тебе не лише теплим маминим молоком, а й незвичайною музикою барв і звуків. Ти так зростаєшся з ними, що сам стаєш акордом у цій музиці. Те зрощення чарівливе й природне, і де б ти потім не опинився, ця музика лунає в тобі й ти звучиш у цій незбагненній одвічній мелодії. Та мелодія не завжди струнка, академізму шукати в ній годі, але ця подекуди какофонія витворює такий чудливий мотив, що вичерпати його з тебе не зможе ніхто й ніколи.

Мій Березів живе в мені, а я ніколи не покидала його, хоч уже багато років сотні кілометрів простору розділяють нас. Мій

¹ Березів – село Косівського району Івано-Франківської області.

Березів живе в мені моїми предками, які ніколи не були залежними й не знали до себе слова «раб». Березів, що від слова «берегти» (бо ніде навколо не знайдете березового лісу чи гаю, ба, навіть поодиноких беріз украй мало в Березові й навколо нього), таки **зберіг** у собі дух волі й прагнення до свободи. Тут, як і в давні часи, понад усе люблять волю і свою землю, а за Україну кожен готовий віддати життя. І віддавали не раз і не двічі. І народжували нових, хто завжди був з любов'ю й з ненавистю на одних шальках терезів.

Люблю мій Березів за його живу традицію, не проминушу й не потоптану ніякими глобалізмами. Тут і сьогодні, на початку 21 століття, людину судять не за достатками й не за маєтками, а за честю родовою. А тому кожен намагається не ганьбити цієї честі, бо передає її як найдорожчу коштовність своїм дітям, онукам, правнукам.

У часи поневолень село жило подвійним життям. Неспроможний протистояти великим режимам, маленький Березів плекав у собі такий ярійний спротив, що жоден окупант не міг поневолити це горде поселення. Навіть радянський режим із його колгоспним рабством не вбив березівського духу, не знищив тієї традиції родової честі.

Гонорові березуни – так називають у сусідніх селах моїх односельців, а з ними й мене (один відомий письменник сказав колись про мене: «Це березунка, вона хлопа² за сміття не має», і засвідчив цим мою належність до гордого, навіть гордовитого березівського племені). Березуни... Чуєте: тут навіть твірний суфікс іменника-назви людини за її належністю до місцевості – інший, ніж у всіх решта випадках такого творення.

Березуни – то окремих вільний люд, що **зберіг** у цих горах дух лицарства й давнього боярства, дух вільної волі й, водночас, любові до свого закутка, до своєї материзни. Той дух – у праці й пісні. А пісня в Березові, як і сторіччя тому, лунає скрізь. Вона – під час роботи й весілля, суму й радості. Дитині можна не дуже добре вчитися в школі, але, Боже, борони, не брати участь у хорі, ансамблі, театральному гуртку. Така дитина не варта уваги, а в дорослому житті її теж не дуже поважають.

У Березові ніколи не припинялися традиції – і навіть, коли церкву гонили, а дітям не дозволяли ходити колядувати, навіть тоді усмирити й упокорити пісню й звичаєвий обряд не зміг жоден партійний функціонер. То ж із настанням волі Березів зі схронів пам'яті добув такі співанки, що зачудовуєшся від цього потоку

² Хлоп (діал.) – чоловік, мужчина.

великої світової енергії, перелитої в пісню. Чи багато ви знайдете сіл, де в автобусі, їдучи після роботи, хтось затягне співанку, а на цей «клич» відгукнеться весь автобус, і полине чарівна українська мелодія, і зворушать утомлене серце проникливі слова, і відпочине й оновиться звітрана душа.

Березів... Мій Березів... Стійкий, чистий острів у морі брудних пристрастей і турбот. Стійкість ця шляхетна й вільна, стійкість родової честі й свободи.

Невже, спитаєте ви, не було в Березові жодного підлого зрадника, убивці, нечесного баришника, ґвалтівника чи боягуза? Були, аякже. Чи коли без них жило хоч одне покоління людей на землі? Від Адама й донині не знало людство ані відрізка часу, щоб ця погань не плодилася й не множилася. Але Березів... Він забував про них або ж карав безжально: клав тавро нечестя на весь рід. І тоді, наче Каїнова печать, лежала на нащадках нечесть, і передавали її «з уст в уста», як фольклор, і лягала вона прокляттям на роді...

Політики нині кричать на всіх розпуттях про те, що необхідно зберегти українське село, а насправді самі ж донищують його доценту. Вистоюють у цьому двобої лише найміцніші. Мій Березів із таких. Він стоїть і молодіє. Правда, безжальний час наклав відбиток: чоловіки більше почали пити, а жінки не дуже встидатися. Та все ж ще існує великий бар'єр – ота родова честь, – який не відпускає в прірву моє село. Воно живе. Народжує дітей, і їхні голоси обнадіюють і вселяють сподівання, що житиме наша земля, що не зруйнує її ніхто й ніколи, доки стоятимуть Березови зі своїми віковичними рогатками-бар'єрами – честю, працелюбністю, волею, піснею, жертовністю, вірою й усеохопною любов'ю до великої матері України.

Мій Чернігів

Чи можна противитися долі? А чи й треба? Ці питання виникали в мене ще тоді, коли я в'їхала в цей древній град. Він широко розкидав рамена на Деснянські пагорби й, ніби велетень після раті, спочивав від липневої спеки. Я покохала його. Так закохуються молоді дівчата в зрілих мудрих мужів. Цей муж був сильний, але й ніжний, бо тримав на своїх долонях такі тремтливі спороди, що вони здавалися метеликами, різнобарвними й тендітними.

Тоді я інтуїтивно, як та справді неоперена дівчинка-недоліток, відчула його трепетну силу й млосну залюбленість його обіймів. Це було кохання з першого погляду. Не знаю, чи відчув це муж-велетень, але я дуже хотіла, щоб він відгукнувся на мої душевні порухи. І з часом він почав відгукуватися: спочатку з осторогою, яку виявляв до незнайомої чужинки, потім із першим легким захопленням, схожим на флірт, а далі – простягнув до мене руки й сказав: «Іди до мене...» Я пішла, бо давно його кохала, знала, що не змогла б пережити його байдужості чи ігнорації. Я ввійшла до нього й не хочу покидати його.

Я люблю його за те, що подарував мені рожеве диво мого життя – П'ятницьку церкву, за те, що звів мене з найкращими своїми людьми (то перлинні люди свого часу, сіль землі), за те, що дав змогу занурюватися в підземелля Антонієвих печер, за те, що подарував миті віртуального спілкування з Коцюбинським і реального – із його нащадками, за те, що на стародавньому Валу я впірнула у велич свого народу, за те...

Я покохала б його навіть лише за те, що осклілого морозяного ранку на могилі Михайла Коцюбинського, покритій кригою, хтось руками відігрів ім'я письменника, і воно, золотом писане, стало єдиним, що можна було розрізнити в цьому обледенілому світі. Дякую тим молодим рукам, бо вони ще більше закохали мене в мого велета, мужа, у мій Чернігів.

Олеся Білоцвіт

Я баланую між Було і Є,
між тим, що Буде,
між Завжди й Ніколи.
Бо вже Ніхто
(і, певна, що Ніде!)
не заперечить
безперервність кола.

З близьких і далеких стежок снуються земні дороги: то ранковочисті, то вечірньо-бентежні. Але їхнє світло ніколи не гасне, єднаючи не лише людські долі, а й материки.

Олеся Білоцвіт народилася на Чернігівщині 26 лютого 1980 року в сім'ї Ніни й Миколи Ткаченків – знаних в Прилуках журналістів і поетів. Саме через батьків-письменників з юних літ друкувалася під псевдонімом Білоцвіт. Під цим літературним ім'ям стала дипломанткою міжнародного конкурсу «Гранослов 2000», видала збірки поезій «Скрипка часу», «Стихія Сонця», «Передчуття наближень», «За силуетом слова». До Національної спілки письменників України прийнята в 2004 році.

За фахом поетеса – учителька географії та біології (закінчила природничий факультет Ніжинського педагогічного університету). Деякий період працювала в рідній Прилуцькій ЗОШ №6. Однак непереборне прагнення пізнавати світ і спрага емоційних вражень поманили в далеку далеч – аж на австралійський материк. Уже майже десять років Олеся Білоцвіт мешкає в Мельбурні, де потужна українська діаспора. У неї підрастають два сини. Свої почуття і відчуття поза Батьківщиною вона вкладає в поетичні рядки. Розлука для неї – це випробування на честь, на вірність, на любов.

Поезії

* * *

Приземкувата сіра тиша
в долонях спогади колише
і пеленає в чистий сніг,
що так зненацька підстеріг
мене на фоні океану.
Я виросту, я вища стану
від ностальгійної зими!
А ти цю тишу – обійми ...

12.10.2003 р.

* * *

Намалюю торішню осінь –
мокрый ранок і мокрий день,
де обіцянки стоголосі
не влучають ніяк в мішень.

Намалюю розмите небо,
в сизо-сірих відтінках дощ,

понад Удаєм змерзлі верби
і снігів обважнілу товщ.

Намалюю припишклу втому,
випадкових вітрів мотив,
невгамовність доріг і грому –
із ознакою... самоти.

23.10.2003 р.

До України

Зазирни в мої очі невідповідно,
відшукай непроорослі паростки див.
Бо збулося пророцтво – явилось Слово!
Від Землі і до Неба печалі змив
перший дощ,
перший сніг,
як перше мовчання...
Стрімголов прокотившись на хвилі снів,
все збулось,
все спізнилося,
все – востаннє...
І павук-хрестовик павутиння сплів.

Обійми мої очі, як день настане,
не вслухайся у шепіт мокрих беріз –
перший дощ,
перший сніг
і Сонце рум'яне
на долонях Планети вітер приніс!

11.02. 2003 р.

* * *

11 вересня 2006 року обірвалась земна дорога
мого батька – поета Миколи Ткаченка.
Це – присвята його світлій душі.

1.

Я навмисне кордони зрушила:
замість моря – віднині суша я.
Доки з радості зниклої вистигну,
колір смутку пізнає істину.

Я навмисне тумани бавила,
бо навіщо скорботі правила?
Хоч присниь коли – хай розплачуся,
ще з тобою разок побачуся!

12.02.2007 р.

2.

Осягаю Тебе дощем –
аж до відчаю, аж до щему!
Осягаю себе, нікчемну,
осягаю всі До і Ще...

Осягаю Тебе, як Час –
аж до скреготу, аж до схлипу.

Осягаю: яка велика
та Любов, що любив ти нас!

Осягаю Тебе...

15.02.2008 р.

* * *

Учуть мовчати
у собі про себе,
учуть невміло,
ніби немовля ...
І виднокіл,
що підпирає небо,
малюю зблизька,
кличу звіддаля.

Як ту Любов,
що проросла крізь мене –
в слова, бажання,
голубі дими.
Перефарбую сіре
у зелене –
хай буде літо!
А в тім літі – ми ...

10.12.2003 р.

Заперечую
заперечення
і зриваю
зелений
плід.

Твоє слово –
окличне
речення,
а мовчання –
громовідвід.

Не вивершую
правду
з домислів,
бо в прийдешнього
є береги.

І несучи я
свій світ
на коромислі,
і донести
немає снаги...

28.06.2008 р.

О птахо віща,
за зорі вища,
лети, лети!
Де полем-гаєм
бджола збирає
п'янки меди.

Де в теплих росах –
хлібів покоси
і стигне слід,
де хата біла
до річки бігла
поміж століть.

О птахо віща,
до сонця ближче
не рвись, не рвись!
Вона – бездонна,
німа й холодна –
космічна вись.

8.08.2000 р.

Я – смак,
смарагд, колючий терен...
Я – близорукість,
Я – п'ятьма ...
Я – те,
що виключенється з зерен,
Я – час,
якого вже нема!
Я – голод,
голос, голосище...
Я – драма драми,
Я – обряд...
Я – сміх,
Що за печалі вищий ...
Я – все,
але ... не все підряд!

10.12.2007 р.

Прости цю яв
і зустріч цю прости.
В охапок позбирай
проміння косе.

Не здогадайся,
хто для мене ти,

іди по травах,
по квітках, по росах,

по білих снах,
по музиці іди –
нащо тобі
Говерла й Міссісіпі ?

А як не стане
суші ні води –
не озирайся,
бо душа засліпить!

12.04.2000 р.

Лілія Бондаревич (Черненко)

Народилася в Білорусі. Виросла в західнобілоруському місті - на перехресті різних культур: білоруської, польської, литовської, єврейської.

Твори письменниці – це філософські роздуми про долю і буття, про вічні цінності й чесноти, про душу і Бога. Вони наповнені духовними архетипами, в яких зашифрований код слов'янської нації. Це – бабусина скриня, любисток, Чумацький шлях, бандура, українські церкви та Єрусалим, Біловезька пуща, білоруські цимбали, Єфросинія Полоцька – берегиня Білої Русі.

Резонансна книга авторки - «Зона грає блюз», написана в 1999 році. Вона про підлітків, які опинилися за колючим дротом за скоєні злочини. Колонія (письменниця тривалий час працює з цими хлопцями як учитель літератури та естетики) й досі грає блюз. «Це блюз самотності, самоти, спокути гріхів. Блюз надії, – говорить пані Лілія. – Він як молитва за цих дітей, за всіх нас, за вміння бути людьми серед інших людей... Не вдарити, не засудити, підняти, обійняти, повірити...». Нині вона є головним редактором друкованого альманаху «Горизонт» Прилуцької виховної колонії, єдиного серед пенітенціарних закладів України.

Пише українською, білоруською, російською мовами. Автор 10 книг: «Зона грає блюз» (проза, російською мовою); «Красавік кахання» (поезія, білоруською мовою), «Прошлогодний дождь» (поезія, російською мовою); «Жінка, яка дещо знає» (українською та білоруською мовами); «Відьма з майбутнього» (українською та білоруською мовами); «На берегах любові» (українською та білоруською мовами); «Від берегів

Десни до Сожа» (білоруською мовою); «Ми всі – подорожні», (українською та білоруською мовами), «Матушка Віра» (російською мовою); «Густинські етюди» (російською мовою).

Нагороджена премією білоруського святителя, стародавнього філософа та просвітника Кирила Туровського; російською премією Фонду Іоанна Златоуста; Міжнародними літературними преміями імені Григорія Сковороди «Сад Божественних пісень»; «Тріумф»; імені Василя Стуса; Пантелеймона Куліша; обласної – імені Коцюбинського.

Член національних Спілок письменників України, Білорусі.

Редколегія та редакція «Соборності» сердечно вітають Вас, шановна пані Лілія Бондаревич, поета та прозаїка, з ювілеєм не на «перехресті колишніх століть», а сьогодні, реально, і не бійтесь зустріти «тінь Пілата», навпаки зробіть його присутнім на нашому святі літератури з усім його позитивом і негативом й у трикутнику Рим – Єрусалим – Чернігів Ви станете зіркою особливої величини, яка сяятиме дуже довго. Разом із нашими численними читачами бажаємо Вам –
многії літа, літа многії! З роди та васи!

Поезії

ТОПИТ БАБУШКА ПЕЧЬ...

Какофония звуков –
Дышим в них и живем.
И не взять на поруки
То, что жизнью зовем.
А в души половине
Вновь шансон захрипел.
Новостная лавина –
Спасся тот, кто сумел.
Наводнения снова,
Снова цены растут.
Грипп свиной... Теле-шоу...
Лгут повсюду. И – тут.
На Карибах пираты,
На майданах шумят,
Раздаются награды
Тем, кто так виноват!..
Нашим внукам и детям
Дарим что про запас?..
И не век, не столетья -

До затмения час?..
Где-то снова стреляют
Не в мишени - в людей.
И в объятьях мечтают
Задушить поскорей.
Вся планета, как глобус,
Нам в ладони легла...
Сколько ярости, злобы –
Полусвет, полумгла...
Навсегда я запомню
Вкус депрессий во рту.
Не на полночь - на полдень
Я часы заведу.
Наши судьбы украли –
Что мы делаем здесь?
За порталом печали
Есть и речка, и лес.
И негромкие вещи,
Что повыше наград:
Дарит хорошие вести
Весь в подсолнухах сад...
Как-то вдруг ненароком
Сброшу полвека с плеч –
Где-то в детстве далеко
Топит бабушка печь.
Тишина на Полесье...
На огонь я смотрю.
Тишина в поднебесье,
У земли на краю.
Пред затмением дайте,
Дайте мне посмотреть,
Как в бревенчатой хате
Топит бабушка печь...

* * *

Кому венок терновый,
Кому – нимб.
Мой пьяный бард седой
Забыл все песни.
Мой рыцарь-тамплиер
Давно погиб.
И жить без них

Совсем неинтересно.

Таинственный
Мистический маршрут –
Иллюзий тепел,
Сгусток давней боли...
Король по жизни кто-то
Или шут.
Сальери, может, Боже,
Поневоле!

У каждого
Свой главный монолог...
А блеск нагрудной скифской
Пекторали -
Лишь призрачный
Несбывшийся намек,
Лишь отголосок
Вековой печали.

По случаю
Достался чей-то крест.
Чтоб выбрать свой,
Нет мужества и воли.
Больнее
Этого на свете нет –
Чужие иль несыгранные роли.

Как жить
Средь лицемеров и лжецов?..
Как много скверны
И грехов, и злата!
...На перекрестке
Умерших веков
Все бродит виновато
Тень Пилата.

Олексій Брик

Олексій Григорович Брик народився у селі Кузьминцях Гайсинського району Вінницької області. Юнацькі роки минули в місті Гайсині. Згодом переїхав до Чернігова.

Закінчив два вищі навчальні заклади. За фахом – філолог і психолог. Працював учителем, директором школи. Відмінник народної освіти.

Відзначений державними нагородами й літературними преміями: лауреат премій «Смарагдова ліра», імені Михайла Коцюбинського та Леоніда Глібова, семиразовий лауреат обласного конкурсу «Краща книга року», нагороджений медаллю Національної спілки письменників України.

Викладач університету. Член Національної спілки письменників України. Його твори надруковані в місцевій, обласній, всеукраїнській пресі, а також міжнародних часописах. Деякі з них відомі зарубіжним читачам багатьох країн, а книжка «І возлюблю...» зберігається в бібліотеці музею Ватикану та в Московській національній українській бібліотеці, як і книжка «Всі хочуть жити» – у музеї Яд-Ва-Шема в Єрусалимі, «А дерева мовчали» – у бібліотеці Страстбурського університету.

Крім названих, ще друковано книги: «Диво-жінка», «Гра в коники», «Не схили чола», «Спадкоємиця мудрих», «Таємниця амулета», «Шоколадка», «Подвійна пастка», «І буде завтра», «Без Батьківщини», «У погоні за примарами», «А серце б'ється», «Двоє», «Врятуй життя...», «У зашморзі часу».

Олексій Брик – співавтор восьми книг, публіцист і редактор.

Квітка

Етюд

Струшуючи бузкову піну, кружляв надворі травень. Небо мінилося, граючи барвами. Все світилося наскрізь, блищало діамантовими іскрами, переливалося то різким, то матовим світлом. Густим килимом укрили землю фіалки. Їхній запах заповнив довкілля, й дурманив голову. Місто спочивало в полудневій тиші. Непорушно стояли дерева.

Вдихаючи трепетну синь, центральною вулицею міста крокувала зеленоока красуня. Очі жінки випромінювали таке світло, що в темряві вони, мабуть, мерехтіли, як світлячки. Кругле ніжне підборіддя й кирпатий засмаглий носик красуні скидалися на витвір мистецтва.

У руці – букетик польових квітів. Та й сама вона була, ніби квітка. Висока, струнка, напрочуд вродлива, вдивлялася в очі весни, вслухалася в її ледь чутливе дихання – збудливу

таємницю свіжості, красу природи, що завжди відроджується й відроджується.

Чоловіки не відводили від жінки поглядів. Мовчки зупинялися, думаючи своє. У їхньому заглибленому думанні – спогади юності – й сила кохання...

А сонце яскраве у небі – та смуток за серце бере...

У такі хвилини зовсім зникає реальність...

Очі жінки випромінювали світло. На голові – сяєво німба, крок легкий, ніби злет подиху. Йшла, не поспішаючи. Модно пошита сукня щільно прилягала до тіла, підкреслюючи її античну статуру. Тугі, напівоголені груди звабливо визирали крізь виріз сукні.

На залицальників уваги не звертала, презирливо на них лиш позирала, розважна й непокірна, мов тигриця, її чоло прорізувала зморшка.

Одухотворене в неї обличчя й гордовито стулені уста! Вродлива жінка з ледь помітним гримом...

А сонце грало промінням барвистим, що заблукало в нетрищах повітря, висвітлювалось небо синім кахлем. Лунала в серці пісня про кохання.

Ця жінка-квітка всіх зачарувала. Так хочеться її поцілувати. Про що ти мрієш? Чи гадаєш справді, що врода вічна, як саме кохання? Якби ж то все насправді так було!..

Я дивився на неї й відчував, що з кожною хвилиною вона все дужче хвилює мене й нестримно вабить до себе. У серці зароджувалася мелодія пісні, що бентежила душу. Здавалося, зараз злечу над землею й, підхоплений тією чарівною мелодією, полину в безмежний простір неба, легкий, як пір'їна.

«Квітко, – подумки мріяв, – нехай руки мої відчують твої ніжні, як сама молодість груди, і я притулюся до щоки цієї безмірно звабливої красуні. Ні, лише простягну руку й приголублю Квітку...»
Простягнув – і розтулив повіки: я обіймав повітря.

Відчув такий колісковий смуток. Був той смуток незвичайний. Хотілося особливого, гарного, хоч знав: гарне – то біль душі, бо за кожним гарним відчуваєш біль гіркоти. Та все ж не полишала надія, що ті зелені зіниці помітять і оцінять мене.

А серце моє все співає, й життя, що я дуже люблю, веде мене знову до неї...

Крокую їй назустріч, боязко беру за руку. У відповідь – легкий дружній потиск. А з вуст, ніби музика: «Мені подобається посміхатися. Нехай кажуть, що для мене це лише гра. Головне, щоб була людина, яка кохає мене й скаже: «Доброго дня, Квітко! Як добре, що ти є на світі!

Очі мої просинаються в особливому баченні й такі здобувають сокровенне світло. І весь світ тріпоче-міниться в моїх очах. Я ніби народжуюся заново. Спогади п'янять і хвилюють, проникають щемом у груди – правічна надія закоханих.

І хоч життя своє нам повторить не можна, я знову прославлятиму тебе: будь благословенна, Квітко!

Василь Буденний

Буденний Василь Йосипович народився 20 вересня 1947 року в селі Смолин Чернігівського району Чернігівської області. Закінчив філологічний факультет Київського державного педагогічного інституту. Доцент кафедри слов'янської філології Чернігівського національного педагогічного університету.

Автор збірок: «Дарунки вересня», «Орбіта зернини», «Третє повернення», «Живиця жнивного тепла», «Моя ти, земле», «Сиве багаття», «Під сьомим небом», «На вістрі власного меча», «Дев'ятисил», «Осяяння», «Шлях до осяяння», «Життя у слові», «Поживна меса», «З жебрацької торби», «Прощання з вороним», «З гіркою правдою на ти», «В серцях злинялий помаранч», «У притчах суть єства мого»; збірок для дітей «Абетка-мозаїка», «У школі і вдома», «Прочитай і розмалюй», «Рано-вранці на зорі», «Вундеркінди з нашого під'їзду». Лауреат премій ім. О. Десняка, ім. М. Коцюбинського.

Поезії

* * *

Вчорнілий сад німує в самоті,
Зотлілий дух витає вже незримо.
Це ж в сірому обчовганім дранті
Жнивує сиву слякоть передзим'я.

Які жнива, такий, бач, і врожай:
В душі печаль, непевність, сумовиття,
Нема тієї радості, на жаль,

Що так буяла в ошалілім літі.

Нема й не буде, як там не крути,
Хіба шукать у внуках та у дітях?!..
Німує сад, мов я у самоті,
До нього йду навзаєм душу гріти.

* * *

Мені б на смітник всі печалі
Та й загулять на всю губу.
В цім світі дивних аномалій
Забутися й про все забуть.

Забуть гаразди й негаразди,
Про те, чого нема й що є,
І вже не згадувать ні разу
Про ваше горе та й своє:

Про те, що у країні дурнів
Доводиться нам животіть,
Де з нас сміються навіть кури
Вже більше двох десятиліть:

Такий ландшафт, така землиця,
Здається, Божа благодать,
А нами править заздрість, ницість,
Що й матір ладні вже продать.

Морочу голову: хто ж винен —
Що ми із вами отакі,
Що й досі вільні на колінах
Чужі збираєм срібняки;

Чужі думки, чужі насмішки...
І дух, і мова — все чуже...
З небес дивується Всевишній;
Невже ж оце народ, невже?!

Сергій Дзюба

Український поет, прозаїк, публіцист, дитячий письменник, драматург, перекладач, пародист, критик.

Дзюба Сергій Вікторович народився 20 вересня 1964 року в м. Пирятин Полтавської області. Закінчив факультет журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Президент міжнародної громадської організації «Чернігівський інтелектуальний центр» (яка об'єднує 48 українських та зарубіжних письменників, журналістів, перекладачів і науковців); голова Чернігівської міської організації Національної спілки журналістів України; почесний професор Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»; член зарубіжних академій: Слов'янської літературно-мистецької Академії (м. Варна, Болгарія), Міжнародної літературної (науково-мистецької) Академії «Македонія Презент» (м. Скоп'є, Республіка Македонія), Міжнародної Академії літератури та мистецтва Удмуртії. Член Національної спілки письменників України з 1996 року.

Автор 46 книг, присвячених дружині – письменниці, науковцеві й журналісту Тетяні Дзюбі (на думку фахівців, це – єдиний такий випадок в історії світової літератури), зокрема збірок поезій «Колись я напишу останнього вірша» (1995), «Сонце пахне снігом і яблуками» (1997), «У липні наших літ» (2006); книжок пародій «Любов з тролейбусом» (2003), «Зима така маленька, мов японка» (2004) та «Кожній жінці хочеться... на Марс» (2005); повістей-казок «Кракатунчик – кленовий бог» (1999), «Гопки для Кракатунчика» (2003), «Душа на обличчі. Нові пригоди Кракатунчика та його друзів» (2007); книг публіцистики з радіоверсіями: «Тато у декретній відпустці» (2007), «Як я був агентом ЦРУ» (2008), «Ловець снів» (2009), «Замінований рай» (2009), «Заєць, мавка і кулемет» (2010), «Королі і «капуста». Неймовірні пригоди українця Павлюка» (2011), «Життя між кулями» (2011); збірки прози та публіцистики «Троянці» (2012); книги рецензій «Несподівані зустрічі продовжують життя» (2013); численних літературно-критичних публікацій у періодиці. В співавторстві з Іриною Кулаковською створив роман для дітей «Потягуськи» (2008).

У 2013 році в Польщі вийшла книжка віршів Сергія і Тетяни Дзюби «Розмова чоловіка і жінки» польською та українською мовами (перекладачі Роксана Кжемінська, Маріанна Хлопек-Лабо і Анна Тилютка; художниця Ядвіґа Квятковська). А в 2014-му в США побачила світ книга Сергія і Тетяни Дзюби «Вибрані вірші» англійською й українською мовами (перекладачі Люба Ґавур і Богдан Бойчук). Автор і режисер-постановник 36 радіоп'єс, в яких зіграв головні ролі. Упорядник та видавець 10 антологій і збірників сучасної української поезії та прози. Перекладач зі шведської, туркменської, італійської, білоруської, перської, казахської, латиської та інших мов. Автор українських пісень.

Твори Сергія Дзюби перекладені 50 мовами і надруковані в 23 країнах. Їх прочитали, прослухали і переглянули в книжках, газетах, журналах, по радіо, телебаченню та в інтернеті понад двох мільйонів людей з усього світу.

Нагороджений медаллю Міністерства оборони України «За сприяння Збройним Силам України» (2009), почесними грамотами Кабінету міністрів України (2004) та Спілки письменників Білорусі (2010).

Лауреат премій імені Михайла Коцюбинського (1998), Миколи Гоголя (1999), Василя Стуса (1999), Дмитра Нитченка (2000), Івана Кошелівця (2003), Григорія Сковороди (2005, 2011), В'ячеслава Чорновола (2010), Миколи Лукаша (2010), Пантелеймона Куліша (2011, 2013), Леоніда Глібова (2012), Панаса Мирного (2014) та ін.

У 2014 році став лауреатом Малої Нобелівської премії – Міжнародної літературної премії імені Людвіга Нобеля «Будон» (Удмуртія) та Міжнародної літературної нагороди «Золотий перстень» (Македонія).

Дещо про любов справжнього непрофесіонала

Для того, щоб зрозуміти поезію, потрібна тиша. Не раптові, дрібно нарізані кружальця пауз, коли відчуваєш себе затравленим монстриком, готовим однією рукою грати на фортепіано, а іншою – ламати стілець.

Ви знаєте тишу, яка нагадує молитву? Напій з самотності і болю, який у нас називають спокоєм?

Я люблю таку тишу, вірші моєї дружини Тані і мудру поезію молоді Ліни Костенко. Бідні юні поетки 2000-них! Часто вони лише переказують молодість. Але найкрасивіші, найвитонченіші руки її величності Жінки, підставлені для поцілунків усьому світу – вже не кохання і ще не велика поезія. Душа філософа – щира і одночасно недоторкана, як музика.

Я люблю Бога і відчуваю його у переповнених тролейбусах. Тому мало ходжу до храму. Особливо на великі свята. Там суєтно. Він сниться. Я без кінця думаю про Нього. Мені цікаво сперечатися з Ним. Все-таки Він трохи розуміється на драматургії. Ну, й кортить дізнатися про останню мить свого життя! Більше я думаю тільки про Таню.

Так, я люблю кохати. Кажуть, у цьому світі професійно не можна займатися двома речами: коханням і поезією. Отож я – справжній непрофесіонал.

Я навіть Україну люблю – хай їй грець! І Чернігів, де мешкає багато жадібних та заздрісних людей, немає площі Бетховена і вулиці Шопена.

Мабуть, у нинішні смутні часи, часи політичного лицемірства й гіркою запаху громадянської війни, поет повинен не зриватися на фальцет, жити на Землі, проте у Всесвіті. Тільки я не завжди пристаю на це універсальне слово «повинен», бо доволі люблю себе. Ще б пак! У мені – стільки позитиву: я – добрий, більш-менш талановитий і дуже скромний.

Взагалі, я люблю уявляти, як колись ви вигадаете мене. Це буде нескладно! Вигадаете, мов ляльку, яка вміла говорити і знала невеличкі почуття – розміром від народження до смерті.

Можливо, ви схочете мати мене напам'ять – як акваріум із рибками золотої ментальності. Раптом я роздмухаю хоч одне ваше бажання чи викинусь зі своєї химерної вежі у ваш правильний світ?

Інколи ви випили б найгіршого вина і лягли в ліжко – не так вже й важливо з ким. Інколи ви відчуваєте себе іржавим авто, самотнім, як Земля напередодні Потопу.

Мабуть, тоді ви трішки позаздрите мені, якого любило й ненавиділо стільки інших. Просто ви подумаєте, що я ніколи не був купою металевого брухту.

Дивно: колись ви неодмінно вигадаете мене... І це буде неправда.

Балада про відьму та екстаз (бувальщина)

Був час, коли усе вже по цимбалах,
І муха позіхала на столі...
Аж раптом в гості пані завітала –
Влетіла у квартиру на мітлі.

Обрала холодильник для посадки,
Дарма що той, мов танк, задеренчав,
І чемно запитала: «Все в порядку?
Ти що – ніколи відьми не стрічав?!»

Я щось заплямкав вражено губами,
Морським вузлом зв'язало язика:
У мене вдома – зовсім гола дама,
Та ще й мітлу тримає у руках!

Вона ж пройшлась граційною ходою:
«Та що з тобою? Чом, герою, зблід?!
У нас удома кепсько із водою,
Я хочу лиш помитися, як слід...»

... Давно яєчня на плиті схолола,
Сусід уже сусідку відлюбив,
А пані в ванні – дві години – гола!
Все ж добре, що дружина у батьків...

Наразі вийшла – Боже, ледь не плаче,
Мітлу свою від збудження скубе:
«Я мала все – холодну і гарячу,
Я знов відчула жінкою себе!

Та про такого справжнього мужчину
Всім подругам до ранку розповім...»
І я подумав: «Слава Україні!
Ну хоч одній, на диво, догодив».

Тетяна Дзюба

Поетеса, критик, літературознавець, журналіст.

Дзюба (Мурзенко) Тетяна Анатоліївна народилася 19 липня 1966 року у с. Брусниця Кіцманського району Чернівецької області. Закінчила факультет журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка та аспірантуру Інституту літератури Національної Академії Наук України. Працювала завідувачем відділу Чернігівської обласної газети «Гарт», власкором газети «Молодь України» у Чернігівській області, викладачем Київського інституту «Слов'янський університет» та Чернігівського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Докторант Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук, доцент. Член Національної спілки письменників України (з 2002 року) та зарубіжних академій: Національної спілки журналістів України, Міжнародної літературної (науково-мистецької) Академії «Македонія Презент» (м. Скоп'є, Республіка Македонія) і Міжнародної Академії літератури та мистецтва Удмуртії.

Авторка збірки поезій «Акомодація до часу» (2000), літературознавчої книги «Талант як міра ваги» (2008), монографії

«Спрага народу і спрага Вітчизни. Публіцистика другої половини ХІХ — першої третини ХХ ст.: модель національної ідентичності» (2012), численних літературно-критичних і літературознавчих публікацій у газетно-журнальній періодиці та наукових виданнях. В 2013 році у Польщі вийшла книга віршів Тетяни і Сергія Дзюби «Розмова чоловіка і жінки» польською та українською мовами (перекладачі Роксана Кжемінська, Маріанна Хлопек-Лобо і Анна Тилютка; художниця Ядвіґа Квятковська). А в 2014-му в США побачила світ книга Тетяни і Сергія Дзюби «Вибрані вірші» англійською й українською мовами (перекладачі Люба Гавур і Богдан Бойчук). Упорядник і автор антологій сучасної української поезії «Пастухи квітів» (1999) та «Станція Чернігів» (2002). Разом зі своїм чоловіком – письменником Сергієм Дзюбою – та композитором Миколою Збарацьким написала цикл пісень. Перекладає з білоруської.

Твори Тетяни Дзюби перекладені 50 мовами світу. Друкувалася у багатьох вітчизняних та закордонних виданнях.

Лауреат премій імені Миколи Гоголя (1999), Михайла Коцюбинського (2001), Бориса Нечерди (2001), Дмитра Нитченка (2002), Івана Кошелівця (2003), Григорія Сковороди (2005), Леоніда Глібова (2011), Пантелеймона Куліша (2012) та ін. Нагороджена Почесною грамотою Спілки письменників Білорусі (2010).

У 2014 році стала лауреатом Малої Нобелівської премії – Міжнародної літературної премії імені Людвіґа Нобеля «Будон» (Удмуртія) та Міжнародної літературної нагороди «Золотий перстень» (Македонія).

* * *

Режисер прибіє до сцени
монету
і почнеться
вкотре
театральний
сезон.

Та на раз
щось переплутається
у сценарії
Всевишнього постановника,
де завше панувало:
ти в залі –
я на сцені,
та з точністю до навпаки.
Нас не розділятиме більше рампа
житейських умовностей...

Ми не станемо тривожити тіні

класиків,
ти
не зватимеш
мене
Офелією,
А з нот-літер
складеш звичайне ім'я,
щоб почути у ньому
приховану музику.

Я зіграю тобі свою юність,
ти зіграєш мені свою вірність,
природа чотири рази перефарбує
декорації...

Опісля залишаться листи,
немов квитки на старий,
викинутий з репертуару
спектакль,

фото, як невикористані
афіші,
поруділий сніг, підтоптаний біль,
рампа та ще трохи часу,

доки нас назавжди розділить
завіса.

* * *

День відступив вокзальним гармидером –
І тіні стали довгими, як колії,
Що ведуть у тупик ночі.
Їх перетинають жінки,
Здрібнілі анни кареніні,
Котрим вибавлення від проблем
Гарантоване лише до ранку.

* * *

І буде тиша кольору надії,
І буде спокій кольору щастя,
І впаде яблуко, розлетівшись надвоє,

Його половинки з'їдять щасливі закохані,
І не помітять за гіллям заплаканої Єви,
Яка прокляла свій давній авітаміноз.

Катерина Дужа

Народилася 15 грудня 1942 року в селі Риків Козелецького району Чернігівської області.

Вищу освіту здобула в Чернігівському педагогічному інституті. Викладала математику. Працювала в районній газеті.

Лауреат Міжнародного літературного конкурсу "Гранослов".

Автор поетичних збірок: "Дві волошки" (1992), "Жінка на заході сонця" (1997), "А небо світає..." (1998).

Автор прозової книги "Забутий полонез" (2002).

Автор книги «Три долі» (2004), де зібрані лірика і проза.

* * *

Се місце святе. Тут росла
маленька-мала сиротина...
На самім крайку села
стояла убога хатина...

Бували тут сонечко й рай.
Мела надвечірня пороша...
Сопілко! Хутчіше заграй!
Яка ж бо то пісня хороша!

Співала небесна зоря...
Колиска в саду колихалась...
І снились маляті моря...
А вишенька все осміхалась.

* * *

Я звикла до поля, до світла.

Не в темному лісі,
не в чорному затінку
 грілась дитинна душа.
На теплому сонечку, вітрику,
 в житнім колоссі...
А цвіт польової ромашки
 мене потішав!..
І спів перепілки і жайвора,
 трави і роси,
І небо просторе, веселе,
 сумне й мовчазне.
Не можу забути предива
 дитячого й досі...
Краса некриклива
 і ніжна хвилює мене.

* * *

Розбурханий настрій.
 І вітер. І нерви.
І сльози невдачі в душі,
 наче перли.
Засніжений простір
 у грі скрипаля.
І ще не готові до снігу поля.

Хоча ще не вечір,
 але і не ранок.
Так боляче серцю
 тривожити рану!..
Та скрипку настроїти
 вміє скрипаль.
І скоро втече непотрібна
 печаль.

* * *

Грім.
Розгніваний вітер гуде. Бурелом.
Грім.
Розтروщений явір. Картина розбою.

В моїй відчайдушній душі – перелом.
Не слід потішатись такою любов'ю.

Град.
Уражений ворон шарпнувся крилом.
Град.
На пір'ї дрібнесенькі крапельки крові.
В пораненій пам'яті хаос, надлом.
Життя зупинилось у хибній любові.

Схід.
Гроза страхітливий притишила крок.
Схід.
Потоки дощу обірвалися круто.
Із серця не змилася зраджена кров.
На совісті буде довічна покута.

* * *

По травиці котиться, котиться дим...
Вижовклі листочки вгортаються ним.
Із-за хмари виглянув сонячний день.
А тривога в серці вистукує: тень!

А змінити?.. Все. На порозі роса.
По росі морозяній лізе оса...
У тремкім неспокої мліє душа.
Трішечки на Бога надіється... Ша!..

Літо безтурботне почапало в сад...
А трава зістарилась, вицвіла вся.
Згорблена акація ген вдалині.
Як їй пережити суворії дні?

* * *

Все залишити... Залишить.
На самоті себе покинуть.
Надії... Мрії... Білий світ
жорстоко дихає у спину.

Себе спитати... Запитать
у долі дозволу наївно.
Затамувавши болі, стать
на кладочку хитку терпіння.

І знов любити... Полюбить.
Себе... Надію... Білу днину...
І знову вірити... Не вбить
живучу іскорку безвинну.

* * *

Не вірші у мене, - а мамина хата і сад.
І вечір, застиглий в осмуті назрілих досад.
Купання любистку і м'яти в наївності дум.
І сліз у натомленім серці зачаєний сум.
І вітру хмільного у тиші неклика гра.
І ледве помітна за Києвом Чорна Гора.
Я віршами тішу не себе, а землю мою
і дощик з водою живою для неї молю.
Як дощик не прийде – сльозою гіркою впаду
на м'яту прим'яту в моєму вишневім саду.

Олександр Забарний

Олександр Вадимович Забарний народився 29 квітня 1956 року у поліському містечку Прилуки, що на Чернігівщині, у вчительській родині. Педагогами були прадід, дід, батько, а згодом сімейну династію продовжив і Олександр, його сестра, донька...

Навчався у міській середній школі №4, яку свого часу закінчила відома українська поетеса Любов Забашта. Вона часто запрошувала до рідної школи своїх колег. Тож зі шкільних років запам'ятав Олександр зустрічі з Андрієм Малишком, Платоном Вороньком, Валентином Бичком та іншими відомими письменниками. Ці зустрічі згодом вплинули на вибір професії. Після закінчення десятирічки вступив на філологічний факультет Ніжинського державного ордена

Трудового Червоного Прапора педагогічного інституту імені Миколи Гоголя. Саме там, у літературній студії Гоголівського вузу, якою керував письменник і літературознавець Павло Сердюк, пройшов гартування мистецький хист майбутнього письменника.

По закінченні вузу працював учителем, інспектором райвно, заступником директора з навчальної роботи Прилуцького педагогічного училища імені Івана Франка. З 1992 року працює в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя на посадах старшого викладача, доцента, проректора з навчальної та методичної роботи, декана філологічного факультету.

Захистив кандидатську дисертацію про творчість письменника з української діаспори Василя Барки. Автор 5 навчальних посібників для вищої школи та більше ста наукових публікацій. Відмінник освіти України.

Поет, прозаїк, публіцист. Автор книг: «Пастелі Полісся» (1992), «Лелеки не зраджують» (1995), «До таїни образу» (1997), «Акорди серця» (2003), «За лаштунками літа» (2006), «стежина пам'яті моєї» (2010), «Калинова сповідь» (2011), «Під знаком білої плями» (2012). «Гришниця» - нова книга письменника.

Член Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України. Лауреат міжнародної літературної премії імені М. В. Гоголя «Тріумф» та обласної літературної премії імені Леоніда Глібова.

Поезії

* * *

Як хочеться мені густим туманом
Лягти в долоні буйногрових трав,
Щоб недозрілий серпень вранці-рано
Підвівся наді мною із заграв.

Під спів пташок злітатъ думками в небо,
Промчати вітром, не шукаючи доріг...
Мені для щастя зовсім мало треба:
Щоб жити і творити вільно міг.

Щоб день оцей дзвенів, немовби пісня,
Щоб небо відмикав лелечий ключ,
Щоб в грудях від кохання було тісно,
І Київ щоб зорів з дніпрових круч.

А ще так хочеться, щоб Україна
Нарешті піднялася із колін.

Й прошепотіла над ставком калина:
«І буде мати, буде гордий син»...

Юркові Покальчуку

Горює горе... Серце повне болю.
А пам`ять все верта думки назад,
Від неї не затулишся рукою
І ні порад не знайдеш, ні розрад.

Її не заховаєш десь у скриню,
І не проп`єш у шинку, як було...
Чому ж на сповідь я до тебе лину,
Аж зморшки переорюють чоло?

Невже ж ми так заборгували долі?
Хіба ж не ми сміялися до сліз?
І на Майдані, як на ратнім полі,
Виспівували сто разів «на біс»...

Тепер ти, брате, у останній вирій,
Злетів у вишиванці..., плач душа!
Спливає час, минають будні сірі...
І поминальна чарка не втіша.

Безсоння

І треба такому статися
У чорній кав`ярні ночі...
Замість того, щоб відіспатися –
Не можу стулити очі.
Бо достиглі зорі-яблука
Золотять вихрясті сади,
А сягнистий місяць поглядує
Відігнати мій сон куди.
Аж до поки хлопчисько-ранок
Поскидає тумани з пліч
І засіє росою ганок,

Відігнавши чаклунку-ніч.
І народиться справжнє диво –
Закипить небосхилу мідь,
І покотить небесне Ярило
День новий по шляху століть.
м. Ніжин

Дмитро Іванов

Іванов Дмитро Йосипович народився 22 жовтня 1946 року в селі Тарасівка Новгородківського району Кіровоградської області.

Закінчив філологічний факультет Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Працював кореспондентом Кіровоградської районної газети «Зоря комунізму», слюсарем у радгоспі, старшим редактором Чернігівського науково-методичного центру народної творчості, головою Чернігівського обласного літературного об'єднання. З 1991 року — головний редактор Чернігівської обласної молодіжної газети «Гарт», член Національної спілки журналістів України, заслужений журналіст України.

Член Національної спілки письменників України, автор поетичних книг «Зерно і любов» (1977), «Грай, сопілонько моя» (1979), «Там, де народжуються райдуги» (1981), «Заповіти мого роду» (1983), «Стремено» (1986), «Червоний корінь» (1987), «Маминих слів чорнобривці» (1991), «Зорі над Україною» (2005), «Здрастуйте! Я повернувся!» (2007), «Монолог з тридцять третього» (2008), «Село в терновому вінку» (2008), перекладів з російської, білоруської та інших мов.

Лауреат Республіканських премій України імені Тараса Шевченка та премії імені Миколи Островського, Всеукраїнської премії імені Нечуя-Левицького, Міжнародної української премії імені Григорія Сковороди, Літературної премії імені Михайла Коцюбинського, Обласної літературної премії імені Олекси Десняка, Міжнародної премії імені Володимира Винниченка.

Поезії

З нас насміхалися:

Василю Стусу

«Чорні воли».
Нами орали,
З нас
Жили тягли.

Нам посилалося:
«Темна юрба».
Брала на палі нас
Чорна злоба.
Гноїли нас в тюрмах,
Палили в печах,
Шилом нам світ
Випікали в очах...
Важко і страшно
Йдучи із імлі,
Кров'ю
І потом гірким
Довели,
Що ми — не худоба,
Не темний народ,
А переможники
Чорних заброд!
Із первовічного
Зла чорноти
Сонячні
Вперто
куємо
мости!
З чорного хліба
І досі ростем,
Сильні
й терплячі,
Як наш
чорнозем.

Зорі над Україною

Котиться країною
В теплі краї «Кур-р-р-ли-и!»
Зорі над Україною,
Ми

ще

не вимерли.

Нас вже не б'ють батожиною.
Ми вже — не чорні воли!

Зорі над Україною,
Ще вас
не продали?

Нас
із лихою годиною
Ще веліар не вловив.
Зорі над Україною,
Чом же заплакані ви?

Важко йдемо тернинною
Стежкою
в зоряний час.
Зорі над Україною,
Не покидайте нас!

... Буде давитись піною
Власною
вражий страх,
Доки над Україною
Сяє Чумацький Шлях.

Доки іде руїною
Слово рідне
в синцях...
Зорі над Україною —
Наших батьків
серця.

* * *

Чуєш, клекіт прощальний лелечий
Небесами лункими несе?
Поклади мені руки на плечі,
Подивись мені в очі — і все.

В час печальний глобальної втечі
Теплини й теплоти — світ трясє.
Поклади мені руки на плечі,
Подивись мені в очі — і все.

Коли землю змордують хуртечі
Й заблискочуть льоди, як гласє,
Поклади мені руки на плечі,

Подивись мені в очі — і все.

Але в тебе — огром порожнечі
У зіницях
байдужість пасе!
Поклади мені руки на плечі,
Подивись мені в очі — і все...

Зрозумів:
ці мольби недоречні —
Почуття вже ніщо не спасе.
Не клади мені руки на плечі.
Не дивись мені в очі
Це...

* * *

Літо за літом минає...
Мамо, невже Вас немає?!
Мамо, присніться мені
Та поговорим хоч в сні.
Скажете, де Ви спинились,
Як Ваша хата нова.
Ви вже там з батьком зустрілись?
Ви вже тепер не вдова?

* * *

Він стрів мене у яворах.
На груди лапами обперся,
Щасливо в очі зазирає,
Лизав лице, об ноги терся.

І пахнув рідно, як раніш,
Сараєм, полем, бузиною;
Котивсь на radoщах в шпориш,
То біг вперед, то йшов за мною,

То лопухам у вуха гув
Й дівчачим платтям зла накоїв,
Аж засміявся дід Інгул
У жменю греблі кам'яної.

А вже як в лузі я спинивсь,
Де обняла мене калина,
Під серцем в мене примостивсь
І дихав тихо, як дитина.

Його усяким я знавав:
М'яким, жорстким, несамовитим,
Та злим ніколи не бував
Мого села
родинний вітер.

Балада про стару вовчицю

Вовчиця вилізла із лігва.
Худа, кульгава, одноока.
Терник праворуч — спить,
і зліва
Мовчить вільшина кособока.

Попереду чутливим листом
Вартує тишу осокір.
Велика ніч іде над лісом.
Ночують
сонце, птиця, звір.
Та не вона. їй треба їсти.
Живіт судомить до виття.
І кожен крок по їжу — іспит
Важкий
на волю, на життя.
Цокочуть зуби, часом стерті,
На серце
лапи страх кладе.
Вовчиця не боїться смерті.
Боїться вмерти од людей.

То — вороги. Страшні. Запеклі.
...Як душу гризла їй печаль,
Коли не стало в лігві теплім
Її найперших дитинчат!

Та їхній запах найрідніший
Довів до двору у селі.
Десь там, в його зловісній тиші,
Томились первістки малі.

Дощем розмило дух заліза:
Не вчула. Рилась під паркан.
Але, як тільки в двір залізла,
Вчепивсь у ногу їй капкан.

До неї кинувшись, дві псини
За хвилю корчилились в траві.
В сусідські вікна бив щосили
Мужик з мішком на голові.

А як привів гучну підмогу
Крикун, одягнений в мішок,
То лиш відтяту іклом ногу
В капканних щелепах знайшов..

За довгий вік
 вовчшин досвід
Криваво мнотивсь на злобу.
Але ніхто з людей
 і досі
У неї шкуру не здобув.

...Вовчиця тихо підповзла
До місця, де вода жила.
Вода не раз її спасала,
Спинаючи вали облав.

Тепер, слабу, годує.
 Часом
Померлу рибу викида,
Перепада й жабине м'ясо,
Як повезе...
Горить вода
Білявим полум'ям шовково.
А з неї люди молоді
Виходять.
Бризками навколо
Їх сміх

скипає на воді.

Вовчиця однооко стежить.
Напнула слуху волосінь.
Чуть, як викручує одержу
Дівча,
сховавшись у лозі.

А місяць мружиться блаженно,
Весь берег взявши на приціл.
І задрить місяцю
страшенно
Хлопчина з вогником в руці.

Пішли...
А їй — туди, поближче,
Де жаби весело кричать,
Що знову той сонько-сомище
Заплутавсь вусами в корчах.

Спізналась!
Небо зарябіло,
Зірок звуглілися гноти.
Хоча б успіть голодне тіло
До світу

в сховок затягти.
О ні! Вона не стане вити...
Вовчиця на живіт лягла
Й жорстоке щастя
вільно жити
І вмерти
в хащі потягла...

Володимир Коваль

Коваль Володимир Миколайович народився 28 жовтня 1969 року у м. Дніпропетровську. У 1986 р. закінчив середню школу. 1987 року закінчив Дніпропетровське СПТУ-64 за фахом «затягувач взуття». З 1987 до 1989 року служив у лавах Радянської армії. Після звільнення у

запас працював вантажником на Дніпропетровській обласній книжковій базі. З 1991 до 1995 року навчався у Дніпропетровському державному театральному училищі. По закінченні училища приїхав до Чернігова, працював актором Молодіжного театру. З 1996 до 2001 р. працював в обласному дитячому (ляльковому) театрі ім. О. Довженка. З 2001 до 2002 року працював стрільцем на підприємстві «Хімволокно». З 2002 до 2003 р. – контролер у «ПМК-210 Стріт». З 2003 до 2004 р. неофіційно працював «темником» у прем'єр-міністра України, кандидата на посаду Президента України В. Ф. Януковича. З 2004 до 2011 р. – редактор в ОДТРК «Сівер-Центр». 2009-го року з відзнакою закінчив історичний факультет Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Здобув кваліфікацію магістра педагогічної освіти. З 2012 року і донині працює начальником служби контролю ПП «Альфа-Україна лізинг».

Пише прозу, драматургію.

Автор книг: «Безголові ідоли», «Срібні струни» (історичний роман).

У різних збірках та періодичних виданнях надруковано близько двох десятків оповідань та новел автора, один роман, близько десяти критичних статей та рецензій (про сучасні українські твори – література та кіно), кілька десятків публікацій, присвячених політиці, спорту, кіно, історії, східній філософії та бойовим мистецтвам. Головна тематика художньої творчості Володимира Ковалю – історія України та сусідніх країн, пригодницько-авантюрний та апокрифічний жанр.

ЧОВЕН

/бувальщина/

«Нову техніку треба освятити!» – переконував я свого товариша-рибалку Антона Дворського, коли той придбав собі моторного човна на причепі. Проте Антон, як і усі колишні чиновники – комуністи-атеїсти, лише відмахнувся, мовляв то все дурня, марновірство для бабусь та дебілів.

А потім ми поїхали з друзями на рибалку, на старе перевірене місце – село Окунінів на Дніпрі. Туди з Чернігова – руку простягнути. Погода була ясна, тиха, тож «обмивати» новий човен почали ще в дорозі. Хлопці безбожно пили, палили і кидали недопалки у вікна. Я, аби ще більше розважити друзів, читав їм останні шпальти «Газети по-українськи». Особливий регіт викликала у друзів новина про те, що у вінницькому музеї-туалеті живуть привиди. Дізнавшись про це, кожен із нас, рибалок, намагався покепкувати з організаторів цієї дурні, що мала на меті заохотити клієнтів відвідувати магазин-кав'ярню. Та найбільшим дотепом виявилась інформація, що, виявляється, *«Лайна, як в Україні, немає ніде у світі»*. Тут вже кожен із нас

виявив власний нереалізований хист фермера і пропонував свої пропозиції, як покращити врожайність зернових культур в державі рахунком людської органіки.

І коли Антон (єдиний серед нас тверезий, бо був за кермом) сказав: «Погляньте, що там позаду курить», ми зробили те вкрай неохоче. Я саме дочитував друзям вголос шпальту з «Газети по-українськи», де йшлося про те, як у Рівному на людях художник малював портрет з голої натурниці. Проте розвинути далі цю тему ми не встигли. Позаду вже здіймалася хмара диму: один із недопалків потрапив у човен і тихенько запалив снасті, потім полум'я благополучно переповзло на решту речей. Тож коли ми зупинились і вискочили із джипу, у човні вже активно палала каністра з бензином.

Ми заходилися оперативно відчіплювати причеп, поки полум'я не перекинулося на авто. В той час як Антон тремтячими руками набирав по мобільному номер виклику пожежних. На щастя, нам вдалося відчепити причеп, тож машина не зазнала жодних ушкоджень.

А незабаром за нашим викликом приїхала пожежна команда із найближчого села, проте їй залишалось лише загасити передню частину човна – усе що залишилось від нового придбання нашого товариша-рибалки.

Потім, оцінивши наші статки, пожежні почали вимагати компенсувати їм витрати за виклик. Мовляв, ми грошовиті, то маємо зглянутися і оплатити витрати, зокрема на бензин. Ми категорично були проти цього, бо уважали, що за свою роботу вогнеборці отримують зарплату. Проте хлопці виявилися чоловіками настирливими і впертими, і таки переконали Антона зробити добродійний внесок.

Дивлячись на їхній старий побілілий від часу «ГАЗ-51», Антон запропонував забрати човен, мовляв здасте алюміній у металобрухт і отримаєте кошти. Роздумували пожежні не довго: і то було справжнє кіно, коли пожежна машина з гуркотом потягла асфальтом на тросі половину човна. А ми потягли Рябка назад – про риболовлю на сьогодні можна було забути. Добре, хоч самі залишилися живими й неушкодженими.

Вже за тиждень сталася приємна подія: Антон купив новий човен. Проте знову проігнорував обряд освячення, хоч я і наполягав таки його здійснити.

Кажуть, що не можна двічі увійти в річку й омитися однією водою. Або що два снаряди ніколи в одну воронку не влучають. У нашому випадку сталося навпаки. Снаряди таки влучили в одну вирву. І майже на тому самому місці.

Коли ми виїхали на рибалку, то знову почали пити і обмивати нову попку. Навчені гірким досвідом, цього разу ніхто не палив, і бички у вікно не кидав. Я прихопив із собою нове число «Газети по-українськи» і почав читати друзям останні веселі новини. Особливо усіх розважила новина про те, що, виявляється, по Інтернету можна замовити доставку нечистот конкурентам. І ми негайно ж почали згадувати наших образників, усіх тих, кому можна було б відправити це чудове замовлення. Згадували усіх – начальників та сусідів, кумів та сватів, міністрів і депутатів. Напевно, дійшла б черга і до гаранта Конституції, та тут трапилось лихо: зненацька причеп із човном відірвався, виїхав на зустрічну смугу і на повну силу влупив у рейсовий пасажирський автобус, що саме їхав до Чернігова.

На щастя ніхто з пасажирів автобуса не постраждав, проте за його ремонт Антону таки довелося викласти п'ятсот «ує». І лише після цього він рішуче сказав: «Годі бавитися з долею! Їдьмо до батюшки!»

Олена Конечна

Олена Конечна – журналіст, письменник. Народилася і виросла у Чернігові. Закінчила біолого-грунтознавчий факультет Санкт-Петербурзького держуніверситету. Працювала редактором редакційно-видавничого відділу РВК «Деснянська правда», кореспондентом відділу права Чернігівської обласної газети «Деснянська правда». Член Спілки журналістів України та Національної Спілки письменників України. Неодноразовий лауреат обласного конкурсу «Краща книга року».

Автор збірок оповідань «На березі дощів», «Час у пригорщах»; романів «За ґратами раю», «Синдром Роксолани»; збірки детективів «Озброєний янгол».

На замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за Державною програмою «Українська книга» у 2005 році побачила світ її казка «Копійчині мандри». За цією ж програмою в різний час виходили інші книги для дітей (у співавторстві): «Повчальні пригоди хлопчика Колі», «Моя країна – Україна», «Етикет – це корисно і цікаво».

Переможець Міжнародного конкурсу молодих літераторів «Гранослов». Лауреат премій ім. В. Блакитного, ім. М. Коцюбинського.

Лялька

З його коханою щось коїлося. День у день вона робилася все мовчазнішою і байдужішою. Вона вже не радувала його своїм дзвінким милозвучним сміхом, а тільки всміхалася кутиками губ, та й то все рідше й рідше; не розказувала смішних історій, яких знала безліч, не дивувала, як колись, кулінарними шедеврами. Цілими днями, коли його не було вдома, вона тільки те й робила, що сиділа на ганку і дивилася в далечінь. Він повертався з роботи і бачив, що від моменту їхнього розставання, вона й не поворухнулася.

Одного ранку він розбудив її своїм криком. Та й було чого заволати на весь голос! Рука, якою вона обіймала його уві сні, видалася йому холодною, а коли він розплющив очі, то побачив, що це не рука живої людини, а ніби кінцівка величезної ляльки Барбі, зроблена з добротної пластикової гуми.

Кохана прокинулася і здивовано подивилася на нього.

- З тобою все гаразд? – запитала вона.

Це було так кумедно! Ніби це дійсно з ним було щось не так, а не з нею.

- Зі мною все гаразд, - луною відгукнувся він. – А з тобою?

Вона посміхнулася кутиками губ.

- Зі мною теж усе гаразд.

Лінгвістичний футбол, і вони кидають одне одному м'ячик з написом «Усе гаразд!».

Він пропустив черговий пас. Узяв її гумову руку і почав розтирати.

- Тобі не боляче? – запитав.

- Ні, приємно. – Вона потяглася, як кішка. – Натискай трішки сильніше, а то я погано відчуваю.

Він м'яв так сильно, що аж упрів. Коли кохана закрила від задоволення очі, він непомітно дістав голку й обережно увігнав її в гуму. Жінка навіть не здригнулася! А в її руці, трішки вище зап'ястка, утворилася кругла дірочка – слід від голки.

Він знову вкрився потом. Тепер уже холодним.

Дні спливали за днями. Найстрашнішим було те, що кохана ніби й не помічала змін у собі. Панічний страх у його очах викликав її щире здивування.

За тиждень і друга рука зробилася гумовою. Він забив тривогу. Звертався до лікарів, народних цілителів. Лікарі поставили діагноз: рак. Так тепер називалися всі хвороби, які вважалися невиліковними. Народні цілителі виявилися більш дотепними і пропонували різноманітні методи лікування: від

коров'ячих кіз'яків до пилку екзотичних рослин. Ніщо, однак, не допомогло.

- Якщо тебе не стане, я теж умру! – в розпачі вигукував він щоранку, вкотре виявивши, що гумові руки його коханої це не дурний сон, а дійсність.

Вона ж милувалася бронзовою засмагою неживої шкіри і довго вдивлялася у дірочку над зап'ястком, маючи її за напрочуд сексуальну родимку.

А як вона зраділа, коли й ноги стали засмаглими та нечутливими до холоду! Гладенькі, прохолодні на дотик, без жодної бридкої волосини. Давно її ніщо так не радувало. Тепер можна і в дощ, і в холод носити міні-спіднички.

Він повертався увечері додому, і перше, що кидалося в очі, це її неживі кінцівки, що по-дурному стирчали з-під одягу, над яким возвеличувалася жива мила голівка з чарівним обличчям й усмішкою в кутиках губ. Здавалося, що до тулуба ляльки пришита голова людини. Від того видовища йому робилося моторошно.

Коли змін зазнала й нижня частина тулубу, він гірко усвідомив, що спить із гумовою лялькою.

І лише груди його коханої ще зоставалися живими. Він з'ято пестив їх, смоктав соски, як смокче дитина, хотів, аби з них потекло молоко, немов сподівався, що поява життєдайної рідини спонукає й решту тіла до оживлення.

Проте дива не сталося. За місяць і груди стали гумовими, і їх уже не хотілося пестити. А голова жінки ніби ні про що й не здогадувалася! В її очах назавжди застиг вираз дитячого захоплення світом.

Тепер ця велика холодна незграбна істота, яка колись була його коханою і вражала своїм інтелектом, раз у раз вимовляла лише одне слово: «Ма-ма, ма-ма». Та й то тільки тоді, коли переверталася з боку на бік. А якось заспівала пісеньку: «В нашої бабусі ой веселі гуси: один сірий, другий білий, - ой веселі гуси». І співала так цілий вечір.

На ранок він утік з дому.

...За місяць повернувся.

В шезлонгу на ганку сиділа лялька Барбі. Велика, ростом з людину, зроблена з якісної пластикової гуми, у модних спідничці та кофточці, з гарною зачіскою, із сумочкою в руці і в тифельках на високих каблуках. Така могла б стати чудовим подарунком для дівчинки із заможної родини.

На нього дивилося гумове обличчя його колишньої коханої. Миловидне й таке колись рідне. В нерухомих очах ляльки застиг докір. А, може, то озивалося його нечисте сумління.

Він забрав ляльку до хати. Всадовив у крісло. Довго мовчки дивився на неї, тоді вийшов на ганок і закурив. Курих аж до ранку.

На ранок заходився шукати старого пошарпаного записника. Довго гортав сторінки, кліпаючи червоними від безсоння очима. Знайшов потрібну і деякий час сидів нерухомо, вдивляючись у бляклий від часу запис. Про щось думав. Нарешті потягнувся за телефоном, набрав номер із записника. Кілька секунд зволював із відповіддю, почувши у слухавці дзвінке жіноче «Алло!». Ніби згадував давно забуті модуляції і підбирав відповідний тембр власного голосу. Голос вийшов хрипливатий і перебільшено бадьорий:

- Привіт, крихітко! Сто років тебе не чув і не бачив, жахливо скучив. Ти все ще колекціонуєш ляльок? Чудово! Я маю для тебе неперевершений екземпляр. Унікальний взірєць, прямо з міжнародної виставки. Ні, по телефону розказувати не буду, приїдеш і сама побачиш. О котрій ти будеш? Чудово, я маю вдосталь часу, аби прибратися. До зустрічі! Чекатиму з нетерпінням. Він поклав слухавку і мрійливо заплющив очі.

Гойдалка

Трое дівчаток біжать до гойдалки. Одна з них кричить:

- Я хочу гойдатися з Євою!

Друга волає:

- Я теж хочу гойдатися з Євою!

Дівчатка підбігають до гойдалки і всідаються на неї з двох протилежних кінців.

Єва прибігає до гойдалки останньою. Їй нема місця.

Дівчатка продовжують суперечку, хто з них гойдатиметься з Євою, і жодна з них не бажає поступитися іншій. За хвилину якомсь так виходить, що гойдалка починає рухатися і дівчатка вже ніби й гойдаються. Удвох. Без Єви.

Єва сідає на середину дошки-гойдалки і намагається втриматися на ній.

- Тату! – гукає Єва. В її голосі ні натяку на збентеженість. – Вони обидві хочуть зі мною гойдатися.

- Бачу, - говорить тато, який спостерігає за всім звіддалік. І додає: - Так завжди буває, доню.

Довкола повно гойдалок. На них гойдаються діти: першокласник Вовчик і його п'ятирічна сестричка Влада, близнятка Вітько та Сергійко, Євині подружки Аня та Даша, незграбна, вся в саднах і синцях Софійка, якій батьки забороняють навіть підходити до гойдалки, трирічний Михась, у якого часто застуджуються вушка, якісь чужі діти із сусідніх дворів, серед них – відомий на всю округу розбишака Федько, з яким ніхто не хоче гратися, і його вірний прислужник Максим...

Гойдаються геть усі! І тільки Єва не гойдається.

Вечір

Він прийшов із темряви.

Був один з тих рідкісних вечорів, коли загострена свідомість малює дивовижні картини світу, фантастичні у своїй зухвалості, коли все суще переломлюється – так, ніби дивись у дзеркало або став, і відбита сріблястою гладінню дійсність стає невпізнанною: загадковою, млосною, вабливою.

Вона відчувала його появу задовго до цього вечора. Їй передувала ціла низка щемливих асоціацій, хвилюючих запахів, багатозначних слів. Так буває напровесні, коли навкруг ще повно снігу, але повітря вже насичене крихітними часточками снаги, яка пробуджує до життя змучене холодом, опалене морозяними вітрами деревне єство, готове ось-ось наповнитися листотворним соком. Як довго тяглася зима! Як багато зим сплигло до його появи!

Він увійшов в освітлену кімнату і злегка примружив заколисані темрявою очі. Світло люстри видалося йому нестерпно сліпучим. Сплигло кілька митей. Йому назустріч з дружніми потисками потяглися чоловічі руки, жінки несли для поцілунку свої уста та щоки. Він перестав мружитися і з елегантною грацією виконав принагідний ритуал вітання, посміхаючись, жартуючи, розсипаючи компліменти. Один раз він мимохіть поглянув у її бік, і вона вгадала в тому погляді тугу блазня, змученого схохвилинною необхідністю утинати щось захоплююче кумедне, потішаючи публіку, спонукуючи її до бурхливого схвалення. Це був сигнал, своєрідний пароль, розпізнавальний знак – відіння, яке, щойно запавши в душу, вже не може бути витравлене з неї жодними вивертами свідомості.

І вона піддалася спокусі.

Вона позирала на нього здалеку, насолоджуючись майбутнім владарюванням, віддаленим на невизначено довгий термін. У тому, що це буде, вона анітрохи не сумнівалася. Вона кружляла навколо нього, як зморений спрагою Сальвадор Далі кружляв довкола склянки з водою, не дозволяючи собі до певного часу втішитися бодай краплиною багатообіцяючої насолоди. Щосекунди вона упивалася відчуттям незбутності негайного виконання бажання, яке по вінця переповнювало її спрагли вуста. Воно лоскотало шкіру, хвилями скочувалося на груди, висушувало горло, так що доводилося раз у раз зволожувати його холодним шампанським. Вона прислухалася до того, як прискорено б'ється її серце, і те пружне ритмічне тіпання було їй приємним.

Вона подумки, немов чотки, перебирала картини їхніх майбутніх зустрічей.

Ось вони у човні, й зорі сиплють їм у долоні свої блискітки...

Ось вони мчать у авто, й вітер розвіває волосся, змушує радісно захлинатися від повноти буття...

Ось вони стоять, міцно притулившись одне до одного, натягнуті, як дві струни у тремкому очікуванні доторку владного смичка...

Ось вони, розімлілі, лежать на гарячому піску, тримаючись за руки, аби не розчинитися у розплавленому сонцем повітрі. А самі вже давно розчинилися одне в одному, так що незрозуміло, де чия рука, нога, голова...

Вона пильно стежила за тим, як він обіймає за плечі інших жінок, пестить свої уста теплом їхньої шкіри. Вона зовсім не ревнувала. Аж ніяк! Вона позирала на нього так, як учений дивиться крізь скельця мікроскопа на інфузорію, котру він ось-ось шпигоне найтоншою голкою, аби подивитися, як звиватиметься її крихітне тіло, миготітимуть ворсинки, пульсуватиме рідина всередині прозорої оболонки. Вона готувалася вчепитися у нього своїми гострими пазурцями і вже знала, як це робиться, й не сумнівалася в успіхові. Вона дозволяла йому до пори до часу безтурботно насолоджуватися свободою. Вона накопичувала страждання, яке рвало на шматки її ество: що сильнішим воно буде, то більше прав упоїтися в майбутньому своєю владою та його безпорадністю! Вона дозволяла йому мучити себе, бо знала, які муки чекають на нього попереду.

Він ні про що не здогадувався. Він прийшов із темряви. Вони обоє насолоджувалися дивовижним вечором.

Олексій Крачило

Крачило Олексій Володимирович народився 22 березня 1965 року в селі Карасинівка Козелецького району на Чернігівщині. У 1982 році закінчив із золотою медаллю Козелецьку середню школу №1 (тепер це гімназія). Навчався у Київському політехнічному інституті за спеціальністю «Автоматизовані системи управління виробництвом», на факультеті системи управління.

Був на журналістській і культосвітній роботі. Нині – керівник районного літературного об'єднання імені Василя Нефеліна при редакції газети «Новини Придесення».

Вірші О. Крачила звучали також по всеукраїнському та обласному радію, транслювалися окремою телепередачею, підготовленою Чернігівським обласним телебаченням до 40-річчя поета.

Олексій Крачило – автор поетичних збірок «Аксіоми серця» (2007), «Константа небайдужості» (2008), «Арфи пізньої весни» (2012), член Національної спілки письменників України, лауреат літературно-мистецької премії імені М. Коцюбинського у номінації «Поезія» (2011).

Поезії

* * *

Мов пошматована душа,
Болить поету Україна.
Неначе кетяги калини,
Вона надію залиша.
Під синім небом – жовтий степ,
В якому тужавіс колосся.
Багато чого не збулося
Й не самознищилось все зле.
Ідем по лезові ножа
І кращі прагнення – незмінні.
Аби лиш рідній Україні
Не довелось нас зневажать.
Наближуймо ж святий той час,
Коли настануть інші весни
Й вона з хреста незгод воскресне
І буде радувати нас.

* * *

Від холоду дійсності вкутуюсь,
Життя зеленими стежками несучу.
І плутаюсь, плутаюсь, плутаюсь
У висновках про красу.
Душа не втрачає своєї первинності,
Вороною білою креслить папір.
Незвідані обрії вічності
Для неї – немов несходимий Сибір.
Нуртує душа, загартована Космосом,
Земною любов'ю, рядком про красу.
Ми, зрештою, станем усі перед Господом,
З гріховною мудрістю бранці часу.

Руки матері

Серця біль мого –
Руки матері!
Скільки сил на все
Ви потратили.
Ой, натруджені!
Ой, натовлені!
Мозолясті два
Рідні промені.
Пригортали нас
І голубили
І щодня тверду
Землю длубали.
Ви прикрашені
Не каблучками –
Лише тріщинами
Преболючими.
Від недуги ви
Покривилися.
Руки матері...
Відробилися.
Скільки й житиму,
Пам'ятатиму
Серця біль мого –
Руки матері!

* * *

Для мене село – це не тільки поля
В зеленій, немов діаманти, оправі.
Напевне, ми з віку грудних немовлят
Росли для села, як травичка крізь гравій.
Та вирости крила – злетіли з гнізда.
Жорстокі вітри заважали польоту.
І нас неласкаво приймали міста,
А в селах ми звідали сьомого поту.
Потроху відродимо рідні краї,
Де радість і туга кигичуть чайно.
Відродим, немов з яничарських руїн,
Не тільки село, а і всю Україну.
Не чули докорів на рідній землі,
Хоча і бували перекотиполем.
Серця відігриємо теж у селі.
... До скону його перейматимусь болем.

Віталій Леус

Леус Віталій Миколайович народився на Чернігівщині. Закінчив факультет журналістики КДУ ім. Тараса Шевченка. Працював у редакціях газет Чернігівщини: «Правда Прилуччини», «Ленінське слово», чернігівських обласних — «Комсомольський гарт», «Деснянська правда», «Чернігівський вісник», міської — «Чернігівські відомості». Редагував всеукраїнську дитячу газету «Ліхтарик» (Чернігів). Автор 46 книжок художньої прози та публіцистики.

Член Національної спілки письменників України, Національної спілки журналістів України, Національної спілки краєзнавців України. Лауреат міжнародних, всеукраїнських та обласних премій і конкурсів: ім. М.Коцюбинського, ім. Г.Сковороди, ім. М. Гоголя, ім. Я. Мудрого, ім. Л.Глібова, ім. П. Куліша, «Краща книга року», «Золотий передзвін Придесення».

Життя як є А все через тих політиків

Наталія Дахненко приїхала до своєї найстаршої доньки Наталі, яка мешкала у Севастополі, на кілька днів, а прожила у неї майже чотири роки. Крим Наталі невимовно сподобався — теплий, сонячний край. І люди хороші — щирі, привітні, доброзичливі. З татарами одразу знайшла спільну мову. Зайнялася невеличким бізнесом. У власному трейлері торгувала випічкою, чаєм та кавою. Жителі міста й гості щодня смакували її виробами.

Цей день, як і всі попередні, нічого поганого не провіщав. Уже з самого ранку яскраво світило щедре кримське сонце. Та раптом озвався мобільний. Телефонувала донька Олена, яка мешкала в Іванівці під Черніговом.

— Мамо, — крізь сльози мовила вона, — у нас таке горе... Таке горе. Нашого Владика вдарили ножом у серце.

— Він помер?.. Помер? — вигукнула майже істерично жінка.

— Живий, мамо, живий... Лікарі прооперували. Кажуть: житиме! В сорочці народився. Ще б хвилин тридцять — і серце зупинилося б у кареті «швидкої допомоги».

Мати тяжко й болісно зітхнула, на повні груди вдихнула ковток свіжого повітря.

— Додому! Додому!.. До рідного синочка, — молоточками вистукувала кров у скронях.

За якийсь час Наталя була на залізничному вокзалі. Придбала квиток до Києва. Незчулася, як зайшла до вагона, віднайшла своє купе. Опам'яталася, коли колеса вистукували на стиках рейок, а за вікном змигували кримські краєвиди. На станції у Джанкої до вагона зайшло кілька чоловіків, почали перевіряти документи. Забачивши в руках жінки український паспорт, рудий веснянкуватий чоловік не приховував обурення:

— С вещами на выход! Дальше поезд поедет без тебя. Ездят тут всякие бандеровцы.

Потім на зворотному боці квитка розмашисто написав російською «Высадить!»

— Чоловіче добрий, та у мене ж син при смерті. У серце ножом ударили. Щойно прооперували. Пустіть до нього, — слізно благала жінка.

— Это ваши проблемы! — гаркнув, мов голодний пес, чолов'яга.

Жінка побігла до начальника поїзда, хоч від хвилювання й збивалася, плуталася в думках, але розповіла все по порядку. Начальник уважно вислухав і мовив:

— А де довідка з лікарні?

— Та яка довідка! — облилася гіркими сльозами Наталя. — Донька по мобільному зателефонувала.

— Виходь! — начальник потяга був невблаганний. — Ти хоч і маєш квиток, але паспорта російського бракує.

Тоді жінка впала в ноги, почала цілувати до блиску наваксовані черевики.

— Пустіть... Ради Бога... Скільки житиму, молитимусь за вас.

— Гаразд, — змінив гнів на милість начальник поїзда, — йди у своє купе і сиди як миша. Щоб твого й духу не було чути.

Наталка так і зробила. Сіла в куточку купе, а сама була немов не своя. Серце билосся, як із грудей не вискочить. Боже-е-е, як любила вона цей Крим. Правда, люди як були, так і залишилися. Це все оті політики натворили. Давай приєднувати півострів до Росії. Вивели на дороги тисячі солдатів, танки та бронетранспортери. Аж страшно ходити стало вулицями міста. Аби вгамувати душевний біль, намагалася думати про інше, однак думки знову й знову поверталися до Криму. Колись читала в газеті, здається, в «Молоді України», уривки з книги якогось історика: Крим російські війська брали двічі. Вперше пішли, коли стояла літня спека. А тут ще й татари, аби спинити наступ, підпалили степ. Від спеки й люди, й коні падали на ходу. До того ж вони були позбавлені підніжного корму. Військо змушене було повернутися назад. Удруге вирушили в похід, коли спека трохи спала. Російський полководець попереду поставив українських козаків, а позаду з гвинтівками йшло російське військо. Відступати не можна було. Крок назад — куля в потилицю. А ще Наталя пригадала їхнього шкільного вчителя-історика. Той розповідав: у 1954 році на півострів, який тоді належав Росії, прибув перший секретар ЦК КПРС Микита Сергійович Хрущов. Те, що він побачив на власні очі, неприємно вразило. Колгоспи — розвалені, асфальтованих доріг немає, в магазинах — порожні полиці, чоловіки та жінки просто серед білого дня вештаються п'яні. Отоді Микита Сергійович і розпорядився приєднати Крим до благодатної житниці — України. З північних областей — Чернігівської, Київської, Житомирської, Черкаської та інших — прибули молоді працелюбні люди. Роботящі руки українців проклали асфальтовані магістралі, відродили

сільське господарство, наповнили прилавки магазинів продовольчими товарами. Трохи пізніше проклали Північнокримський канал, вода з Дніпра пішла на півострів. Від Запорізької ДРЕС, однієї з найбільших теплових електростанцій Європи, протягли лінію електропередач.

Змінилося, оновилося, розквітло життя на півострові. А тепер кремлівські політики в один голос заявляють: «Україно, віддай Крим Росії!» «Нехай іще поживуть у мачухи, — міркувала сама про себе Наталя, — брешуть, настане час, самі навкарачки приповзуть». З такими думками жінка лягла відпочивати. Вранці, коли на обрії з'явилися обриси рідної столиці, Наталю розбудив дзвінок мобільного. Телефонувала донька Олена:

— Мамо, ти де? У нас усе добре! Владик почувається значно краще. На днях виписуватимуть із лікарні. Ми на тебе всі з нетерпінням чекаємо.

Валентина Мастерова

Народилася 1 березня 1957 року в селі Сивки Чернігівського району Чернігівської області. Закінчила Михайло-Коцюбинську середню школу, факультет журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка.

Авторка книг оповідань «Так плакало дерево», «Крила»; повістей «Мати», «Мавра»; романів «Суча дочка», «Смарагд».

Член Національної Спілки письменників України.

Лауреат премій ім. В. Стуса, «Благовіст», ім. М. Коцюбинського. Переможець міжнародного літературного конкурсу «Гранослов», всеукраїнського – «У свічаді слова».

Гітлер

У Женьки зросту – метр двадцять з кепкою. Його і в очі й поза очі називають Котигорошком. Тільки баба Наталка, найближча сусідка називає на ім'я. Вона і їсти коли погукає, а ще насварить за те, що п'яний, або за те, що город бур'янами заріс.

– Ось побачиш, Женько, приїдуть бандити на дорогій машині, напоять і заберуть у тебе землю.

Женька посміхається щербатим ротом – зуби вибив Колька Бугай, коли бив його біля магазину. Ніхто не заступився, сміялися та гикали, наче він і не людина. Баба Наталка тоді сказала: «Уб'ють тебе. Ось побачиш. Напився і йди додому, чого ти дерешся між люди?».

– Уб'ють? – Женьці боліло у роті, а найбільше боліло у грудях – душа, чи що – він не знає. – Тоді за мене у тюрму посадять.

– Дурний ти, – сердилася Наталка, – наче тобі полегшає.

– Так, за мене ж накажуть. І буде їм усім. – Женьці теплішає від самої думки, що за нього когось покарають. Бо завжди тільки його карали. Обікрадуть десь льох, і тягнуть Женьку до відділку. Міліціонери намнуть ребра та й відпустять. І за теля, що пропало на вигоні, били Женьку, і за Наталчину козу, хоча та й божилася, що хлопець ніколи чужого не візьме.

– Багато за твого батька й матір наказали, як їх збили на трасі? Іно-о-оземці – кланяйся їм тепер у пояс. А що двоє дітей залишилися сиротами – то нічого? – Наталці й досі болить не тільки те, що сусідів убили, а що й убивць ніхто не покарав, бо ж німці. Ще й звинуватили Женьчиних батьків, мовляв, п'яні переходили шлях.

– Вони ж Сашика забрали, – Женька ніби й збайдужів до тих, що переїхали його батьків на дорозі. Тоді йому і двох років не виповнилося. А Сашкові – п'ять. Старшого брата німці усиновили, а його забрала батькова сестра. Тітку він зненавидів ще малим за те, що біла його ременем і щодня дорікала куснем хліба, хоча він його і не часто бачив. Тільки й наїдався у школі – там Женьку годували безплатно. Підріс і пішов жити у батьківську хату. Тітка приходила, силою забирала, а він знову тікав. Поки баба Наталка не заступилася: «Катре, не муч хлопця, бо в міліцію заявлю. І сирітських грошей більше не тронь – він і сам зуміє розпорядитися». Та Женька не зумів. Дружбанів завелось повна хата. Ледве школу закінчив, і то дев'ять класів. Баба радила вступити до якогось училища, а він сказав: «На роботу піду». А де вона у селі та робота. Хіба дров кому нарубати чи у городі скопати. Тільки за таку роботу Женьці пляшку дають, мало хто й за стіл посадить та нагодує.

У хмелю він дурний. Як іде по вулиці – кричить несамовито. Важко розібрати, що кричить, і кожного разу – інше, хоча вже давно ніхто не звертає уваги на той крик, ніби ніхто й не чує. І що більше не чують, тим страшніше кричить Женька. Зазирає у чужі двори, комусь погрожує, а то й просто рикає, мов звір.

Кілька років тому в Женьки несподівано з'явився скарб. Йому під президентські вибори безкоштовно оформили Державний акт на батьківські паї. Аж на дванадцять гектарів. І не де-нібудь, а на Дем'яновому полі, де не земля, а золото – каже баба Наталка. Віддали документи урочисто ще й у красивій папці. Женька довго ту папку тримав на столі у світлиці. Аж поки одного разу по телевізору почув, як селян убивають за землю. Злякався, сховав папку в шухляду під велику батькову й материну весільну фотографію, навіть клямку зробив, бо шухляда часто сама відчинялася. А торік його покликали у сільську раду підписати договір із якоюсь фірмою на оренду землі. Довго умовляли, розповідали, що Женька з того матиме, та він затявся: «Земля Сашику, брату моєму». І не підписав.

Про старшого брата йому колись розповіла баба Наталка і показала на фотографії, де Сашко сидить на дивані й тримає на руках малого Женьку.

З того часу він чекає брата. Малим рахував, скільки тому років. І не раз, побитий, погрожував своїм кривдникам: «Ось приїде мій Сашик із Німеччини – я йому все порозказую». Ті дражнилися, називали брата Гітлером, і Женька знову бився. І тітці, було, говорив, коли та шмагала його по чім попало. Правда, тітка не зважала: «Приїде. Аякже. Він давно вже й забувся про наше задрипане село». Та Женька не вірив. Навіть серце завмирало, коли по їхній вулиці проїжджала іномарка.

А віднедавна Женька зліг. Став кашляти кров'ю. Руки пітні, ноги холодні, а голова, ніби розпечений казан. Баба Наталка хотіла піти до сільської ради, щоб викликати лікаря – відмовився – грошей немає. Та й до лікарні їхати ні в чім: усе старе й зношене. Баба сама варила якісь трави, носила їсти. Наче попустило, уже й по хаті став потроху тупати. Стане біля вікна й дивиться на дорогу. А то якось запитав у Наталки: «А коли народився мій Сашик?». Та подумала трохи: «Наче влітку. Твій батько сіно косив у лузі, а матір запитало на роди. Так я бігала у сільську раду, щоб викликали «швидку». Точно в косовицю народився. Здоровий такий – у батька вдався».

Женька ніколи не допитувався, у кого він удався, бо мати й батько були рослими. Тепер ось думав про те, що, напевно, смерті однаково, якого він зросту. Й добре, що малий – менше дошок на труну піде. Коли побачив на дорозі чорну іномарку – злякався. Дочовгав до дверей, припинив, прислухаючись до голосів на дорозі й пожалкував, що не віддав Наталці папку з документами. «Уб'ють і землю заберуть, а що я Сашику залишу?», – схлипнув чи то від болю чи відчаю й зайшовся

кашлем. Не хотів, щоб вибивали двері – сам відчинив. Приречено чекав, що скрутять руки, кудись потягнуть, але перед ним стояла молода гарно вбрана жінка. Привіталася, сказала, що перекладачка й запитала, чи не він Дяченко Євген?

Його брат високий і зовні набагато старший від Женьки. У світлому костюмі – таких у селі ні в кого немає. Зайшов до хати, став, наче вкопаний, і дивиться на Женьку. А той усміхається ніяково, аж винувато, бо в хаті свинушник, на столі лаять мухи, а його ліжко схоже на барліг. Брат щось сказав перекладачці, й вона знову запитує у Женьки, чи справді він Дяченко Євген і чи тут жили його батьки?

– Тут жили, – у Женьки чомусь на очі навернулися сльози. – А я Женька, Женька! – він аж подався до брата, але той чомусь відсахнувся. – Та скажіть же йому, що я Женька, – заблагав перекладачку.

Вони самі розмовляли між собою – брат і перекладачка. У брата погляд суворий і сердитий голос. Він морщиться, щось каже і дивиться на Женьку, але перекладачка того не перекладає. Врешті заговорила:

– Олександр не розуміє, чому ви так живете. Він їхав побачити свій дім...

– Так, а я що?.. – розвів Женька руками. – Це ж і дім... – Відчув, що більше не встоїть, опустився на ліжко. А брат нарешті обдивився кімнату, зазирнув у другу, потім відкрив двері ще в одну, і Женька несподівано почув: «Ukrainisches schwein». («Українська свиня».) Зрозумів сказане без перекладачки й у грудях забракло повітря.

Він кашляв довго й надривно, здавалося, ще трохи й запалі груди розірве важке бухкання. Хотілося щось сказати, закричати оцьому... Гітлеру, та Женька лише застогнав і виплюнув кров у долоню.

Станіслав Маринчик

Прозаїк, поет-пісняр, кінодраматург, кінорежисер, есеїст.

Маринчик Станіслав Гаврилович народився 25 липня 1937 р. в м. Ічня Чернігівської області. Закінчив філологічний ф-т Белгородського держ. пед. Інституту.

Засновник і голова Ічнянського районного об'єднання літераторів «Криниця», головний редактор літературно-мистецького альманаху

«Ічнянська «Криниця». Автор книжок: «Біле латаття» (у двох томах), «Срібне весілля», «Співець рідного краю», «Сузір'я талантів», «Літературно-мистецька Ічнянщина» (у співавторстві), «У нас в Озерах», збірника романсів і пісень «Із денця мого серця». Чимало творів оприлюднені в колективних прозових і поетичних збірниках та періодичних виданнях. Окремі твори друкувалися польською, румунською, російською, білоруською, грузинською та іншими мовами. Пісні на вірші С. Маринчика увійшли до репертуару відомих артистів–професіоналів. Засновник і режисер Ічнянських народних самодіяльних кіностудій «Сівач» та «Заспів». Автор кінопортретів про видатних земляків: «Майстер чарівного різця», «Творець незвичайного», «Чародій», «Повторився в учнях», «Людина і дерево», «Вірність», «Версти Олександра Тири», «Душа до творчості охоча» і багатьох інших, а також сценаріїв телевізійних документальних фільмів.

Один з фундаторів українського аматорського кінематографа. Заслужений працівник культури України. Нагороджений медаллю, Почесною грамотою Верховної Ради України, відмінник кінематографії СРСР та народної освіти України. Почесний громадянин м. Ічня. Академік Української Академії оригінальних ідей. Почесний член Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Нагороджений Почесним знаком Товариства «Чернігівське земляцтво» у місті Києві. Член національних спілок письменників, кінематографів, журналістів України. Нагороджений Почесною відзнакою НСПУ. Лауреат міжнародної премії ім. М. Гоголя («Тріумф»), літературних премій «Благовіст», ім. І Нечуя – Левицького, ім. М. Коцюбинського, ім. С. Васильченка, ім. В. Плуца та ін. Лауреат і дипломант міжнародних, всесоюзних, республіканських кінофестивалів документальних фільмів. Дипломант міжнародного Ялтинського фестивалю поезій (2013 р.). Нагороджений золотою Нікою міжнародного Ялтинського фестивалю поезій (2014 р.)

Хрест милосердя

Оповідання

Відтоді, як Бог чверть віку тому подарував Ользі Божій двох онуків-близнюків – Олега та Ігоря, – усі її новорічні клопоти пов'язані з ними. А оце ж на Різдво їм має виповнитися по двадцять п'ять. І хоч Ольга Марківна вже розміняла восьмий десяток, та почувалася при здоров'ї, отож і вирішила проїхати до сина в Одесу. Влітку онуки закінчують медичний університет, невідомо, куди їх потім занесе доля, поодружуються, то не знати, коли й побачиш разом.

Гостинця до святкового столу повезе – домашньої птиці. А подарунки... Та дасть їм по півсотні гривень, що з пенсії наскладала, студентам копійка не зайва. Ось тільки треба

домовитися з сусідкою Стефою, щоб доглянула обійстя та годувала її домашнє птаство. Якщо відверто, її пернате царство – то таки вагоме джерело поповнення бюджету, адже на мізерну вчительську пенсію не дуже розживешся. Правда, ще й син час від часу потроху підкидає – то на вугілля, то на ремонт хати. Ольга вдячна йому, а ще щаслива тим, що син, невістка та внуки не забувають її, поздоровляють з днем народження та іншими святами, майже щороку провідують...

Чим менше днів залишалося до поїздки, тим повільніше линув час. Безконечно довгими видавалися їй дні, особливо після того, як одержала запрошення від Олега та Ігоря на їхній ювілей. Ніщо, здавалося, не перешкодить поїздки. І раптом...

Наприкінці грудня несподівано одержала листа з Німеччини. Згораючи від цікавості, жінка відкрила конверт. Там була красива святкова листівка та зворушливе поздоровлення із наступаючим Новим роком. Текст привітання був написаний красивим чітким жіночим почерком. Крім листівки, у конверті був ще й лист, написаний тією ж рукою.

«Високоповажна пані Ольго!

Я не зовсім упевнений у тому, що ви до цього часу пам'ятаєте мене. Але я запам'ятав Вас на все життя. Адже саме на Різдвяне свято 1943 року, в партизанському загоні, Ви дали мені свою кров, врятували життя. Від того пам'ятного Божого дня у моїх жилах пульсує Ваша кров, а я тоді ніби народився вдруге. Завдяки Вам я маю радість і щастя жити на землі.

Починаючи з середини 60-х років, я наполегливо розшукував Вас. Це було нелегко, оскільки я не знав, як називався Ваш партизанський загін, не знав також Вашого прізвища, але коли Ви доглядали мене, я запам'ятав Ваше ім'я. І хоча я пам'ятав населені пункти та відрізок автотраси, де потрапив у полон, однак знайти Вас довго не вдавалося. Невдачі не спиняли мене. Я вірив, що успіх прийде. І просив Бога продовжити мені віку, щоб колись все-таки побачитися з Вами.

І ось нещодавно мені повідомили Вашу адресу. Я вже досить немолода людина, мені виповнилося сімдесят сім років, саме тому й поспішаю зустрітися з Вами. Перед Різдвом Христовим ми з дружиною, синами та онукою автомашиною приїздимо до Києва. А 7 січня ми приїдемо у Вільшанку.

Отже, до зустрічі!

З глибокою повагою завжди Ваш Отто Мерінг.

1 грудня 1998 року.

м. Мюнхен.»

Прочитавши листа, жінка аж у долоні сплеснула:

– Боже ж мій, стільки літ промайнуло... А він таки живий. І навіть ще пам'ятає мене!..

І пригадалося їй, як п'ятдесят шість років тому, одразу після Нового року, розвідники партизанського загону, в якому вона тоді перебувала, обстріляли на автотрасі легковий автомобіль, а вантажівку з німецькими солдатами, що супроводжувала штабний лімузин, підірвали на міні. Після короткої перестрілки в живих залишився лише молодесенький лейтенант. Як тільки його витягли з понівеченого «Опеля» і стали роззброювати, німець почав обурюватися, кричати, що він офіцер вермахту, вимагав, щоб його негайно відпустили... Полонений настільки зухвало поведив себе, що партизан, який щойно відібрав у нього зброю, злегка стукнув тим пістолетом бранця по голові. Тільки після цього полонений трохи присмирів. Арієць був добре, хоч і легко, зодягнутий, усе на ньому було новеньке: і шинеля, і літній кашкет, і лискучі хромові чоботи.

Коли розвідники повели його лісом до табору, він став піднімати плечі та різко нахилити голову то вліво, то вправо, намагаючись потерти вуха об погони, бо мороз таки брався добрячий. Партизани розв'язали йому руки і показали, як треба снігом натерти вуха, щоб вони не мерзли. Лейтенант байдуже дивився на такі вправи, а коли йому на мигах запропонували зробити так само, він заперечливо похитав головою – дістав із кишені два невеличких кружечки овальної форми, пошиті із чорного оксамиту, та спритно натягнув їх на свої вуха. Вочевидь, у ті навушники були заправлені тоненькі гумові нитки, бо вони тісно прилягали до вух. Дорога до табору була неблизькою, але дякуючи тим дивним запобіжникам, німець вуха не відморозив. А ось чепурні офіцерські чоботи були зовсім не пристосовані до снігових заметів і морозу, його ноги так задубіли, що навіть попримерзали до устілок. Щоб їх зняти, довелось розрізати по швах халяви. Як тільки гуртом роззули полоненого і віддерли від ніг примерзлі шкарпетки, він відразу вискочив із землянки і почав поспіхом розтирати снігом пальці на ногах...

Москва вельми зацікавилась полоненим офіцером і документами, знайденими у його добротному портфелі. Та по рації суворо наказали берегти німця, як зіницю ока, і запевнили, що, як тільки налагодиться погода, негайно прибуде за ним літак.

Скоро відморожені ноги офіцера дуже розпухли, почалася гангрена. Вихід був один – негайно ампутувати стопу по нижню частину гомілки. Під час операції офіцер втратив багато крові та настільки ослаб, що ледве животів. Партизанський лікар констатував, що йому треба негайно ввести донорську кров,

інакше прооперований помре. У нього була не дуже поширена група крові – четверта, саме такої крові у шпитальних запасах не виявилось. Не знайшлося й добровольців дати свою кров хоча і хворому, але таки ворогу. Партизанський табір гув, мов розтривожений вулик, після того, як хтось пустив чутку, що полонений офіцер зв'язку знає такі військові секрети, які можуть врятувати на фронті життя багатьох наших бійців. Але й після таких розмов не знайшлося донорів-добровольців... І месників можна було зрозуміти: точилася жорстока війна, гітлерівські заїди принесли в кожен дім страждання, сльози, горе.

Ось тоді Ольга, санітарка партизанського шпиталю, і вирішила дати кров полоненому. Та тільки про це подумала, як відразу перед її очима постала мати, яку ледве відпили холодною водою, коли їм принесли похоронку на батька. До сліз було шкода й старшу сестру Любу, яку фашисти-людолови з вівчарками знайшли у верболозах на околиці села та силоміць відправили до Німеччини на примусові роботи. Щоб помститися за батька та уникнути долі сестри, вона й прийшла до загону. Але ж якщо вона не поділиться кров'ю з полоненим і не врятує йому життя, ще сотні, а може, й тисячі, похоронки придуть в інші оселі, до інших родин... І таки відважилася.

Після того, як лейтенанта літаком відправили до Москви, дівчина помітила, що дехто із партизанів став уникати її або проводити похмурим, осудливим поглядом. Навіть тоді, коли з Москви надійшло повідомлення, що п'ятеро розвідників, які полонили офіцера, й Ольга нагороджені орденами Червоної Зірки...

І ось, через стільки років після війни, Ольга Марківна несподівано дізналась, що лейтенант той живий, пам'ятає про неї і навіть збирається до неї в гості, у її село Вільшанку. Але як же тепер бути з поїздкою до Одеси? Не може ж вона залишити домівку, коли до неї їдуть гості аж із Німеччини...

Ольга прискіпливим поглядом оглянула своє житло – у кімнатах у неї, як завжди, охайно та затишно. Шпалери на стінах мали ще пристойний вигляд – їх замінили позаминулого літа. О, то було пам'ятне літо. Збиралися вони тоді з чоловіком Григорієм відзначити його 75-річчя. За два тижні до цієї події приїхав з Одеси у відпустку син зі своєю сім'єю. Сергійко обіймав посаду шеф-кухаря в одному з престижних одеських ресторанів, його дружина Зінаїда працювала майстром у професійно-технічному училищі, яке готувало будівельників різного профілю. Невістка Божіїв не тільки вміла добре штукатурити стіни та клеїти шпалери, а й виконувати різні малярські роботи. А ще була чудовим

організатором. За допомогою Сергія та синів Олега й Ігоря вона зробила хороший ремонт не тільки у приміщенні будинку, а й зовні. А як настала черга готувати святковий стіл, тут уже Сергій розвернувся: наготували таких смачних страв, що в селі ще довго згадували Грицька Божія та його ювілей.

Коли вітали ювіляра, дивувалися його молодцюватому виглядові. Та лише одна Ольга знала, що то тільки зовні, а насправді її чоловік часто слабує, особливо на погоду, коли болять прострелені під Сталінградом груди. Чи то зурочили люди, чи просто догоріла свічка, а тільки невдовзі по тому святкуванні зосталась вона вдовою.

Шостого січня від самого ранку Ольга почала готуватись до приїзду гостей із Мюнхена. Сходила до крамниці і, хоч мала вдосталь домашньої горілки, настояної на калгані, купила ще й пляшечку «Української горілки з перцем» та вина імпортного. Щоб гідно зустріти поважних гостей, зарубала двох індиків і гусака, поставила їх смажити в духовку.

Відколи одержала листа із Мюнхена, Ольга Марківна весь час напружувала пам'ять, намагаючись пригадати обличчя Отто. Тоді, як робили пряме переливання крові, їй було сімнадцять років, вони лежали майже поруч. Але минуло стільки років, і вона тільки й змогла пригадати, що був він високий, худий, білявий, дуже молодий, а ось жодної рисочки обличчя не вимальовувалось.

У день приїзду гостей Ольга прокинулась рано, разом з першими колядувальниками. А опівдні вдяглась і вийшла за ворота. Чекати довелося недовго. Скоро на трасі, що вбігала в село з пагорба, з'явився засніжений легковик. Коли він під'їхав ближче, Ольга побачила на передньому бампері іноземний номер, отже, – то таки її гості.

Одночасно з лівих і правих дверей розкішного «Мерседеса» вийшло двоє чоловіків, майже ровесники. Обидва високі, стрункі, а через те, що були без головних уборів, то здавалися ще вищими. Ага, то, мабуть, сини Мерінга. Коли за їх допомогою Отто вийшов із машини і випростався на весь зріст, Ольга враз побачила, що батько і сини між собою вельми схожі. Вслід за Отто з авто, ніби пташка, прудко випурхнула молода висока дівчина з гривною білявого волосся, зодягнута в яскраву оранжеву куртку. Останньою залишила салон лімузина поважна сива дама років сімдесяти, теж простоволоса, але у довгій шубі з дорогого хутра.

Підтримуваний синами Мерінг повільно наближався до Ольги, помітно припадаючи на праву ногу. Слідом за ними повільною кокетливою ходою ішли елегантна дама та дівчина. І ось погляди Отто й Ольги зустрілися. Її красиві та виразні карі очі

доброзичливо і радісно дивилися на гостей, у його синіх і величезних, ніби в жінки, очах вона побачила щасливі вогники. Раптом його вуста злегка затремтіли, а на очах забриніли сльозинки. Отто, спираючись на руки синів, обережно зігнув праву ногу, а лівим коліном обіперся об землю. Обома руками вдячно потис її ліву руку, потім підніс її до своїх вуст і, не відпускаючи, у шанобливому низькому поклоні схилив перед нею свою голову.

Ольга Марківна розгублено мовчала і тільки пальцями правої руки обережно гладила його поріділе, біле, мов пух, волосся. Очі її зволожилися, але сльозинки не скапували з вій, ніби попримерзали. Цього Різдва, як і в січні 1943-го, коли її гаряча кров переливалася в жили молоденького німецького лейтенанта, надворі тріщав мороз...

З допомогою синів Отто підвівся зі снігу, повернувся до дівчини, і та хутко подала йому невеликий аркуш паперу. Він обережно розгорнув його і, старанно вимовляючи українські слова, прочитав:

«Високоповажна пані Ольга!

Про цю зустріч я мріяв багато років. Я Вам написав, що приїду до Вас не сам. Тож дозвольте відрекомендувати Вам мою сім'ю: дружину фрау Ельзу, синів Віллі та Пітера. А коли у нас з'явилася перша онука, ми вирішили на Вашу честь назвати її Ольгою. Зараз Ольга навчається у Мюнхені в Українському Вільному Університеті, добре володіє українською мовою, і ми покладаємо на неї великі надії. Сподіваємось, вона з'єднає два береги, тобто родини українців Божіїв і німців Мерінгів.»

Ольга Марківна приязно оглянула приїжджих і запросила їх до хати. Коли усі роздяглися в теплі, Віллі дістав із валізи невеликий футляр, обтягнутий червоним оксамитом, і подав його батькові. Отто видобув з нього масивного золотого хреста на ланцюжку.

А онука Мерінга заговорила українською мовою, хоча й з помітним акцентом:

- Пані Ольго! П'ятдесят шість років тому Ви врятували життя моєму дідусяві. Ваш благородний вчинок увійшов в історію нашої родини. Адже без мого дідуся не було б на світі ні мого тата, ні мене, ні дядька Пітера, ні двох його синів, котрі не змогли приїхати разом з нами. Усі ці роки дідусь із великою вдячністю згадував про Вас і наполегливо розшукував. Ось цей хрест і ланцюжок він власноруч виготовив. Ми цю роботу назвали «Хрест милосердя». Усі ми сердечно прохаємо Вас прийняти цей виріб ювеліра Мерінга не як подарунок, а як відзнаку нашої родини – «Хрест милосердя». Ми будемо щасливі, якщо Ви зі своєю сім'єю приїдете до нас у гості...

Отто підійшов до Ольги Марківни, і не встигла розгублена жінка опам'ятатись, як на ній уже святково сяяв хрест, оздоблений коштовним камінням. Схвильована жінка обережно піднесла хреста до вуст, доторкнулась губами до зображення голуба, який тримав у дзьобі лавровий вінок. У центрі того вінка пломенів коштовний рубін, ніби крапля крові...

Валентина Михайленко

Михайленко Валентина Микитівна – письменниця, журналістка, краєзнавець, член Національної спілки письменників, Національної спілки краєзнавців та Національної спілки журналістів України. Народилася в смт Короп Чернігівської області 13 липня 1953 року. Закінчила бібліотечний факультет Київського державного інституту культури імені О. Корнійчука. Працювала на різних посадах у центральній районній бібліотеці, на державній службі, очолювала радіоорганізацію «Коропське районне радіомовлення», нині обіймає посаду бібліографа Коропської центральної районної бібліотеки.

Творчі інтереси В. Михайленко лежать у царині прози, поезії та краєзнавства. Вона є автором поетичних збірок «Душі моєї чисте джерело» (у співавторстві), «Острів надії», «Душа в листопаді»; збірок прози та поезії «Осінній стриптиз», «По спіралі часу», збірки оповідань «І в радості, і в горі...»; романів «На лезі радості» та «Ніхто й ніколи, повісті «У лабіринтах трикутника»; книги для дітей «Друзі»; книг з історії рідного краю «Короп історичний», «Короп», «Короп – європейське містечко», «Дем'ян Многогрішний – гетьман Сіверський». Має низку краєзнавчих та культурологічних публікацій у районних, обласних та центральних газетах. Веде на Коропському радіо щомісячну літературну передачу «У променях слова».

З 2002 року В. Михайленко очолює районний творчий клуб «Первоцвіти Коропщини», який діє при ЦРБ. Вона є редактором-укладачем трьох альманахів, до яких увійшли твори місцевих авторів: «Коропщина літературна», «Сіверяночка» та «Придеснянські джерела».

В. Михайленко – володар диплому лауреата Всеукраїнського конкурсу романів, кіносценаріїв та п'єс «Коронація слова» (2006 р., роман «На лезі радості»); лауреат районної літературної премії імені Василя Нікітіна (2009 р., книга популярних нарисів «Короп»); призер обласного літературного конкурсу «Краща книга року» (2008, 2009, 2010, 2011, 2012 рр.); переможець журналістських фестивалів «Золотий передзвін Придесення» (2003, 2005 рр.); переможець обласного конкурсу «Жінка року» (2003 р.).

Очі, залишені в метро

На «Лісовій» – я ще провінціалка. Та ось прогуркотіли двері і голос диктора урочисто проголошує: «Наступна станція «Чернігівська» – отоді я уже киянка. Відсторонено розглядаю пасажирів, які розсідаються в напівпорожньому вагоні. Усі вони їдуть у своїх справах, і я – одна з них. Теж їду у своїх справах: можливо, в університет, де викладаю... викладаю... ну, звичайно ж, – сучасну українську літературу... ні – соціологію або історію... Ні, я журналістка. Везу в редакцію «бомбу» – цілу ніч над нею працювала... У ці перші хвилини я вживаюся в образ, приміряю його на себе, потай радіючи, бо ж ніхто і не здогадується, що я – самозванка. Ця наївна гра неабияк тішить мене. Потім буде не до неї – я цілісінький день літатиму столицю, вирішуватиму питання й питаннячка. Хоча все одно десь глибоко всередині в мені житиме киянка. Аж поки підземка знову не домчить мене до «Лісової», до маленької білої маршрутки. Там, як Попелюшка, зніму із себе столичне вбрання, примощуюся на вузькому сидінні і поїду у своє справжнє життя, до невеликого поліського містечка. Поки ж розслаблено насолоджуюсь своєю роллю. «Станція «Чернігівська» – приємний чоловічий голос; сонце за вікном; я – киянка: що ще треба для щастя? Моїх вуст торкається мрійлива посмішка, вони ворущаються, немов рожеві пелюстки півонії, приголублені легеньким вітерцем. Серце завмирає від передчуття захвату: скоро поїзд птахом злетить на високий міст і зависне в легкому польоті над Дніпром. Ось – Дарниця, нарешті: «Станція «Лівобережна». На якусь часинку виходжу зі свого образу і, в нетерплячому очікуванні польоту, спрямовую погляд у вікно. Він самим краєчком чіпляється за міцну чоловічу постать, що саме вмощується навпроти. На хвильку затримуюсь на ній очима і ступорію... Засмагли красиві руки, срібно-блакитна сорочка, смагляве, з тонкими рисами обличчя, чорні густі брови... Щось, досі незнане, хлюпає в груди, розливається там безмежним морем блаженства, і я вже не можу відірватися від споглядання мого візаві.

Враз чоловік, певно, відчувши мої розглядини, піднімає довгі пухнасті вії – наші погляди зустрічаються і... Я й зараз не знаходжу порівняння, щоб описати те, що відбулося в ту мить зі мною. Продовгуваті темно-карі очі із золотистим відблиском відразу увійшли в мене, пронизали всю. Захлинувшись подихом, мов загіпнотизована, дивлюся в них і всім еством

відчуваю, що... це – мої очі, що весь цей чоловік – мій, мій до останньої своєї клітиночки, до останньої крапельки крові. Себе зовсім не тямилу – лише якісь лоскітливі голочки по всьому тілу.

Що він побачив у моїх очах? Мабуть, усе. Бо його вуста осяяла посмішка. Розуміюча й лагідна, вона призначалася лише мені. А я вже цілувала ті найсмачніші у світі, вуста ті найясніші очі. Не існувала ні в просторі, ні в часі, повністю розчинилася в тих вустах, у тих очах... Припадала губами до довгастих жилавих рук, пестила м'яке волосся... Це був отой екстаз, що спізнає людина, може, один раз у житті. В ньому не було нічого хтивого й ницого – лиш повне злиття, повне розчинення. Він теж не відводив від мене усміхненого й трошки сумного погляду. Тисячі ниток тягнулися до його грудей з-під моєї лівої грудини, пронизували простір між нами струмом блаженної знемоги... Солодкий сон, самозабуття... «Двері зачиняються. Наступна станція «Університет», – долинуло здаля, ніби з іншої планети, і якась частинка свідомості враз мене розбудила: «Університет? То, значить, ми на Хрещатику?» Не відчуваючи свого тіла, кинулась до дверей, вони мене ледь не розчавили... У заціпенінні піднялася ескалатором на Хрещатик, і тільки, коли вийшла на вулицю, обухом ударило по голові: «Господи! Що ж я наробила?» Запалошено спустилася до поїздів, бігцем ускочила в електричку... Куди він поїхав? Певно, до університету... Мабуть, викладач... Вийшла до університету, знову поїхала на Хрещатик... Якби хтось уважно прослідкував за мною, подумав би: навіжена... «Що ти робиш ? – питала себе, – Чи ж можна знайти людину в багатомільйонному місті, не знаючи про неї абсолютно нічого? Та й що було б, якби й знайшла? Опануй себе». Той день полетів шкереберть. Не залагодила жодної із запланованих справ: там було зачинено, там не було потрібної людини. Та й відійшли всі справи кудись на ...дцяті місце. Неприкажно тинялася Києвом і не бачила його – такого лютого моєму серцю. Перед очима стояли карі очі... Шукала їх на пішоходах, на переходах, на фасадах будівель. Під вечір шалена надія стрепенула серце: «Поїду на «Лівобережну»! Він там сидів. Мабуть, живе недалеко». Навіщо поїду? – ця думка навіть на мить не виникла в моїй голові. Непереборне бажання – ще раз заглянути в ті очі – погнало мене на станцію метро «Лівобережна»...

Підходили поїзди, заходили й виходили люди, я металася від вагона до вагона... Ось знову до станції наближається поїзд, і знову в

серці свічкою спалахує надія: він там, він їде... Була впевнена: зараз відчиняться двері, він вийде, я кинусь йому назустріч, припаду до нього, і ми поїдемо до нашої затишної домівки, де на нас чекає дружня вечеря, розповіді про те, як пройшов день, а потім... Уявивши, що буде потім, я потонула у гарячій хвилі... І цей поїзд його не привіз. Але наступний – обов'язково... А що я йому скажу? Нічого. Я підйду і дивитимусь у його очі, і він сам усе зрозуміє. А в грудях уже скімлила тоненька струна жалю: не приїде... Посутеніло. Усі маршрутки до свого міста я пропустила, тож поїхала ночувати на вокзал. Уранці, вже о сьомій, була на «Лівобережній»...

Потім, кілька років поспіль, прибувши до Києва, я їхала від «Лісової» до «Лівобережної» й там виходила. Стояла на платформі й виглядала очі (а швидше – оживляла свою пам'ять про них), так необачно залишені в метро. Щеміла надія. Потім перестала. Зараз я з ніжністю згадую ту зустріч і думаю: як добре, що вона була, що мені судилося на цьому світі зазирнути в ті очі – у свої очі...

Костянтин Москалець

Костянтин Вілійович Москалець, народився 23 лютого 1963 року в с. Матіївка Бахмацького району Чернігівської області в сім'ї українського письменника. Закінчив середню школу № 4 в м. Бахмач (1980). Заочно закінчив Літературний інститут ім. М. Горького в Москві (поезія, семінар Едуарда Балашова)(1990).

Один із засновників бахмацької літературної групи ДАК. Служив у війську (1981-1983), працював на радіозаводі в Чернігові, був учасником Львівського театру-студії «Не журись!», виступаючи як автор-виконавець власних пісень. Автор слів і музики відомої в Україні пісні «Вона» («Завтра прийде до кімнати...»). Член Національної спілки письменників України (1992) та Асоціації українських письменників (1997).

Від 1991 р. живе в селі Матіївці у власноруч збудованій Келії Чайної Троянди, займаючись виключно літературною працею.

Костянтин Москалець – автор поетичних книг «Думи» (К.: Молодь, 1989) та «Songe du vieil pelerin» («Пісня старого пілігрима») (К., 1994), «Нічні пастухи буття» (Львів: Кальварія, 2001) та «Символ троянди» (Львів: Кальварія, 2001), «Мисливці на снігу» (Львів, ЛА «Піраміда», 2011), книг прози «Рання осінь» (Львів: Класика, 2000), "Досвід коронації" (Львів: ЛА "Піраміда", 2009), "Вечірній мед" (Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013), філософської і літературної есеїстики «Людина на крижині» (К.: Критика, 1999), «Гра триває» (К.: Факт, 2006) і "Сполохи" (Львів: ЛА

"Піраміда", 2014), а також книги щоденникових записів «Келія чайної троянди» (Львів: Кальварія, 2001). У 2000 році Віктор Морозов записав диск пісень Москальця «Треба встати і вийти», а в 2008 - «Армія Світла».

Проза Костянтина Москальця перекладена англійською, німецькою та японською мовами; сербською і польською перекладені численні вірші та есе.

Лауреат премії журналу «Сучасність» (1994), Лауреат премій ім. О. Білецького (2000), Лауреат премії ім. Василя Стуса (2004), Лауреат премії ім. Володимира Свідзінського (2004), Лауреат премії ім. Михайла Коцюбинського (2005), Лауреат премії ім. Григорія Сковороди «Сад божественних пісень» (2006), Лауреат мистецької премії «Глодоський скарб» (2010)

ПОЕЗІЇ

* * *

холодний падолист вологі пасма диму
сурма над водами проклятими і міст
далеко в небі сяє аметист
розкішного утраченого риму

далеко рідний край струнки його собори
і сніг далеко - чистий золотий
і триєдине втілення мети
і вічні голоси дітей знадвору

ти знов поквапився воскреснути - і от
заранні пошуки добірного народу
не принесли сподіваного плоду
побільшивши число земних марнот

що ж виплекай безсоння і святкуй
сяку-таку нікомуненалежність
і збережи невитрачену ніжність
очікуючи смерть свою гірку

ЄВА

простоволоса й боса ти стоїш
на вітрі з ароматом помаранчів
довкола землі світяться вигнанчі
вуста самі про себе шепчуть вірш

і ти не хочеш повертатися туди
де голос люблячий прокинутись благає
життя теперішнє й тутешнє - сон без краю
тебе ніхто не зможе розбудить

Amor Fati

Я часто думаю, чому ти так самотня, -
одна з найкрасивіших доль у світі;
ці сірі очі, пильні, сумовиті, -
чому ви не знаходите нікого, крім дзеркал,
а в дзеркалах - себе і суть свою подвійну,
ледь-ледь прикриту флером абсолюту,
розою часу,
 інеєм чекання,
 терпінням дзвону - як іще,
о, як іще мені тебе назвати?

А може, так і треба? Може, ти
загинеш як сніжинка на долоні,
коли чиєсь тепло зруйнує цю самотність?

І, може, ця самотність - лише форма
твоєї ідентичності п'янкої?

І та любов, яка тебе знайде -
тебе ж і знищить?

Я люблю тебе.

* * *

Четверта ранку тихий рок і теплий плед
я випросив у тебе трохи рому
лишилося півпачки сигарет
а решта невідома

гравці твоє волосся розплетуть
і Дюрер у старій пінакотеці
розкаже що лишається на серці

*а що з собою на Вкраїну не беруть
усе таке пречисте і пусте*

побачимось у снах або у віршах
і може все складеться щасливіше

тоді коли п'ять років перейде

Символ троянди

Віхті Саґ

Є немічна весна, апатія без краю,
і обриси тремкі, і це стрімке перо;
Самотний мед гіркий, а іншого немає
У світі, де реве та стогне Ахеронт.

Божественний Платон в гімнасії порожнім
Сумує крадькома за юністю душі
І вгадує себе у діві перехожій,
П'ючи інакшу стат' і розкоші чужі.

І дівич, і кентавр, ти знав багато весен,
Але оця найтонш наслідує її
Розтулені вуста, заледь розпуклі перса,
Печальні сірі очі, подібні до твоїх.

Дощі, дощі, дощі - із присмаком Еллади,
З архаїкою снів, де скрапує вино,
Червоне і п'янке, мов перша кров Троянди,
Яка не порятує згасаючий еон.

Рік триста сорок сьомий. Діброви Академа.
Тендітний аромат. Остання зі спокус.
І ти, старий Платон, у присмерках квітневих
Накреслюєш хреста на мокрому піску.

Мисливці на снігу

Василеві Герасим'юку, побратимові

Музей не зачинається о шостій, і тепер
ми, безпритульні, бачимо наш грудень:
Ворохту у снігах, чужих людей,
які жестикулюють біля клубу, і виносять

обладнання з автобусів, і камери, і світло
зимове ущухає блискавично, а Карпати
рушають поза мову, топчуть сніг -
ружовий, присмерковий, смерековий.

Антоніоні, Пазоліні і Фелліні
сидять на сходах, палять сигарети;
чогось бракує, як завжди, але чого -
не встановити, і замучені до решти асистенти
показують, що треба почекати,
перш ніж закінчувати; жмакаєш свій факс,
ідеши до мікрофона, купа дротів,
малі гуцули зі свічками зупиняють,
питаючи, як довго буде смерть.

Як довго буде смерть... ..

Хіба я знаю?

Криваві фляки замерзають у пільмі,
і гори у безмову западають,
і *западають стежки сніжком* у зимі, -

а в ній уже ні Марти, ні Марії,
лиш морок, вирій лиликів, цей стан
невідвортної Ворохти, що застав
бездомних псів у горах Гуцулії.

Олександр Олійник

Олександр Григорович Олійник народився 1 січня 1940 року у місті Барвінкове Харківської області. Від 1946 року живе на Чернігівщині, більш як півстоліття працюючи в засобах масової інформації, зокрема: 1980-2004 – власний кореспондент Укрінформу, 2005-2007 – кореспондент всеукраїнської газети «Сіверщина», 2007-2010 – редактор обласної газети «Біла хата».

Закінчив факультет журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Від 1979 року – постійний ведучий щомісячного літературного радіожурналу «Сонячні кларнети», що звучить в ефірі Чернігівського обласного радіо. Автор збірок віршів «Олені на станції»

(1971), «Зарічка» (1992), «Чорний птах» (1994), «Усе переходить у спомин» (2009), числених публікацій у колективних збірниках, журналах та газетах. Лауреат літературних премій: ім. М.Коцюбинського, ім. Бояна, ім. Івана Кошелівця та інших.

Яблука падають, або Людина на святі життя

У Чернігові на приміщенні обласного апеляційного суду є меморіальна дошка. "У цьому будинку з 1956 до 1982 року працював відомий український поет Кузьма Тимофійович Журба" – такий текст викарбувано на граніті. Тих, хто знав Журбу за життя, ця лаконічна інформація віртуально переносить у минуле. Серед останніх і автор спогадів, які пропонуємо вашій увазі.

Велике бачиться на відстані. Усі ми – журналісти "Деснянської правди" та "Комсомольського гарту" (останню назву носила обласна молодіжна газета за радянських часів) роками практично щодня зустрічаючись із Кузьмою Журбою у будинку по Свердлова, 2 (нині вулиця Павла Полуботка), де тривалий час містилися редакції, знали, що він поет і поет від Бога. І все-таки за постійними клопотами і турботами навіть подумки не дякували долі, яка подарувала нам щастя спілкування з людиною, що вивищувалася над нами. Ні, Кузьма Тимофійович ніколи не підкреслював свого особливого статусу, якого він офіційно і не мав. Вищим його зробила поезія, для якої він був створений. Навіть прізвище (куди там вишуканим псевдонімам!) таке напрочуд поетичне мав. І хоча з цього приводу якимось на моє кинуте після привітання: "Чогось Ви наче невеселі" миттєво відреагував влучним, наче постріл: "Бо я – Журба", насправді був людиною веселою і товариською.

У пам'яті моїй зостався назавжди спогад про перше особисте знайомство із Кузьмою Журбою – на той час літпрацівником відділу культури "Деснянської правди", головою обласного літературного об'єднання. Про ці його основну та громадську посади знав я з кінця п'ятдесятих років минулого століття, коли почав отримувати підписані Кузьмою Журбою відповіді на поетичні та прозові спроби, які, ще школярем, почав надсилати до "Деснянської правди". А особисто поспілкуватися з поетом випало вперше восени 1961-го.

Літератори Варвинського району, який був тоді у значно ширших, ніж нині, межах (до його складу повністю входила ще й територія сьогоднішнього Срібнянського), надумалися організувати поетичне свято. Заручившись підтримкою молодого і енергійного редактора місцевої райгазети Івана Коновала, районного відділу культури, у якому працювали ще молодші і не менш енергійні Михайло Хукало та Анатолій Чміль, інших структур, почали діяти.

Відібрали в безладно заваленому книгами споживспілчанському складі потрібну для такого випадку літературу, зокрема поетичні збірки земляків Павла Тичини, Борислава Степанюка, Любові Забашти. Знайшлося там і кілька примірників Журбиної "Дороги до щастя", що

якраз того року побачила світ. Усе це багатство пустили на продаж та для організації книжкової лотереї.

Домовилися про концерт художньої самодіяльності, виступити на якому, крім райцентрівських аматорів, запросили виконавців із сіл Карпилівки та Дігтярів. Підготували відповідно приміщення районного будинку культури, де намічалось провести свято, яке назвали без зайвої скромності Днем поезії. На нього, звичайно ж, запросили гостей, серед яких і Кузьма Журба був.

Хоча Миколу Харченка із Сокиринців, який приїхав разом із дружиною Василюю, Миколу Хоменка з Лебединців, Володимира Зорку із Журавки, корінного мешканця Варви Петра Жулая гостями можна було вважати умовно. Вони й господарювали на святі як члени районного літературного об'єднання, що його мені як штатному працівникові райредакції випало тоді очолювати.

А ось Кузьма Журба – член Спілки письменників, на той час автор двох поетичних збірок "Над красунею Десною" та згаданої вище "Дороги до щастя" був для нас майже небожителем.

Власне, у Варву він прибув справді з... неба – прилетів рейсовим Ан-2. За кілька років до нашого свята між обласним та деякими районними центрами Чернігівщини почали курсувати ці невибагливі до злітно-посадкових смуг дванадцятимісні літаки.

Недільний день 22 жовтня 1961-го року видався мов на замовлення, наче з нього списав свою поетичну мініатюру про осінь один із учасників Дня поезії Віталій Пригоровський:

На дерева кинула золотий платок,
А на нім пацьорки срібнодзвонні.
Заховала далеч у багрянний шовк,
Аж горять листки дубів червоні...

Журнальних столиків, які роблять атмосферу офіційних заходів по-домашньому затишною, тоді ще на сцену не ставили, отож усі безпосередні учасники свята зайняли місця за довгим столом, що використовувався для президій різних урочистостей. Це швидше сковувало, ніж надихало, але тільки спочатку. А потім зал заповнила поезія. Може, не найвищого гатунку, але щира та безпосередня.

Кузьма Журба почав свій виступ віршем "Варвинська земля".

- Написав його я в небі, - сказав. - Десь над Малою Дівцею закінчив...

По цій землі ходив Тарас
І сунув брови од печалі,
Бо в селах бачив і не раз:
Брати його в ярмі стогнали.
В боях, в трудах пройшли роки,
І нині край цей не впізнати, -
Не тільки гречку й буряки
Дає земля, як щедра мати.
Держанням славні наші дні,

Скоряють варвинці природу:
Дістали нафту з глибини
На благо рідного народу.
Земля славетна ця людьми:
Петро В'юницький, Чиж Марія...
А дігтярівські килими,
Вони ж прекрасні, наче мрія!
В усі краї, в усі кінці
Їх добра слава рознеслася.
Привіт же вам, чудес творці –
Нащадки мудрого Тараса!
Привіт же, земле золота,
Тобі дзвенить в найкращій пісні
І ще рясніше розцвітатъ
Під сонцем нашої Вітчизни!

Вірш, попри його простоту, викликав захоплення залу. Як же – про нашу Варвинщину, про знаних нами людей справжній поет написав! А потім Кузьма Журба прочитав кілька поезій зі збірки "Дорога до щастя", уважно прослухав спроби доморощених поетів-початківців. Цього разу нікого не критикував, як у своїх відповідях з редакції, – обставини інші. Але й не став обіцяти, що почуте буде надруковане...

Наступного дня, хоч як не вмовляли ми гостя залишитися, аби повторити дружню вечерю, що її зорганізували прямо в редакції після Дня поезії, він відмовився: "Справ багато..." – і пішов до аеропорту, щоб знову подолати відстань у майже дві сотні кілометрів від Варви до Чернігова повітрям.

Від того часу образ поета, який згодом став старшим товаришем із числа колег-журналістів обласного центру, асоціюється в мене із чимось сонячним і лагідним, як отой жовтневий день 1961 року.

Не змінили його інші зустрічі, зокрема в Бобровиці – райцентрі на Чернігівщині, де згодом довелося мені працювати і брати участь у подібному варвинському заході, щоправда, зорганізованому посеред зими з нагоди дня народження Павла Тичини.

Вважаю те свято, що випадково (хоча дотримуюся думки, що в світі нічого випадкового не буває) пройшло в останній рік земного буття Павла Тичини, прообразом "Чуття єдиної родини". Не назви збірки віршів цього поета, який ніколи не цурався свого чернігівського коріння, а іншого літературно-мистецького дійства, започаткованого на Придесенні 1977 року і з певних (чи не дуже певних) причин призупиненого (хочеться сподіватися, що не похованого) після 1996, коли відбулося вдесяте.

Отож про 1966. Тоді ми zostалися в полі серед ночі без автобуса, який не зміг подолати замети. До Бобровиці київські, чернігівські, місцеві поети, актори, журналісти, учасники художньої самодіяльності ішли пішки. Про це згодом по-філософськи мудро написав Кузьма Журба на сторінках "Деснянської правди". Лейтмотивом публікації була думка, що попри негоду усім було тепло і лагідно на душі, бо гріла нас поезія Тичини.

Кузьма Тимофійович знав, що писав. Він, звісно ж, мав на оці не те і творів Тичини, що наполегливо втовкмачувалося в голови школярів і що було кон'юнктурно-примітивним, а справжню лірику, частину якої ми знали вже тоді. Хоча б зі збірки "Сонячні кларнети".

Якось один із колег, який працював з Кузьмою Тимофійовичем в одному редакційному колективі, уже через кілька років після безглуздо-трагічної смерті останнього сказав: "Він був мудрішим за нас". Такий висновок народився в результаті довгорічного спілкування, а поштовхами до нього, штрихами до такого цільного широкомасштабного мазка могли слугувати щоденні житейські деталі.

Ніхто нині не скаже, як народилися у великого життєлюбця Журби такі щемливі рядки:

І хвилі – наче молодість,
І берег – як рушник.
І важко з тим погодитись,
Що ти тут не навів.

Мені чомусь здається, що це було перед однією з літніх гроз біля деснянського пляжу, коли Кузьма Тимофійович заховався від дощового потоку під перекинутим і поставленим на чотири кілки човном. Мабуть, тому, що був свідком того побачення поета з рікою, яка великим земляком нашим Олександром Довженком була названа зачарованою, а Журбою – красунею. Перша поетична збірка Кузьми Тимофійовича (повторюся) була ж "Над красунею Десною".

Ніхто, звичайно, не візьметься встановлювати таїну народження вірша "Золота діброва", покладеного на музику чернігівським композитором Миколою Збарацьким. Та й тут на допомогу приходить фантазія. Спогад про свої вісімнадцять навіюють кожному місця, де проходила саме твоя молодість. У Кузьми Журби це було село Хрещате Чернігівського (а колись Олишівського) району.

Інший вірш, який Кузьма Тимофійович не раз читав на зустрічах із читачами, "А мені війна все сниться..." – то не просто малюнок реального сну, що розтривожив колишнього фронтовика. Так, поет знав про війну не з книжок – пройшов її вогненними дорогами, мав бойові нагороди.

Не думаю, що він ділився заповітною мрією тільки зі мною, але й зі мною - також. Так ось, хотілось йому після виходу на пенсію відвідати місця своєї фронтової юності. Та мандрівка допомогла б народитися книзі – поетичній чи прозовій. Та цій мрії не судилося здійснитися. Кілька місяців не дожив Кузьма Журба до своєї шістдесятої осені (народився він 11 листопада 1922) і всього місяць до шістдесятої весни: він загинув у автомобільній катастрофі в одну з останніх січневих ночей 1982.

Його наче вів невимолитий фатум. Адже до Прилук того січневого дня його ніхто не посилав. Про обставини тієї поїздки знаю все, як кажуть, з перших рук, бо за первісним задумом компартійних можновладців їхати туди належало... мені. Ось як усе було.

У Чернігівській області проходили дні Політвидаву. Було таке книжкове видавництво у Києві. Спеціалізувалося на випуску переважно пропагандистської літератури, що мала доводити всім сущим переваги

соціалістичного способу життя. Однією з таких "переваг" було і спілкування з народом, перед яким нібито звітували ті, що були при владі. Зокрема і видавці політичного агітпропу.

Після звітнього вечора, що пройшов у Палаці культури хіміків (нині – міський Палац культури Чернігова) до мене підійшли два функціонери з компартійного обкому. Старший за посадою повідомив, що представників видавництва у їхніх поїздках по містах і районах області мають супроводжувати чернігівці – співробітники обкому партії та журналісти.

- Вам пропонуємо поїхати в Прилуки, - почув я завершення інформації пропозицією, від якої відмовлятися було не прийнято.

Я на той час представляв у області державне інформаційне агентство, тому безпосередньо жодній обласній структурі не підпорядковувався. Оскільки ж їхати після недавно перенесеної хвороби ніякого бажання не мав (як, щоправда, і загострювати стосунки з місцевим начальством – також), тому обрав дипломатичну тактику. Мовляв, нічого не маю проти, але зобов'язаний оперативно передати інформацію про подію до Києва. Причому про її перебіг у всіх містах і районах, куди політвидавці поїдуть. Тож переговорю із київським керівництвом, аби попередити можливу затримку інформації. Адже приїхати з Прилук доведеться пізно ввечері.

- Домовишся, - безапеляційно кинув молодший за чином функціонер. – А завтра о 9-й щоб був біля готелю "Україна". Виїзд звідти.

Цей тон та ще й з вуст чоловіка, якого у мене були всі підстави, м'яко кажучи, недолюблювати, негайно сформували в мене чітке несприйняття доручення. Через якихось півгодини уже з дому зателефонував старшому функціонеру, що поїхати не зможу. Мовляв, з керівництвом не домовився (хоч, звісно, і не думав ні про що домовлятися).

Доручення переадресували іншому журналістові – також представникові всеукраїнського ЗМІ. Не знаю, як відмовився від поїздки він, але в кінцевому підсумку у відрядження послали журналіста одного з обласних видань, якому заперечувати начальству не випадало.

І ось наступного ранку біля готелю "Україна", де ночували київські гості, почали збиратися чернігівські супроводжувачі. Кузьмі Журбі була намічена поїздка в Сосницю. Але машина, яка мала туди їхати, затрималася. Як і журналіст, якому треба було їхати в Прилуки. І тут Кузьма Тимофійович виявив ініціативу поїхати в Прилуки. Щоб не простоювала машина, яка туди налаштована. А той, кому Прилуки заплановані, підійшовши, попрямує на Сосницю. До того часу, мовляв, і машина сосницька прибуде. Сказано – зроблено.

Чим закінчилася поїздка в Прилуки, читайте вище. Але (я це не раз підкреслював, коли згадував трагічний фінал як на офіційних зустрічах, так і в колі друзів та колег), що коли б у Прилуки поїхав хтось інший, усе обійшлося б. Елементарна логіка: йшлося ж не про рейсовий автобус чи літак. Виступ іншого журналіста під час зустрічі з читачами чи навіть після неї на вечері була б на кілька хвилин довшою чи коротшою, ніж Журбина. Тож ділянку траси, де сталася ДТП, вдалося б проїхати без пригод...

Як один з найдорожчих сувенірів зберігаю квиток члена Чернігівського обласного літературного об'єднання при редакції газети "Деснянська правда", виписаний і підписаний Кузьмою Журбою 1964 року. Чи не тоді відбулася й одна з численних зустрічей чернігівських літераторів-шістдесятників. Терміну такого в той час ніхто не вживав, але ж діялося все саме в шістдесяті роки минулого століття, коли розправляли крила для злету Ліна Костенко, Вінграновський, Драч, Гуцало, Дрозд, Шевчук, Щербак...

Після зустрічі в редакції згаданої "Деснянської правди"десь семеро чи восьмеро літераторів зібралися переобідати. Зайшли до гастроному на розі вулиць Коцюбинського та нинішнього проспекту Миру. Отоварилися належно, але де ж посидіти затишно?

- Як де? – ображено озвався один з товариства, будівельник за фахом, а літератор за покликанням Андрій Кириченко, який мав уже окрему (хоч і однокімнатну квартиру). – Звичайно, в мене...

Та обід обідом, а почата в редакції розмова про літературу не припинялася. Згадали і про Михайла Булгакова, якого почали друкувати після тривалого напівзабуття. Його роман "Біла гвардія" написаний був із певною симпатією до цієї військово-політичної сили. Щирі вболівальники за ідею української державності, ми не в усьому погоджувалися з автором, незважаючи на його геніальність як художника.

І раптом я для самого себе несподівано, піднявши уже налиту чарку, твердо речу: "За білу гвардію!". Льовлю здивовані погляди і роблю промовистий жест рукою в бік Саші Дека і Юри Лундіна, голови яких уже і в ті далекі роки були поспіль сиві. Секундна пауза змінилася голосним схваленням, дзенькотом чарок. Мимовільний експромт схвалили всі присутні: і Кузьма Журба, і Юрко Павлюк, і Андрій Кириченко, не говорячи вже про двох новоявлених з моєї подачі "білогвардійців"...

Четверте десятиліття іде від часу трагічної січневої ночі 1982-го. На будинку, в якому колись містилася редакція "Деснянської правди", - меморіальна дошка. Вона інформує про те, що тут колись працював Кузьма Журба. Згадую старшого колегу і проходячи вулицею П'ятницькою повз будинок обласного радіо. Саме в колективі цього ЗМІ починав поет свою журналістську кар'єру.

У далекі вже нині роки минулого століття яблуні, що ними обсаджена обабіч ця чернігівська вулиця, ще тільки набиралися сили. Нині деякі з них уже засихають. Але ще плодonoсять. Наприкінці літа чи на початку осені, у пору дозрівання плодів, мимоволі подумки декламую вірш Кузьми Журби, який вважаю одним з найкращих у його творчому здобутку. Він дав назву його останній прижиттєвій збірці "Яблука падають":

Ніч вереснева гуляє в саду.
Мабуть, і я туди знову піду.
Падають яблука, падають я...
Серце моє у тривозі.
Думаю думу: остання чия
Визріла-випіла осінь?
Тільки не яблунь, ой, тільки не я...

В їхніх плодах проростання.
Може, твоя? Так тоді ж і моя
Мука і радість остання.
Ніч у саду вереснева сліпа.
Яблука падають, падають, па...

На тему дозрівання плодів дипломований садовод чи досвідчений практик міг би написати розлогу статтю з порадами і рекомендаціями, філософ народив би розлогий трактат про сутність буття і про нерозривний зв'язок минушого і вічного, а поет намалював дванадцятьма короткими рядками картинку, як зворушливо, ніжно і водночас сумно розстаються з деревами плоди – майже так, як діти, що стали дорослими, з батьками. Кожен в одному і тому ж явищі бачить своє. І по-своєму. І в цьому приваблива неповторність свята життя для всього суцього.

(Спогад – написано на замовлення «Соборності»)

Володимир Сапон

Володимир Сапон народився 20 липня 1951 року в селі Рудка Чернігівського району Чернігівської області. Закінчив філологічний факультет Ніжинського педінституту ім. М. Гоголя. Працював у обласних газетах «Гарт» і «Деснянська правда». Заслужений журналіст України.

Автор поетичних збірок «Зірка на пілотці» (1985), «Замкова гора» (2001), «Щаслава» (2009), дитячої збірки «Лісова аптека» (2004), історико-краєзнавчих книг «Призабуті стежки сіверянської Клію» (2003), «Чернігів древній і сучасний» (2003, 2006), «Седніє» (2004), «Таємниці назв наших сіл і міст» (2005), «Вулиці старого Чернігова» (2007), «Моя Шевченкіана» (2014), художньо-публіцистичних книжок «Децо із щоденника» (2011), «Страсбурзький пиріг» (2013), має кілька книжок у співавторстві: «Мандрівка по вертикалі» (1994, з Миколою Будлянським), «Одіссея Юрія Лисянського» (2012, з Віктором Шевченком) та інші.

Також є автором передмов і упорядником збірок поезій Петра Пуліня «Брате мій, журавлику...» (2002), Олександра Самійленка «Вірші з Ніжина» (2010) та антології поезії та прози сучасних письменників Чернігівщини «Толока» (2012, спільно з Михасем Ткачем).

Лауреат премій імені Михайла Коцюбинського, Леоніда Глібова, Олекси Десняка, Василя Блакитного.

Член Національної спілки письменників та Національної спілки краєзнавців України.

Із щоденникової прози

Прядка

Минулого літа нарешті перекрито мою батьківську оселю. Однак ще до того, як на даху забілів на весь сільський куток новенький шифер, я зробив «ревізію» на горищі — повиносив на подвір'я запилюжені старі школярські підручники та студентські конспекти, спустив додолю і прядку, яку закинув на горище ще піввіку тому батько. Прядкою на той час вже ніхто не користувався, дехто порубав її на дрова, але ця прядка була приданим моєї матері, тому дивом збереглася.

Прядки давно виставлені в музеях, в етнографічних експозиціях, проте ними цікавляться здебільшого іноземці. Особливе захоплення від знаряддя домашнього прядіння в американців. І це пояснюється тим, що нація цієї держави — мов недоношена дитина, неприродна, вона не має історичного початку. Це ті ж англійці, французи, іспанці, ірландці, італійці, скандинави, поляки і навіть українці, котрі мають свої окремішні родоводи, вже призабуті, а то й втрачені. Одне слово, строкате іммігрантське болітце, однак ж яка допитливість у цих юних Майклів і Джейкобів, Емм та Олівій до наших історичних раритетів!

Пізніше, розмовляючи з музейниками про мамину прядку, я дізнався і про коротеньку анкету, проведену ними серед першокурсників одного з вишів: дивлячись на світлини з предметами народного побуту, потрібно коротко описати їхнє призначення. Майже половину відповідей була неправильною, а подекуди й кумедною. Скажімо, старовинний безмін (найпростіші важільні терези) застосували наші козаки, на думку студентів, то в бою — гатили по лобах поляків, татар і московитів, то для лущення волоських горіхів. Підкова — то маленький томагавчик. Навіть учнівська чорнильниця-невилвайка, в які вмочали пера їхні батьки — звичайнісінька міна. А прядка — жакливий механізм катувань, з допомогою якого чекісти-кадебісти витягували... нерви у ворогів радянської влади. Комусь сміх, а нам смутку повний міх.

«Прядка не Бог, а одежину дає» — згадую мудрість ерудованого сільського дідуся. Запам'ятався і вірш його ровесника Дмитра Куровського, написаний ще в 60-і роки:

Я загледів прядку на базарі,
Де товкучка, в гамірних рядах.
Мов дівчина, — прибрана, у стрічках, —
Що стояла з парубком у парі.
І мені було не до купівлі,
Про ціну, які там балачки...
На такій колись до третіх півнів
Пряла мати нам на сорочки.
А тепер ми стали геть поважні,
Все гладеньке любимо в житті.
Сорочки шовкові, трикотажні
Звикли мати в себе на хребті.

Свою прядку я знову заніс на горище. Притулив біля неї і портативну друкарську машинку в футлярі, давно привезену з міста. Можливо, через півстоліття знайдеться там, серед непотребу, і місце для мого комп'ютера...

Жовтень 2013 р.

Самшитова цигарочниця

Кілька років тому посадив у себе на дачі вічнозелений самшитовий кущ. Росте він повільно і має таке густе листя, що у парках його стрижуть, і тоді кущі самшиту нагадують то конуси, то кулі, то квадрати, навіть цілі скульптури. Отож посадив задля краси, задля пам'яті...

Півтора десятка років тому мій хороший знайомий Микола подарував мені самшитовий мундштук, який я й досі зберігаю. Привіз він його у роки своєї юності з мандрівки по Абхазії, де біля міста Піцунди є самшитовий гай і де тамтешні червонодеревники вирізали з самшиту, найміцнішого в Європі дерева, і королів, пішаків та інші шахові фігури, і люльки, і, звісно, мундштуки, себто по-нашому цигарочниці, і навіть флейти (кажуть, що чарівна флейта грецької богині Афродіти була саме із цього дерева). Мій знайомий Микола мав колоритне українське прізвище — Небилиця. І в того Небилиці було все (даруйте за тавтологію) колоритне: у його майстерні кидалися в очі «заморські» пивні

гальби, литі з міді старообрядницькі ікони, згадана самшитова цигарочниця, небачені мною колонкові пензлики... Бо ж Микола гордо іменував себе богемним художником. Власне, таким він і бувнасправді.

Майже сорок років тому «засвітився» на одній з околиць Москви, на «бульдозерній» виставці авангардистів, яку розігнала міліція з допомогою водометів та бульдозерів, і відтоді мав неприємності з «конторою глибокого буріння». Оточили «стукачами», не приймали до Спілки художників, та й сама його творчість як митця за доби генсеків тодішніми партідеологами не сприймалась: як-не-як — послідовник і шанувальник Пікассо і Шагала, Малевича і Кандінського... Однак на відміну від них Микола сповідував яскравий національний стиль. Українським було на полотнах навіть... їстиво. Про це він зізнався у своєму жартівливому вірші:

*Скільки фікцій, комбінацій,
Скільки фальші та амбіцій...
Їжу з полотна не вкрасти —
В цьому кредо Небилиці.*

Визнання ошчасливило художника незадовго до смерті: відвідав американський Нью-Орлеан, де в одній з галерей експонувалися його роботи. Мені й досі бачиться Миколине радісне обличчя, коли він розповідав про ту поїздку.

Одначе, коли його не стало, майже всі полотна дружина перевезла до Німеччини, бо нашому Чернігову вони, як виявилися, були не потрібні. Гірка дивина з нашою українською ментальністю...

Грудень 2013 р.

Чоловік з бутоньєркою

Спершу запитаємо чоловіків: чи ви носили квітку в петлиці? Авжеж, відповісте ви, коли одружувався. Ото, либонь, і все... Аксесуари чоловічого костюму нині занедбані, та й у них рідко хто вдягається, хіба що чиновники...

Дивиною була бутоньєрка, себто та ж квітка, у маленькому провінційному, хоч і губерньському Чернігові, і більше ста років тому: танцювальні бали тут проходили раз на рік, коли збиралися дворяни губернії на свій з'їзд, і рідко який молодий

столичний денді, на взір письменника Оскара Уайльда, міг похизуватись модним костюмом з бутоньєркою перед місцевими панянками.

І ось в нашому місті з'явився чоловік, якого влітку щодня можна бачити з живою квіткою в петлиці охайного білого костюма — чи то кабінетах статистичного бюро губернського земства, де змушений виконувати марудну працю дрібного клерка, чи то у прогулянках на Болдину гору, чи то на сеансі кіно, яке допіру з'явилося — він передбачав йому велике майбутнє.

Ще однією екзотичною рисою цього естета була українська мова. Саме через неї він заприятелював з адвокатом Іллею Шрагом («Сам він із німців, дружина — чернігівська єврейка, вдова Віхман, уроджена Мачерет, має від першого шлюбу вже дорослих сина і доньку. І, знаєте, у цьому сімействі спілкуються малоросійською мовою...») — дивувався губернський жандармський начальник Рудов), Борисом Грінченком (кремезний красень-бородань, котрого один із сучасників назвав «диктатором українства»: тільки в Чернігові, долаючи цензурні зашморги, видав понад п'ятдесят книжок для народу загальним накладом майже 200 тисяч примірників), Володимиром Самійленком (дуже милим і веселим, незважаючи на бідування, чоловіком, який свої злободенні вірші підписував псевдонімом «Сивенький» і знав десять мов)...

Доскіпливий читач вже здогадався, що мова йде про Михайла Коцюбинського. Звісно, понад століття тому прості чернігівці не знали про такого письменника: його твори видавались здебільшого у зарубіжному Львові, його не запрошували до школярів і студентів, як запрошують нині наших чернігівських графоманів, а відтак ще не було ні його музею (на відміну від повісті «Музей живого письменника» нашого земляка-сучасника), ні, ясна річ, його премії. Місцеві дядьки залюблено дивилися на його білий костюм, на оту дивну бутоньєрку і, певно, заздрили статкам цього інтелігента (а він, за куплену садибу на Сіверянській, до кінця днів своїх був боржником міського банку), а жінки перешіптувалися про його коханку Шурочку Аплаксіну.

На жаль, життя Коцюбинського, справді європейського письменника, за доби радянської влади, безсоромно фальсифікувалося. Та не будемо сьогодні про це говорити.

Цього року ми святкуємо не тільки 200 літ з дня народження Тараса Шевченка, а й 150 років з дня народження Михайла Коцюбинського. Не забуваймо класиків...

Квітень 2014 р.

«Зібрався цвіт дворянства...»

Люблю неквапно перегортати сторінки старих газет у тиші читальних залів архівів і виуджувати щось таке, що не залишає нас байдужим, хоч є зовсім не значимим для історії. Наприклад ось таке...

28 травня за старим стилем 1908 року губернатором Миколою Родіоновим влаштовано бал для представників всіх повітів, що з'їхалися до Чернігова на щорічне дворянське зібрання.

Проходило воно дещо пізніше із за страхітливої повені. Скажімо, на Великдень, що припадав на 13 квітня, мешканці Застриження не могли потрапити до храмів у центрі міста, оскільки Красний міст було залито водою. Рівень води в Десні сягав вище дев'яти аршинів (аршин — 71,12 см) до нульової відмітки, вода ще перебувала п'ять днів. Затоплені сотні будинків, навіть перший поверх духовної семінарії (нині військовий шпиталь). Біля Чернігова, у селах Количівка та Іванівна, мешканці на човнах плавали вулицями. Та найбільше постраждала Сосниччина: весняна вода залила села Загребелля, Мале Устя, Велике Устя, Спаське, Ушню, Куковичі, Макошине...

Та повернемось до довгожданого дворянського балу. О десятій годині вечора до будинку губернатора почали прибувати екіпажі з гостями, яких маршем зустрів оркестр міської варті. Сходами вони підіймалися на другий поверх, в ілюмінований зал, де також почергово розливали мелодії духові оркестри Глухівського драгунського і Острозького піхотного полків. Через годину почалися танці і все потонуло в морі квітів і святкових жіночих убрань, фраків і мундирів драгунів та гусар... Особливо виділялися кілька відомих своєю вродою дружин маршалків повітового дворянства. Але й деякі чернігівські пані ні вродою, ні вишуканим вбранням не поступались їм.

О першій годині ночі понад двохсот гостям, які зібралися на губернаторський бал, а серед них були помічені й декілька членів Державної Думи, запропоновано щедру вечерю.

Роз'їжджатися, під звуки оркестрів, вони почали лише о четвертій годині, коли вже зійшло сонце...

Як засвідчила газета «Черниговское слово», цього вечора «зібрався весь цвіт дворянства багатой і родовитой Чернігівської губернії... Давно губернія не бачила такого прийняття, що нагадувало добрі старі часи».

Читаєш отаке і мимоволі сумуєш за тими небаченими повеннями, які так чудово змалював Олександр Довженко в «Зачарованій Десні», та тими «добрими старими часами» для дворянства, що гараздували і раніше, і при губернаторові Родіонові.

Квітень 2014 р

Кузьма Журба з невиспілої осені

Кузьма Тимофійович Журба народився 11 листопада 1922 року в селі Хрещаті Козелецького району Чернігівської області. Мешкав у Чернігові. Загинув в автокатастрофі 28 січня 1982 року.

З небагатьох миттєвостей спілкування з Кузьмою Журбою найбільше зосталося в пам'яті одне. Було рівно за рік до тієї страшної зимової трагедії, коли він, повертаючись з Прилук, де проходили дні «Політвидаву», разом з іншими учасниками цього заходу потрапить в дорожньо-транспортну пригоду й загине. Ми ж, велика група чернігівських літераторів і артистів філармонії поверталися з Пісок Бобровицького району – батьківщини Павла Тичини, де урочисто відзначили 90-ліття від дня народження автора «Сонячних кларнетів».

В салоні «Ікаруса», який натужно долав опвначі снігову заметіль випало сісти поруч із Кузьмою Тимофійовичем, і він, під враженням вечора в Пісках, став розповідати про зустрічі з Тичиною. Павло Григорович ще до виходу першої книжки чернігівського поета дав хорошу оцінку віршам, і пізніше написав рекомендацію до Спілки письменників, надсилав йому теплі листи.

Більш ніж півстоліття відпрацював Кузьма Журба кореспондентом в редакції обласної газети «Деснянська правда». Як і Павло Тичина уважно слідкував за творчістю морлодих літераторів. Ось рядки з повісті Володимира Дрозда «Музей живого письменника», де він згадує про себе старшокласника.

«Поет Кузьма Журба раптом запрошує мене з моїми віршами до себе додому. У неділю. Він мешкає на околиці Чернігнова.

Поки знаходжу його дім, стискаючи у спітнілій од хвилювання долоні шкільний зошит, у чунях повно березневої талої води. Уперше переступаю поріг кабінету поета. Кузьма Журба (хай хоч на тім світі віддається йому за чулість, за увагу до юних) щось поблажливо похвалює, щось критикує, а я бачу лише брудну воду, що натекла з моїх мокрих чунь на чисту дощату долівку. І сором пече мене вогнем».

Саме йому завдячують за публікацію своїх перших віршів у «Деснянській правді» і Вролодимир Дрозд, і студенти Ніжинського педінституту Євген Гуцало та Леонід Горlach, і випускник школи з Макіївки Носівського району Станіслав Реп'ях, і солдат залізничного полку в Чернігові Дмитро Іванов, завдячує Кузьмі Журбі за перші публікації в «Деснянці» (як з глибокою повагою називали молоді літератори обласну газету) й Олександр Деко, якому 1963 року до 150-річчя з дня народження Тараса Шевченка він опублікував інформацію про знайдений тоді молодим літературознавчим дослідником у фондах Чернігівського історичного музею альбом з маєтку Григорія Степановича Тарновського у Качанівці з автографами Тараса Шевченка, Віктора Забіли, Михайла Глінки й багатьох інших відомих людей, цей факт послужив основою у романі «Солов'ї співають на світанні» Олександра Деко стати главами «Зустріч з Шевченком в Качанівці», «На колодках». «Човник», «Шевченко залишає Качанівку», а всі названі літератори згодом стали відомими українськими письменниками.

У Кузьмі Журби, автора збірок поезії «Над красунею Десною», «Дорога до щастя», «Серп», «Яблука падають», «В чеканні весен», книг для малят наскрізною темою було освідчення в синівських почуттях до рідного краю, зокрема до села, в якому він народився:

За Хрещатим – гаї,
Наче думи мої.
За Хрещатим поля,
Наче доля моя.

Не любив Кузьма Тимофійович згадувати війну, та враження тих грозяних літ назавжди закарбувалися в його творчості:

А мені війна все сниться,
Клята-розпроклята,
В полі спалена пшениця,
Вщент розбита хата.
У пекельній круговерті

Білий світ і люди.
І мене за мить од смерті...
Донька будить.

Вісімнадцятирічним одягнув він солдатську шинелю, був серед захисників Москви, пройшов потім суворі дні і ночі у військах Калінінського та 1-го Прибалтійського фронтів, нагороджений орденом Червоної Зірки, бойовими медалями.

Якось незвично було бачити його за столом у робочому кабінеті. Більше він запам'ятався під час прогулянок в обідню пору на Вал, коли вдивлявся в задеснянські далі – в такі хвилини, певно, народжувалися вірші. Децю інакшим, зосередженим, зустрів його в кабінеті журналіста за шахівницею – тоді чимало деснянців грали в шахи.

Бувало й «журили» Журбу за деякі вірші. Зокрема, за той, що був опублікований у обласній газеті десь на зламі 60-70 років. Йшлося в тому вірші про любов, що «проходить гордо поміж «Волг» і «Чайок». Узріло обласне партійне начальство у цьому неабияку крамолу. Ще б, хай вона й любов, але ж так зневажливо, мовляв, минає, ну, хай «Волги», але ж «Чайки», на яких їздило найвище керівництво – від генерального секретаря до перших секретарів союзних республік... Та догани не записали, адже Кузьмав Тимофійович був безпартійним.

Він не дожив лічених місяців до свого 60-річчя, якого так чекав. Пам'ять про поета і журналіста вшановано меморіальною дошкою на стіні будинку по вулиці Гетьмана Полуботка, що виходить на Красну площу, в якому тоді була редакція «Деснянської правди», у вулиці його імені в рідному Хрещатому.

(Спогад – написано на замовлення «Соборності»)

Володимир Сенцовський

Сенцовський (Ященко) Володимир Івановч народився 22 липня 1952 року в селі Носелівка Борзнянського району на Чернігівщині.

1973 року закінчив філологічний факультет Ніжинського педагогічного інституту імені Миколи Гоголя. Працював у сільській школі, редакціях районних газет. Майже дев'ять років редагував районну газету «Вісті Борзнянщини».

Член Національних спілок письменників та журналістів України.

Автор 20 книжок прози і поезії: «Хлоп'ята з Тополиної вулиці» (1983), «Оленка не хоче спати» (1988), «Дивень-ранок» (1993), «Зелена неділя», «У затінку серця» та «Привези мені, тату, сонце» (1994), «Лицар і Попелюшка» та «Любов моя — футбол» (1996), «Забілина альтанка» (1997), «Борзенка» (1998), «Тихий берег, шум ласкавих хвиль» (2004), «Несуть лелеки у дзьобах веселку» та «Дванадцять місяців» (2005), «... І мої у синій маєчці літа» (2007), «Повість про велике кохання, яку я ще напишу...» (2008), «Народження Ікара» (2009), «Грицики» та «Казки з місячного ріжка» (2011) «Глибинка, повита туманом» (2012), «Лава під каштаном» (2013).

Лауреат обласної премії імені Б. Грінченка Всеукраїнського конкурсу «Українська мова — мова єднання».

Нагороджений медаллю «Почесна відзнака» НСПУ. Лауреат премії ім. М. Коцюбинського.

Поезії

* * *

В підземнім тіснім переході,
Де звична людей течія,
Хлоп'ятко сиділо на сходах,
Худеньке русяве хлоп'я.

А місто гуло, наче вулик,
І чулося в гулі м'якім,
Як хлопчик в старенький картузик
Жebraцькі ловив мідяки.

Вже днина набралася сили,
І осінь котилась сюди,
Де в долі хлоп'ятко просило
Притулку від злої біди.

Йому час іти вже до школи,
У мріях літять до зірок,
А в хлопця тільки світить голе
І холод пройма до кісток.

Він руки стискає в скорботі
І жалібно очі здійма.
— Матуся не знайде роботи
І хліба у хаті нема.

Учора останню копійку
Зневірений батько пропив.
Мені врятувать би Марійку,
Сестричці прошу — не собі.

Вона виглядає в віконце,
Від зайця гостинця чека...
І сльози котилися в хлопця
По жовтих, як осінь, щоках.

Знесилене сонечко скупю
Сійнуло на хлопця теплом,
А потім хмариною сумно
Прикрилось, немов картузом.

* * *

Все мине: лиха ганьба і добра слава,
Непоправні втрати й переможні злети;
Люди скинуть ідолів із п'єдесталів,
Та раби комусь нашіють еполети.

Знову зацвіте ромашка в тихім лузі,
Потім рання осінь ніжно серце стисне.
Відійдуть за обрій мої щирі друзі,
І новий поет нову напише пісню.

Навіть континенти зникнуть під водою —
Так весняна повінь заливає поле.
Сонце розминеться з ніччю грозовою
І накреслить в небі своє звичне коло.

Скоро й я ромашкою в солодкій тузі
Потягнусь до сонця, до хмільної волі.
Хтось зірве ромашку у вечірнім лузі
Й наворожить вже онуку щастя-долі...

Олена Сердюк

Сердюк Олена Вікторівна (псевдонім Печорна) народилась 23 лютого 1982 року. Колискою стала древня українська земля Чернігівщини, спочатку невеличке село Левковичі Чернігівського району, пізніше сім'я переїхала до селища М-Коцюбинське, де Олена живе й нині. Закінчила М-Коцюбинську школу з відзнакою, вступила до Ніжинського державного педагогічного університету ім. Гоголя. Отримала диплом з відзнакою за спеціальністю Українська мова та література і практична психологія. Працювала у ЗОШ№1 міста Славутича, викладала українську мову та літературу у сьомих класах. Через рік пішла у декретну відпустку й нарешті знайшла час для написання чогось більш об'ємного, аніж оповідання та нариси. Рукопис «Обвисле Небо» в 2010 році був відзначений Міжнародною літературною україно-німецькою премією імені Олеса Гончара. Влітку 2011 харківське видавництво «Клуб Сімейного Дозвілля» випустило «Грішницю» в люди. 17 вересня 2012 року книга здобула обласну премію імені Михайла Коцюбинського. Навесні 2013 вийшла друга книга авторки «Кола на воді». В грудні того ж року молода письменниця стала членом Національної Спілки письменників України. Нині Олена працює в бібліотеці рідного селища, виховує двох діток й присвячує нічні години для магії слова.

Різдвяна історія

Вже другу годину з неба йшов сніг, красивий і чистий, схожий на ... На що може бути схожий сніг? Дев'ятирічний хлопчик зіскочив з підвіконня й розчаровано махнув рукою:

- Та ну його! Сніг це всього-навсього сніг, він же не телефон ...

При цій згадці Максимку захотілось розплакатись, немов маленькому. Ну як, як можна не розуміти, що телефон - най-найважливіша річ для четвертокластика, особливо ота остання модель з навігатором, інтернетом, і ще цілою купою ну просто життєво необхідних функцій? Хлопчик понуро поглянув на коробку з новим телефоном, а потім рвучко накрив її подушкою.

Ні, батьки анічогісінько не тямлять. Точно така модель є у семи однокласників. Відстій! Роздратований хлопчина похапцем одягнувся і грюкнув вхідними дверима.

А за півгодини Максимко встряв у справжню халепу. Його ледь не вкусив вуличний пес. Якби не втручання незнайомого

хлопчини, до речі також Макса, хтозна чим би пригода завершилась. Вдячний за раптовий порятунок, він придбав голодному рятівнику півкіло сардельок, і щасливі хлопчики куштували смакоту таємній схованці, а ще роздивлялися, як святковим містом блукає зима. Красиво. Сніжно. Замріяно.

- Тихо тут. Навіть чути, як угорі ходять сніги.

Максим проковтнув шматок холодної ковбаси, котра здалася найсмачнішою стравою, й здивовано кліпнув очима:

- Як ходять?

Макс підніс пальця до вуст:

- Тихо-тихо Чуєш? Туди- сюди, ніби вибирають, де впасти.

- Це ж треба. У нас над головами – сніги. Та я б в житті до такого не додумався. Опали, та й поготів.

Новий знайомий посміхнувся:

- Отож. А моя Віка, наприклад, вірить, що сніг – це пір'їнки з янгольських крил. Уявляєш?

- А це хто?

- Янголи?

- Та ні, Віка.

Хлопчик в одну мить посерйознішав і відмахнувся:

- Не дивись так, Віка – сестра. Зрозумів? Просто мала ще, то й вірить, а так – вона в мене найрозумніша, просто... хвора.

Хлопчик відклав убік сардельку, обережно розщепив гудзики куртки і з-під самого серця дістав щось яскраво-рожеве й блискуче.

- Ось, принцеса, справжнісінька. Ну... це так Віка говорила. Ми інтернетівські з нею. Одного разу на екскурсії були, в місті, проходили повз магазин, а там у вітрині принцеса ця в іграшковому замку. Віка відтоді тільки про неї і торочила без упину. Про іграшковий будинок – також, але на нього мені точно не назбирати, задорогий. Я на ляльку півроку кишенькові свої відкладав, ледь вистачило.

Макс дмухнув на золоте волосся ляльки, провів по ньому долонею й заховав свій скарб назад до серця.

- Слухай... а можна я з тобою?

- Ну, якщо так хочеться, то пішли.

Місто поволі огортало сутінки, й воно, неначе злякавшись, одразу ж увімкнуло світло. Два хлопчики з одним іменем на двох стояли під вікнами інфекційного відділення, вираховуючи розміщення палат.

- Ось тут, це точно має бути сьомий номер. Підсади мене.

- Та тихше стукай у вікно, чого доброго розіб'єш.

- Он вона лежить. Віко, Віко, це я.

З ліжка підвелася бліда тінь й, похитуючись, підійшла до підвіконня. Дівчинці на вигляд було років чотири, курчаве світле волосся і сірі очі, великі такі, немов намальовані. Вона притулила обличчя до холодного скла, вдивляючись в темряву, а коли помітила брата, посміхнулась й одразу ж стала схожою на маленького світлячка. Самими вустами маленька прошепотіла:

- Привіт.

А безстрашний Макс раптом розчулено відвів очі убік.

- Привіт.

Дівчинка приклала маленьку долоньку до віконного скла.

- Віко, одужуй швидше. Чуєш? В інтернаті всі за тобою сумують, і я... Чуєш?

Вона тихо кивнула головою, поцілувала долоньку й легенько дмухнула – лови.

Брат посміхнувся й пішов до приймального відділення, аби передати бажану ляльку. От якби ще іграшковий замок дістати, Віка точно одужала б.

- Хлопчику, та я вкотре повторюю: без батьків я цього телефону назад не прийму, і крапка.

- Дядечку, Ви не розумієте. Мені дуже-дуже потрібно. Ну як Вам пояснити? Я не для себе, для дівчинки однієї, вона хвора і мріє про іграшковий замок. Ну будь ласка, сьогодні ж Різдво, а це справа життя та смерті.

Сивий чоловік подивився на коробку з новим телефоном, а потім на схвильовані дитячі очі й махнув рукою:

- Гаразд. Документи всі, гарантія... добре. Повірю тобі, юначе. Напевно, дівчинка та дуже-дуже подобається?

Максимко окрилено кивав головою, поспішаючи до найбільшого магазину іграшок у місті.

Пізно увечері, мама сварила неуважного сина за загублений телефон, а хлопчик нишком посміхався у відповідь. Знала б вона, як красиво дзвенить у різдвяній тиші сміх дівчинки, котра тепер дуже-дуже хоче одужати.

- Мам, вибач. Та й не потрібна мені той мобільний, старий же ще працює.

- Але ж... ти так мріяв про нього.

- Тю, тепер я зовсім іншого хочу.

- Якусь новішу модель?

- Ні, я хочу... сестричку.

Алла Сокол

Сокол Алла Володимирівна народилася 11 липня 1948 р в с. Лубенець Корюківського району Чернігівської області. Закінчила Львівський поліграфічний інститут ім. І. Федорова.

Авторка понад трьох десятків книжок для дітей, в тому числі: «Дорожня азбука малят», «Їжачкові друзі», «Батькам і малечі про важливі речі», «У бабусі на подвір'ї», «Сніданок для мами», «Колискові», «Краплинки зими», «Скільки у природи кольорів», «Невеликий секрет про сімейний бюджет», «Пригоди маленького гудзика». Десять книг, серед яких «Етикет – це корисно і цікаво», «Яким не треба бути», «Цікава математика» та інші, написані у співавторстві, чотири - «Петрикові канікули», «Повчальні пригоди хлопчика Колі», «Лісові художники» та «Моя країна – Україна» видані на замовлення Держкомітету з телебачення і радіомовлення за програмою «Українська книга».

Поезії

* * *

Все частіше сниться рідна хата
І моє малесеньке село.
Серед квітів біля хати – мати,
Молода, років як не було.

Квітнуть чорнобривці і жоржини –
Осінь ще далеко десь гуля.
Рожевіють ягоди калини,
Сіножаті пахнуть іздала.

Батько у своїх турботах вічних,
Хай чи літо, чи мете зима...
Як збагнуть, що він пішов у вічність,
Що його давно уже нема?

Хочу доторкнутися руками
До всього, що бачиться у сні,
Підійти близесенько до мами,
Щоб вона всміхнулася мені.

І до батька ніжно пригорнутись...
Як шкода, що всі короткі сні!

Щоб в дитинство серцем повернутись,
Сію чорнобривці щовесни...

* * *

Ходить Петрик по городу:
Осьде в'ються огірки,
Тут пишається капуста,
Підростають буряки.
Все бабуся прополола
Від нахабних бур'янів.
Це — картопля, це — квасоля,
Там гарбуз весь тин заплів.
А отут росте цибуля,
Поруч зеленіє...
«Що ж це поруч у рядочках?
Я не розумію!..
Тут бабуся ще не встигла,
Мабуть, прополоти,
Бо ж у неї ще багато
Іншої роботи.
Поможу своїй бабусі,
От вона зрадіє,
Скаже: «Петрик, мій онучок,
Все робити вміє».
Й заходився у цибулі
Бур'яни полоти:
— Чималенько, — каже хлопець,
Є отут роботи.
Ось і впорався! Нарешті
Можна йти умитись,
Та й бабусі вже, звичайно,
Є чим похвалитись.
В оберемок прихопив
Бур'янів частину
І стояв біля бабусі
З ними за хвилину.
Як побачила бабуся,
Сплеснула руками:
- Ти ж, онучку, переплутав
Моркву з бур'янами.

* * *

Нічка прийшла у мою Україну
І заколисує кожну дитину:
— Люленьки-люленьки, люлі-люлі...
Дрімота солодка на білім крилі.

Тихо шепоче в садочку калина:
- Буде щасливою кожна дитина,
Світлою в кожній буде доріжка,
Хай по доріжці тупають ніжки.

Солодко спить у хмариночці сонце,
Місяць з небес загляда у віконця.
Вітер у вітах тихенько шепоче:
- Доброї ночі, доброї ночі...

Михась Ткач

Михась (Михайло) Михайлович Ткач народився 19 вересня 1937 року в с. Ленінівка (колишня Сахнівка) Менського району на Чернігівщині. Закінчив Ніжинський технікум механізації сільського господарства, Остерський будівельний технікум та Московський університет мистецтв, факультет малюнку та живопису.

У 90-х роках минулого століття М. Ткач, працюючи відповідальним секретарем Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка (нині «Просвіта»), створив незалежну громадську організацію – Літературну спілку «Чернігів» та заснував журнал «Літературний Чернігів».

Автор книжок оповідань та повістей: «Сонячний полудень», «Світле диво», «Дике поле», «Гірке ягода калини», «Веселий Штанько», «Відлуння душі», «Багряні громи», «Осінні акорди», «Зерна слова». Та книг для дітей – «Святковий ранок», «Зимові сюрпризи», «Ласий ведмідь», «Анюта» та інш.

Михась Ткач очолює Літературну спілку «Чернігів», є головним редактором журналу «Літературний Чернігів».

Член Національної Спілки письменників України (з 2002 року) та Національної Спілки журналістів України. Лауреат премії ім. М. Коцюбинського, міжнародної ім. Григорія Сковороди, ім.Пантелеймона Куліша та ім. Миколи Гоголя. Заслужений працівник культури України.

Лебедині крила

Ось воно!..

Остап зупиняється на краю села, де починаються знайомі городи та сади, і відчуває, як в грудях холодіє, проймає тривога: що на нього чекає вдома? У кишені телеграма, яку отримав від сусідки два дні тому. Чи не запізнився він?..

Біля першої хати, вікна якої забиті дошками, переступає жердину і виходить на околицю – там має бути стежка до матиного обійстя. Ще не забулося! А поминуло вже більше десяти років, як востаннє йшов по ній. Тоді старенька мати дибубляла за ним аж до верб, де поховано солдата-танкіста, довго придивлялася до могилки, – Остап знав, що то вона посадила три верби і квіти, – потім, глянувши на нього, мовила: «Десь і його ждуть...»

Але тієї стежки вже нема, заросла, і Остап йде навмання, толочачи густу траву. Ось і те місце, де поховано невідомого бійця, верби такі високі розлогі стоять, попереду у синьому мареві сад, погойдується сине небо, і синій дощ.... Б'ється серце. Ще кілька десятків кроків – завмирає...

Під хатою грядочка цибулі заросла... Хвіртка прочинена на город, навстіж синешні двері...

Стає на поріг свого храму: очі сусідки Катерини світяться бентежно.

– Господи, нарешті! Кожну хвилину питає: чи не приїхав Остап?

Прочиняє хатні двері, йде до ліжка.

– Мамо! Що з вами?

Вона ніби пробуджується, підводить руки, мов лебедині крила, до Остапа.

– Синочку! Діждалася... Як я за тобою скучила! – шепоче. Кволе обличчя її розчулено зріє, у пригаслих очах – голубе тепло.

– У вас щось болить?

– Нічого не болить, сину. Час мій прийшов... І в тебе онде вже голівонька сива.

– Сива, мамо. І нерозумна, – каже Остап, відчуваючи гірку непоправну провину. «Як я мало був разом з нею!.. Не надивився в її голубі очі, не наслухався ніжного тихого голосу... І що, вже вічна розлука? – проймає болюча думка. – Пробачте.... Коли б не поїхав відразу після армії до Архангельська гроші на хату заробляти, послухав вас, то було б по-іншому. Думав, що тимчасово, а вийшло – назавжди...»

– Остапе, ти, теє... – озивається тихо мати. – У чемодані, що ти привіз з армії, лежить батькова вишивана сорочка. Ось, одінь її...

– Що, зараз?

Мати благально дивиться на сина.

– Тепер, мамо, вишиванок не носять. І вік уже такий...

– Не носять, то й добра нема.

– Коли ваша воля – одягну, – згоджується Остап.

– Це батькова воля, твого діда і прадіда...

Остап тулиться до матиного виболілого обличчя, підводиться і йде до чемодана, відчиняє – у ньому лежить на дні одна-єдина вишиванка. Бере її до рук, стоїть і стоїть, а в пам'яті давнє... Ніби бачить, як праска розгорається, у вузьких отворах її червоніє вугілля. І він, п'ятнадцятирічний юнак, дивиться у вікно, де проглядається ранній розквітлий соняшник, околиця, а за нею синя нитка обрію і... нескінченність. «Там гарні міста, цікаві люди, а тут – старенька хата... Дивна Олена Миколаївна: «Був би відмінником, якби не пропустив уроки». А що я прогулював? Возив санками дрова, по солону ходив у поле...», – думає. Затим підходить до столу і починає прасувати з простенького краму голубу сорочку.

Мати порпається біля припічка, ставить у піч горнятко за горнятком, відтак витирає руки рушником, підходить до нього та й каже: «Не гладь цю сорочку, Остапе, бо вона латана, а ти вже дорослий». – «А в чому ж я піду, мамо?» Вона дістає зі скрині білу сорочку, вишиту червоними нитками. Обличчя в юнака ясніє, наче гожий день: «Зовсім новенька!» – «Це батька твого. Рушники та хустинки, коли було скрутно, віднесла на базар, а її не змогла... Одінь, сину», – подає. – «Я тільки на цей вечір. Ще й батько повернеться...».

Остап одягає сорочку, оглядається. «– Ну ось, плачете...» – «То так... Дивлюсь на тебе, радію. Зайшов би зараз батько, глянув. Війна тая...» – «Війна вже закінчилася давно, мамо», – каже Остап. «Мені вона, сину, й досі гримить. Поки батько не повернеться...» – мати змовкає і тулить хустку до очей. Остап обнімає її за плечі: виходять на вулицю.

«Куди це Палажка зі своїм сином причепурилася?» – «У школу – на випускний. Хлопець уже сім класів закінчив», – чується розмова на вулиці...

І вже інше зринає... Перед очима юрмляться хлопці та дівчата, грає баян біля двору – зібралися на проводи його в армію. Уже випито не одну чарку з друзями, переспівано багато пісень. Настав час рушити в дорогу.... Мати клопочеться в хаті, кладе раз по раз щось в торбинку Остапові, нараз підходить до нього і каже: «Сину, одінь батькову вишивану сорочку. Пройди селом у ній, щоб люди тебе побачили». Він згоджується, одягає і виходить з двору. І мати поруч – в очах її щось непоборно горде і красиве....

«Берегла її, як щось найдорожче. Це все, що лишилося від батька. Вона, як і пісня, зворушує душу», – спадає Остапові на думку. Він одягає сорочку, дивиться на себе в дзеркало і відчуває, як озивається в ньому щось рідне, своє, яке за багато літ майже втратив на чужині – на очах виступають сльози.

– Остапе! Підійди ближче до мене, – чує голос матері. Вона силкується на ліжку підвести голову, прищулює очі – у вузеньких щілинах сині крапельки світяться. Дивиться на сина, на біле полотно сорочки, на червоні кольори – на обличчі змарнілому снується сивий спогад...

– Бач, шістдесят годочків, як вишила, а заповоч не полиняла. Вона на тобі – наче на батькові. Оце одів, то не скидай і там, на чужині. Не треба забувати, цуратися самого себе... Так мені зараз легко на душі. Аж в хаті посвітліло. Дай тебе обніму...

Мати у якомусь пориві уже згасаючого життя тягнеться до сина, тремко тулить його сиву голову до кволих грудей, – наступає мить, яку передати нездатний ніхто, – тихо шепче:

– Синочку, як добре, що я побачила тебе... Тепер умирати не страшно...

– Мамо! Ма... – голос Остапа в'яне.

Терпко пахне бузина, що розрослася за стареньким парканом, гудуть бджоли. Остап іде вулицею села у батьковій вишиваній сорочці, тепер уже втретє. Йде сам, на цвинтар. А матір несуть лебедині крила назустріч тому, кого вона ждала все життя з фронту, кому вишила сорочку в юності і берегла її, як святиню, до останніх днів.

На дорогу дивиться журливо осиротіла хата, погойдується небесна синь, а десь у безлюдному полі озивається подих вітру і бринить у серці Остапа, як давня незабутня пісня...

Ніна Ткаченко

«Ти призабулось, та ще кличеш, моє село, моє Лісниче, де вже ні двору, ні кола, де я щасливою була». Так щемливо через розлуки напише Ніна Ткаченко (Натолочна) про рідний куточок на Вінниччині, де 03.12.1953 року в селянській хаті почалась її життєва дорога і доля. Далеко за небокраєм лишилось дитинство, а в ньому – перший вірш, з яким, шестикласницею, дебютувала в районній газеті. Коли ж підійшов до кінця восьмий шкільний рік, Ніна вже відчула потяг до художнього слова і шукала стежку до журналістики. За середньою освітою подалась у райцентр, а закінчивши Бершадську СШ № 1, успішно склала вступні екзамени до Київського державного університету ім. Тараса Шевченка. У студентській аудиторії з'явилась не тільки з газетними вирізками, а й з рукописом поетичної збірки «Душа висвічує зорі». Щоправда, святкувати її вихід у світ випаде вже на Чернігівщині, в Прилуках, куди за направленням вузу приїде на роботу. Тут, на берегах Удаю, невдовзі народяться нові книги: «Пізнє причастя», «На околицях літа», «Освідчення синього вітру», «Спалах».

У Прилуках Ніна Яківна впродовж трьох десятиліть очолювала міськрайонне радіомовлення, надійно вписавшись в літературний процес польського краю. Вона – лауреат літературно-мистецьких премій імені Михайла Коцюбинського, Леоніда Глібова, Любові Забашти. У рядах Національної спілки письменників – з 2000-го року. До речі, членами цієї творчої організації стали також чоловік поетеси Микола Ткаченко (Чорновус) та донька Олеся Білоцвіт. У їхньому спільному доробку – поетичний збірник «Сонце сходить для Тебе».

* * *

*Будні роблять людей буденними.
Ліна Костенко*

За подіями техногенними
не встигаємо стати щасливими.
Будні роблять людей буденними,
а невдачі злими і мстивими.

Уже й Бога з душі виселяємо –
щось у мізках таки перемкнулося.
Ні держави, ні долі не маємо:
Україну продали – не зчулися.

За Чорнобилем й Фукусімою
сонце сходить розучилося.
А за мрією – нездійсненою –
ще учора побігти хотілося.

12.04.2011р.

* * *

Ще ми є у зеленім,
розхристанім літі.
Ще нам світять крізь слякоть
найвищі сонця.
Та німує душа
і дороги розмиті,
і печаль піднебесна
не сходить з лиця.
Я не знаю, чому
стільки болю у слові –
я сховатись не вмію
від болю ніде.
Загортаю його
у безсоння любові
і тулю, як плаксиве дитя,
до грудей.

26.06.2003 р.

* * *

Сьогодні не відаю, хто я і де –
далека дорога далеко веде.
Та котиться слідом дзвінке коліща,
натруджену пам'ять вином пригоща.
А та, захмеліла, їй-бо, нетвереза,
виважує справжність свою на терезах,
складає поденно її у пучки,
вигулює вітер над нею рвучкий.
І – все повертається: спогадів рясно!
... Земля не старіє, сонце – не гасне!
26.09.2003 р.

* * *

Хто це мене покликав
з невідворотності зрад?

Мрія – колись велика! –
тулиться невпопад:

то до холодного слова,
то до пекучих ран.
Жінка – світу основа?
Боже, який обман!

Я зупинюся з розбігу –
хвиля хвилю гойда.
В справжність зниклого снігу
тала не вірить вода.

23.03.2005 р.

* * *

А ліс шумить не так, як ти казав,
і ти мовчиш не так, як я хотіла.
Спинилася душа біля октав,
хоча здавалось, що кудись летіла.

А дощ іде не так, як ти ішов,
і я сміюсь не так, бо майже плачу...
Вчорашній день прилип до підошов,
ще сподіваючись наївно на удачу.

15.02.2011р.

* * *

Сто років минуло, а може, двісті –
чекаю потяга на переїзді.
Осінь та сама, дорога і поле –
тільки щось душу то рве, то коле.

Вітер, пригнувшись, шмигнув під рукою:
ні, не впізнав із душею такою.

Зжовкла трава придивилась пильніше,
та чи повірить, що це – не афіша?

... Люди, дерева, птахи і хмари!
Ось вона, я, і мої ... гонорари.

11.11. 2010 р.

* * *

Не загуби мене в безсонні –
я ще не знаю, де живу.
Думки, лякливо-безборонні,
долають ламану криву.

Не загуби мене в мовчанні –
слова народяться колись.
І будуть перші чи останні,
і нам без них не обійтись.

24.05.2010 р.

За прозорістю часу...

Оксана Куценко

За прозорістю часу –
найдовша з доріг.
Не зустрівши ні разу,
ти мене так беріг!

За прозорістю часу –
похмілля заграв.
Не зустрівши ні разу,
ти мене так кохав!

За прозорістю часу –
безсоння німе.
Не зустрівши ні разу,
не забудеш мене!

За прозорістю часу –
вінчання зими.

Не зустрівшись ні разу,
не розлучимось ми.

15.06.2003р.

* * *

Ранковий дощ мене таки впізнав
і обійняв зраділими очима.
Невже для нього я була значима
в цій осені без правил і без прав?

Невже йому побачитись кортіло,
коли мій смуток небо затуляв,
коли затерплі і душа, і тіло
ховали сподівання до халяв?

Раптовий вітер стежку перебіг
і зупинивсь, наткнувшись на загати.
Він щось хотів спитати чи сказати,
та тільки листям вистелив поріг.

Микола Турківський

Турківський (Турковський) Микола Петрович народився 16 травня 1937 р. в с. Линовиця Прилуцького району Чернігівської області. Закінчив Дніпропетровське державне художнє училище.

Автор книг: «Материнка», «Видноколо», «Земні дороги», «Литаври літа», двозбірника «Струни бандури» та «Стодзвони», «Серця мого чорнобривці» (сувенірний тризбірник), «Серце матусине б'ється», «Твої стежки» (вірші, покладені на музику композитором В. Стеценком), «Сонце над світом» (поезії в прозі, образки), «Гірка чаша» (новели, оповідання, повість), «І дум, і років передзвін» (вибране), «З Тарасовим іменем» (книга-альбом), «Моєї молодості зорі», «А дні за днями – журавлями», «Зацвіли в Прилуках абрикоси», «Акроцикл» (збірник восьмивіршів), «Вино любові» (поезії в прозі), «Під небом рідного села» (поезії), «На хвилях пам'яті» (образки), «В орлиному розкриллі гір» (книга-альбом), «Мати. Матусенька. Ненька», «У музиці його життя і

доля» (художньо-документальна повість про незрячого композитора Віктора Вовка), «Оповідки баби Гальки» (у співпраці з С. Кондратюком), «Хрещата доля» (образки, поезії в прозі), «У вічному квіті», «І так буває» (гумор), «Тобі, кохана» (лірика), «О, правдо, де ти?» (віршовані роздуми з приводу штурму гітлерівського рейхстагу), «Війна в душі моїй вогніла» (поетичні та прозові твори, графіка, скульптура), «Жниво» (поезії в прозі, проза), «Батьківська хата» (віршована повість), «Раїса» (віршована повість), «Сузір'я Катерини Білокур» (вірші), «Море моє»; серії видань про значимих людей «На творчому шляху, а також книг для дітей: «Мур-Мур», «Заєць-писанкар», «Молодчина красень-півень», «Вишивальниця-лисиця», «Грала білка на сопілці» (вірші з мелодіями композитора В. Стеценка), «В чарах дитячого світу».

Нагороджений Почесною відзнакою НСПУ та рідного краю «Честь і хвала». Лауреат премії ім. М. Коцюбинського.

Поезії

* * *

Богородице наша! О Мати Ісуса!..
Я дивлюся на Тебе, вдивляюсь в Твій образ...
Щиросердно на нього молилась матуся,
Як і ти у житті була праведна й добра.

І любила, як Ти, вона діток маленьких,
І вбачала у кожному з них ангеляток...
Спородила й сама на світ четверо ньенька
Й дні народження ті були матінці святом.

На руках їх, як Ти свого Ісуса тримала
І горнула бентежно і ніжно до себе...
Мо', від німбу і в неї голівка сяjala
Й видів Бог це тоді із високого неба.

І її я порівнюю завжди з Тобою,
Владичице славна!.. Пречиста Маріє!..
Ти була, є, і будеш для нас пресвятою,
І з Тобою всіх вірних надії і мрії.

Богородице наша! О Мати Ісуса!..
Я вдивляюсь на Тебе... Й молюсь на Твій образ...
Як молилась колись щиросердно матуся,
Що була, як і Ти, в житті праведна й добра.

* * *

Не спиться їй останнім часом, ні,
Хоч як не закрива старечі очі.
Майдан скипає в гніві і вогні.
Підводиться... І чується все: «Отче...»

Підводиться і молиться вона
За всіх тих убійних на Майдані...
Яка ж важка за воленьку ціна!..
Які ж нелюдські владні злодіяння!

Печаль старече серце не вміща,
В душі старечі сльози запеклися...
Не можна, Отче, їм таке прощати,
На них ти блискавицею озвися.

Скарай ти їх!.. Скарай! Скарай! Скарай!..
Загинули в борні сини свободи...
«Небесну сотню» — забери у рай...
Навіки-вічні освяти їх подвиг.

... Не спиться їй... Ніяк не спиться, ні!
Хоч як не закрива старечі очі...
Майдан скипає в гніві і вогні.
Підводиться... І чується все: «Отче...»

Анатолій Шкуліпа

Шкуліпа Анатолій Григорович народився 2 вересня 1950 року в селі Калюжинці на Срібнянщині, а виріс і закінчив восьмирічку в сусідньому селі Охінки на Прилуччині. Потім — Козелецький зооветтехнікум, служба в армії і незабутні заняття поетичним альпінізмом на філологічних вершинах Ніжинського педагогічного інституту імені Миколи Гоголя і його знаменитої літстудії.

Автор поетичних збірок „Звернення до радості“, „Право на взаємність“, „Зірки над хрестами“, „Релігія кохання“, „Отава“, вибраного „Навскрізь“, драматичної поеми-легенди „Ізнов являється княжна“, роману „Будемо живі“.

На хліб насущний заробляв у ніжинських: редакції міськрайонної газети, агентстві „Союздрук“, в училищі культури і мистецтв імені Марії

Заньковецької і знову — в тій же самій редакції, тільки вже на посаді редактора. Лауреат літературно-мистецької премії імені Михайла Коцюбинського.

Анатолій Шкуліпа *м. Ніжин*

Батько

Проробив увесь вік –
ще й для внуків зосталось роботи.
Та хіба її хто поскладає круг себе в труні?
А роса на чолі –
мов краплини застиглого поту,
Ще світанням горить,
що летить на баскім скакуні.

А роса на чолі ще зорею сіяє оклично.
Обізвались птахи –
хто й коли їх усіх покликав?
І натомлені руки
на грудях схрестилися звично –
Наче трохи стомивсь
і приліг відпочити між трав.

Золотіє безсмертник –
щоб кріпшала пам'ять на світі.
Палахкоче орицвіт –
щоб там не горіти в огні.
І на батькові роки нараз постарішали
діти.
І на цілу судьбу обікрадено завтрашні дні.

Бо до серця його
всі дороги впадають, як ріки.
І нуртується кров,
у якій ще гримкоче Берлін.
Він на землю прийшов для життя,
а неначе – навіки,
Що такий невгамовний
у праці довколишній він.

І не зчерствів душею.
В буденнім – прекрасне знаходив.

Інший пройде отут –
і ніщо не всміхнеться довкіл.
А йому сокоріла
шовкова травиця на подив –
І крутивсь між квіток
під гудіння турботливих бджіл.

А тепер спочива.
Не будіть, хай поспить із годинку.
Он і півень замовк,
відступивши у тінь до хліва.
Як нелегко бува
дочекатись нарешті спочинку!..
Озирнутись не встигнеш, а сива уже голова.

Тихо руки лежать,
а над ними літа ще робота.
Два стебельця сухі,
де поділася сила із вас?
Чи роса на чолі,
чи краплини застиглого поту?
В здивуванні брова,
як жива, неспокійно звелась.

Стільки люду в дворі!..
І чого б це?..
Дочку ще не скоро
Віддавати,
а старші розбіглись усі –
хто куди.
Зажурилися сосни,
і журно скриплять осокори,
А корова мовчить
і не просить, як звично, води.

А корова сумна і не хоче духмяного сіна.
А його ж на горищі –
з обочин усіх і канав.
Тихо плачуть сини,
і у дочок затерпли коліна:
Батько їхній
ніколи ще
міцно так не засинав.

* * *

Я так давно казав тобі «люблю»,
Що вже не можу витерпіти більше.
Невже тобі не передався біль ще,
Який і день, і ніч в собі томлю?

Я так давно казав...
Але вуста
Оте «люблю» постійно вигрівали
І всю температуру вигрібали
Із домни почуттів...
Лічи до ста...

У поцілунку згину.
До кінця
Пройду вогонь, і воду, й мідні труби...
Горю – в очах.
І ще благаю згуби.
В яснім світанні від твого лица.

Моя любове!
Де в тобі межа,
Поза яку – хоч мить перепочину?
Невже ти перетворишся в цеглину,
Що ні на який розум не зважа?

Щоб я її на грудях вигрівав
Не для добра.
А тільки – для розбором...
По лобу – трись!
І хай ковтає морок.
Аби по світу більш не сновигав.

Але мене нітрохи не ляка
Ця перспектива...
Щоб до затвердіння
В собі довести почуттів горіння,
Яке завжди продовження шука.

Тому й кажу:
- Люблю. Понад усе.

І ти – хоч посиній в шаленій злості.
Однак люблю.
Аж ниють мої кості:
Докрутить смерч – і голову знесе.

Садять картоплю

1
Садять картоплю...
Втоми не знають.
Наче на святі – всі на городах.
Садять картоплю.
З краю до краю –
Сонячна днина у нагороду.

Пахне ріллею.
Пахне весною.
І проростанням – понад грядками.
Мати картоплю садить зі мною,
Брат – із бабусею, поряд із нами.

Відра побрязкують.
Сяють лопати.
В очі – півнеба.
Знак Зодіака.
Садять картоплю сусідські дівчата.
Дядько і тітка.
Кіт і собака.

Чути кларнети вітрів урочисті.
У піднебессі – жайворів співи.
Садять картоплю хлопці плечисті.
Дід і онука.
Кури і півень.

Всі – на городах.
Наче на святі.
Хто сміливіший – вже й загорає.
Відра побрязкують.
Сяють лопати.
Садять картоплю з краю до краю.

2

А під вечір

дими над обніжками

В'юнко вгору закручують вуса.

Срібний місяць поблискує ріжками.

І зоря усміхається руса.

Варить кашу село колективно.

Казанки на триногах гойдаються.

І гармошки вже перемовляються –

Аж у грудях витьохкує дивно.

Мов на крила,

підхоплює музика,

Не дає молодицям присісти;

Мозолями до кожного ґудзика

Припадають в садах гармоністи.

По-сусідськи усе,

по-хорошому

(В одній церкві ж і діток хрестили)!

- Чи управилися, перепрошую?..

- Як там, куме, чи все посадили?

І доловлюють вітер із поля.

І чекають терпляче,

допоки

Розімлілі пшоно й бараболя

У мисках запарують глибоких.

І смакують тоді,

і покрякують.

І розказують всякі бувальщини.

І, роботі вклоняючись,

дякують,

Що на щедрість долоні поважчали.

Післяслово головного редактора

Журнал «Соборність» заснувався 1997 року – сімнадцять років тому – з розрахунку на українських авторів, оскільки кількість часописів і можливість письменника опублікувати свій твір в українському часописі був майже нульовий, тому що українські часописи в основному друкували живих класиків і чиновників від літератури, а рядовим письменникам місця у журналах завжди не вистачало. Така ситуація була викликана політикою компартійної диктатури творити утиски творчим особам аби, не дай боже, не вигулькнув якийсь твір, який би хоч приховано критикував систему. Я не кажу про відкриту критику, яку ніколи цензура не пропустила б надрукувати.

Часопис «Соборність» виник із двох джерел: Національної Спілки письменників України, оскільки засновник і головний редактор часопису член НСПУ завжди був щирим прихильником цієї патріотичної організаційної структури, а у час заснування часопису був заступником голови Київської письменницької організації Степана Павловича Колесника. І «Меморіал» створювали письменники, хоч і базувався він у Будинку кіно, і «Народний рух» створювався письменниками у НСПУ, так само й «Просвіта», і за всіх часів приснопам'ятної комуністичної диктатури дисиденство та всі рухи за Незалежність України йшли від Спілки письменників і тільки «Майдан» не зміг обпертися на Національну Спілку письменників.

Другим джерелом було Чернігівське земляцтво у Києві, оскільки засновник і головний редактор часопису від дня Установчих зборів й майже на протязі двох років працював штатно, але без оплати, над організаційним створенням Земляцтва та з своєї ініціативи створив перші три Календаря Чернігівського Земляцтва у Києві без заробітної плати, виборовши собі умову невтручання земляцтва у розробку Календарів. Перші числа «Соборності» були видані за спонсорської підтримки земляків Чернігівського земляцтва у Києві. Без такої підтримки виживання «Соборності» у перші роки існування було б неможливе. За діяльність задля створення Чернігівського земляцтва у Києві Олександр Деко став почесним членом Земляцтва. Пізніше до Статуту Земляцтва була внесена поправка, що особи які живуть за кордоном не мають права бути Почесними членами Земляцтва. На жаль прихований сенс такого рішення очевидний, хоч безглуздя такого рішення лежить на поверхні.

З ініціативи головного редактора у перші роки було видано чотири числа журналу, присвячені окремим особистостям – українським письменникам, а потім почали друкуватися представлення обласних організацій письменників України.

Були опубліковані добірки вінницьких, дніпропетровських письменників. Тільки в 2012-2013 рр. були надруковані представлення Полтавської та Миколаївської областей. Ініціатива цієї публікації також належить Олександрові Деко. Матеріали для публікації і представлення

світовому українству письменників Чернігівської обласної організації Національної Спілки письменників України за домовленістю між головним редактором «Соборності» та головою ООНСПУ представила її голова письменниця пані Олена Конечна. Упорядкування та верстка належать Олександрові Деко. Я, головний редактор видання розумію, що часопис не міг представити читачеві за обсягом гарний творчий доробок кожного з названих письменників, – для одного числа часопису їх дуже багато, але враховуючи, що значна частина авторів по багато років не може надрукуватися у світовій паперовій періодичній пресі, часопис таку можливість надав. Та кожному авторові надано можливість надрукувати творчу автобіографічну довідку про себе, що не менш важливо для творчого натхнення. Враховуючи, що я родом із Чернігова, та багато років прожив у Чернігові, Прилуках, Малій Дівиці, Количівці, тому безмежно радий цій публікації. З певною частиною авторів ми знайомі особисто, хоч з деким не бачилися років сорок.

Як редактор видання, маю принести вибачення письменнику Анатолію Григоровичу Шкуліпі, за те, що його прізвище не вмістилося у переліку авторів на першій сторінці часопису. Кому доводилося хоч коли-небудь займатися розміщенням тексту на певній обмеженій площі, той знає, що інколи ні підрахунки знаків, ні зменшення шрифтів, і ніякі інші тонкощі верстки не дають можливість виконати задумане, так трапилося й з прізвищем пана Шкуліпи, що на його прізвище не вистачило місця. Легше було б надрукувати одне прізвище, ніж писати цілий абзац з вибаченням. А ще з усього-усього одержаного доробку письменників Чернігівщини, тільки один вірш А.Шкуліпи не потрапив на шпальту «Соборності», бо його добірка була задовга.

Щасливого творчого шляху Вам, дорогі мої друзі, колеги, земляки!

«Соборність» висловлює подяку усім, хто брав участь у підготовці добірки. Хто з якихось причин не потрапив до цієї добірки, часопис «Соборність» дасть змогу надрукуватися письменникам у наступних числах часопису, якщо ми добудемо якісь спонсорські кошти на продовження видання. Попередній посол України в Ізраїлі пан І.Тимофєєв, на догоду російським шовіністам в Ізраїлі, позаочі в кінці свого посольського терміну почав звинувачувати «Соборність» та мене в українському націоналізмі, новий посол, пан Г. Надоленко, у якого вже теж добігає термін перебування в Ізраїлі, з позицій антинародної банди біглого президента Януковича, повністю ігнорує патріотичну спілку українських письменників, єдину закону українську організацію письменників, зареєстровану міністерством юстиції Ізраїлю, а кошти та всю увагу посольства спрямовує на підтримку псевдоукраїнських письменників, які згурпувалися навколо шовіністичного антиукраїнського керівництва Російської спілки, керівником якої до недавнього часу був Єфраїм Баух, українофоб, який у своїх книжках ганьбить український народ, називаючи його «грицюками» на манір, як у Другу світову війну вся радянська преса називала усіх німців тільки «фріцами», на підтримку одеського музею Реріха та інші сумнівні заходи, щодо патріотизму до України. (Продовження читайте у рубриці «Сторінка редактора» зі с. 199).

Часопис представляє заступника головного редактора «Соборності» по Канаді пані Світлану Вікторівну Іщенко

та матеріали, які пані Світлана подала для першої публікації в ролі заступника головного редактора і члена редколегії журналу. На прохання редакції пані Світлана надіслала свою біографію. Нагадуємо, що часопис «Соборність» -- видання спонсорське, й ніхто з тих, хто вже 17 років створює часопис, ніколи не отримував і не отримує будь якої заробітної плати, в тому числі й головний редактор. Ми всі -- волонтери!

Біографія для ж-лу "Соборність":

Світлана Вікторівна Іщенко/ Svetlana Ischenko народилась 30 липня 1969 року в Миколаєві в Україні. Закінчила Миколаївське Державне Училище Культури за фахом «Майстерність актора і режисера» та Миколаївську філію Київського Державного Університета Культури і Мистецтв за фахом «Соціальний педагог». 1988-2001 р. – актриса Миколаївського Українського Театру Драми та Музичної Комедії. Поетеса, драматург, перекладач, художник, педагог. Світлана є автором поетичних збірок «Хорали неба і землі» (Київ, «Укр.письменник» -- «Вир», 1995), «Сі-дієз» (Миколаїв, «Можливості Кіммерії», 1998), «In the Mornings I Find a Crane's Feathers in My Damp Braids» (Lantzville, Leaf Press, 2005), «Танок Дани дощовий» (Vancouver, Marigold Publications, 2006). У літературний доробок Світлани входять широкоформатні публікації в українській і світовій пресі. Світлана Іщенко є співавтором перекладів на англійську мову поезій лауреата Національної літературної премії ім. Тараса Шевченка Дмитра Креміня, які вийшли друком в літературних журналах Англії, Канади і США. З 2001 року вона живе в Північному Ванкувері провінції Британська Колумбія, Канада, з чоловіком і трьома дітьми. Поле Світланиної діяльності у Канаді є створення і викладання творчих програм для дітей з візуального мистецтва, балету, творчого танку і музичного театру у спортивно-мистецьких центрах Північного і Західного Ванкуверів. Член Асоціації Українських Письменників і Національної Спілки Письменників України. Пише українською та англійською. За добірку творів «Поезії Світлани Іщенко» «Соборність», №№ 3-4, сс. 58-72, 2013, нагороджена літературною премією імені Івана Кошелівця.

Редколегія та редакція «Соборності» сердечно вітають ВАС, шановна пані Світлана Іщенко, із Днем народження, українку із Канади, діяча української культури, прекрасну поетесу, перекладача, члена НСПУ, яка ширить українську та світову культуру. Ми сподіваємося, що Ваше співробітництво із «Соборністю» прикрасить часопис новими літературними творами.

**Разом із нашими численними читачами
бажаємо ВАМ – многії літа, літа многії! З води та роси!**

Світлана Іщенко

Пропоную увазі читачів п'ять віршів Елізабет Бачинської з книги ***God of Missed Connections/ «Бог пропущених зв'язків»*** (Nightwood Editions, 2009) в оригіналах англійською і у моїх перекладах українською.

Елізабет Бачинська народилася 1976 року в столиці провінції Саскачеван -- Ріджайні (Regina, Saskatchewan). Вона має диплом Майстра Вишуканих Мистецтв у письменницькій сфері (Master of Fine Arts in Creative Writing) з Університету Британської Колумбії (UBC). Будучи поетесою, Елізабет є також викладачем коледжу і редактором ванкуверського літературного журналу *Event*.

Елізабет Бачинська є українською канадкою у третьому поколінні. Сім з її прабабусь і прадідусей були українцями, і багато родичів емігрували з України до Канади між 1911-1914 роками. Написання книги поезій ***«Бог пропущених зв'язків»*** стало для Елізабет шляхом дослідження історії українців у Канаді і освітою в її особистому походженні. Телефонний дзвінок, отриманий в 2005 році від подруги, яка запропонувала Елізабет відвідувати разом україно-мовні класи у Ванкувері, надихнув її на написання поезій про Україну. У тому дзвінку подруга запитала: «Що там відбувається на батьківщині?». І Елізабет було соромно сказати, що вона не знає. Книга поезій ***«Бог пропущених зв'язків»*** стала її шляхом пізнання.

Елізабет Бачинська є автором п'яти поетичних книг: ***Curio/ «Рідкісна річ»*** (BookThug, 2005), ***Home of Sudden Service/ «Дім раптового сервісу»*** (Nightwood Editions, 2006), ***God of Missed Connections/ «Бог пропущених зв'язків»*** (Nightwood Editions, 2009), ***I Don't Feel So Good/ «Я почуваю себе не так добре»*** (Bookthug, 2012) і зовсім недавня книга -- ***The Hottest Summer in Recorded History/ «Найспекотніше літо, зафіксоване в історії»*** (Nightwood Editions, 2013). Її поезії були адаптовані для сцени і екрану і висунуті на престижні нагороди, включаючи The Pat Lowther Award (премія ім.Патриції Лаузер в поезії), The George Ryga Award for Social Awareness in Literature (премія ім.Георгія Риги в літературі за соціальну усвідомленість) і The Governor General's Award for Poetry (Премія Генерального Губернатора Канади в поезії). Вона живе в Нью Вестмінстері близ Ванкувера, провінції Британська Колумбія, Канада.

Elizabeth Bachinsky (Canada)/ Елізабет Бачинська (Канада)

Goddess of Safe Travel

For Christine Bachinsky

Because the way we got here is thanks to one man. He had a name: Joseph Oleskiw*. I didn't know. Now we do. Because a man can't grant his own passage, for there is paperwork. Because he led one hundred thousand people right to where we stand, all of them dead now, yet we are alive and living in this city. Why bother with history? Because we can. Because we're curious. Because we want to know. Because to plough it, you've got to own it. How do you feel about landowners? Interrogate that thought for a while. Because one day you can be conscripted into one army and the next day another. Because extremism thrives. Because you have not lived thirty years and have many questions. Because these questions may never be answered in the way you or I might need. Because borders change and it's confusing. Because there are so many books. Because *because* and we aren't fucking historians. Still, there is this, and what we do. Sister, that's not nothing. Because I love you.

* Joseph Oleskiw -- a Ukrainian professor who promoted Ukrainian immigration to the Canadian prairies at the end of 1890s. His efforts helped encourage the initial wave of settlers which began the Ukrainian-Canadian community.

Богиня безпечної подорожі

Христині Бачинській

Завдяки одному чоловіку ми дісталися сюди цим шляхом. Його ім'я – Йосип Олеськів*. Я не знала. Тепер нам відомо. Люди не могли влаштувати свій переїзд з-за існуючого заповнення анкет, а він направив сто тисяч людей прямо сюди, де ми стоїмо. Всі вони вже відійшли в інший світ, а ми живемо в цьому місті. Навіщо заглиблюватися в історію? Тому, що ми можемо. Тому, що ми зацікавлені. Тому, що ми хочемо знати. Тому, щоб орати – треба володіти. Як ти ставишся до володарів землі? Замислись над цим питанням. Тому, що одного дня ти можеш бути призвана до однієї армії,

а наступного – до іншої. Тому, що екстремізм процвітає. Тому, що ти не прожила й тридцять років, а маєш багато питань. Тому, що ці питання можуть ніколи не мати відповідей у тому сенсі, в якому ти чи я хотіли б. Тому, що кордони змінюються, і це заплутує. Тому, що так багато книг. Тому, що «тому що», і ми ніякі нафіг не історики. Але це те, що маємо, і те, що ми робимо. Сестро, це – має значення. Тому, що я люблю тебе.

To Ukraine

Where radiation plumbs the earth and saturates the foliage surrounding Chernobyl. Where one may purchase a doll in the shape of the Führer. Where a woman is prime minister, her president poisoned. Whose dancers are paid and so dancers are excellent. Whose capital is cosmopolitan as any in Europe. Where pornography is a popular career. Where one can get an AK-47 and hire a pretty girl to shoot it. Where irradiated wolves populate abandoned cities. Where Poles say Lvov; Ukrainians, Lviv. Where archaeologists discover pyramids and citizens unearth Roman coins from their gardens. Where ruins are a matter of course. Where construction workers built a sarcophagus around Reactor 4. Where babies are born with deformities like those seen later in Iraq. Whose borders are shared with Russia, Belarus, Poland and Moldova. Where ‘oblast’ means ‘province.’ Where the Dnieper Hydroelectric Station “continues to fuel the adjacent industrial complexes with an output of 3.64 billion kW an hour.” Where the Verkhovna Rada recognized Holodomor as genocide in 2006. Whose population of people living with HIV/AIDS is the highest in Europe. Whose young poets recite to throngs in public parks. Whose Orange Revolution was televised in the West.

Україні

Де радіація пронизує ґрунт і насичує листву дерев, оточуючих Чорнобиль. Де ти можеш купити ляльку у подібні диктатора. Де жінка – прем’єр-міністр, а її президент – отруєний. Чиїм танцюристам заплачено, і тому вони неперевершені. Чия столиця -- космополітична,

як будь-яка в Європі. Де порнографія – популярна кар'єра. Де ти можеш купити АК-47 і найняти симпатичну дівчину, щоб стріляти з нього. Де заражені радіацією вовки заселили покинуті міста. Де поляки кажуть Львов, українці – Львів. Де археологи відшукують піраміди, а жителі викопують римські монети у своїх обійстях. Де руїни – самі собою звичні речі. Де будівельники спорудили саркофаг навколо Реактора 4. Де діти народжуються з деформаціями, які були побачені пізніше в Іраці. Чиї кордони межують з Росією, Білоруссю, Польщею і Молдовою. Де «область» означає «провінція». Де Дніпровська гідроелектростанція продовжує постачати в сусідні індустриальні комплекси енергію 3.64 мільярдів кіловат за годину. Де Верховна Рада в 2006 році признала Голодомор геноцидом. Чия популяція людей, хворих на СНІД, найбільша в Європі. Чиї молоді поети декламують перед натовпом у міських парках. Чия Помаранчева Революція транслювалася по телебаченню на Заході.

The Bread Basket of Europe

It was 1933. Twenty-five thousand kulaks a day were starving in the streets of Eastern Ukraine and children had begun to go missing. In a market in Poltava, meat appeared where none had been before. Mothers forbade their little ones to leave the house. But they perished so quickly, some slew their weakest and fed the flesh to other, stronger, children. Better to serve your own than have them hunted in the streets and sold in place of bread.

Хлібна скарбниця Європи

Це був 1933. Двадцять п'ять тисяч кулаків голодували кожного дня на вулицях Східної України, а діти почали загублюватися. На ринку в Полтаві з'явилося м'ясо, де його ніколи не було до цього. Матері забороняли своїм малечам залишати хату. Але діти зникали дуже швидко; деякі батьки зарізали своїх слабеньких і годували тіло решті сильніших дітей. Краще бути у нагоді своїм, ніж мати їх впольованими на вулицях і проданими замість хліба.

I Hate Working at the Supermarket

Seven years. Fuck you, paper or plastic.
I see some girl come through the doors.
We went to high school together.
I don't want to see her
seeing me in my smock. Is this a smock?
I don't care. I stock the milk.
I hate working at the supermarket.
I hate the people. All of them buying stuff
they're going to eat. I'm never hungry.
I make some money, I go home.
I like to drink. I don't care what you think.
Last week the manager sent out an email
that said get happy or go home, more or less.
Did he mean me? What if I just went home?
On a hot day, I stand in the backroom
in the fridge where it's really cold,
where the butchers keep the beef
and the chicken.

Я ненавиджу працювати у супермаркеті

Сім років. Йдуть до біса, папір і пластмаса.
Я бачу дівчину, що зайшла у двері.
Ми вчилися разом у старших класах школи.
Я не хочу, щоб вона
бачила мене у моєму робочому халаті. Чи це – халат?

Мені однаково. Я завантажую молоко на полиці.
Я ненавиджу працювати у супермаркеті.
Я ненавиджу людей. Усі вони купляють речі, щоб їсти.
Я не голодна ніколи. Я заробляю гроші, я йду додому.
Я люблю пити. Мені однаково, що ви думаєте.
Минулого тижня менеджер розіслав e-mail, де йшлося
«Стань щасливою, або йди додому», більше чи менше.
Чи він мав на увазі мене? А що, якби я так просто і
пішла додому?
У спекотний день я стою в задній кімнаті,
в рефрижераторі, де дуже холодно,
де м'ясники тримають гов'ядину і курей.

' 8 6

I was ten years old the year Chernobyl burned,
the very same year that Expo '86
came to Vancouver and the city changed forever.
For I will always think of China, the China pavilion
to be exact, each time these years later I pass
the China Gate at Dr. Sun Yat-Sen's Classical
Chinese Gardens. We were moving then, all of us,
from one place to another. Now, I'm haunted
by the SkyTrain doors' perfect open fifth
then that smooth electronic contralto programmed
to reassure one rides the *Expo Line to Waterfront
Station*. That line stretches out behind us: concrete
contrails left over from '86. Eighty-six,
the year Chernobyl burned hot as the centre
of the earth, the sun, and men hurried in.

* Expo '86 -- The 1986 World Exposition on Transportation and
Communication, held in Vancouver, British Columbia, Canada.

' 8 6 -й

Мені було десять років, коли згорів Чорнобиль,
точнісінько в той рік, коли *Експо-86**
прибула у Ванкувер, і місто змінилось назавжди.
Я завжди буду думати про Китай, вірніше Китайський павільон,
коли кожного разу, вже в ці роки, я минаю Китайські Ворота

біля Класичних Китайських Садів Доктора Сун Ят-Сена.
Ми переїжджали тоді, усі з нас, з одного павільону в інший.
Тепер мене переслідує тодішній звук чистої квінти дверей
небесної електрички, що пом'якшував запрограмоване
електричне конральто, яке запевняло людей, що вони їдуть
на *Експо-лінії* до станції *Набережна*.

Ця лінія простяглася поза нами: бетонні рейки, як слід поза
літаком, залишені з 86-го.

Вісімдесят шостий -- рік, коли Чорнобиль горів жаром, наче
центр земної кулі, сонця, а люди поспішали у середину.

* *Експо-86* -- Світова Експозиція Транспорту і Комунікації у
1986 році, або просто Експо-86 , що проходила у Ванкувері,
провінції Британська Колумбія.

Світлана Іщенко із своїми вихованцями

Роздуми над прочитаним

Для чого ця публікація? Чи потрібна вона нам? Років 30-40 тому, ще за диктатури комуністів, один час у ходу був вислів «брати мої» або «ми всі брати». Вислів не стосувався релігії. Вислів був політичний, пропагандистський. Ось тільки одні брати були «більшими», «вищими». «братськими», інші були «братиками», «меншими», «братішками».

І до того часу, і після того наша Історія, наше життя концентрувалося навколо імен вождів, революціонерів, знаних, іменитих. Але вожді робили Оранжеву революцію, про яку знає молода проста жіночка з Канади. Коли трапився Чорнобиль їй було десять років: це ми знаємо з вірша «'86-й». Значить автору зараз ще немає сорока років. В поезії «Україні» вона пише: «Де жінка прем'єр-міністр, її президент – отруєний». Саме так! Юлія Тимошенко була прем'єр-міністр, а президент Віктор Ющенко був отруєний. Це наше недавнє минуле.

Для чого вожді робили революцію, про яку знає й пише авторка, канадка українського походження у третьому поколінні. Для людей, чи для себе? Для людей! Але не вийшло. Після всіх революцій змінювалася влада, а народ, як був жебраком, таким і лишався. Жебрацтво поширювалося, а милостині ставало менше.

Для чого народ брав участь у революції? Щоб краще стало жити! – щоб діти до школи не ходили голодні, щоб діток краще одягати, щоб квартира не була тісною, а діти не спали по двоє на одному ліжку, щоб менше платити банку за суду, щоб у супер-маркеті, стоячи перед розкладеними продовольчими товарами, людина не вираховувала: оце я можу купити дітям і чоловіку, а це тільки дітям, а ми з чоловіком обійдемося, щоб можна було купити нову сукню та хоч інколи сходити до театру чи на концерт...

А чого заслуговує президент, який свідомо став президентом, сфальшувавши вибори й свідомо знищив армію, яка мала захищати країну, зкорупціював міліцію, яка мала захищати громадян, подавав приклад хабарництва й розкрадання країни, в той час, коли мільйони дітей голодні й мріють з'їсти шматок білого батона, у нього такий батон (він і кольором і розміром не відрізняється від справжнього), виготовлений з чистого золота, валяється під ногами, й ті, які прогнали цього президента, тільки на третій день помітили, що це батон з золота.

У якому світлі предстає Україна перед світом? Україна, яку ми любимо, з мирним трудолюбивим народом, яка має безліч заслуг перед цивілізацією, тільки тому, що історично опинилася поруч із нахабною країною з більшою територією, з більшими природними

ресурсами та з агресивною політикою -- обгижена, століття зазнає кривди, обкрадання, зневаження та переслідування. Країна, що т три з половиною століття зазнає переслідування!

Кажуть, народ має той уряд, якого заслуговує! Народ прогнав президента: бандита та хапугу, неграмотного, неінтелігентного, крадія, зрадника, який продав Україну разом із 45-мільйонним народом. Зрадників ніхто не любить, ні свої, ні чужі.

Звернімо увагу ще на одну особливість – назву премії, якою нагороджена Елізабет Бачинська, авторка віршів, героїня нашої публікації. Ми мешканці України давно не чули слова про соціальну справедливість і соціальну усвідомленість. Добуваю з моєї пам'яті ці слова. Коли стався Жовтневий переворот, у лексиконі комуністичних вождів були слова про соціальну справедливість, а десь з початку тридцятих, від початку Голодомору, ці слова зникли. Й до кінця ХХ століття їх не було. Чому? Тому, що не було ніякої соціальної справедливості, й вожді та їхні пропагандисти не хотіли просто людям нагадувати й зайвий раз дратувати людей згадкою про справедливість. Ці слова тільки починають з'являтися від нової влади, яка прийшла на крилах Майдану, після втечі ворів і хабарників, зрадників України -- банди Януковича. А ось у Канаді не соромляться вживати слова про соціальну усвідомленість і справедливість. Тому можна робити висновки, що вони там є!

Якщо проаналізувати «соціальну справедливість» у сьогоденній літературі, то ми добре побачимо, що такої справедливості немає. Голодомори, репресії, переслідування, концтабори, безробіття, страх за себе та родину вибили із людей в Україні навіть самі слова «соціальна справедливість». Письменники та журналісти перестали їх згадувати.

Україні нав'язана війна. Крим від України одірвано. Пам'ятаю після війни, після приєднання Криму до України влада шукала бажаючих по всій Україні переселитися до Криму, щоб підняти впале народне господарство, зупинити руїну Криму. Україна, сама розтерзана Другою світовою війною, зуміла піднятися над собою, знайшла людей та ресурси й підняла Крим. Витягла його з руїни. Можна співставити з Східною Німеччиною, коли Західна Німеччина вбухала в Східну сто мільярдів марок і двадцять років не могла підняти економіку Східної (постсоціалістичної) Німеччини. Тепер іноземні найманці ведуть війну за Донбас. У 45-тимільйонного українського народу достатньо сили та розуму, щоб повернути собі нормальне життя. Зараз у розграбованій Україні це не просто, але життєво необхідно та можливо! Ми віримо новій владі!

Там, за обрієм, – Єрусалим

Варіація на тему Йосипа Флавія

Продовження. Поч. див.: «Соборність», 3-4, 2014, сс. 144-173

Наступного дня уже сам Веспасіан виступив на чолі з'єднаної армії і перед вечором прибув до Іотапати. На північ від міста, на пагорбі, видному майже всім жителям, римський полководець розбив свій табір. Начувайтесь, повстанці! Переймайтеся страхом уже зараз, до початку битви! Ось такий психологічний тиск здійснював римський полководець. Звісно ж, я розумів, що нападати зараз же римлянам не було сенсу. Вони були втомлені довжелезним переходом, літньою спекою, військо потребувало відпочинку, вечірнього харчу, втолення спраги. Та ще – той же психологічний тиск. Веспасіан вважав, що саме споглядання іудеями римської могутності вплине на неминучі наслідки грядущої битви.

Римський табір

Я мовчки стояв на фортечній стіні й уважно споглядав звичну табірну метушню - встановлення наметів, розпалювання багать для приготування вечері, перегуки військових сурм, які, крім іншого, означали оточення міста подвійною військовою лінією і утворення позад неї ще й третьої лінії з вершників, щоби закрити будь-який вихід мешканців міста чи повстанців.

Римський табір простирився переді мною як на долоні. Навіть коли смерклося, я бачив його майже повністю: строгі ряди численних наметів, метушливі постаті солдатів, чиї тіні металися у світлі багать від шатра до шатра. Але то була не просто безцільна метушня. То було копошіння мурашника, в якому кожна особина знає своє призначення! Так і тут – метушня людей, які мають свої завдання, і виконання тих завдань доведене до автоматизму. Все підлягало найсуворішій дисципліні, навіть, здавалося б, суцці дрібниці.

О, знаменита римська дисципліно! Я ніколи не перестану захоплюватися тобою! Ну що, приміром, являє собою військовий обоз? Забезпечення солдатів харчами, а коней та мулів - щоденним фуражем? Організація побуту армії? Не тільки, не тільки. Настане в майбутньому такий час, коли я зможу описати, що являє собою римське військо. І почну той опис із табору, організації його побуту, в якому так багато важить військовий обоз. Гідна здивування мудрість римлян, які користувалися обозом прислуги не лише для службових обов'язків

всякденного життя, але вміли також пристосувати його до самої війни. Якщо вимагали обставини, така господарська частина, як обоз, миттєво оберталася на потужну військову одиницю.

Свого часу я сумлінно вивчав життя римського військового табору, та й у час іудейського повстання не раз мав нагоду споглядати його особливості, навіть знав, що означають звуки військової сурми, щоразу той звук був інший, не схожий на попередній. Підйом, сніданок, бойові вправи, обід, особисті клопоти воїнів (ремонт одягу, взуття, спорядження і т.д.), сигнал до виставляння варті, відбій...

Воїни хапалися за зброю не лише перед самим початком бойових дій. Ні, ці солдати, здавалося, народилися й виростили зі зброєю в руках, вони ніколи не полишають військових занять, безконечної імітації бою. Їхні вправи позначені таким же завзяттям та серйозністю, як справжні двобої. Ось чому вони з такою легкістю виграють битви, в їхніх лавах ніколи не буває розгубленості й ніщо їх не виводить із звичного бойового порядку. Страх, не позбавляє їх присутності духу, а надмірна напруга не виснажує сил. Тому їхні вправи можна справедливо вважати безкровними битвами, а їхні битви - кривавими вправами. Та й несподіваним нападом противник також не досягне успіху, бо, вступаючи в країну супротивника, римляни уникають будь-яких зіткнень, доти, доки не облаштують укріпленого табору. Якщо обрана місцина для майбутнього табору випадає горбкувата, її вирівнюють, відмірюють чотирикутник, і тоді за справу береться загіг ремісників, забезпечених необхідними будівельними інструментами.

Внутрішній простір вони відводять для наметів, а зовнішній утворює щось схоже на стіну, забудовану дерев'яними вежами на рівній відстані одна від одної. Поміж вежами встановлюються снаряди, каменемети, балісти та інші крупні кидальні знаряддя, пристосовані до негайної дії. Четверо брамових воріт на чотирьох боках табору зручні для проходку в'ючних тварин і достатньо широкі для вилазок у випадку необхідності.

Посеред табору - бачиш, Йосифе - ще можна розрізнити у світлі яскравих вогнищ? - стоять намети командирів, а посеред них, схоже на храм, височіє шатро полководця. У цьому випадку - шатро Веспасіана. Кажучи узагальнено, військовий табір передбачливих в усьому римлян - це своєрідне імпровізоване місто, зі своїм ринком, ремісничим кварталом, особливим місцем для суддівських крісел, сидячі в яких начальство розбирає та оцінює виниклі суперечки. Укріплення навколотабірного валу, облаштування всіх внутрішніх частин здійснюється з неймовірною швидкістю завдяки великій кількості й спритності робітників. Із зовнішнього боку валу викопується ще й окоп на чотири лікті глибини й ширини.

У цю мить поступово стихає метушня людського мурашника. Солдати окремими групами вкладаються відпочивати у тиші й порядку власних наметів, адже для воїнів головне - лад в усьому. Ніхто не має права снідати чи обідати, коли кому заманеться, а суворо відведений час існує для всіх: години спокою, сну і вставання після сну сповіщають звуки сурми. Я знаю: завтра на світанку солдати групами прибудуть з ранковими вітаннями до центуріонів, а ті - до трибунів, а вже тоді всі

офіцери разом вирушають до полководця, він, зазвичай, оголосить їм пароль дня, а також накази для повідомлення їхнього змісту своїм підлеглим.

Але все це - сигнал ранкової сурми, підйом, щоденні військові формальності і т.д. буде завтра. Третій звук сурми закличе солдат шикуватися в колони для виступу. В цьому випадку - проти мене, Йосифа. Проти Іотапата. Супроти Іудеї. І коли стрій замкне останній воїн, тоді вже глашатай, що стоятиме по праву руку полководця, трикратно запитав всіх присутніх:

- Чи всі готові до бою?!

І тьма озброєного народу гаркне на всю горлянку:

- Так, готові!

- Чи все готове до бою?!

- Так, готове! – знову триумфально і радісно гаркне озброєний до зубів народ і войовничо здійме догори тисячі рук, і вигукне войовничий клич, той клич донесеться аж до стін Іотапата, до самих небес.

Тої ночі перед битвою я зовсім не спав. Та і як заснеш, коли тільки тепер починаєш усвідомлювати, на що, на кого зазіхнуло твоє плем'я. Тобто особисто я усвідомлював це завжди. Але ніколи не висловлював своїх думок уголос. Ну що дали б мої запевнення у тому, що юдеям, гарячим, емоційним, ніколи не подолати народ і армію Риму? Не здолати воїнів; завжди готових до дії? Воїнів, яким чужа бездіяльність. Якщо тільки вони стоять у бойовому порядку, то ніколи не відступають ні перед кількісною перевагою сил, ні перед військовою хитрістю, ані перед перешкодами місцевості, ані навіть перед зрадою щастя, бо неситніше, ніж у щастя, вірують вони у власну перемогу. Чи ж варто дивуватися, що народ, який завжди розмірковує, зважає, перш ніж на щось зважитися, який для здійснення власних намірів має таку могутню армію, - що цей народ розширив свої межі на схід до Євфрату, на захід до океану, на південь до родючих нив Лівії, а на півночі - до Дунаю і Рейну?

Я розумів: варто було мені про це хоч би натякнути юдеям, землякам моїм, - розірвали б на кавалки, камінням би закидали!

Ранок почався для мене і для всіх захисників Іотапата з ранкового сигналу військової сурми римлян.

Юдеї, що розташувалися табором перед фортечною стіною, б'ючися на близькій відстані, витримували натиск, та коли Веспасіан напустив на них стрільців, пращників і всю масу війська, озброєного металевими списами, а сам він із піхотою рушив угору по крутосхилу, на вершині якого легко уже було взяти стіну, - я, побоюючись за долю міста, на чолі всього гарнізону здійснив швидку вилазку. Щільними лавами юдеї кинулися на римлян і відкинули їх далеко від стіни, виявивши при цьому багато вірців хоробрості й відваги. Іудеїв озлоблював лютий відчай, римлян же заохочувало честолубство, на їхньому боці були військова досвідченість, помножена на силу, а на боці юдеїв - сміливість та лютя. По завершенні битви, що тривала цілісний день, іудеї відійшли за ворота фортеці на відпочинок. Вони поранили багатьох римлян і 13 людей убили, самі ж втратили 17 убитих та 600 поранених.

Наступного дня все повторилося. Знову юдеї здійснили вилазку і билися з римлянами ще запекліше, ніж напередодні, вони стали ще більш сміливі. Авжеж: учора вистояли перед ворогом - отже, не такий страшний чорт... А римляни, своєю чергою захищалися ще упертіше, бо сприйняли вчорашній бій як поразку, що завдала удару їхньому честолобству, - легіонери звикли перемагати з першого разу. А тут...

Ось така невизначеність, незважаючи на запеклі сутички, тривала ще цілих п'ять днів: юдеї надвечір відступали у фортецю, римляни після бою організовано відходили у свій табір.

Розпорядок дня гарнізону Січі

Козаки кожного куреня за загальним сигналом вставали до схід сонця і йшли на річку купатись. Купалися завжди, незважаючи на пори року, тобто і взимку. Після цього сідали за стіл в курені снідати. На сніданок подавалася соломаха - житнє борошно, зварене у воді і засмажене олією. За звичаєм, осавул, суддя та інша військова старшина мешкали й приймали їжу в тих куренях, до яких вони були записані. За столом вони сиділи біля курінного отамана. Кухар, що готував їжу для козаків усього куреня, за звичаєм, їв стоячи. Досвідчені козаки та військова старшина мали при собі хлопчиків-підлітків, які прозивалися джурами. Попадали вони на Січ із запорізьких міст, сіл, а також з північної України. Джура у всьому допомагав своєму наставнику, переймав його бойовий досвід і обов'язково навчався в січовій школі. Жив і харчувався джура в тому ж курені, що і його наставник. В свою чергу, запорізькі козаки, буваючи на Україні, прагнули залучити до себе на Січ хлопчиків-підлітків. У ті часи поява хлопчиків на Січі ні у кого не викликала здивування. Адже народ поважав запорізьких козаків як легендарних лицарів, тому прагнення стати козаком було мрією кожного юнака-українця. Цьому прагненню всебічно сприяло старше покоління. Арабський мандрівник Павло Халєбський, що побував на Україні у 1654 р., пише: "Ці юнаки з дитинства вчаться верхової їзди, стрільби з рушниць і луків та хоробрості".

Після сніданку всі йшли на заутреню до січової церкви, потім деякий час витрачали на прання, поладження одержі, зброї, човнів, укріплень, а потім розпочинали бойову підготовку. Сюди входили герці на конях, фехтування, стрільба з вогнепальної зброї, долання ривчаків та загорож на конях, бій на шаблях "до першої крові", змагання куренів тощо. Знання і вміння будувати оборонні споруди з землі і возів, будувати човни і вести бойові дії на воді козаки здобували під час підготовки і здійснення походів. В січовій школі в цей час велось навчання з джурами. Їх навчали письму, церковному читанню, хоровому співу та музиці. Після закінчення школи частина найздібніших хлопчиків йшла до Києво-Могилянської академії, друга частина - працювати священиками в запорізьких церквах та учителями в школах, що існували при цих церквах. Третя частина випускників школи залишалася в своїх куренях, де вони з часом мужніли, загартовувалися і ставали справжніми козаками.

Рівно в полудень з фортечної гармати лунав постріл. За цим сигналом козаки та джури ішли обідати. На обід подавалося: тетеря - зварене пшоно або житнє борошно на квасі, варена або печена риба на стеблах (дерев'яні дошки з видовбаною серединою, щоб не стікала юшка), мед, пиво і брага в кінвах (невеликі відра з навішаними на них коряками або "михайликами"), галушки, юшка з риби, що називалась щербобою, куліш з салом або олією, іноді баранина або дичина. Все це готувалося на кабицях (тобто вогнище з витяжкою), що містилися в курені. Після обіду співали пісні, думи, слухали розповіді, гру кобзарів. За розпорядженням курінного отамана частина козаків готувалася до виконання службових обов'язків у фортеці Січі, а також за її межами. При повному озброєнні вони йшли на січовий майдан і шикувалися у лави прикордонних форпостів, загонів по охороні січових шляхів, переправ на Дніпрі і Бузі, роз'їздів та варт на січових вежах і човнах. Огляд підрозділів та постановку їм завдання проводив військовий осавул за участю курінних отаманів, від яких ці підрозділи були виділені. За встановленим терміном підрозділи вирушали виконувати доручені завдання.

Надвечір дзвонили дзвони січової церкви Святої Покрови, закликаючи козаків на молитву. У церкві всіх зачаровував хор січової школи, який складався з хлопчиків-підлітків. Після молитви козаки йшли в курені вечеряти. На вечерю подавалися гречані галушки з часником або щербоба. Після вечері хто грав на скрипці, сопілці, бандурі, бубнах, а хто співав пісень. Спалахували запальні козацькі танці. Через деякий час Січ, за винятком вартових на фортечних вежах та козацьких роз'їздів в степу, занурювалась у сон.

Розділ із книги "Як козаки воювали" (Дніпропетровськ, "Січ", 1991 р.).

Кожного надвечір'я, після кривавого двобою, я вибирався на фортечну стіну, вдивлявся у ворожий бік, намагаючись вгадати, до чого ж вдасться Веспасіан завтра. У його таборі ніби все було спокійно. І я переводив погляд на місто, що його за останній тиждень полюбив, як своє власне. Займаючись його укріпленням разом із місцевими мешканцями, я вперше побачив Маріамну, вперше в житті полюбив, спізнав таїну дівочого тіла, терпкість губ і гарячу пружність її грудей. До мене на стіну майже кожного надвечір'я вибиралася і вона, Маріамна. Лягаючи долілиць, упершись підборіддям у долоні, ми уважно оглядали Ютапату.

Місто, майже все, розпростерлося на прямовисній скелі, з трьох його сторін спадали донизу такі глибочні провалля, що й кінця їм не було видно.

- Маріамно, - питав я, торкаючись щокою її щоки, - Ти бачиш дно безодні?

Нічого мені не видно. Лише марево якоесь унизу. Не розбереш: чи то сіре, чи голубе.

- Сіро-голубе, так буде точніше.

Може, й сіро-голубе, - спроквола відказувала Маріамна. – Як очі твої.

Лише з північного боку місто збігає донизу схилом гори, аж до болотяної річки. Тільки звідти римляни могли дістатися до нього, але хіба важкоозброєні легіонери полізуть у болото! І все ж, про всяк випадок, навіть північну околицю міста я укріпив кам'яною стіною, щоби гірський хребет, що височів над Іотапатою, не змогли захопити римляни.

- А гірську грядку і скелю посередині – бачиш?

- Ще б не бачити. Під такою скелею ти мене...

Маріамна при цих словах лизнула тильний бік моєї долоні.

Я миттю повернувся до неї. Вона ще раз провела язиком, цього разу по моїх губах.

- Хотів би я знов під скелю.

- Мовчи, Йосифе. Я також хотіла б, але що вдієш...

З фортечної стіни ми оглядали Іотапату, наше чарівне місто. Скільки ще днів протримається воно перед ворогом?

- Ти була коли-небудь у печері під фортецею?

Там, де цистерна міського водогону? Була. Ще в дитинстві. І нора що веде в підземну печеру також мені знайома, я лазила нею разом з хлопчачками.

Про цю нору мало хто знав. Чує моє серце – ми ще нею скористаємося. Коли римляни врешті решт увірвуться в місто. А вони увірвуться, можеш не сумніватися. І тоді я б хотів... Хотів би розказати тобі про мій план.

Який план?

Той, що допоможе нам вибратися з печери і ...

І здатися в полон римлянам?

Іншого виходу в нас просто не буде. Слухай мене і все запам'ятовуй. До найменшої дрібниці.

Я детально виклав Маріамні все, про що думав останніми днями. Розказав про те завдання, що неодмінно постане перед нею і має нас обох (не тільки нас!) урятувати...

А щоденні сутички під стіною фортеці тривали й тривали, аж доки Веспасіанові набридли ті безрезультатні бої. Уже набагато пізніше я дізнався, що полководець тоді надумав посилити облогу й зібрав начальників для обговорення способу нападу. Усі вони постановили спорудити вал проти доступної сторони стіни. Тобто тої стіни, яка видавалася римлянам доступною.

Веспасіан розіслав своє військо для добування будівельного матеріалу. Гірські ліси навколо міста були нещадно зрубані, й, крім лісу, солдати зносили ближче до табору цілі громади каміння. Для захисту від стріл, що летіли від оборонців твердині донизу на голови воїнів, римляни придумали ось такий захист: на стовпах були натягнуті своєрідні тини з вербового пруття, вони надійно захищали римлян від разючих іудейських стріл, так що воїни трудилися далі в поті чола. Ще одна частина війська розкопувала найближчі пагорби й постійно перевозила землю.

Я уважно стежив за всім що відбувається знизу неподалік фортеці.

Ось римляни починають розставляти металльні машини, ці страшні потвори війни. Раз, два, три... десять... сімдесят... сто... сто шістдесят дерев'яних чудовиськ, що мають принести в жертву переможених. Катапульти жбурляли свої списи, баллісти – камінці пудової ваги, палаючі головешки та густі хмари стріл, які зробили стіну недоступною для юдеїв. Одночасно з машинами старалися і численні арабські стрільці та всі металні списи і камінці. А тим часом вал виростав на моїх очах і сягнув майже висоти стінних зубців. Треба було вживати якихось заходів, протидіяти римлянам.

Я скликав майстрів біля внутрішньої фортечної стіни.

Хлопці, треба нарощувати мур.

Майстри зітхнули, розвели руками. Один з них, найвищий та худющий, спитав:

Як це нарощувати? Під градом стріл?

Станемо зволікати – римляни ввечері будуть у місті. Мусимо щось придумати.

Ти поставлений над нами начальником – ти й вигадуй.

І я, обміркувавши ситуацію, наказав спорудити стовпи і напнути поміж них шойно здерті з волів шкури: камінці з металльних машин мовби ув'язали в них, стріли ковзали по поверхні, а головешки, завдяки тому, що шкури були ще мокрі, також нічого не давали римлянам. Під цією покрівлею майстри безборонно могли працювати увесь день і всю ніч, довести висоту стін до 20 ліктів, спорудити на ній численні вежі та звести ще й потужний бруствер. Ось вам, панове завойовники, й подарунок від Йосифа та його підлеглих! Чи треба говорити, що це дещо засмутило римлян, хоч і не надовго.

А щодо самого римського полководця, то Веспасіан був страшенно озлоблений цією хитрою вигадкою іотапатців. На його очах стіна фортеці підносилась вище й вище, разом з тим усе частішали вилазки оборонців. Юдеї знахабніли до краю. Безконечні сутички з окремими римськими загонами, нічні нальоти, крадіжки всього, що тільки можна було вкрасти, підпалювання облогових металльних машин... Веспасіан урешті-решт наказав припинити будь-які військові дії супроти іотапати. З'їдять усі припаси, думав собі полководець, - здадуться. А ні – нехай помирають від голоду, тоді мої солдати увійдуть у фортецю без будь-якого кровопролиття.

Треба сказати, що я заздалегідь потурбувався про хліб та інші продукти. Жителі міста, хоч як їм сутужно було з харчами, все-таки ділилися з оборонцями фортеці. Чого нам бракувало, то це солі й води. Місто не мало ніяких джерел, тож мусило перебиватися дощовою водою. Та оскільки влітку дощ – явище рідкісне, то мешканці іотапати виходили далеко за місто, аби наповнити глеки й амфори джерельною водою. Але то за мирного часу. Зараз же кринички охоронялися римськими солдатами, вони стерегли джерела як зіницю ока, і тому мешканці іотапати мусили йти до фортеці, де ще у кам'яних цистернах зберігалось чимало води. Я наказав комірнику відмірювати кожній родині не більше

одного глека на добу, та й своїм оборонцям видавалося ще менше, бо ж ніхто не знав, скільки днів доведеться утримувати фортецю.

Римляни з висоти довколишніх пагорбів бачили: мешканці Іотопати одні за одним сходяться до місця, де їм видають воду. Ось на це місце вони й націлили свої металні машини. Два камені пролетіли над головами спраглих. Третій, найважчий, розчавив двох людей.

Веспасіана, звісно ж, надзвичайно турбувало, чи багато залишилось води в цистернах. Я також тим цікавився. Мені доповіли: з трьох повних цистерн, із водою залишилася одна.

Я спитав комірника:

- На скільки днів стане одної цистерни?

- Якщо двох цистерн вистачило на тиждень, то однієї... днів на три. Або й чотири. Коли я зменшу разову порцію на третину.

- Слухай мене уважно. Візьми цеберку і відлий з повної в порожню. Небагато, дві-три цеберки.

- Нащо ж відливати...

- Відлий. Збери в людей сяку-таку одяжину і замочи її в отій відлитій воді. А потім накажи розстелити на стінному бруствері. Щоб волога стікала муром донизу і щоби видно було Веспасіану: в нас тої води ще ого-го-го.

І постала перед очима римлян неймовірна картина: вода від розстеленої одяжини на бруствері стікає по фортечній стіні аж до низу, до висушеної сонцем лободи та будяків. Ось тоді полководець і втратив надію на підкорення міста голодом і спрагою. І наказав солдатам знову братися за зброю. Це цілком влаштувало юдеїв. Кому ж як не їм було добре відомо, що і води, і харчів у фортеці залишилося на лічені дні.

Треба було невідкладно шукати виходу - вибиратися за межі Іотопати, в довколишні поселення. Добувати харч для оборонців твердині. Передавати мої листи до місцевої знаті, до єрусалимської влади. Я знав про існування на заході Іотопати непрохідної ущелини. І римляни про існування тої ущелини добре знали і тому не дуже пильно охороняли її, сказано ж: непрохідна. І все ж не для всіх вона була такою. Бо коли опускався на Іотопату вечір, трійко молодиків-юдеїв усе-таки вирушали із фортеці до крутого, майже прямовисного яру. Прибувши на місце, закидали за вершечок скелі мотузку і спускалися по черзі донизу. Усі вони були в собачих шкурах на спині й голові, - це якщо вони карачки пробиратимуться неподалік од римської варту кущами глоду та шипшини - а під шкурами у кожного ще й прив'язана до тіла торба: для добутих ячмінних круп, пшеничного борошна і навіть для в'яленого козиного або овечого м'яса. Кілька вечорів поспіль вибиралися молодики за межі Іотопати, передавали написані мною листи та усні повідомлення й поверталися назад у фортецю. Найдужчий із трійці покидав наповнену харчами торбу вниз, сам видряпувався нагору, а два його побратими тим часом прив'язували до мотузка торбу. Видряпавшись нагору, молодик витягував одну за одною три торби. Тоді вже наставала черга вибиратися з ущелини решті розвідників-заготовачів.

Так повторювалося кілька разів поспіль. Аж доки римський вартовий, якому видався підозрілим отой "собака" поміж кущами, взяв та й випустив

у нього стрілу. Розвідник одразу ж завалився на бік, так і загинувши за п'ятдесят кроків од мотузки. Добре, хоч перших двоє встигли непоміченими вибратися нагору. Одна-єдина лазівка, що зв'язувала Іотапату із зовнішнім світом, давала можливість захисникам фортеці добувати хоч якийсь харч, - закрилася.

І я, Йосиф, син Маттафії, єврей з Єрусалиму та із священницького роду, збагнув тоді: будь-що - мушу тікати. От лише пораджуся з кількома знатними особами тут, у фортеці.

Порадилися. Навіть склали план втечі. Але невідомо: чи хтось із тих "знатних" видав мене, чи, може, котрийсь із місцевих жителів підслухав нашу розмову, проте вже за якусь годину у фортечному дворі зібрався цілий натовп іотапатців. Якщо ви, читачу, не бачили юдейської юрби, то ви нічого про неї не знаєте.

Люди обступили мене звідусіль. Кричали, зойкали, рвали на собі волосся, просили, благали, ставали на коліна. У цьому безладному хорі лунали і прохання, і докори, і погрози.

- Не покидай нас, Йосифе.

- Не покидай нас у той час, коли ми тільки розраховуємо на тебе...

- Ти підеш - і позбавиш нас останньої надії на порятунок міста...

- А доки ти тут, то заради тебе кожний боротиметься з піднесенням і радістю...

- І навіть якщо всі втрапимо в полон до римлян, ти залишишся для нас вірадою і втіхою...

- Не личить, Йосифе, покидати корабель, на який ти ступив за спокійного плавання...

- Ти остаточно погубиш місто, бо ніхто більше не наважиться на опір ворогові, якщо нас покинеш ти, той, хто дає усім нам бадьорість і витримку...

Маріамна стояла в надвечірній тіні брами й, ледь усміхаючись, поблжливо споглядала халепу, в яку втрапив її коханий, себто я, Йосиф, син Маттафії, взагалі-то винахідливий та спритний єврей.

- Я ж благала тебе: заради Бога, ні з ким не смій радитися, - скаже вона згодом. - Бо зараз же продадуть.

А я відповім їй:

- Що ж, у нас є ще один план, про який знаємо тільки ти і я.

Від цієї нашої розмови з іотапатцями, а згодом і з Маріамною, я і не заїкався про втечу. Тим більше, що лише про мою втечу і не йшлося, бо я не так думав про власний порятунок, як про те, щоби щезнути в інтересах самих іотапатців. Бо моє перебування в місті не дасть їм особливої користі. Коли ж мешканці будуть підкорені римлянами, то я, без сумніву загину. А от, пробравшись непоміченим за лінію римської варти, я таки міг би допомогти городянам. Я зібрав би якомога більше галілеян із довколишніх поселень, щоб прийти іотапатцям на допомогу...

І я знову пригадав собі, як по цих моїх словах юнаки, старці, жінки з немовлятами на руках упали з пронизливим зойком на землю, припали до моїх ніг і, ридаючи, благали розділити з ними їхню долю. "Доки ти тут, Йосифе, нам ніхто не завдасть лиха", - говорили вони. І вірили в те, що говорили.

Зворушений цими словами та ще власним відчаєм, викликаним становищем Іотapati, я тоді дещо піднесено, дещо патетично мовив:

- Що ж, друзі мої, в такому випадку пора починати бій, адже надії на порятунок більше нема! Ціною життя ми купимо волю і власними подвигами прославимо себе перед далекими нащадками.

По цих словах я знову очолив вилазку з відбірних бійців, спонукав де втечі ворожі аванпости, дістався самого табору римлян, зруйнував покрівлі, під якими ховалися будівельники шанців, і жбурнув палаючі головешки в їхні споруди. Ніби й не дуже багато. Для одного разу. Але коли ті вилазки повторювалися і завтра, і післязавтра, і пізніше? О, вони завдавали римлянам неабиякої шкоди. Відступати перед іудеями легіонери нібито й соромилися, але й швидко наступати не могли - занадто важка зброя була в них. Тому-то Веспасіан надалі наказав своїм важкоозброєним воїнам відступати перед нападом іудеїв та не вв'язуватися в бій з людьми, що шукають смерті, адже ніщо не робить воїна більш хоробрим, як відчай. Тому відбиття нападів іудеїв полководець поклав на арабських стрільців та сирійських пращників і каменеметальників.

Я здогадувався: Веспасіан чогось очікує. Чи не тієї миті, коли його вали піднесуться майже врівень зі стінами? Ну, звичайно ж, саме цього він і жде. Щоби дати команду встановлювати так званий баран. Це - величезна балка, що нагадує корабельну щоглу із залізним наконечником, схожим на баранячу голову (звідси й пішла назва - "баран"). Посередині вона товстими канатами підвішується до іншої поперечної балки, покладеної обидвома своїми кінцями на міцні стовпи. Одна численна група воїнів одтягує снаряд назад, а друга, ще численніша, кидає його вперед, і снаряд залізним кінцем потрясає стіну. Нема такої потужної стіни, яка була б настільки міцна, щоби протистояти всякчас повторюваним ударам "барана", навіть якщо вона й витримує перші його жакхливі поштовхи.

І ось цей день настав. Я його назвав - день барана.

Римляни встановили цей снаряд напрочуд швидко. До того ж, солдати перетягли ближче до стіни інші металеві машини - щоби вцілювати тих іудеїв, які виявлять опір зі стіни. Висунулися вперед стрільці та пращники. Таким чином, ніхто з оборонців не наважувалися зійти на стіну, і римські солдати використали цю мить, аби притягнути сюди "барана", цю жакхливу потвору, захищену покрівлею з лози та обтягнуту зверху волячими шкурами для захисту ремісників і воїнів, які обслуговували те дерев'яне залізноголове чудовисько.

Крізь вузький отвір у стіні я добре бачив постаті обслуги - воїнів, що відтягували снаряд назад, і тих, які мовби жбурляли балку вперед із одностайним чи то стогоном, чи утробним риком, чи зітханням - о-охх-ох! е-е-еррр! у-у-уххх!

Від першого ж удару стіна задрижала, наче жива істота, пронизана несподіваним болем. І майже водночас із ударом пролунали панічні зойки оборонців.

При другому ударі все повторилося: римське ууухх... жакливий грукіт стіни... іудейське оойй... Боже, порятуй нас!..

Дивися, Йосифе. Метикуй. Вигадує. "Ти поставлений над нами начальником – ти й вигадуй". Здається так мовив отой старий єврей.

Приглянься, Йосифе. Бачиш? Уже кілька разів ударили римляни своїм залізним страховиськом. Стіна ось-ось завалиться...

- Маріамно, у фортечній коморі стоять мішки з половиною. Не знаю, для чого вони припасли ту половиною. Мчи туди, сонечко. Передай людям, від мого імені, наказ: винести лантухи на стіну, прив'язати до них мотузки й опустити половиною на те місце, в яке гатить "баран".

На якийсь час лантухи з половиною допомогли. Вони гасили силу удару, змінювали його напрям, а це давало змогу оборонцям вистояти аж до смерку. Але на ранок римлянам прийшла ідея прив'язати спереду до довгезних тичок звичайнісінькі серпи і з їхньою допомогою перетинати мотузки, до яких були прив'язані лантухи з половиною... Фортечна стіна знову затряслася від потужних ударів, скерованих в одне і те ж місце.

Для іудеїв, отже, залишився один засіб оборони - вогонь.

Оборонці фортеці зібрали скільки могли сухих дров, обвалляли їхні кінці в смолу й сірку та, зробивши три вилазки поспіль, закидали палаючими головешками римські дерев'яні споруди - покрівлі над металевими машинами, шанці, бруствери. Тріскуче полум'я вмить охопило будівлі римлян.

Саме цього дня особливо відзначився один іудей на ім'я Елеазар, син Самая, родом із Саави в Галілеї. То був могутній чолов'яга. Як Самсон або Давид. Він підняв неймовірних розмірів камінь і з такою ж неймовірною силою пожбував його донизу з фортечної стіни - на таран, що так дошкуляв іудеям, наводив на них "землетрусний" жах та загальну паніку. Камінь вцілів прямісінько в балку, розрубав її навпіл і заліз на "баранова" голова гепнулася додолу. Тоді Елеазар миттю зліз на землю і на очах спантелених римлян підхопив оту "голову" та й поніс її до стіни. Услід йому полетіли випущені римлянами стріли, п'ять із них застрягли в його тілі. Він усе-таки зліз на стіну, куди спрямували захоплені погляди і римляни, і вражені його подвигом іудеї. Став уже на стіні на повен зріст і тільки тут скривився від болю, похилився й упав із "баранячою" головою в руках.

Того пам'ятного дня відзначилися також обидва брати Нетир та Філіп із села Руми, також галілеяни. Вони з такою невтримною люттю накинулися на солдатів десятого легіону, що розірвали їхні зімкнуті лави.

І у цю мить і я кинувся їм на допомогу на чолі решти війська з палаючими головешками в руках. Ми підпалювали і плетені лозові покрівлі, і щойно виставлені палі п'ятого та десятого легіонів, нищили інструменти та будівельні матеріали. І зараз же поверталися у фортецю, під захист її потужного муру.

Під вечір, однак, римляни знову встановили таран і спрямували його проти того ж місця стіни, яке і перед цим зазнавало ударів залізної голови, насадженої на кінець балки.

Хоч мої люди один за одним падали, уражені катапультами та балістами, проте зі стіни не відходили, а жбурляли охоплені полум'ям

головешки, шматки заліза й каміння на плечі й шоломи тих, хто намагався сховатися під покрівлею, хто діяв "бараном". Але іудеї зазнавали значних втрат і вдень, і вночі, бо і в сутінках з палаючими головешками в руках були для римського війська такою ж чудовою ціллю, як і в полудень. Дія "скорпіонів" та катапулт убивала багатьох відразу. Вага вивергнутих ними каменів зривала бруствери зі стін, розбивала кути башт. Не було такого численного загону, якого б не понижили до останнього воїна потужність і розміри такого каміння. Наведу лише два приклади, що свідчать про тупу силу металевих машин. Одному з моїх людей (він стояв на стіні) кинутим машиною каменем зрвало голову, череп відкинуло за триста кроків од стіни. На світанку вагітна жінка вийшла з дому надвір і тієї ж хвилини була уражена каменюкою, що вирвала у неї з утроби дитя й відкинула його ген-ген від мертвої жінки. Така велика була потужність балісти. А гуркіт численних знарядь, свист і гудіння стріл! Ненастанно двигтіла земля від трупів, що падали на неї зі стіни, всередині міста здіймався пронизливий крик жінок, із яким змішувалися стогони поранених ззовні фортеці, стогони помираючих. На тому місці, де кипіла битва, по стіні стікали криваві ручаї, на неї можна було вибиратися по самих лише людських трупах. Загальний гул посилювався й ставав ще більш жахливим від луни, що накочувалася на місто з довколишніх гір - Содом і Гоморра у час власної загибелі!

Багато подвигів було здійснено юдеями в ту пекельну ніч. Немало їх знайшли собі на стінах і під стінами загибель - од стріли, каменюки, ворожого меча.

На світанку стіна почала піддаватися потужним ударам знарядь. Але перш ніж римляни встановили штурмові драбини, один із іудейських загонів, добре захищений панцирами, спорудив нову стіну поряд із зруйнованою... І тоді, рано-вранці Веспасіан повів своє військо на приступ, щоби прогнати захисників із завалених частин стіни. Він наказав хоробрим своїм вершникам злізти з коней і, озброєні з ніг до голови, з наставленими уперед списами, вилаштуватися в три лінії навпроти обвалу, аби першими вторгнутися, тільки-но будуть установлені підйомні мости. Позаду за ними вже вилаштувалася добірна частина піхоти. Решту вершників полководець розставив уздовж стіни на усій горі навкруг, аби при штурмі фортеці ніхто не зумів таємно втекти. Сам же Веспасіан у тилу розташував у такому ж порядку стрільців з наказом тримати зброю напоготові, цей наказ стосувався і пращників, і тих, хто обслуговував машини. Інших, що несли штурмові драбини, він призначив для нападу на вцілілі місця стіни з тою метою, щоби частину обложених відволікти від захисту пошкоджених місць розхитаного мурів, й тоді іншу частину захисників легше буде прогнати стрілами.

Я, Йосиф, спритний єврей з Єрусалиму, одразу ж ніби прочитав увесь добре обміркований Веспасіанів задум. На вцілілі місця стіни я поставив натомлених битвою воїнів і стариків, справедливо вважаючи, що тут їм не буде завдано шкоди. А от на напівзруйнований мур я відрядив найдужчих оборонців. Наказав їм заткнути собі вуха, аби не лякатися жахливого бойового крику легіонів, а для захисту від стріл

звелів ставати на коліна, прикриваючись піднесеними догори щитами. І як тільки римляни наведуть мости, зараз же кинутися назустріч ворогові по його ж власному знарядді.

Усе це незабаром сталося. Але перш, ніж грянула вирішальна битва, мешканці Іотапати, здебільшого жінки та їхні діти із власних помешкань і дворів побачили зверху усеньке місто, наче потрійним поясом обперезане римським військом, побачили ворогів, що з оголеними мечами стоять уже біля стінних люків, довоколишні гори виблискують зброєю, а стріли арабських стрільців готові ось-ось зірватися з тятиви, - ось тоді ті іотапатські жінки підняли такий нелюдський лемент, так заволали, що те волення нагадало мені, останній надгробний плач над понищеним містом, ніби нещастя ВЖЕ прийшло, звершилось, а не тільки загрожувало настати.

Аби жінки своїм криком та риданням-голосінням не бентежили серця солдатів, я звелів замкнути навіжених крикливиць у власних же домівках із суворим наказом негайно замовкнути. І відразу ж по цьому я вже мусив з'явитися на посту біля стінного люку, на посту, що випав мені за жеребом. І з напруженим нетерпінням став чекати відкриття стрілянини.

І ось засурмили сурми всіх легіонів, військо завололо, видихаючи з горлянок бойовий клич. Тієї ж миті пролунав із усіх сторін залп металевих машин, аж сонячний день затьмарився на мить - від числа летючого каміння, від цілих зграй випущених у небо стріл. Недаремно я звелів перед боєм усім іудейським солдатам заткнути вуха, щоби не чути громоподібного військового кличу римлян. Якби ж іще очі їм зав'язати! Щоби не бачили цього хмаровиська стріл та летючих каменів. Але що б то були за воїни із зав'язаними очима! Мені в цю мить стало дуже страшно, але я від власної думки розсміявся, хоч і не чув у суцільному громі та галасі того сміху, дарма що власних вух я не закривав.

Події розгорталися з такою ж послідовністю, яку я і передбачав. Залп металевих машин, рій стріл, перекидання римлянами наступальних мостів. Мої люди кинулися на них перш ніж римляни самі туди ступили. І почався лютий рукопашний бій. Іудеї виявляли чудеса хоробрості, винахідливості, сили й відваги. Та от біда: в той час, коли ослаблені боєм римляни змінювалися свіжими загонами, іудеї такої можливості не мали, не було в нас жодного резерву, в битві на мостах брали участь усі без винятку захисники фортеці. А римляни тим часом ущільнювали свій стрій. Прикриваючись щитами, вони утворили суцільну непробивну масу. Всією фалангою, наче воїни зрослися в одне тіло, вороги відтіснили іудеїв назад. Римляни були вже близькі до того, аби видертися на стіну.

У цю відповідальну і жахливу мить мені спала на думку щаслива ідея: вилити на римлян киплячу олію. Чого-чого, а олії в нас вистачало. І вогнищ не бракуватиме. Я доручив цей клопіт Маріамні, і разом з іншими фортечними людьми - жінками, стариками, підлітками – вона зараз же взялася за справу. А потім ще й стала підносити захисникам фортечних стін та проломів горнята зі страшним своїм вмістом. Невисока зростом, гарна, метка. У лляному старенькому платті, гнучка, мов кизилова гілка, вона металася від багать до фортечної стіни, подавала воїнам (своєму рідному дядькові також) загорнуті ганчір'ям горнята.

Захисники фортеці зараз же виливали її на шоломи, укриті панцерниками плечі римлян. Олія проникала миттєво до голого тіла, обпалювала спину, груди, руки і ноги, солдати з жажливими зойками зривалися з штурмових драбин, падали додолу, щоб уже більше не підводитися, конати в нестерпних муках. Те ж саме творилося і на наведених до проломів мостах...

Надвечір Веспасіан віддав наказ легіонам відходити в табір.

Але вночі відпочивали лише ті з римлян, хто брав безпосередню участь у штурмі. Інші тим часом і далі насипали вали та споруджували на них вежі висотою 50 футів кожна та оббивали їх з усіх боків залізом, щоби уникнути підпалу іудейськими воїнами. На ці вежі були послані металники списів, пращників, стрільців-лучників. Установили тут і легкі металні машини. Таким чином римляни повністю убезпечили себе від будь-яких несподіванок і тепер могли безборонно нищити юдеїв стрілами, списами, камінням. І це зрозуміло: римляни опинилися на висоті, іудеї ж - внизу. Беззахисні, безсилі, деморалізовані. І я віддав наказ іудеям покинути стіну.

Так трималися іотапатці.

Але перемогли тоді не римляни, а перемогла ЗРАДА. Звичайно, супротивник подолав би нас за кілька днів, але того дня, як я вважаю, перемогла таки зрада. На сорок сьомій добі облогу. Тоді, коли римські вали піднеслися над нашими фортечними стінами.

ПОЛОН

Я, Йосиф із Єрусалима, досі не знаю імені того юдейського перебіжчика. Але знаю (з розповіді римських легіонерів, яким і я, трохи згодом, змушений був здатися в полон), що той перебіжчик, затриманий римською вартою і доправлений до Веспасіана, оповів полководцеві, наскільки змучені обороною іотапатці, які нечисленні вони зараз. Хитрістю, мовляв, якщо до неї вдатися, було б легко захопити їх, до того ж - зненацька. Вони ж цілий день і цілісіньку ніч на ногах, в тім числі й вартові. А от коли світанковий сон врешті зморить їх остаточно, тоді вже настає ваша черга, римляни...

Веспасіан, звісно, не дуже довіряв перебіжчикові, адже сам він був свідком того, як декілька днів тому спійманий римлянами іотапатець витримав усі жахи тортур, усміхнено прийняв смерть розп'ятий на хресті, але й словом не обмовився про внутрішнє становище повсталих. Проте полководець вирішив цього разу повірити словам перебіжчика: віддав його під варту, а сам наказав своєму війську готуватися до штурму.

Усе сталося так, як і передбачав зрадник. Римські воїни тихо перебили заснулу варту іотапатців і безборонно зайшли в сонне місто.

Римляни не знали співчуття чи жалощів. Нищили всіх, старих і малих. Захоплених зненацька воїнів та ні в чому не винних жителів легіонери відтіснили до урвища. Це спонукало багатьох, навіть відбірних моїх воїнів, до самогубства. Частина бойової варти, яка встигла врятуватися в одній із північних веж фортеці, деякий час чинила

нападникам запеклий опір, але також загинула у нерівному бою. Того страшного ранку римляни знищували тих іотопатців, які траплялися на очі. Наступних же днів солдати прискіпливо оглядали будь-які нори, будь-які лазівки і переслідували усіх, хто ховався в печерах, підземних ходах, не щадили нікого, залишаючи живими тільки жінок та немовлят. Загальне число вбитих при взятті міста становило 40 000. Узятих в полон - 1200.

Веспасіан звелів зрівняти місто із землею, спалити всі його укріплення.

Так упала Іотопата, на тринадцятому році царювання Нерона, у перший день місяця панема.

А куди ж подівсь я, Йосиф із Єрусалима?

Проте перш за все мушу сказати кілька слів про реакцію на мою відсутність римського полководця Веспасіана.

Ця реакція була хвороблива. Адже римлянин, як і його соратники, вважав, що, полонивши Йосифа, тобто мене, він тим самим раз і назавжди розв'яже стару проблему Іудейської війни, розрубає її раз і назавжди, як гордіїв вузол. Тобто взяття мене в полон автоматично припиняло війну. Тому й лютувала римська варта, розшукувала мене як серед тих, що лишилися живі, так і серед мертвих. Але я, Йосиф із Єрусалима, немов крізь землю провалився.

А я й таки провалився під землю. Заскочений знеацька ворогам, я того пам'ятного ранку прорвався крізь юрбу загарбників і стрибнув у глибоку цистерну, ту саму, в якій ми вимочували одяг, щоби розвішувати його на фортечній стіні й щоби вороги бачили: у нас вдосталь води!

Разом зі мною в цистерну плигнула й Маріамна, а відтак ще кілька десятків захисників Іотопати - правда, пробралися вони в цистерну з протилежного боку, з-під навислого над ямою фортечного муру та врослих в її розколини кизилових кущів. Я вже описував, яким чином цистерна з'єднувалася з просторою печерою і як ми в ту печеру пробіралися. В тому сухому підземеллі ми пробули декілька днів і ночей. Ми з Маріамною склали для себе план дій і тільки чекали для його здійснення слушної нагоди. Правда, я вважав, що в цій ситуації доречніше було б здатися ворогові усім нам - сорока знатним громадянам Іотопати, які проникли сюди з невеликим запасом води і харчів.

Удень я переховувався в печері, молився там у своїй "келії". А вночі вибирався з печери назовні, щоби відшукати для усіх нас шлях непомітної втечі. Проте римляни були всюди, вартували кожний кущик, усяку заглибину фортечної стіни - сподівалися на якесь диво, що допоможе їм вистежити мене.

І тоді я наважився на останній крок: благословити Маріамну на її подвиг, на нічний похід до римської варті. Можливо, прямісінько в руки смерті.

...Маріамна вже, видно з усього, здалася римлянам. Бо Веспасіан поклавився послати в цистерну двох трибунів, Павліна і Галлікана, щоби вони, обіцяючи мені безпеку, схилили і всіх моїх побратимів до виходу з печер. Не бачачи мене (я тоді лежав у вищеописаній норі), вони, очевидно, знали, що я їх добре чую, пропонували покинути печеру, ручилися за моє життя.

Я, однак, вичікував. Сподівався на якийсь твердий доказ римської милості. І тоді Веспасіан відправив до мене третього посла, близького мого знайомого трибуна Никанора, якого я добре знав з моїх колишніх відряджень до Риму.

Коли б у цю мить хтось міг спостерігати за Никанором збоку, то неодмінно той спостерігач подумав, що Никанор з'їхав з глузду. Авжеж сам до себе звертається чоловік, та ще й на повен голос звертається.

- Я знаю, Йосифе, ти тут. І чуєш мене, кожне слово моє чуєш. Якщо маєш бажання - обізвися до мене. А якщо ні... Я хочу, щоби ти знав: милість нашого полководця - безмежна, ти можеш сам у цьому переконатися. Але для цього тобі треба здатися Веспасіану, його вразила твоя хоробрість, винахідливість твоя при обороні фортеці. Повір йому, римляни також уміють шанувати силу і мужність своїх ворогів. Полководець кличе тебе до себе не для страти - адже умертвити тебе римлянам нічого не коштує, навіть коли ти не покинеш своєї схованки і не вийдеш до нас, - але він хоче дарувати тобі життя як хороброму воїнові. Ніколи - чуєш? - ніколи Веспасіан не послав би сюди мене, твого друга, з ганебною метою ошукати тебе. Та і я сам не наважився б цього зробити. Ми б уже давно викурили вас із печери, досить запалити сірку, щоби ви всі, сорок людей, покинули схованку. Або задихнулися випарами сірки. Але Веспасіан хоче врятувати тобі й твоїм товаришам життя...

Я гарячково аналізував ситуацію. Никанор сказав, що зі мною в печері перебуває ще сорок людей. А цього не знає ніхто, крім... Крім неї, Маріамни! Запитати Никанора, чи вона ще жива? Ні, мої слова одразу ж будуть почуті побратимами в печері, а вони ж іще не встигли дізнатися про зникнення Маріамни. І Никанор також нічого не каже про Маріамну. Мабуть, на її ж прохання. І я, нарешті, насмілюся озватись.

- Попроси у Веспасіана ще одну добу. А може, ще дві доби. І тоді цілком можливо, що ми погодимось.

- Обіцяю тобі від імені полководця зачекати ще два дні, - відказав Никанор і ступив кілька кроків до драбинки, опертої на стіну цистерни. І тут я побачив, що Никанор прийшов до мене не сам, а ще з чотирма легіонерами: двоє попереду, двоє ззаду. Просто спершу вони стояли осторонь трибуна і тому не потрапили в обмежений гілками кизилу простір мого огляду. На захищених панцирами і латами їхніх плечах чітко вимальовувалися дуги бойових луків, а на стегнах похитувалися сховані в піхви короткі й широкі римські мечі. Никанор же і прийшов (і пішов) цілковито беззбройним.

Я дивився їм услід, а в пам'яті моїй виступали картини нічних сновидінь, у яких я бачив майбутню долю римських імператорів. Я розумів тлумачення снів і вмів відгадувати значення того, що відкривається божеством у загадковій формі. Разом з тим як священик і такий що походить від священицького роду я був добре втаємничений у пророчий зміст священних книг. Я знав, що дні нині сущого імператора Риму Нерона вже полічені або кажучи по-народному, йому вже три чисниці до смерті. Й коли це станеться, то нинішній полководець... Ет, не варто думати про це наперед, недовго й зурочити. Хоч священні книги (і мої сни також) ніколи не помиляються....

Одне слово, проповз я тих кілька кроків до печери, а тут мене вже чекала юрба юдеїв, голодних і лихих. Виявляється, вони все чули: обіцянки Никанора, його клятви, мої останні слова про те, що ми подумаємо над пропозицією Веспасіана. Один із тих іудеїв, старий, довговолосий та сивий як голуб, виступив наперед і мовив скрипучим тонким голосом:

- Тяжко будуть волати супроти тебе отецькі закони, даровані нам самим Богом, який створив іудеям душі, смерть зневажаючи! Ти, Йосифе волієш жити і наважуєшся дивитися на світ божий, обернувшись на раба? Як швидко забув ти себе самого! Скільки людей, покликаних тобою, померло за волю! Слава хоробрості, що тебе оточувала, була, таким чином, лжею. Лжею була також і слава про твою мудрість, коли сподіваєшся на милість тих, з якими ти так уперто боровся, і коли ти, - якщо навіть припустити що та милість не сумнівна, - погоджуєшся прийняти її з їхніх рук! Одначе якщо ти, заслплений удачею і щастям римлян, забуваєш сам себе, то ми ЗОБОВ'ЯЗАНІ турбуватися про славу вітчизни. Ми пропонуємо тобі нашу руку і наш меч: хочеш умерти доброхіть, то умреш, як вождь іудеїв. Якщо ж не доброхіть, то умреш, як зрадник!

По цих його словах деякі іудеї вихопили з-за пояса мечі й погрожували заколоту мене, якщо я надумав здатися римлянам.

Смерті я не боявся, але боявся наруги над собою. А ще дужче боявся зрадити божественне повеління, якщо умру до повідомлення дарованих мені одкровенень. Ну що я їм скажу зараз? Що Нерон ось-ось віддасть богові душу і що імператором стане Веспасіан? Що я не маю права приховувати безконечно боже одкровення?

А хто з присутніх тут іудеїв повірить у ці одкровення! Скажуть: видає, щоб урятувати власну шкуру.

І я надумав собі обрати інший шлях.

- Коли б я тікав од меча римлян, то справді заслуговував би на смерть од власного меча. Але тепер вороги ні в бій не вступають із нами, ні життя не бажають позбавити нас. Я вважаю, що рівною мірою боягуз як той, хто не хоче помирати, коли треба, так і той, хто хоче померти, коли не треба. Що утримує нас від того, щоби вийти до римлян? Чи не правда, страх перед смертю? Ліпше вже ми позбавимо життя самі себе, кажете ви. А як же виглядатиме це перед Богом? Хіба Він простить самогубство тим, які не знають, скільки днів і років одпущено їм природою. Чи не здається вам, що людина накликає на себе божий гнів, якщо вона злочинно відкидає його дари? Від Бога ми отримали наше буття - Йому ми й маємо доручити його припинення. Адже нам він подарував безсмертну душу. І якщо хтось хоче силоміць вирвати її з тлінного тіла - чи може він сподіватися, що уникне кари того, якого він образив? Якщо я справді перейду до римлян, якщо вони мене справді стратять наперекір даному ними чесному слову, то я з радістю прийму таку смерть. Віроломство ворога стане для мене кращою втіхою, ніж навіть сама перемога...

Я говорив і говорив у такому ж дусі й далі, але всі мої слова були безсилі. Відчай зробив людей глухими до будь-яких напучувань, бо вони

вже давно присвятили себе смерті. Вони накинулися з усіх боків, називаючи мене боягузом, і кожний з них був готовий заколотися мене на місці. Я ж, назвавши одного на ім'я, окинув поглядом другого, третього ухопив за руку, четвертого вмовив благанням - одне слово, зумів кожного разу відбивати од себе смертельний удар. Я повертався, як звір у клітці, то до одного, то до другого... Оскільки вони все ще шанували в мені полководця, то руки їхні із занесеною на мене зброєю безпорадно опустилися та вклали їх назад у піхви.

І я вдався тоді до останнього аргументу:

- Раз уже вирішено померти, то нехай жереб визначить нашу долю: той, на кого впаде жереб, загине від руки найближчого за ним, і таким чином усі ми по черзі приймемо смерть один від одного та уникнемо необхідності самі себе убивати.

Цією пропозицією я знову повернув собі їхнє довір'я і сам брав участь у жеребкуванні.

Кожний на кого випав жереб, добровільно, без нарікань давав себе заколотися іншому.

За щасливим випадком, можливо, за божественною волею, останнім залишився саме я. І ще один. Оскільки ж обидва ми не хотіли плямувати свої руки кров'ю співвітчизників, то мені не довго довелося вмовляти побратима. І ми, вже удвох, стали чекати появи трибуна Никанора.

Чи варто говорити об тім, як ми йшли крізь юрбу легіонерів, крізь їхні то злісні, то співчутливі погляди! Дехто з легіонерів вигукував: "Стратити ворога!"

Мене і мого товариша одразу ж закували в кайдани, привели до якогось благенького, тут і там залатаного намету.

- Тут ви пробудете до завтрашнього ранку, - байдуже промимрив вартовий.

- А вранці - що? - спитав я. - Що буде вранці!?

- Побачиш, - похмуро кинув вартовий. - Може, розпинатимуть вас на хресті. А може... - Він, не прикриваючи рота, широко позіхнув, явивши світові жовті дуплясті зуби. - Ну, чого чекаєте? Заходьте.

У сутінку намету ми з товаришем завважили оберемок очерету на землі й, не змовляючись, простяглися на ньому. І зараз же, змучені кількома безсонними попередніми ночами, провалилися в обійми сну.

Батурин, рік 1708-й

Який же тісний цей світ! Який обмежений простір його, який ущільнений час!

Є у мене давній знайомий єврей, він колись мешкав у Хмельницькому, а оце два чи три десятки років проживає в Ізраїлі. І щоліта приїздить звідти на свою малу батьківщину. Нічого не вдію, Броніславе, каже він, зустрічаючи мене на вулиці. Ностальгія заїдає...

(Продовження буде)

Микола Зимомря

Зимомря Микола Іванович народився 30 листопада 1946 р. в селі Голятин на Закарпатті. Доктор філологічних наук, професор, академік Академії ВШ України. Автор низки книг літературознавчих досліджень про українсько-польсько-німецькі культурні взаємозв'язки. Лауреат премій імені Івана Кошелівця, ім. Б.Лепкого, ім. О.Грицяя. Довголітній член редколегії часопису «Соборність».

Українська література в зацікавленнях Анни-Шарлотти Вуцкі:

дискурс оцінки та інтерпретації

Як ім'я, так і доробок німецької письменниці Анни-Шарлотти Вуцкі, власне, як знавця, дослідника та перекладача українських авторів, – усе це й досі залишається малознаним в Україні. А насправді йдеться про одержиму творчу особистість, якій належить значний внесок у справу поширення духовної спадщини українського народу в німецькомовному культурному просторі. Тією чи іншою мірою її художнім спадком цікавилися Остап Грицяй, Іван Марчук, Марія Деркач, Володимир Полек, Володимир Гладкий, Ярослава Погребенник, Валентина Михайлюк, Юрій Михайлюк, Богдан Чуловський, Ярослав Лопушанський³.

Анна-Шарлотта Вуцкі народилася 14 листопада 1890 року в Берліні, а померла 18 квітня 1952 року в Гайдельберзі, де вона працювала до останніх років життя педагогом. Тут письменницю й поховали 22 квітня того ж року на цвинтарі Бергфрідгоф, зокрема, у могилі під номером 22. На жаль, наприкінці 80-х років на місці, де був скромний надгробок Анни-Шарлотти Вуцкі, кілька літ тому спорудили знак для іншого небіжчика...А

³ Погребенник Я. Шевченко німецькою мовою.-К.: Наукова думка, 1973.- С. 205-208.

Михайлюк В.Г. Невідомі переклади новел М. Коцюбинського «Він іде!» та «Посидинок» // Радянське літературознавство.-К., 1980.- « 11. –С. 82.

Полек В.Твори Б. Лепкого у зарубіжній критиці і перекладах // Творчість Богдана Лепкого в контексті європейської культури ХХ століття.- Тернопіль: ТДПУ, 1998.- С.74-81.

Чуловський Б. Богдан Лепкий і німецька література // Творчість Богдана Лепкого в контексті європейської культури ХХ століття.- Тернопіль: ТДПУ, 1998.- С.72-73.

Зимомря М. Німеччина та Україна: у нарисах взаємодії культур. – Париж-Львів-Цвікау: Флаціус-Ферлаг, 1999. – 156 с.

Зимомря М., Білоус О. Опанування літературного досвіду. Переємність традиції сприйняття творчості Тараса Шевченка.- Дрогобич: Коло, 2003.- 280 с.

в приміщенні, де вона проживала (Гиррес-штрассе, 11), замешкали після її смерті Марія Гебес, Інґрід Ленк та Рольф Ленк. Про подібні факти автор цих рядків дізнався від працівниці бібліотеки Йоганни Шмідт, коли 1- 4 серпня 1990 року судилося опрацьовувати рукописні матеріали Дмитра Чижевського (1894-1977) у стінах університетської книгозбірні Гайдельберзького університету. Тут він був заслуженим професором і засновником «Славистичного семінару». До речі, у фонді знаменитого українського вченого значилося, за моїми підрахунками, 536 цінних книжкових раритетів. Серед них – російською, чеською, польською, німецькою мовами. Проте переважна більшість – тією чи іншою мірою – пов'язана з українською культурою. Уродженець міста Олександрія, що побіля столиці «корифеїв українського театру», фіксував свою адекватну приналежність до України. Зіставлення фактів показує, що Дмитро Чижевський знав про діяльність А.Ш. Вуцкі на ниві українознавства ще з часів активної співпраці з редакцією місячника «Die Ukraine. Monatsschrift für deutsch-ukrainische Volks-Wirtschafts-und Kulturpolitik» (1918-1926) і високо оцінював її перекладацький ужинок. Важливими українознавчими друкованими позиціями були також збірники Українського наукового інституту, заснованого 1926 року в Берліні («Abhandlungen des Ukrainischen Wissenschaftlichen Instituts in Berlin»; 1927-1931); («Ukrainische Kulturberichte», 1933-1939). Так, у шостому випуску «Beiträge zur Ukrainekunde» (1937) побачили світ переклади поезій Т. Шевченка в німецькомовних перекладах Б. Орліка, Г. Шпехта, а також А.-Ш. Вуцкі. Окрім неї, авторами матеріалів для вказаних періодичних видань були Б. Лепкий, В. Сімович, Д. Дорошенко, І. Мірчук, Д. Чижевський, З. Кузеля, А. Лютер, К. Маєр, Г. Шпехт.

Перші проби пера А.-Ш. Вуцкі припали на добу, коли завершувалася перша Світова війна. Йдеться про збірку казок «Ad astra» (1918). Помітне зацікавлення наприкінці 20-х рр.. ХХ ст. викликала збірка її новел, що вийшла окремим книжковим виданням під назвою «Cherubin» (1928). Але ширшого розголосу набули зразки її великої прози, зокрема, романи «Der Freischütz» (1934), „Das war eine köstliche Zeit“ (1936), „Pepita“ (1936), „Walzerklänge an der Donau“ (1937). Слід наголосити: як фахівець музичної спадщини Анна-Шарлотта Вуцкі опублікувала низку дослідницьких студій, зокрема: „Grillparzer und die Musik“ (1943), „Girardi“ (1943), „Schwind“ (1945).

У 20-х – 40-х рр. А.-Ш. Вуцкі працювала доцентом католицького освітнього закладу й проживала в орендованому будиночку, що знаходився в Целендорф, тобто в дільниці Берліна (Ерштайнер-штрассе, 7). Без сумніву, можна вбачати певну закономірність у її прагненні прилучитися до процесу поширення українських народно-пісенних скарбів у німецькомовних країнах. Власне, це сталося ще в 1919 році, коли вона упорядкувала та видала в лейпцізькому видавництві Ю.-Г. Ціммерманна збірку «Bandura Klänge» («Мелодії бандури»). Важливо, що йдеться про її власні німецькомовні переклади таких пісенних зразків, як «Ой, ти дівчино заручена» («O, du mein Mädchen! Volkslied»), «Ой, чи ж бо я на світі одна» («Ach, warum? Lied aus Podolien»), «По дорозі жук, жук, по дорозі чорний» («Sieh den schwarzen Käfer. Scherzlied»), «Ой,

дівчино небого!» («O, du Mädchen, arm wie ich»), «Мене мати за те лають» («Meine Mutter schilt mich heute»), «Хилилися густі лози» («Neigen sich die dichten Weiden»), «Чи я тобі не казала?» («Tanzlied der Huzulen. Kolomyjka»), «Чия причина розстаня мого?» («Wer trägt den Schuld daran?»), «Горе ж мені, горе!» («Wehe mir, o, wehe! Lied aus Podolien»), «Летів орел понад море. Думка з України» («Fliegt ein Adler. Volkslied»), «Час додому, час!» («Zeit zur Heimkehr, Zeit!»), «На Йорданській річці. Колядка» («An des Jordans Wassern. Altes Weihnachtslied»).

Заслуговує окремої уваги твір, яким завершується збірка «Мелодії бандури». Це – знаменитий твір Івана Франка «Не пора, не пора, не пора!» («Ukraina, du herrliches Land, das dem Grabe der Knechtschaft entstieg»). Цікаво, що перекладачка зробила додатковий акцент стосовно його жанрового означення – «Ukrainische National-Hymne», тобто «українська національна пісня-гімн». Ось, як звучать (друга та третя) строфи Франкового оригіналу:

Heimatland von der Not jetzt befreit,
Die ein edeles Herz fast zerbrach,
Sieh! Die Sonne der neuen verheißenden Zeit
Sie durchdringt das Erinnern der Schmach.
Ukraina, wir schwören dir zu:
Wir sind dein, was das Schicksal auch bringt,
Unsre Sehnsucht und Liebe und Ehre bist du,
Die sich mächtig nun sonnenwärts schwingt.

Аналіз усіх дванадцяти народних пісень та оригінальної поезії Івана Франка свідчать про те, що в особі Анни-Шарлотти Вуцкі українська культура мала стабільного прихильника в Німеччині. Йдеться передусім про її перекладацьку спроможність напрочуд тонко освоювати оригінальну текстову матрицю німецькою мовою. Вона володіла складним мистецтвом інтерпретації, що передбачає не тільки адекватне розуміння текстової структури чи її внутрішньої організації, але й повноцінним входженням у світ української народнопісенної стихії, проникненням у поетичний світ українських авторів, зважаючи на іманентні засади як самої побудови словесних сполук («час додому час, забарили нас» (українська народна пісня); «не там щастя, не там доля, де багаті люди!» (українська народна пісня), так і творчого волевиявлення конкретного автора з його мистецьким світобаченням, наприклад, Івана Франка: «довершилась України кривда стара»; «за драпіжників лить свою кров»; «ми поляжем, щоб волю і щастя, і честь»; Тарас Шевченка: «нащо мені чорні брови, нащо карі очі») „wozu hab ich dunkle Augen, wozu schwarze Brauen“); «очі плачуть, чорні брови од вітру линяють» (“Brauen über trüben Augen Bleichen in den Winden“). Ось, наприклад, зразок її майстерного відтворення Шевченкового візерунку німецькою мовою, де їй вдалося зберегти буквально усі змістові, інтонаційно-ритмічні риси першотвору:

Wozu hab' ich dunkle Augen,
Wozu schwarze Brauen?
Wozu meine Jugendjahre,
Fröhlich sonst zu schauen?

Meine schönen Jugendjahre
Müssen nutzlos schwinden,
Brauen über trüben Augen
Bleichen in den Winden.

Аналіз німецькомовних інтерпретацій Анни-Шарлотти Вуцкі свідчить про те, що вона прагне зберегти ідейно-сміслову багатство Шевченка й Франка, постійно націлює свою творчу установку на те, щоб адекватно донести до реципієнта гаму виразних почуттів українських авторів.

До речі, вона високо оцінила художні надбання названих класиків українського письменства у спеціальній статті «Українські поети Шевченко, Франко. Спроба зіставлення» («Ukrainische Dichter Schewtschenko, Franko. Eine Studie Parallel»), що 17 жовтня 1925 року була опублікована на шпальтах популярного періодичного видання «Deutsche Zeitung». Тут невдовзі, 24 жовтня того ж року, вона надрукувала свій переклад новели Богдана Лепкого «Die Blume Glück». А на сторінках «Vossische Zeitung» (1920, № 391), однієї з найстаріших німецьких газет, побачила світ новела «Das Duell» («Поєдино») Михайла Коцюбинського в її бездоганній інтерпретації. Вона переклала німецькою мовою також його оповідання «На камені». У розпорядженні автора цих рядків є підстава для висновку: Анна-Шарлотта Вуцкі працювала над перекладом широкого прозового полотна цього майстра українського слова – твору «Fata morgana». Тут доцільно згадати такий факт: весь текст повісті дійшов до громадськості Німеччини в перекладі Фрідріха Шварца («Fata morgana»; 1960). Він, щоправда, послуговувався не українськомовним оригіналом, а російськомовним посередником. Особливо блискуча перекладацька версія належить Анні-Галі Горбач (1924-2011), яка переклала й видала в Цюріху не тільки повість «Fata morgana», але й низку оповідань («Fata morgana und andere Erzählungen», 1962), у т.ч. «Die Rache», «Teuer verkauft», «Das Lachen», «Die Hexe», «In den Fesseln des Versuchers».

Стосовно творчих змагань Анни-Шарлотти Вуцкі, то слід наголосити: вона була добре обізнана з працями Романа Сембратовича («Iwan Franko. Ein literarisches Charakterbild», 1901), Юлії Віргінії («Taras Schewtschenkos Leben und Dichten», 1911), Альфреда Єнсена («Taras Schewtschenko. Ein ukrainisches Dichterleben», 1916). Та особливі заслуги Анни-Шарлотти Вуцкі пов'язані з упорядкуванням і виданням антології «Aus dem Ährenlande» («З країни колосків»; Берлін, 1920). Зі сторінок цінної збірки пролунало кільканадцять поезій, зокрема, І. Франка та Лесі Українки, тобто в її перекладних інтерпретаціях німецькою мовою.

І все ж мимоволі нуртує питання: де шукати витoki, побіля яких множилися зацікавлення художнім світом Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Василя Стефаника, Михайла Коцюбинського, Ольги Кобилянської, Богдана Лепкого з боку Анни-Шарлотти Вуцкі? Цікаво простежити, яким шляхом дійшла авторка від роману «Звуки вальсу на Дунаї», присвяченого змалюванню життя й творчості геніального творця «віденського вальсу» та «весняних голосів» Йоганна Штрауса (1825-1899), до сталої рецепції культурних надбань українського

народу. Адже вона добре усвідомлювала факт, що Україна упродовж віків – у неприродний засіб – була позбавлена державності.

Аналіз численних матеріалів свідчить про те, що саме Богдан Лепкий (1872-1941) прилучив Анну-Шарлотту Вуцкі до українознавства загалом і українського письменства – зокрема. У Берліні, де Богдан Лепкий в 1918-1925 рр. розгорнув продуктивну діяльність як літератор і видавець, між ними склалася винятково дружня приязнь. Богдан Лепкий як однодумець Івана Франка доклав максимум зусиль, щоб зміцнити процес входження кращих надбань українських авторів у свідомість громадськості Німеччини. Йдеться про вагому ланку культурологічного діалогу культур. Її – з українського боку – плекали у різні часові періоди Михайло Драгоманов, Іван Франко, Ольга Кобилянська, Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Василь Стефаник, Володимир Гнатюк, Володимир Винниченко, Дмитро Дорошенко, Осип Маковей, Роман Сембратович, Сильвестр Яричевський, Володимир Кушнір, Остап Грицай, Степан Томашівський, Андрій Кос, Василь Сімович, Василь Яворський. Натомість з-поміж німецькомовних діячів тогочасної епохи, яку окреслює доба кінця XIX-го першої третини XX ст., слід назвати Карла-Еміля Францоуза, Георга Адама, Юлію Віргінію, Францішки Штайніц, Артура Зееліба, Альфреда Єнсена та Анну-Шарлотту Вуцкі.

До цієї плеяди належить і Богдан Лепкий, якому належить плідотворна роль як посередника цього діалогу між народами, зокрема, між українцями, з одного боку, та німцями, поляками, болгарами, росіянами – з іншого. Його багатогранну діяльність слід розглядати загалом крізь призму контексту взаємодій української літератури з культурою європейських народів XX століття. Він спричинився до поживлення, у першу чергу, українсько-польських і українсько-німецьких літературних зв'язків. Його плідотворна практика як носія художніх моделей, критика, журналіста, перекладача й організатора видавничої справи, – усе це однозначно показує на продуктивність його устремління у кожній з названих галузей. Тут автор циклу широких оригінальних полотен, зокрема «Мотря», «Не вбивай», «Батурин», «Полтава», «3-під Полтави до Бендер» (1926-1935), явив найбільш активні ініціативи стосовно продовження Франкових потуг, спрямованих на освоєння творів української літератури в Польщі й Німеччині.

Як Іван Франко, так і Богдан Лепкий постійно шукав і підтримував тих, хто виявляв зацікавленість духовною спадщиною українського народу. До таких, поза всяким сумнівом, належала Анна-Шарлотта Вуцкі. І вона створила чимало: тут високої мистецької вартості переклади творів Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської, В. Стефаника, М.Коцюбинського, Т.Бордуляка, П.Куліша, а також дослідницькі студії, які друкувалися на шпальтах берлінських періодичних видань. Так, наприклад, 18 травня 1921 року на сторінках (заснованого в 1871 році) часопису «Berliner Tageblatt» («Берлінська щоденна газета») цінну статтю про творчість Каменяра під назвою «Iwan Franko». Ось її початкові рядки: Іван Франко був «опісля Шевченка найбільшим поетом своєї нації, найвизначнішим реформатором, трибуном новітньої духовності» українського народу. До слова, зіставлення згаданої газетної публікації з

відомою працею «І. Франко – поет національної честі» (1913) Симона Петлюри дає можливість закרוувати мову про їхню суголосність. Як відомо, Симон Петлюра аргументовано виокремив визначальну заслугу Івана Франка: «поет формував совість «народну», завдяки чому відбувалося животворне перевтілення упокорених людей («рабів») в народ. Тому й закономірним є акцент стосовно поеми «Мойсей»; у пролозі до епосу Іван Франко вкраплює художньо досконалу мотивацію на майбутнє, щоб Україна «огнистим видом засяяла у народів вільнім колі».

Заслуговує окремої розмови цикл статей А.-Ш. Вуцкі про художній світ Тараса Шевченка, а також її переклади поезій творця поеми «Кавказ». Для неї безперечною є установка: «Шевченко прирівнюється до святині в уяві українського народу». Ярослава Погребенник робить слушний висновок про те, що А.-Ш. Вуцкі, «без сумніву, належить до кращих перекладачів Шевченка німецькою мовою».

А.-Ш. Вуцкі була добре обізнана з німецькомовними інтерпретаціями Івана Франка, Остапа Грицяя, Юлії Віргінії. На жаль, й досі не зібраний її весь перекладацький доробок. Тут автор цих рядків з почуттями вдячності згадує зустрічі з відомим діячем Українського лікарського товариства Романом Смиком (1918-2007), який доводився племінником Богдана Лепкого. Вони відбулися в Тернополі, коли 18-20 жовтня 1992 року була проведена урочиста академія з нагоди 120-річчя від дня народження видатного представника «Молодої Музи». Позитивно оцінивши мою скромну статтю «Осінні мелодії життя: Богдан Лепкий і Закарпаття», а також виступ «Богдан Лепкий в контексті українсько-німецьких літературних зв'язків», він невдовзі, на моє прохання, надіслав низку матеріалів, власне, дотичних теми «Українська література в зацікавленнях Анни-Шарлотти Вуцкі». Зворушливими були його дарчі слова, написані ним на титульній сторінці книжки «Повернення України Богдана Лепкого» (Чікаго, 1994): «Шановному п. проф.. др.. Миколі Зимомрі з подякою за працю над поверненням Україні її сина Богдана Лепкого. Передав Роман Смик. 21.04 1995. США».

Окремі з матеріалів свідчать про високий рівень довіри, яка поєднувала Богдана Лепкого з німецькою письменницею. Тому й не дивно, що завдяки Анні-Шарлотті Вуцкі тільки упродовж 1920-1925 рр. побачили світ 28 зразків його прозового й поетичного письма, зокрема, оповідання «Гостина», «Стріча», «Кара», «Вечір», «Перша зірка», «Над ставом», «Щаслива людина», « «Ноктюрн» та ін. Вони опубліковані на сторінках німецькомовної періоди, у т.ч. «Berliner Tageblatt», «Deutsche Zeitung», «Vossische Zeitung».

У зв'язку з предметом даного матеріалу змістовною видається й досі невідома широкому читачьому загалові праця Анни-Шарлотти Вуцкі. Ця вагома стаття була видрукувана 15 листопада 1922 року на шпальтах газети «Свобода» під назвою «Богдан Лепкий в німецькій літературі». Не зважаючи на те, що відтоді минуло 92 роки, її студія не втратила своєї значимості. Подаю текст названої статті у повному обсязі, зберігаючи мовні й стилістичні особливості оригіналу. Примітно, що виклад ведеться від «Я-особи».

«В моїй піонерській (йдеться про перекладацьку діяльність – М.З.) роботі, яку я від кількох літ проваджу, щоб українську літературу розповсюдити в Німеччині, переконалася я, що визначні німецькі часописи, котрі друкують мої переклади з української мови, особливо радо вітають і перед другими дають місце двом українським поетам, а саме Михайлові Коцюбинському і Богданові Лепкому. На підставі опису моїх перекладів з української літератури можна переконатися, що Богдан Лепкий єсть зі всіх українських авторів найбільше почитний (тобто користується читацьким попитом – М.З.) у Німеччині, бо тільки протягом двох літ 1920-22 було друкваних 20 його творів, переважно прозових, у перворядних німецьких видавництвах. Хто знає, як тяжко в німецькій пресі, котра нині єсть прямо записана (тобто заповнена – М.З.) творами німецьких і чужих авторів, а до того терпить на брак паперу, як тяжко в ній здобути місце для заграничного письменника, той зрозуміє ті великі симпатії для авторів українського автора, котрого ім'я в такій, приміром «Дойтше Тагесцайтунг», вважається одним з найбільше улюблених. Лучилося мені не раз у моїй літературній практиці, що редактор котроїсь часописи, а вони, звичайно, самі є перворядними письменниками після появи нової новелі Лепкого, казав: « Так, того письменника ми знову радо повитаємо».

Мені, як німці, котра наперед була певна успіху Лепкого, прихильність німецької преси до його творів є цілком зрозуміла. Я певна, що в міру поширення його німецьких перекладів в число тутешніх прихильників Лепкого буде постійно зростати. Бо в його творах полонить німецького читача те, що має здорове літературне почуття, те, що тріумфує над *ним*.

Це не припадок, що двох визначних німецьких редакторів - фейлетоністів, Отто Guesae (автор славної повісті « Закон ») і редактор «Пост», пізнійше « Таг», тепер «Gartenlaube», котрий у всіх тих часописах радо друкував твори Лепкого, цілком незалежне від себе з великими похвалами висловлювалися переді мною про « атмосферу » поезій Лепкого.

Guesae -ому дав до того привід « Матвій Цапун », а редакторови « Пост » (і то нераз) прегарний субтельний ескіз : « Тут продають трумна ».

Та своєрідна духовна й душевна атмосфера, це є якраз те, що нас так захоплює в творах Богдана Лепкого. Вона проникає кожний віршовий і прозовий твір Лепкого, і творить цей злучник, котрий провадить нас понад границі націй і рас в країну загального духового; вона починається в загально людському і якраз тому веде нас до зрозуміння далеких і чужих нам національних почувань. Тая атмосфера може критися тільки в справжньому мистецькому творі, бо всяка неприродність вбиває її в самім зароді. Бажання ефекту шпетить її і з атмосфери перетворює у нездорові й невиносимо тяжкі випари. Лепкий є поет, котрий мусить бути поетом, бо такий закон носить у собі. Він був би поетом навіть, коли б не друкував ні одної стрічки. В його творах чується, як б'є його серце. Чуєте це, читаючи, як « Матвій Цапун – серед цвинтарної іділлі, над гробом, котрий собі наперед казав збудувати, переживає свій посмертний відпочинок; чуєте це в «Стрічі» котру недавно придбав «Берлінер

Тагесблят» для свого « Weltspiegel» коли з віком сільського попівства серед лип пливають у літній вечір тони музики Брамса, які капають ніби кров з серця самотної, незрозумілої жінки, тоді як її муж хвалиться перед своїм товаришем багатством своїх стаєн і стодол і гадає, що не знати як ущасливив свою «наню». Це єсть те, по при що ми негодні пройти байдоуже, не потрутивши мимохіть відповідних струн у своїм власнім серцю.

В настрою « Стрічі » єсть щось з Гетого:
«Heiss mich nicht reden, heiss mich schweigen,
Denn mein Geheimnis ist mir Pflicht,-
Ich möchte dir mein ganzes Innre zeigen,
Allein das Schicksal will es nicht ...»
(Wilhelm Meister, Mignon-Lieder).

Те саме криється і в інших творах Лепкого, але нігде так глибоко, як в деяких його віршах. У вересні 1920 року видрукували майже рівночасно три великі німецькі часописи три оповідання Лепкого: « Die Post: « Wie die Toten erscheinen» («Vossische Zeitung»), « Die ungültige Fünfter » (« Deutsche Allgemeine Zeitung») » і «Der Besuch».

Поетично останній твір «Гостина» здається мені найсильнішим. Що в першім нарисі з субтельним гумором взято з наївної хлопської душі, те в останнім ніби несвідомо перетворюється в містику, далеку від примітивного почуття, котра навпаки сильними, смілими кроками переходить понад доктринерство в країну невідомого. Я знаю мало таких містичних творів, котрі б так переконливо впливали, як «Гостина», яка не гонить за ніяким ефектом, і якраз своєю простотою так сильно нас вражає. Так само «Die Rache» («Кара»), котра давить ніби гльоб почуттєм вини й ненависти, пристрасно, здавленою у собі, а є овіяна терпінням людини і природи.

Коли в Німеччині знатимуть українське село, його людей (людяних людей) і його природу, так станеться се завдяки новелам Лепкого. А коли зрозуміють німці політичну трагедію українського народу, то буде це завдяки його віршам, особливо « Ноктурнови ». А всілякі «касові твори», всілякі крикливі «Vagabundengeschichten» матимуть короткотриваючий і скоро проминючий успіх. Що Німеччина вміє ще цінити людське достоїнство в артистах, це показала вона з нагоди великого і гордого свята в честь Гергарда Гавптмана. Богдан Лепкий, це один з найвірнійших сторожів гідности українського народу, представник української чести, удховнений і етичний.

І те запевнює йому симпатії німецького народу». ⁴.

Слід підкреслити той факт, що авторка статті була добре ознайомлена із засадами творчої лабораторії Богдана Лепкого як теоретика й практика художнього перекладу. Окремі з них розкриті в таких його працях, як передмова до збірки «Байки Івана Крилова» (1919),

⁴ Вутцкі Анна-Шарлотта. Богдан Лепкий в німецькій літературі/ Пер. з нім. // Свобода.- 1922.- 26 листопада.- № 266.- С. 2.

«Бібліографічні завваги» до чотирнадцятого тому Повного видання творів Тараса Шевченка, де вміщені переклади поезій Кобзаря польською мовою. Назване видання побачило світ саме за редакцією Богдана Лепкого, інтерпретації якого, без сумніву, служать окрасою книжки.

Але для становлення Анни-Шарлоти Вуцкі як перекладача першочергове значення мав досвід, розкритий Богданом Лепким у його теоретичній студії «До питання про переклади ліричних поезій». Адже тут автор знаменитої пісні «Чуєш, брате мій» визначив справді новаторський підхід до узагальненої інтерпретації поетичного тексту зі складною його внутрішньою організацією, наприклад, «Слова о полку Ігоревім», Шевченкових поезій у перекладних версіях польською мовою, а також творів Марії Конопницької та Казеґежа Тетмаєра – українською. За своєю суттю перекладач ліричних поезій – це поет з конгеніальним розумінням мистецького задуму, змісту й характеру архетипу. Бо ж, за об'єктивним спостереженням Богдана Лепкого, «мова це не лиш середник до висловлення мистецького задуму поета, але й чинник співтворчий, від першого зав'язку твору аж до його остаточного оформлення. Тому-то й змінити мову якоїсь поезії, значить змінити її характер, а часто-густо і її зміст».

Для А.-Ш. Вуцкі були важливі концептуальні акценти перекладу кризь призму сприйняття та адекватного засвоєння ознак, що у своєрідний спосіб диктують прочитання внутрішньої організації поетичного тексту.⁵ Автор статті «До питання про переклади ліричних поезій» стверджував орієнтацію не стільки на ідейні, тобто ідеологічно задекларовані установки, як на ідентифікацію національної своєрідності творів, скажімо, Тараса Шевченка, Івана Франка чи Лесі Українки, а звідси – їхньої естетично-значущої, логічно-понятійної сутності. Аналогічними засадами й керувалася Анна-Шарлотта Вуцкі, коли в статті «Богдан Лепкий в німецькій літературі» аргументовано розглядала переклад як визначальний різновид літературного творення словесного мистецтва. Її спадщина (на жаль, досі не тільки не упорядкована, але й не зібрана) підпорядкована системі тих культурологічних традицій, що єднують носіїв літературних систем споріднених і неспоріднених народів за сучасної доби.⁶

⁵ Aus dem Ährenland. Ukrainische Lyrik in deutscher Nachdichtung von Anna Charlotte Wutzky. – Berlin: Gudrun-Verlag, 1921.

Koziubinskyj M.. Das Duell// Aus dem Ukrainischen übersetzt von Anna Charlotte Wutzky.- Vossische Zeitung. –Berlin, 1920.- 8. August.- § 391.- S. 1-2.

Kozjubinskyj M. Fata morgana . Erzählung./ Aus dem Russischen übersetzt von Friedrich Schwarz. –Berlin: Aufbau-Verlag, 1960. 158 S.

Kozjubynskyj M: Fata morgana und andere Erzählungen. / Aus dem Ukrainischen übertragen von Anna-Halja Horbatsch.- Zürich, 1962.- 438 S.

⁶ Zymomrja M. Die Ševčenko-Rezeption im deutschen Sprachgebiet //Der revolutionäre Demokrat Taras Ševčenko 1814-1861. Beiträge zum Wirken des ukrainischen Dichters und Denkers sowie zur Rezeption seines Werkes im deutschen und im westslawischen Sprachgebiet. Hrsg. Von Eduard Winter und Günther Jarosch.- Berlin: Akademie-Verlag, 1976.- S. 113-167.

Світлана Ленська

Ленська Світлана Василівна – кандидат філологічних наук, доцент, докторант Київського університету імені Тараса Шевченка.

Народилася 1970 року в м. Зіньків на Полтавщині, звідки родом брати Губенки (Василь Чечвянський та Остап Вишня), брати Зерови і Тютюнники. Виросла в Полтаві, закінчила з відзнакою Полтавський державний педагогічний інститут, 1998 року захистила кандидатську дисертацію. З 1993 року працюю у рідному вузі, нині – Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка. Навчаюся в докторантурі Інституту філології КНУ імені Шевченка.

Автор понад 80 статей з проблем української літератури ХХ століття. Коло наукових інтересів: українська проза ХХ століття, феномени “розстріляного відродження” та “шістдесятництва” у тематичному, жанровому і стильовому вимірах, компаративні студії (українська модерна література у світовому контексті).

Екзистенційний простір твору Олександра Деко «Сніг на червоних маках»

Український літературний процес кінця ХХ століття в екзилі наразі вивчений недостатньо, проте, безперечно, становить велику наукову цінність, є невід’ємною частиною вітчизняного культурно-духовного простору. Один із талановитих митців, вірних синів рідної землі, котрі є носіями українського етноменталітету, чії життєві дороги прослалися далеко за межами рідної України, є український письменник, член НСПУ, член ПЕН-клубу Олександр Деко. Митець більше п’ятнадцяти років живе і працює за кордоном, хоча подумки постійно повертається до рідної України, постійно наголошуючи, що спілки, якими він керував і очолює зараз та часопис «Соборність», котрий видає упродовж сімнадцяти років, складають невід’ємну частину діяльності Національної Спілки письменників України.

Доля письменника-прозаїка, перекладача, публіциста, літературознавця, журналіста, видавця віддзеркалює найважливіші віхи трагічного ХХ століття. Народився Олександр Аврамович Деко 23 грудня 1926 року у Яготині на Київщині (тоді територія Полтавської губернії) і вже за кілька днів батьки переїхали до Чернігова й зареєстрували Олександра вдруге народженням 25 грудня в Чернігові. Має дві освіти:

економічно-фінансову здобув у Львівському фінансово-кредитному технікумі (нині – Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України), а педагогічну – у Чернігівському учительському інституті. Але долею і, говорячи словами Г. Сковороди, “сродною працею” для Олександра Аврамовича, стала літературна і видавнича діяльність. Його романтичне світовідчужання, любов до життя і до правди, небайдужість до драматичних долі інших людей вражають – настільки теплою, щирою, відкритою і душевно щедрою є ця людина.

Творчий доробок письменника досить значний і вагомий. Його перу належить кілька десятків книжок: публіцистична збірка «Майстри чарівних звуків» (1968, 1984), літературознавча праця «Леонід Глібов» (частину книги написав О. Деко, а іншу – М. Сиваченко, книгу об'єднує тема і тому вони під однією обкладинкою) (1969), збірки оповідань і повістей «Журливий заспів» (1970, 1997, 2006), «Поліська прелюдія» (1980, 1997), «Не розбудити звіра» (1997, 2003), роман про сторінки дружби між Тарасом Шевченком, Віктором Забілою та Пантелеймоном Кулішем «Солов'ї співають на світанні» (через образ забороненого радянською диктатурою П. Куліша роман понад двадцять років був під забороною) (1988, 1997, 2006), повість-хроніка «Кедойшім. Хроніка Шепетівського гетто» (1995, 2002), яку критика зіставляла з «Бабиним Яром» А. Кузнецова. Чотиритомник «Вибраного» (1997 – 2001) включає два томи прози, 3-й том – переклади, а 4-й том – літературознавчі розвідки та публіцистичні праці митця. Ще стільки, а можливо й більше, є виданого й невиданого.

Палітра творчих зацікавлень письменника надзвичайно широка: Олександр Деко переклав низку творів з німецької та білоруської мов, опублікував 4-томне видання «Юні герої» про дітей-партизанів і підпільників, котрі загинули в роки Великої Вітчизняної війни в Україні, Росії та Білорусі, задумав, підготував і видав «Календар Чернігівського земляцтва», «Історичний календар Чернігівщини», «Календар Чернігівщини», де виступив автором, упорядником і редактором.

Письменника Олександра Деко вирізняє допитливість, глибоке вивчення теми, над якою працює. Так, вивчаючи життя і творчість Леоніда Глібова, він неодноразово відвідував містечко Чорний Острів на Хмельниччині, де жив і вчителював класик української байки. Завдяки зусиллям митця і на основі його «глібовської колекції» був утворений єдиний нині в Україні музей байкаря. Цікавим також є літературознавчий есей-дослідження «Де стоїть гора високая», присвячений віршу Л. Глібова «Журба», що став народною піснею. І хоч О. Деко не подолянин, але його розвідка настільки сподобалась читачам, що була включена до збірника «Літературна Хмельниччина ХХ століття. Хрестоматія» (2005). Значна частина життя митця пов'язана із Чернігівщиною, де він працював і вчителем історії, а більше, як фінансист-економіст. Посідаючи посади начальника інспекції Держстраху обласного міста, а потім начальника планового відділу заводу, він у вільний час вже серйозно займався літературною працею. З 1968 року Олександр Деко повністю віддався творчій праці. Після

видання «Журливого заспіву» (1970), в якому життєпис видатного українського поета Л. Глібова розгортався на тлі миколаївської епохи, було яскраво відтворено негативне ставлення царату до української мови, що асоціативно співвідносилось зі ставленням сучасної авторіві москвської влади до мови і свободи слова в Україні, – від цього часу письменника на десятиліття «забули», штучно вилучивши з літературного процесу. 1971 року письменник був на межі арешту за «націоналістичні» погляди. Від арешту його врятували Олесь Гончар та Юрій Збанацький, порадивши митцеві у ці нелегкі для нього дні негайно переїхати до Києва. Багато років поспіль Олександр Деко міг прориватися до читача лише окремими перекладами. Однак час не минав намарно – в душі росли і виношувалися задуми нових творів.

На прохання відомої української письменниці з Німеччини, громадянки США Емми Андіївської упродовж 2004 – 2010 рр. О. Деко готував до видання 10-томник її творів, п'ять томів уже побачили світ. Олександр Аврамович виступив у цьому проекті і як науковець, написавши розлогу літературознавчу працю «Проза Емми Андіївської», вперше проаналізувавши прозу письменниці, в тому числі її знаменитий роман «Герострати». Раніше переважна більшість публікацій торкалася Андіївської-поетки, тож Олександр Деко і тут торував нові стежки.

2011 року на прохання Дмитра Павличка письменник-дослідник організував підготовку та видання його книги «Єврейські мелодії» на івриті (переклад А. Паперного). До цього видання Олександр Аврамович написав передмову, упорядкував текст і подав зміст івритською та українською мовами, що також було зроблено вперше.

У художньому світі Олександра Деко вияскравлюються дві тематичні домінанти – тема українського романтизму і тема Другої світової війни, свідком і учасником якої йому випало стати. Твори і наукові розвідки про Тараса Шевченка, Віктора Забілу, Пантелеймона Куліша, Леоніда Глібова, Марка Вовчка віддзеркалюють його ніжну і вразливу душу, привертають духовною глибиною і ніжною поетичністю.

Творчий доробок письменника відзначений низкою літературних премій: «Література проти геноциду народів», «Сад божественних пісень» імені Григорія Сковороди, «Тріумф», обласних: імені Михайла Коцюбинського (Чернігів), імені Володимира Булаєнка (Хмельницький), імені Марка Вовчка (Вінниця), імені Валер'яна Підмогильного (Дніпропетровськ). за кращий літературний твір проти нацизму, якою відзначено повість «Кедойшім», на честь 60-річчя Держави Ізраїль. Скільки написано про боротьбу проти нацизму! Але й тут в Ізраїлі, при неоднозначному ставленні до України, а відтак й до української культури, знайшли потрібним відзначити антифашистський твір Олександра Деко, як визначний і неповторний. Вершиною серед зазначених нагород сприймається «Почесна відзнака» Національної спілки письменників України як нагорода, що вказує на заслуги письменника перед українською культурою. Письменника також висували на здобуття найвищої літературної відзнаки – Національної премії імені Тараса Шевченка (2013).

Про громадянську позицію Олександра Деко яскраво свідчить його головування у створеному з його ж ініціативи Всеукраїнському товаристві «Меморіал» (1988 – 1990). Він був заступником голови Київської письменницької організації (1997 – 1998) за головування Степана Колесника та головою Спілки українських письменників Німеччини (1999 – 2004). З 2004 року і дотепер письменник мешкає в Ізраїлі, де видає започаткований ще 1997 року в Києві літературно-публіцистичний журнал «Соборність», який здобув статусу міжнародного й став одним із найавторитетніших українських часописів у діаспорі. В Ізраїлі цей сивочолий стрункий чоловік з молодими і чистими очима, які випромінюють теплий усміх, очолює Спілку українських письменників. Він член Національної Спілки письменників України і Національної Спілки журналістів України, член Міжнародного ПЕН-клубу, лауреат низки літературних премій і державних нагород, серед яких орден «Вітчизняної війни» та бойові медалі, орден України «За заслуги» III ступеня (2007), Георгіївська медаль «Честь. Слава. Труд» III ступеня Міжнародного академічного рейтингу популярності «Золота фортуна».

Надзвичайною видається молодеча енергія, яку випромінює ця дивовижна людина: він видає Міжнародний часопис «Соборність», що об'єднує українських письменників не тільки на Святій Землі, але й з усіх континентів планети, прокладаючи містки до земляків; він – активний учасник книжкових виставок і наукових форумів в Україні та за її межами. Серед новіших проектів Олександра Деко – написання «Шевченківського календаря», що систематизує архівні, літературознавчі, документальні, епістолярні джерела про Кобзаря й присвячений і виданий до 200-річчя Т.Г.Шевченка, і презентує його в людському, особистісному вимірі. Впродовж півроку – трьох останніх місяців 2013 та трьох перших місяців 2014 року «Шевченківський календар» витримав три видання: одне в Ізраїлі та два в Києві й був представлений на книжкових виставках-ярмарках у Львові восени 2013 року та на «Мистецькому Арсеналі» у квітні 2014 року. І скрізь користувався попитом.

1997 року в Києві вийшли три перші числа «Соборності». Однак у січні 1998 року письменник на вимогу родини виїхав до Німеччини, але знайти нового редактора для спонсорського видання не вдалося. Тож, Олександр Аврамович продовжив традицію Михайла Старицького, Олени Пчілки – самовідданих національно свідомих діячів, котрі підтримували своїм коштом чи коштом меценатів вітчизняну культуру. От і Олександр Аврамович продовжив життя своєму часописові – видавав спочатку у Мюнхені, залучаючи спонсорів і всіх небайдужих, а потім в Ізраїлі. Упродовж уже сімнадцяти років з'явився 51 номер, на сторінках яких до читача промовляє поезія, проза, драматургія, критика, публіцистика, переклади. Підтримка цього видання – ще одне свідчення національно свідомої позиції митця, що може потрактовуватися як справжній громадянський подвиг.

Наукова рецепція творчого доробку письменника і видавця лише розпочинається: у 1970 роки було опубліковано понад три десятки рецензій, доки компартійна цензура не заборонила друкувати твори

письменника та згадувати його ім'я. Новий період, справжнє повернення письменника в літературу розпочалося з перекладів німецькомовних творів 1977 року. З того часу про Олександра Деко писали Д. Павличко, О. Гуреїв, Д. Тетеріна, П. Осадчук, шановані вчені-філологи Д. Білоус, М. Зимобря, Ч. Гусейнов (Росія).

Відомий прозаїк Микола Мачківський у своїй книзі про Олександра Деко не оминув і «Сніг на червоних маках». Це чи не єдина згадка в українській літературі про твір, який тепер вважається здобутком європейської літератури: «Творчі успіхи письменник має і в малих жанрах. У чотиритомнику представлено низку його оповідань, новел, есе. Окремі з них дозволяють повеличати його справжнім Майстром... Для вінка «Сніг на червоних маках» характерні глибокий психологізм, яскрава метафоричність письма, проникливий ліризм, зворушливий тон оповіді. Оповіді у новелах надзвичайно експресивна, сповнена напружених переживань...».

Тема війни репрезентує громадянську позицію письменника – він послідовно і невтомно бореться з фашизмом, переконує читача, що найбільше лихо і найбільш антигуманна справа – війна, яка завдає не лише матеріальних втрат, але й руйнує людськість як основу життя на землі. Цій темі присвячена книжка Олександра Деко «Сніг на червоних маках» (1997, 2008), перекладена гебрейською, російською, словацькою мовами. Твір посідає особливе місце у творчому доробку письменника. Він був написаний у складний для митця період, коли після публікації 1970-го року проскрибованої цензурою повісті Олександра Деко про Леоніда Глібова «Журливий заспів», він, незважаючи на два десятки схвальних рецензій, надовго зник з літературного обрію. Тодішні чиновники від літератури вбачали у книзі прояви націоналізму, що викреслило автора з активного літературного процесу майже на десятиліття.

Нова книжка «Поліська прелюдія», присвячена темі участі дітей у партизанській війні проти німецько-фашистських окупантів, була видана 1980 року, але також була спотворена редактором і цензурою. Відтак тема партизанської боротьби, героїки радянських бійців цілком захопила письменника. Прототипом головного героя «Снігу на червоних маках» став уродженець села Кодра на Київщині Броніслав Башинський. Автор не міняв імені персонажа, адже книга задумувалась як реквієм не лише подвигу окремої людини, але й подвигу народу-борця проти фашистської агресії. Твір був написаний в кінці 70-х рр., але окремою книжкою, на жаль, не вийшов, був надрукований лише у газетному варіанті в Макарівській районній газеті. Уривки, дві новели зі збірки, дійшли до читача у щорічнику «Оповідання – 1984» завдяки зусиллям директора видавництва «Радянський письменник» Олега Чорногуза. Повністю «Сніг на червоних маках» був опублікований лише 1997 року у другому томі чотиритомника автора. 2009 року твір був перекладений на словацьку мову (саме у Словаччині відбуваються зображені події), потрапив в поле зору науковців з Університету Масарика (Брно, Чехія). Професор із Словаччини Віра Жемберова відносить цей твір до визначних здобутків європейського письменства. Передмову до видання

написав професор Московського університету Ч. Гусейнов, який порівняв збірку з прозою білоруського письменника В. Бикова. Хоча книга була схвально зустрінута критикою, однак на часі є з'ясування екзистенційної парадигми збірки, особливостей її художньої структури.

Тему війни у збірці письменник моделює «зсередини», розкриваючи її крізь призму свідомості головного героя Броніслава Башинського. Художній час охоплює три дні, упродовж яких український розвідник, поранений у бою з карателями, бореться за життя і намагається доповзти до селян-словаків, мріючи все ж таки виконати бойове завдання. Муки голодного і знесиленого воїна антиномічні силі його духу. Обов'язок і сумління, героїчний склад характеру колишнього вчителя, а в буремні роки війни сміливого розвідника, спонукають до дії. Врешті решт Броніслав добирається до словацького села, загубленого у Бескидах, його виносять із оточення партизани. Але фінальна новела «Сльози і кров» перетворюється на реквієм герою, його подвигу.

Особливістю вінка новел «Снігу на червоних маках» є структурна організація художнього матеріалу. Збірка складається з чотирнадцяти новел з оригінальною нарративною структурою, що характеризується поліфонізмом, зміною точок зору, суміщенням часово-просторових планів. Як відомо, першою сильною позицією тексту є заголовок. Його смисл розкривається у 9-й новелі циклу «Смерть дивилася в очі»: «То це маки! Маки притрусив сніг! Сніг на червоних маках! Є квіти, є і люди! Люди й прекрасне невід'ємні. Може, я вже коло людей? Треба видряпатися на місточок. Треба!» (с. 77). В образі яскравих і ніжних квітів символізується краса і повнота життя, до якого так палко прагне головний герой. Вони з'являються перед Броніславом у момент, коли його залишають сили, щоб вдихнути спрагу до перемоги над собою. Живописність метафоричного образу засніжених маків доповнюється метафізичним смислом: так молоде життя Башинського зруйноване холодом війни.

Структуротвірним образом книги є образ матері. Перші дві новели, надруковані в 1984 році, вийшли під заголовком першої новели – «Мамо, вибачте мені». Архетип матері розгортається у двох площинах – як образ найріднішої людини і як образ рідної землі. Мати є оберегом солдата-розвідника, вона ж супроводжує сина у вічність. Композиційну раму новелістичного циклу утворює образ матері: перша новела має назву «Мамо, вибачте мені», а остання, «Сльози і кров», складається з двох частин – віртуального листа вмираючого розвідника до словацької дівчинки Анежки Грушкової, яку залишили партизани біля пораненого, і листа-прощання з матір'ю. Останній фрагмент завершальної новели «Сльози і кров» є розгорнутим посланням і водночас останнім передсмертним словом, зверненням до матері: «А я, мамо, інакше не можу. В мене дві матері – ви та Україна. Захищаючи Україну – захищав вас. Не міг я мамо, берегти себе. Вибачте...» (с. 121). Архетипний образ матері, котра дала життя, невіддільний для кожної людини від його власного «Я», але особливо актуалізується у моменти граничного напруження чи зворушення. У книзі Олександра Деко образ матері утворює композиційне кільце, набуваючи рис образу-символу.

Вибачення люблячого сина перед матір'ю за невідворотний сум утрати зближує образ простої жінки із образом Богородиці.

Через усі чотирнадцять новел циклу лейтмотивом проходить образ дороги. Це і каменистий путь до своїх, і символічний образ життєвого шляху, сповненого небезпек, гострих кутів, які долає, тамуючи біль, головний герой і, продовжуючи біблійний підтекст, хресна путь розвідника. У фіналі твору дорога постає і як остання путь героя, котрий віддав усі сили боротьбі і отримав моральну перемогу. Ідучи на вірну смерть, головний герой залишається свідомим свого обов'язку і благословляє боротьбу проти коричневої чуми, віддаючи своє життя на оltар перемоги.

Основному тексту передує присвята («Українським воїнам-розвідникам Другої світової війни присвячується») і стисла передмова, в якій окреслено життєвий шлях головного героя. Даний фрагмент тексту створено у лаконічній формі біографічної довідки, супроводжуваної датами, топографічними назвами, вказуванням на характер діяльності Броніслава Башинського – від шкільного учителя до партизана-розвідника.

Образ Броніслава Івановича Башинського нагадує концепцію героя Євгена Маланюка, Олени Теліги, Олега Ольжича: йому також притаманна «філософія чину», внутрішня цільність, патріотизм, вольовий імператив як першооснова характеру героя. Потрапивши у, здавалося б, безвихідну ситуацію, він не вагається, а вперто долає перешкоди і в фізичному, і в моральному сенсах. Три доби минуло відтоді, як прошитий автоматною чергою герой залишився сам у густому лісі в Besкидах, але він думає лише про те, як дістатися людей, щоб підлікували, аби виконати поставлене бойове завдання.

Духовна сутність Броніслава Башинського моделюється через його взаємини з іншими персонажами – через високе синівське почуття до матері, ніжне і сором'язливе кохання до Марійки, сповнені ніжності спогади про учнів, бойових товаришів, односельців. Їхні образи густо «населюють» свідомість головного героя, переплітаючи дійсність з минулим (новели «Нема права на помилку», «Зброю сильні беруть»). У трагічні моменти втрати свідомості й у мареннях Броніслава ретроспективно відновлюються основні етапи його життя – голодне дитинство, мати, що залишилася з чотирма дітьми, Ніжинський педінститут, вчителювання, робота у сільраді, бойові походи з загонами Ковпака, Наумова, Лишевського, Колоса.

Екзистенційна ситуація помежів'я між життям і смертю детермінує проблему вибору. У 8-й новелі «Нескорені» змальовано подвиг партизанки Василини, яка вирвалася з рук карателів, стрибнувши у резервуар з водою на насосній станції. Проблема морального вибору, одна із центральних у концепції екзистенціалізму, пронизує кожную новелу збірки. І через розстановку образів, сюжетні ситуації або й шляхом публіцистичних відступів письменник прямо і відкрито формулює авторську гуманістичну позицію: «Що таке війна?.. Недобір від природи чи перебір... Знаю узагальнення: війна – це безмежне лихо. І нам треба зробити так, щоб ця світова війна була останньою. Яке

безумство: взяти від природи, помножити, поширити, використати, щоб потім віддати на поталу війні. Війна не гребує нічим. Все бере: і солдата бере, і малюка бере, і творця бере, і матір бере, лани і заводи, скарби всіх віків» (с. 49). Саме оцей безмір невідновних людських втрат найдужче болить письменникові.

Питання життя і смерті у фізичному вимірі трансформується у філософський діалог із собою у морально-етичних категоріях, центральною серед яких в аксіологічній парадигмі героя є обов'язок: «Якщо я переможу смерть, ми всією групою скоріше впораємося із завданням. Стрімкіше наступатиме наша армія, і менше протримається фашизм у Німеччині, менше життів забере війна» (с. 75). Цей, власне публіцистичний, внутрішній монолог завершується на ліричній ноті: «Але я все одно проросту в їхніх дітях добротою, прозорими зорями, світлими світанками, квітчастими квітами, бурштиновими росами, зеленими дібровами» (с. 75). І розмисли про життя і смерть увічнені біблійною ремінісценцією: «То що ти, розвіднику Башинський, вирішив? Смерть чи життя? Життя, *життям поправши смерть*» (с. 75). Ця єдина у тексті біблійна алюзія надзвичайно важлива, адже вона утворює ідейну спрямованість усієї книги – гуманістичне возвеличення високості людського духу, погляд на війну як на соціальну і духовну катастрофу.

Психологізм циклу заслуговує на особливу увагу. У наративній структурі кожної новели поєднується оповідь від «Я» головного героя із авторським мовленням. І переходить між нарацією від першої і від третьої особи тонкі і не завжди вловимі, прозорі, акварельні. Це створює ефект цілісності різнорідних компонентів, надаючи текстові есеїстичної розкутості. Об'єктивний опис дійсності (зображення трасуючих куль, описи бою, краси дикої природи Бескидів) перемежується суб'єктивними елементами – спогадами, мареннями, сновидіннями. Стан пораненого розвідника змальований реалістичними засобами: «Башинський учепився руками за коріння. Підтягнув себе. Живіт боляче натикався на щось тверде. Замість отерплх ніг з'явилися дві розпечені залізні кочерги, що при кожному русі встромляються в тіло. Перехопив руки. Вчепився в коріння. Підтягнув себе. По животу немов проїхало колесо від воза» (с. 50). Мужність і витримка Броніслава просто поза межами людських можливостей: «Відколи звалила кулеметна черга – лежу нерухомо. Для карателів я мертвий... Фашисти накинулися, немов згряя шакалів на здобич. Один зняв мої чоботи... Другий зняв годинника і тепер розглядає над моїм простреленим тілом. Третій вивертає кишени. <...> Той, хто вивертав кишені, піднімає автомата, щоб ще раз прошити лежаче тіло. Дуло зупиняється проти мого серця. Потім перестрибує на очі, і я бачу кулю. <...> Я не маю бажання закричати, ні. Не маю!» (с. 18). У такій ситуації не виказати себе! Дивовижна витримка і мужність складають внутрішню сутність характеру головного героя.

Хресна путь Броніслава Башинського була прокладена від київської Кодри до словацького села Ліптал. Прототип головного героя саме у цьому селищі і похований. Через ці топоніми автор розгортає віхи в долі розвідника-диверсанта з групи «Промінь» з довоєнного життя – як жив, працював, про що мріяв. Описуючи головування Башинського у

сільраді на Київщині (новела «Триклята війна»), автор моделює тяжкі умови життя селян – непролазні злидні, відсутність палива і посівного матеріалу, голод, який косив насамперед дітей. Проте віру у відродження дає рідна земля.

Жанрову природу свого твору автор означає як «вінок новел». Про це пише й автор передмови, російський учений Ч. Гусейнов. Справді, між новелами існує зв'язок як на макрорівні (тематична єдність, послідовний розвиток сюжету, образ головного героя єдиний у всіх творах), так і на мікрорівні (абзаци-повтори, які виконують функції рефрена, скріплюючи твори між собою). Оскільки науковий статус поняття «вінок новел» ще не усталений, тож класифікуємо твір Олександра Деко більш звичним поняттям «цикл». Саме циклізації притаманний принцип «доповнення», що реалізований у «Снігові на червоних маках»: кожен наступний твір привносить нові семантичні відтінки у характеристику головного героя, розширює призму читацького бачення за рахунок введення нових другорядних персонажів. Форма циклічної єдності передбачає значний внутрішній зв'язок між компонентами, що ми спостерігаємо у книзі. Показ світу як об'ємного у безкінечності і водночас мозаїчного, роздробленого, характеризує форму художнього циклу. Основним конструктивним принципом циклотворення є певне повторення мотивів, проблем, образів, показаних щораз у новому ракурсі.

Стиль «Снігу на червоних маках» поєднує художній і публіцистичний дискурси, у ньому органічно переплітаються реалістичні елементи з модерністичними. Думка письменника торкається злободенних соціально-історичних і морально-етичних проблем, що отримують філософське узагальнення. На нашу думку, семантично наснаженим елементом художнього дискурсу збірки є колористичні деталі. Білий колір снігу символізує вічність, у яку пішов, виконавши до кінця свій обов'язок, Броніслав Башинський, а червоний – колір крові, пролитої за перемогу над фашизмом.

Творчість Олександра Деко становить невід'ємну й оригінальну частину сучасної української літератури. Твір, написаний 1977 року, не втратив своєї актуальності, а навпаки, звучить по-особливому як ліричний твір-реквієм тим тисячам загиблих героїв, яких називають «невідновними втратами війни», а читачі бачать за кожним цілий всесвіт мрій, сподівань, талантів. Нині Олександр Аврамович живе й працює на Святій Землі, його титанічна організаційна і видавнича діяльність не стають на заваді перед його покликанням від Бога – писати дивовижні книги про світ і про людину, про непрості шляхи в житті і у вітчизняній і світовій історії. Творчий набуток Олександра Деко є вагомим здобутком української літератури, тому є актуальним напрямком сучасних аналітичних студій. Дослідження творчості письменника має безперечну перспективність, насамперед цікавими є жанрово-стильові та лінгвістичні особливості його свіжої і соковитої прози, перекладів, публіцистики.

Нині світ переживає глобальну кризу, яка виявляється не стільки у якихось матеріально-економічних параметрах, як у моральному і

духовному аспектах. Криза гуманізму призводить до воєнних конфліктів і катастроф. Тож книга «Сніг на червоних маках» є водночас і пересторогою для сучасників. Вона показує, яке прекрасне життя. Але якщо буде потрібно, то знайдуться герої, котрі без вагань принесуть своє життя у жертву заради майбутньої перемоги. 2014 рік став у моральному сенсі поворотним для українців – герої Небесної Сотні – це такі ж особистості, як Броніслав Башинський. Тож твір, написаний більше тридцяти п'яти років тому, є наскрізь сучасним і актуальним, як і його талановитий автор.

Вірш, написаний 21 лютого 2014 року Оксаною Максимішин-Корабель у пам'ять загиблим на Майдані, дивовижним чином перегукується із «Снігом на червоних маках»:

Мамо, не плач. Я повернусь весною.
У шибку пташинкою вдарюсь твоєю.
Прийду на світанні в садок із росою.
А, може, дощем на поріг упаду.

Голубко, не плач. Так судилося, ненько.
Вже слово, матусю, не буде моїм.
Прийду й попрошуся у сон твій тихенько,
Розкажу, як мається в домі новім.

Мені колискову ангел співає,
І рана смертельна уже не болить.
Ти знаєш, матусю, й тут сумно буває,
Душа за тобою, рідненька, щемить.

Мамочко, вибач за чорну хустину,
За те, що віднині ти будеш сама.
Тебе я люблю. І люблю Україну.
Вона, як і ти, була в мене одна.

Червоний мак у країнах Європи здавна символізує пролиту на полі бою кров. 9 травня 2014 року в Україні він замінив георгіївські стрічки і буде символом нашої пам'яті у боротьбі за Незалежність.

Література:

Білоус Д. Пошуки й осягнення Олександра Деко / Дмитро Білоус // Не розбудити звіра. – К.: «Неопалима купина», 2003. – С.3-6.

Гуреїв О. Те, чого не сказали інші : передмова / Олекса Гуреїв // Деко О. Вибрані твори: у 4 т. – К.: “ЮГ”, 1997. – С.7-12.

Гусейнов Ч. Новий жанр на вічні теми: передмова / Чингіз Гусейнов // Деко О. Сніг на червоних маках. – Ізраїль, видавництво «Соборність», 2008. – С. 3-7.

Деко О. Сніг на червоних маках: вінок новел / Олександр Деко. – Ізраїль, Вид-во «Соборність», 2008. – 124 с.

Viera Žemberová Problém poetiky a poetiky alebo areálové dotyky // “Нова Русистика”, 2009, том 2, випуск 2, С. 19-28.

Зимомря Н. Призвание художественного слова: предисловие / Николай Зимомря // Деко А. Снег на красных маках. – Израиль: Издательство «Соборність», 2007. – С. 5-10.

Мачківський М. Провесінь в імлі, або Роман-есе про Олександра Деко. – Хмельницький, «Поділля», 2002. – 256 с.

Осадчук П. Пересторога: передмова / Петро Осадчук // Деко О. Кедойшім – Кедойшим. – Хмельницький: Видавництво «Поділля», 2002. – с. 3-8.

Павличко Д. «Шевченківський Календар» Олександра Деко: передмова / Дмитро Павличко // Деко О. «Шевченківський календар». – Ізраїль: Видавництво «Соборність», 2013. – С. 5-8 .

Павличко Д. Журнал «Соборність» Олександра Деко / Дмитро Павличко // Павличко Д. Голоси мого життя. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2013. – С. 651-662.

Павличко Д. «Шевченківський Календар» Олександра Деко: передмова / Дмитро Павличко // Деко О. «Шевченківський календар». Видання друге. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2014. – С. 3-6 .

Павличко Д. «Шевченківський Календар» Олександра Деко: передмова / Дмитро Павличко // Деко О. «Шевченківський календар». Третє видання. – К.: Видавництво «Український письменник», 2014. – С. 3-6 .

Тетеріна Д. Романтизм – стиль української літератури / Дарина Тетеріна. – К.: «Рада», 1997. – С. 98-106.

Яковенко Т. Олександр Деко і Україна / Тетяна Яковенко // Літературознавчі студії: Зб. наук. статей Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2009. – С. 43-47.

Віра Жемберова

університет імені Масарика, місто Брно, Чехія

Проблема гносеології та поетики, або Ареальні зв'язки у прозових текстах

Резюме. Проблема гносеології та поетики, или Ареальные связи между прозаическими произведениями

Образ матери в сложной личной ситуации стал поводом для интерпретации тематического, поэтологического, эмоционального, эстетического и нравственного поиска связи между словацкими, русскими и украинскими краткими прозаическими произведениями XX века. Особенности ситуации, в которые попадают матери в произведениях Яна Милчака (*Письмо дочери после Рождества 19...*), Андрея Платонова (*Мать*) и Олександра Дэка (*Снег на красных маках*), являются тонко сформированными личными драмами, даже трагедиями обыкновенных женщин в зрелом возрасте, находящихся в ситуациях, которые не имеют положительного решения. Авторы сосредоточили своё внимание на ценности и значении неписанных законов, которые сопровождают жизнь вечного мужчины и вечной женщины с разными ролями в связи с рождением и уходом из жизни.

Problem of Noetics and Poetics or Areal Contacts of Prose

Character of a mother in a difficult personal situation became a stimulus to the interpretation of a thematic, poetological, emotional, esthetical and moral search for contacts among Slovak, Russian and Ukrainian short prose of the 20th century. Peculiar situations in which the characters of mothers appeared in the prose writings by Ján Milčák “List dcére po Vianociach roku 19...”, Andrei Platonov “Matka” and Oleksandr Deko “Sneh na červených makoch” are finely created personal dramas or even tragedies of ordinary and mature women in situations having no positive solutions. The authors concentrated on the values and importance of unwritten laws which accompany lives of eternal man and eternal woman with different roles at the beginning and the end of a life.

Ареальному дослідженню приділяється все більше уваги, а відтак воно відіграє важливу роль у відкритому діалозі загальнославистичного літературознавчого дослідження, яке охоплює плюралізм соціальних наук і актуальну «модель» проникнення науки у «поетику» мультифункціонального постмодерного мистецтва (Lepilová, 2008, s. 137, Kúchová, 2005, s. 113, Pavera, 2008 s. 191 – 196). Імовірно функціональне доцентрове місце явища «ареал», його природа, полягає у відкритості пізнавальних, естетичних контактів в історії мистецтв, але ще важливіше – у комунікаційних контактах між соціальними науками, у творчій, навіть «нетрадиційній», гнучкості інтерпретаційних та компаративних підходів у міжлітературному впливі проникнення поетики літературознавства у (не)естетичні джерела, у (нормативних) генеалогічних фактах виду та жанру, і, зрештою, в паралелі понятійного розуміння виразних особливостей «виразу» чи то конкретної національної літератури у процесі становлення, чи то в авторському доробку в контексті його розвитку, якщо відповідна ареальна проблема засвідчує переслідувану мету, можна виокремити її з надр стратегії автора і стратегії тексту.

В історії культури слов'ян (а саме на цьому акцентуємо увагу), у їхніх звичаях і традиціях, в усній народній творчості, духовній і художній літературі та в сім'ї домінують роль відіграє мати. Прагматизм життя та емпіричний досвід людини передбачає, що місія матері у ґендерному визначенні сучасного цивілізованого суспільства нічого не змінює і, попри соціологічний, ідеологічний та конфесійний неспокій, нічого не змінить. Саме тому можна відвести їй місце у створенні, формуванні, підтриманні і (само)збереженні роду та загальнолюдського суспільства. Також можна згадати культурний, духовний і моральний міф матері, який у своєму наповненні символізується або ототожнюється з праобразом абсолюту у світі людей (його справжній початок і кінець, сенс і цінність) та в житті індивіда. В кінцевому рахунку, своє місце в ієрархії цінностей мати займає в екзистенційній, моральній, емоційній свідомості людини спонтанно, як вираз «*sui generis*» або як той життєдайний об'єкт, який втілюється у власних діях, став вічним тому, що посередництвом своїх дітей і їхніх дітей ототожнюється з часом минулим, теперішнім і майбутнім, у його нових, непізнаних досі, виконавцях і їхніх діях. Мати ототожнена з часом, вчинками, людством, але причина і наслідок дій людства містяться також у мистецтві, між його незмінними лейтмотивами явищ, тільки зміст реагує емоційно, соціологічно, морально, психологічно на її нові, часто складні міфотворчі ролі,

що проявляються в окремих видах мистецтва. Власне і в цьому контексті існує спадкоємність між домінуючим християнським міфом і його прообразом в дохристиянському і нехристиянському мистецтві. Можливість, здатність, вагомість способів у мистецтві для вираження нашарованого (тематизованого) змісту (від екзистенційного до морального) лейтмотиву *мати* надають, навіть в беззаперечних взаємозв'язках наростаючої кризи (сильної загрози) людства, і викликають свою актуалізацію, в ролі монументу *мати* ототожнюється з життям як тема, ідея, духовна теза, проблема і постава. Процес монументалізації, матері ототожненої з життям, природно передбачає наявність морального і емоційного пафосу, і, відповідно, може, згідно зі стратегією автора і філософією мистецького артефакту, звернутися, заборонити, заохотити буквально «всіх», аби стали шукати відповіді на питання, які (замість усіх в конкретній ситуації) висловлює письменник за допомогою роду, обраного жанру і теми «свого» мистецького тексту. Такими граничними, кризовими, але не лише детензійними обставинами, які виключають байдужість індивіда в конкретній ситуації персоналізованого життя, можна вважати смерть, що, наприклад, відображена в смерті дитини або в очікуванні дитини. *Мати* (= початок) стоїть в опозиції до свого «противника» Смерті (= кінець), тому що і одна, й інша до свого простору внесли те, що належить їм обом, людину, яка опинилася в ролі «мій» чоловік, брат, син, дочка або в «ролі» незнайомий і знайомий. В такому обмеженому просторі у свідомості і емоціях матері опинилися і протагоністки з малої прози Яна Мілчака («Лист доньці після Різдва 19...») та Андрія Платонова («Мати»), і протагоніст з оповідання Олександра Дека («Сніг на червоних маках»). Твір Яна Мілчака «Лист доньці після Різдва 19...» мініатюрний за розміром (30 речень), але масштабний за вагомістю мистецької і пізнавальної оповіді, відповідно і стратегією та емоційним і моральним впливом на анонімного адресата, що перевершили первісну стратегію автора. Очевидно, жанр (оповідання) і форма (лист) залишаються композиційно як одне ціле відкритими: «Якщо надумаєш прийти, – постукай у вікно, я на ніч зачиняюсь. Твоя мама». Між зверненням «Мила Мальвіно» і закінченням прози – листа «Твоя мама» містяться вичерпні «відомості» про Мальвіну («Мальвінка»: була п'яна, добре заробиш, можеш утратити), її сина Валенту (він в порядку, виріс, жодного разу тебе не згадав, віддам його на навчання), покійного Матея (образ солдата в неприродньо намальованому саду), про Франтішку, що вселилася в дім з шовковицею, і з чоловіком (не є доброю людиною, бандит, сидів), але і про саму

Матір. Лист, який пише мати своїй доньці, є, з одного боку, заміником їхнього неіснуючого вербального, емоційного, сімейного, особистого спілкування, а з іншого боку – конденсовано, сухо, економно, але цілком прямо свідчить і однозначно називає стан і ситуацію, що перекривається соціальною дійсністю матері і її доньки. Ба більше, з нього можна вивести суб'єктивні асоціації до функціонально відтворених лінійних, опосередкованих фрагментів оповіді про (не)стосунки між матір'ю, донькою, Валентою, про спосіб їхнього особистого та спільного життя і про таку сюжетну «дійсність», яку вони між собою (не)створили, але яка стала для всіх доленосною, а образи ніби є її бранцями. Лист, який породжує гносеологічний парадокс, формує і виражає соціальний портрет своєї авторки (Твоя мати), його емоційну замкнутість, але ніяк не площинність, відсутність материнських ілюзій з приводу всього і всіх, її згода з усім, що є, і що буде, її словесний аскетизм і пильність у боротьбі проти всього, що повторюється в її житті, так ніби йдеться про непорушність (Мальвіна не йде), хоча з плином часу, все ж таки є у листі (після Різдва в будь-який рік, який починається двозначним числом 19..) збережено «факт несвідомого бажання» (Caudwell, 1979, с. 310). Мати чекає, як і її античні прообрази („стукають у вікно“) і лист (хто знає котрий, позаяк рік також не встановлений, отже, і на це не отримає відповідь від Мальвіни, і при цьому не змінюється його зміст), неначе тонко попередив і закликав до моральної відповідальності свого «можливого» конкретного одержувача: «Іноді я боюся, що йде кінець. Рано-вранці мене щось душить» (стор. 52). Проза Яна Мілчака добута з парадоксу, з того своєрідного «простору» між реальністю, в якій живе мати («Я боюся виходити на вулицю вечорами...»), і почуттям, яке вона зберігає в собі до власної доньки («Слідкуй за своїм здоров'ям»), між її заповітною мрією (бажанням побачити свою доньку перш, ніж померти) і дійсністю, тим, що вона сама по собі («На свята я слухала радіо») і мусить виконувати подвійну роль бабусі («Віддам його на навчання») і матері (син Валент жодного разу тебе не згадав). Мати в творі Яна Мілчака наче не з того світу, де в більшості випадків мовчать, домовляються в тиші, жестами, відданістю, смиренністю і ні на що не нарікають, попри те, що у всьому, чим живе людина, діє неписаний закон, де «минуле затьмарює майбутнє» (Šklovskij, 1973, ст. 351). Здається, ніби між матір'ю і донькою залишилися родові, емоційно-моральні таємниці з минулого, які визначили і обумовили їх особисті, родинні та міжлюдські, але передусім сімейні стосунки. Може здатися, неначе автор вирішив, за можливості, «розкрити» в

теперішніх складних умовах на папері (лист = монолог, але і внутрішній діалог) ті крихкі міжособистісні ситуації, які відтворюють узагальнюючі моменти реального бачення (Šklovskij, 1973, s. 350) дійсності. Лист у вигляді збірки найновіших і, так чи інакше, прихованих повідомлень про населення і навколишнє середовище, де (реляційно визначена твоя!) живе мати, направлений конкретному адресату (донька Мальвіна), якому не потрібно пояснювати зазначені у деталях дані, тому достатньо ознак з великого кола загальних проблем; далі кілька ознак чітких, але доброзичливих завдань для адресата, щоб піклувався про себе, і в кінцевому рахунку, будуть відображені побажання відправника листа, а саме – нехай прийде донька, тому що вона її чекає, бо в композиційному діапазоні емоційних деталей говориться не тільки про час (швидкоплинний і невизначений день в житті матері, її смерть, що наближається, її хвороба), а й про становище відправника (самотня Твоя мати), а також про її бажання очистити свою доньку і себе від таємниць з минулого і відкинути фатальний тягар й таємницю тим, чим наповниться її сон (Мальвіна прийшла), тому що написано слово в листі (виклик) об'єднується з дійсністю (щоб не бути на самоті, бути матір'ю). Чітко спрямована розважливість і щирість Мілчакового вислову не відображає соціальний контекст «Листа» адресатки (донька) і відправника (мати), хоча є «вирваний» з виокремленого часу (19.. року) і, таким чином, залишається універсальним з плином часу (від минулого до майбутнього), тим не менш, є материнським порівняльним і інтимним повідомленням, максимально прозоро насиченим чуттєвим, моральним, екзистенційним та типовим облаштуванням персонажа (Твоя мати), в якому синтезується ціннісна і причинна цільність тексту. Листи з максимально насиченим, чистим, емоційним, моральним, екзистенційним типом характеру (Твоя матір), в якому синтезується причинна єдність цінностей і тексту. В Мілчаковій прозі не мовиться про любов матері до дитини, а радше розповідається про любов емоційної реальності самотньої людини, так що паралелі «розходяться», і розуміємо їх як два плани, дві каденції, два значення. Як, якщо дії мовчать, бачать, чекають (мати), а насправді повинні були стати перетином в її інтимному часі і могли мати узагальнене бажання (бабуся і онук) дочекатися Мальвінки, можуть змінитися на реальність, яка вже не обтяжує нікого (мати, Мальвінка, Валент) таємницями з минулого й минулого.

Мати, яка «не знає відповіді, а лише розмірковує», у творі Андрія Платонова має своє ім'я: Марія Василівна, її простір можна виокремити географічно на митрофанівську дорогу і,

суб'єктивно, на місце біля будинку, знищеного бомбардуванням, від якого залишився цвинтар і де після вибуху гранати покояться також її два сини Матвій і Василь, а могила доньки Наталії навіть невідомо де: «Де тепер, де її вбита донька?» (с.250). Діти Марії Василівни мають свої імена, названо їх вік, зазначено, скільки прожили з матір'ю, попри реалії, вона запитує їх після смерті: «Але що тепер, коли ви мертві, – де ваше життя, яке ви не прожили, хто все це проживе замість вас?» (с. 249). Мати Марія Василівна має свій фізичний вигляд: «На своєму шляху вона зустрічала ворогів, але до тієї старої жінки ніхто навіть не доторкнувся. Боляче було навіть дивитися на вбиту горем стареньку, боялися людяності в її обличчі і не розуміли її – нехай уже помре сама собою. В житті буває таке тьмяне світло на обличчях людей, якого лякається звір і зла людина. А таких людей ніхто не може ані вбити, ані спромогтися наблизитися до них» (с.245). Мати Марія Василівна має мету: «Вона повинна була побачити будинок, де прожила усе своє життя, місце, де в боротьбі на ешафоті померли її діти» (стор. 245). Вона хоче бути з ними, тому залишається на цьому цвинтарі: буде з ними, і, можливо, тоді їх почує, і буде взимку боронити їх своїм тілом від холоду, надасть їх смерті людського виміру, адже їх до землі вчавив танк (с. 248).

І в творі Платонова мати емоційно та фізично виснажена своїм болем, поневіряннями, пошуками, хоч без сліз, але вбита дійсністю, яка вже не принесе великі несподіванки (йде війна, невпинні бомбардування, країна переповнена ворогами), що напоєні жорстокістю. Мати Марія Василівна з'єднується з цим часом (війна вбиває без вибору), стає сполучною ланкою з могилою («мертве місто») і смертю, місцем, де відійшли її діти і куди піде вона за ними: «Пізнала свою долю, вона знала, що її доля – померти, але душа не хотіла з тим змиритися». Адже коли вона помре, хто збереже пам'ять про неї дітям, хто їх буде оберігати своєю любов'ю, коли її серце також перестане дихати" (с. 246).

Мати в творі Андрія Платонова походить з роду тих великих і вічних матерів у мистецтві і літературі, які без жестів, пафосу, без словесної метушні навколо себе вирішують вічні проблеми людства: «Сама я зараз навіть не мертва ...» (с. 247). Проста російська – вічна – матір бачить, відчуває, чує, торкається та розуміє дійсність, але і передбачає майбутнє, тому прагне назвати і *матеріалізувати себе в часі, який минув...*

В ті моменти, коли їй хочеться сповнити сенсом своє існування або виконати власну місію, тобто зупинити, або хоча б

сповільнити, свій особистий (нетривалий, необмежений та водночас обмежений) час, матір Марія Василівна повинна говорити сама з собою про своїх дітей, адже в них – її життя – було і завжди буде, тому що ніщо не минає: «Скільки свого серця я у вас вклала, скільки крові своєї витратила, але, бачу, що мало було лишень мого серця і крові моєї, якщо ви померли, якщо я не змогла втримати своїх дітей серед живих і не уберегла від смерті...Та що вони, діти мої, хіба вони просилися на білий світ? Я сама їх народила, аби жили вони. Та жити на землі ще не можна, нічого для дітей тут немає: готувалися, готувалися, та не встигли...! Тут вони жити не могли, а іншого місця – не мали, – то що ж нам, матерям, тепер робити? Самій мені тепер і жити не хочеться!»(ст..250). Смерть стала природним сповненням бажання матері, яка повинна була, - адже вона їхня матір, їх першоджерело (початок), – приєднатися до своїх трьох дітей після їхньої смерті: «Спи спокійно, – сказав червоноармієць на прощання, – я не знаю, чия ти мати, але без тебе я й сам сирота» (ст. 251).

Внутрішньотекстова композиція, яку обрав Олександр Деко для окремого «вінка новел» «Сніг на червоних маках», автор передмови Чінгіз Гусейнов вважає унікальним жанровим винаходом, запрошує до ознайомлення з «новим жанром на вічні теми» (ст.3) і підсилює свою думку, посилаючись на вид, жанр, тему та характер матеріалу, оскільки, як він зазначає: **«Вінок новел «Сніг на червоних маках» написано про реальну особу – українського розвідника, який загинув у Словаччині – і з такою достовірністю, що сприймаєш усе художнє викладення, як біографічне, що не піддаєш сумніву жоден факт, хоча мені, читачеві, невідомо чи дійсно вінок новел «Сніг на червоних маках» біографічний твір чи ні»** (ст. 6). На думку про народження нового жанру – «вінка новел» – автора наштовхнула композиційна схема, яку Деко використовує для того, щоб створити ілюзію плинучого образу, спогаду, сну та дійсності в ті моменти, коли протагоніст знаходиться на межі життя та смерті, проте бореться з трагічною кінцівкою, силою волі повертаючись у думках до своєї матері та коханої. Твір композиційно працює з часовими та просторовими лініями в рамках однієї епічної моделі, тому напругу дійсності та детензію уявного/примарного автор конструює у вигляді хвиль спогадів, монологів, звертань, слабнучої свідомості крізь призму подій минулого та сучасного – часу дії (мати, кохана), простору та місця (Україна, Словаччина) та перемінливого психічного стану оповідача, який бореться за своє життя в чужому світі, поміж

чужих людей, проте з пафосом партизанського розвідника. Ситуація оповідача під час розповіді не відрізняється від ситуації, відтвореної Мілчаком чи Платоновим, проте, на відміну від матері, яка чекає, та матері, яка шукає, тут зберігається атмосфера сподівання на краще. У концепції О.Деко це було б повернення до родини та коханої матері, до якої звертається герой твору; оповідач виконує обіцянку, дану їй, з нею він пов'язує все, заради чого розвідник повинен вижити, жити та боротися. **«Куди ти несеш мене, слизький схил гори? Не зводь мене зараз із ворогом..Бо буде боротьба не на рівних. Я без зброї і, вважай, без ніг. Я маю найсильнішу зброю – мову. Але ворог не розуміє моєї мови. До хижого звіра можна з незрозумілою для нього мовою, він, мабуть, лежачих не бере. А до фашиста не треба – той бере будь кого. Не забирай мою свідомість. І руки збережи мої. Тепер зійшлися у мені у мені життя і смерть. І коли смерть одержить підтримку від ворога, гуртом вони переможуть моє життя. Але ж це буде непорядно: двоє на одного. Куди ти мене несеш, доле? (с. 57-58)».**

В інших місцях твору Олександр Дека тяжіє до рефлексивності тексту з елементами версифікації, які перегукуються із фавулою: **«Який місяць, скажіть нам? Вже листопад? А рік? 1944-й (с. 68). «Ой! Та як же холодно в Бескидах!» (с. 71). «Групу водив Степанов. Не могли дозволити ворогові забрати розвідника, навіть мертвого... Тіло можуть відвезти показувати самому Франку, як звіт про перемогу. Адже сам статс-секретар протекторату Чехії та Моравії Карл Франк, обурений висадкою радянських парашутистів, наказав знищити всіх розвідників...(с. 108)».**

Олександр Дека не каже про матір та кохану жінку як про одне ціле, оскільки кожен з цих «німих» постав у його драматичній ситуації означає інший суб'єктивний час та іншу історичну можливість. Але жіночі постави зустрінуться в інший спосіб: оповідач їх кличе, звертається до них у своїх галюцинаціях, в їх ілюзорному поєднанні змінюються дія та час, ба навіть простір, куди думка в один момент занесе, – як надія та потреба боротися за своє життя в чужому світі. Саме вони – мати та Марійка – є уособленням нескінченності, втіленням доблесті, що створює позачасовий сенс щодо цієї непростой ситуації, її жорстокості та героїзму. Те ж саме оповідач говорить і про українського партизанського розвідника, ззовні, здається, він досягає цього через оповідь про історичні події, завдяки своїй винятковості, але залишаючись у своїй свідомості та підсвідомості зламаною

людиною у нерішучих ситуаціях, і лише любов до життя допомагає йому, а також любов до двох жінок щодо цієї приватної історії: **«Праворуч сплотніла мати моя у білій хустині за замороженою швидко чекають коло вікна листа від мене. Ліворуч наречена моя Марійка в білому халаті, махає рукою... Кличе до себе. Посередині – зимові простори моєї України (с. 92).**

Твір Платонова «Мати» завершується бібліографічною інформацією, яку він використав для написання оповідання у 1943 р. Твір Яна Мілчака вийшов у світ у середині 90-х років. Оповідь Олександра Дека – у 2009 р., її завершує, ба навіть увінчує звернення до Матері: **«В мене дві матері – ви та Україна. Захищаючи Україну – захищав Вас. Не міг я, мамо, берегти себе. Вибачте... Це я, мамо, дивний, що так вас зрозумів! Чому? Я справді так думав: коли був би коло вас, не було б таких зморшок... Ви кажете, все одно були б. Кожне материне хвилювання лишає зморшку... Перший плач рідного немовляти вже полишає незримий слід. Кожний ризик дорослої дитини зменшує зріст матері. Кожна матерна радість випрямляє їй спіну. Знаю, мамо... Але хочу спершу виконати вимогу України. Вибачте, мамо. Свої бажання треба підпорядковувати спільним. Інакше буде втрачено можливість взагалі виконати якість бажання. Знову знайдуться фашисти... Я захищав своїх товаришів... » (стор. 132-133).**

Три твори, посередництвом оповідача, зосереджені на внутрішньому, деталізованому, майже статичному світі – позаяк зло вмирає – Матері. Ті матері, які знаходяться поруч, або яких через примхи долі діти втратили, все-одно залишаються вічними матерями своїх дітей. Тому що живе мрія (бути поруч) і є бажання (не бути самотнім).

Діти люблять своїх матерів, хоча їх любов і прихильність до них часто буває прихованою, сором'язливою, тихою, недоречною чи безвідповідальною. Може бути, і через те, що діти від своїх матерів з різних причин і, зазвичай, назавжди «втікають». Обставини, які зрозумілі тільки дітям своїх матерів, примусять (таємницю, війну) діяти так, аби не мали змоги повернутися (смерть), або не знайти в собі сили, щоб повернутися (лишт) додому. Любов матері до своїх дітей і дітей до матері має свій ритм, закономірності, історію і долю. І любов дітей, яка поряд з ними змінилася, зростає, живе, як шлях, що веде двома напрямками. Спочатку чітким і прямим, в інших випадках – захараченим та непроглядним.

Оповідна некваплива описовість, комунікативна розсудливість Платонова, що створює атмосферу вертикалізованої трагедії, яку розуміє головний герой, але серце (матері) її відхилило. Сповільненість рухів, смислової точності і деталізованості візуального і акустичного значення, «німого» переживання кінця шляху одного життя, – є кульмінацією в пізнанні швидкоплинності жахів з подальшого кінця життя, що віддунує у «вічність» життя дітей та їх матерів. Матір у творі Платонова не ховається від почуттів, але й не дисонує з камерністю прози Яна Мілчака «Лист доньці після Різдва 19...року», її емпіричності, непідкупності моменту смерті і народженню нового життя (Різдво, дитина, жертва в ім'я інших, допомога іншим, виконання бажань), хоча Мілчакове оповідання зосереджене на просторово статичному, закритому та незначущому жесті, який чекає на перетворення або, принаймні, на зміни. Олександр Деко у своєму творі «Сніг на червоних маках» запропонував компроміс між стратегією Андрія Платонова і стратегією Яна Мілчака: за допомогою свого вмираючого оптимізму і відмови від почуття провини, її зміною на обов'язок і місію, щоб служити в інтересах усіх. Смерть в якості особистого фіналу чи акту завершення «процесу дійсності» одного людського життя залишилася у трьох прозаїчних творах, в яких з'явилися різні моральні, емоційні і психологічно задумані (в одному напрямі) мікростудії про ставлення матері до своєї ненародженої дитини. Андрій Платонов обрав меланхолійну, філософську течію з емоційно прихованою трагедією матері ненароджених дітей. Поміrkований герой-протагоніст, за Деком, межу своєї смерті відсуває оптимізмом, можливо, звідси той контраст між снігом і польовими маками. Ян Мілчак зосередився на відтворенні внутрішньої драматичної форми, яку бачимо у відповіді на очікування у «Листі доньці після Різдва 19...року». Для Андрія Платонова, Олександра Дека та Яна Мілчака героїня *матір* стала дійсністю, подарунком, дивом, яке у житті нащадків ходить у своїй міфічній подобі вічної Матері. Вона, вічна мати, знову і знову, у різний час і в різних вимірах лине до нових людей (вічних дітей). Мати ніколи не залишить своїх дітей і діє відповідно до моральності, емоцій, етики та філософії збереженого життя, яке наповнюється у власних авторських стратегіях Андрія Платонова, Яна Мілчака і Олександра Дека. Прозаїки підкреслили серйозність своїх намірів і тим, що характер зраненої, хворої чи мовчазної матері ухилиється від зайвих сентиментів і глухих емоцій. Ними й так художня література не гребує задля зайвої актуалізації цієї теми і героя, можливо й тому, аби не доводилося полювати за змінами, які літературна критика – а йдеться про

авторські проекти Андрія Платонова, Яна Мілчака, Олександра Дека – назве комунікативними нюансами стилю, тоді як позалітературна дійсність цієї оцінки соромитиметься.

Сучасні слов'янські літератури – словацька, українська та російська – зустрілися посередництвом трьох творів, трьох авторів, й надалі продовжують впливати своєю моральною концепцією існування, поглибленим філософствуванням про невідчужувані цінності, сенс і значення неписаних законів та закономірностей, які супроводжують життя вічного чоловіка (мужа) і вічної жінки з відмінними ролями при зародженні і завершенні життя.

writings by Jan Milčák «List dcére po Vianociach roku 19...», Andrei Platonov «Matka» and Oleksandr Deko «Sneh na červených makoch» are finely created personal dramas or even tragedies of ordinary and mature women in situations having no positive solutions. The authors concentrated on the values and importance of unwritten laws which accompany lives of eternal man and eternal woman with different roles at the beginning and the end of a life.

Література:

CAUDWELL, Christopher: Ilúzia a skutočnosť. Preložil D. Slobodník. 1. vydanie. Bratislava: Slovenský spisovateľ 1979.
Česko-slovenské vzťahy v slovanských a stredoevropských souvislostech. Meziliterárnost a areál. Brněnské texty k slovakistice IV. Editoři Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka, . Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity 2003.
Česká a slovenská slavistika na počátku 21. století. Stav – metodologie – mezinárodní souvislosti. Brněnské texty k slovakistice VIII. Editoři Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka, Anna Zelenková. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity 2005.
Česká slavistika 2008. Editoři Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka. Brno – Praha. Academicus 2008.
DEKO, Oleksandr: Sneh na červených makoch. Preložil Juraj Andričík. Vydavnyctvo Sobornist. Deržava Izrail' 2009.

- KÚCHOVÁ, Eva: SúčasnÉ podoby areálových štúdií. In: Česká a slovenská slavistika na počátku 21. století. Stav – metodologie – mezinárodní souvislosti. Brněnské texty k slovakistice VIII. Editoři Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka, Anna Zelenková. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity 2005s, 113–117.
- LEPILOVÁ, Květuše: Areály bez hranic? (Pohádka, reklama – žánry dětského světa?). In: Česká slavistika 2008. Editoři Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka. Brno – Praha. Academicus 2008, s. 137–144.
- MALITI, Eva: Symbolizmus ako princíp videnia. 1. vydanie. Bratislava: VEDA 1996.
- MILČÁK, Ján: Rosa canina. 1. vydanie. Levoča: Modrý Peter 1995. Próza List dcére po Vianociach roku 19..., s. 52.
- PLATONOV, Andrej: Svetlo. Výber zostavil Marián Heveši. Preložili Juraj Andričík, Marián Heveši, Ivan Slimák, Ján Zambor. 1. vydanie. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo. Edícia Lipa 1973. Próza Matka, s. 245–251.
- Slavistika dnes. Editor Ivo Pospíšil. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity 2008.
- ŠKLOVSKIJ, Viktor: Tetiva. O odlišnosti podôb. Preložil Jozef Klaučo. Bratislava: Slovenský spisovateľ 1973.
- PAVERA, Libor: Svět médiaprostoru a jeho žánry. Sondy do problematiky z hlediska obecně genologického. In: Česká slavistika 2008. Editoři Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka. Brno - Praha. Academicus 2008, s. 191–202.
- Zelenka, Miloš: Střední Evropa v souvislostech literární a symbolické geografie. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa 2008, s. 3–58.
- ŽEMBEROVÁ, Viera – BILASOVÁ, Viera: Z prienikov filozofie, etiky a literatúry. Vzťahové a interpretačné súvislosti. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2005.

Олена Теліга

Олена Теліга (дівоче прізвище Шовгенова) народилася 21 липня 1906 року в Іллінському в Росії недалеко від Москви, в родині інженера із Слобожанщини. Мати також була із інтелігентної родини. Знання початкової школи Олена отримала від матері. 1911 року батьки з дітьми переїхали до Петербурга, 1917 – повернулися до міста Ізюм на Слобожанщині, а 1918 р. переїхали до Києва й Олена почала навчатися у третьому класі приватної Київської жіночої гімназії Олександри Дучинської.

Мабуть, Оленин батько Іван Шовгенов був десь задіяний у вирі українських революційних подій після Жовтневого перевороту в Російській імперії, оскільки 1920 року батько із старшою дитиною, скориставшись виїздом уряду УНР виїхав спершу до Каменець-Подільського, а потім і далі на Захід й до Києва більше не повернувся. Мати із середнім сином Сергієм та Оленою лишилися в Києві. Через два роки, в травні 1922, мати з дітьми перейшли західний кордон й опинилися в місті Тарнові, а вже за два місяці дісталися Падебрад, де Іван Опанасович Шовгенов був ректором української господарчої академії. Тут у Чехії був непроголошений центр української діаспори в Європі, звідки зародився УВУ (Український Вільний Університет), який після другої світової війни перебрався до німецького Мюнхену. Олена продовжила освіту.

Через рік, 1923 року Олена вступила до Українського Вищого Педагогічного Інституту на історико-літературний відділ.

1 серпня 1926 року Олена вийшла заміж за студента Української Господарчої академії кубанського козака, бандуриста Михайла Телігу й прибрала прізвище чоловіка – Теліга. Через два роки Олена почала друкуватися у Літературно-науковому вістнику. Потім почалися мандри Олени з чоловіком та без нього: Варшава, Краків, потім в Україну – Львів, Рівне. а в жовтні 1941 року до окупованого німцями Києва й почала співпрацювати із Спілкою українських письменників та стала членом Української Національної Ради.

За якою б програмою не працювали Спілка Українських письменників та Національна Рада (досліджень про ці установи немає, а все що працювало на незалежність України радянською пропагандою однозначно оцінювалося, як антирадянське), Олена Теліга працювала на українську Незалежність. Така діяльність не

відповідала програмі німецьких окупантів України. Це стало причиною арешту Олени Теліги та інших учасників українського руху незалежності в Києві. Але не можна відкидати й донос на Олену Телігу, оскільки бендерівці та мельниківці в ті часи нещадно боролися між собою й будь які провокації були можливі. Їх заарештували 9 лютого 1942 року й того ж місяця розстріляли у Бабиному Яру. Це відповідало й радянській диктатурі, яка бачила в діячах українського визвольного руху, тих, хто веде український народ до визволення від московського поневолення.

На пам'яті зовсім недавні події: 2010 року президент Росії Володимир Путін заявив на увесь світ: «Я націоналіст!» Так, десь за місяць-два російський прем'єр Дмитро Медведєв підтримав Путіна й теж заявив, що він російський націоналіст. Я так думаю – не десятки й сотні мільйонів людей у цілому світі чули ці заяви, а, можливо, й півлюдства. Й нічого, всі прийняли ці заяви, як належне. Годі й говорити, що всі, хто хоч трохи знає єврейську Державу Ізраїль знають які націоналісти євреї. Це патріотична течія, яка охоплює євреїв не тільки на землях Ближнього Сходу від Середземного до Мертвого моря, але й по всьому світу. Національний патріотичний рух охоплює мешканців Великобританії, Франції, й, мабуть, усіх країн світу. Це відомо всім. Це незаперечне. У цьому патріотичному русі відмовлено тільки українському народу. Чому? Поясню. У часи далекі, коли перемоги у війнах здобували не армади літаків та танків, а вершник із шаблею, коли Франція ще не була Францією, а Україна – Україною, а Росія завдяки просторам з дикими табунами коней могла вільно захоплювати чужі землі, як Єрмак до Уралу, Росія завжди прагнула захопити українські родючі степи. Тоді одурманений російськими обіцянками боронити українські землі, Богдан Хмельницький підписав Переяславський договір 1654 року (а чи підписав. взагалі, а, можливо, напоїли до безтями й потім сказали, що підписав, бо оригіналу немає. Потім упродовж віків Росія пред'являла свої права на Україну, називаючи її з одного боку «братською» й нещадно експлуатуючи, з іншого – «сепаратиською та ворожою» й нещадно знищуюючи все та всіх, хто прагнув чи просто мріяв звільнитися від визискувачів. І світ вже так звик, що патріотичною націоналістичною може бути будь-яка країна, будь-який народ і це сприймалося нормально, націоналістичною-патріотичною не дозволено бути тільки Україні. Цей патріотичний настрій великого народу Європи душили-вбивали німецькі нацисти, які захопили Європу, душили-вбивали російські шовіністи. Й зараз, коли російські банди прикриваючись гаслом оборони росіян плундрують українські землі на сході та

півдні України. Україна не веде потрібної інформаційної війни проти загарбників. За ідеали свободи України загинула Олена Теліга. Життя письменниці обірвалося на тридцять шостому році.

Журнал «Соборність» літературне видання. Ми не беремо на себе завдання займатися політикою. Ми не досліджуємо і навіть не вказуємо на якому політичному ґрунті базувалася політична доктрина Олени Теліги, ми говоримо про Олену Телігу виключно, як про літератора й друкуємо кілька її творів, тому що всі твори письменників, які є, які були, й які будуть, є надбанням української культури, які служили народові України, його культурі й тому **незабутні**.

Олена Теліга була талановитою письменницею. Вона писала прозові твори, поезію, рецензії на твори, отже, була: прозаїком, поетом, критиком. публіцистом, добре розумілася на політиці, культурі, громадському житті. Нижче друкуємо деякі твори Олени Теліги.

Козачок

Кожний крок – сліпуча блискавиця,
А душа – польовий буйний вітер.
Розгортаються уста і лица
Неспокійним пурпурним квітом.

Не піймаєш! я – вогонь, я – вихор,
А вони спиняться не звикли,
Але раптом усміхнуся тихо,
І в очах моїх заграє виклик.

А душа, розбещеністю п'яна,
Вип'є туги золоту отруту.
О, злови мене, злови, коханий,
Я так хочу біля тебе бути.

Бачиш – стіни зникли, мов примари!
Трави лізуть нам під закаблуки,
А над нами – рожевіють хмари!
Перед нами – зеленіють луки!

Тільки зловиш – радісно і дзвінко
Закручу тебе звитяжним рухом,
А з оркестри бризне поцілунків
Весняна бурхлива завірюха.

Сучасникам

«Не треба слів! Хай буде тільки діло!
Його роби – спокійний і суворий,
Не плутай душу у горіння тіла,
Сховай свій біль. Зломи раптовий порив».

Але для мене – у святім союзі:
Душа і тіло, щастя з гострим бодем.
Мій біль бринить, зате коли сміюся –
То сміх мій рветься джерелом на волю!

Не лічу слів. Даю без міри ніжність.
А може, в цьому й є моя сміливість :
Палити серце – в хуртовині ніжній.
Купати душу – у холодній зливі.

Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив,
Та там, де треба, – я тверда й сувора.
О краю мій, моїх ясних привітів
Не дістав від мене жодний ворог.

Чоловікові

Не цвітуть на вікні герані –
Сонний символ спокійних буднів.
Ми весь час стоїмо на грані
Невідомих шляхів майбутніх.

І тому що в своїм полоні
Не тримають нас речі й стіни,
Ні надень в душі не холоне
Молодече бажання чину.

Що нам щастя солодких звичок
У незмінних обіймах дому,
Може, завтра вже нас відкличе
Канонада грізного грому.

І напружений погляд хоче
Відшукати у тьмі глибокій
Блискавок фанатичні очі,
А не місяця мрійний спокій.

* * *

Гострі очі розкриті в морок,
Б'є годинник: чотири, п'ять...
Моє серце в горячих зморах
Я й сьогодні не можу спать.

Але завтра спокійно встану
Так, як завжди, без жодних змін,
І в життя, як в безжурний танок,
Увійду до нічних годин.

Придушу свій невпинний спогад,
Буду радість давати й сміх,
Тільки тим дана перемога,
Хто й у болі сміялись зміг!

* * *

Махнуть рукою! Розіллять вино!
Хай крикне хтось – хай буде завірюха, –
Ах, як я хочу віднайти вікно
У сірім мурі одностайних рухів!

А в тім вікні нехай замерехтить
Чиєсь обличчя – вперте і сміливе,
Щоб знов життя – надовго чи на мить –
Розколихалось хвилею припливу.

Щоб погляд чийсь, мов трунок дорогий,
Переплеснувся найсвітлішим плином,
Де очі інших, очі ворогів
Не домішали яду чи полину.

І в душній залі буде знов рости
Така дитина й божевільна мрія:
Що задля мене хтось зуміє йти
Крізь всі зневаги – так, як я умію!

* * *

Я руці, що біла, не пробачу –
Не для мене переможний бич!
Знай одне: не каюсь я, не плачу,
Ні зідхань не маю, ні злоби.

Тільки все у гордість замінила,
Що тобою дихало й цвіло,
А її тверда й холодна сила
Придушила тепле джерело.

Але навіть за твою шпіцруту
Стріл затрутних я тобі не шлю,
Бо не вмію замінять в отруту
Відгоріле соняшне – «люблю».

Критика

«Шевченківський календар з Ізраїля»

(Рецензія)

Легендарна біографія прозаїка, літературознавця, публіциста Олександра Деко (народився 1926 року) може бути покладена в основу художньо-документального полотна для серії «Життя славетних». Він сам став майстром цього популярного серед читачів жанру, написавши повість «Журливий заспів» про Леоніда Глібова, роман про Віктора Забілу «Солов'ї співають на світанні». Ці твори про знакові постаті української літератури XIX століття містять масив ексклюзивної фактології важливих уточнень, переконливих висновків – всупереч закостенілим схемам радянського літературознавства.

Наскрізною темою творчості Олександра Аврамовича є боротьба з фашистською навалою під час Другої світової війни – чотиритомник про дітей-месників на окупованих територіях, повість «Кедойшім» про Шепетівське гетто, книга нарисів про українських розвідників «Сніг на червоних маках». До речі, вона була першою перекладеною з української мови на іврит за 60 років існування Держави Ізраїль.

О.Деко був першим головою всеукраїнського «Меморіалу». Нині живе в Ізраїлі, очолює спілку українських письменників цієї країни, редагує і видає журнал «Соборність», заснований неохитним патріотом ще в Києві 1997 року.

Проникливий дослідник і коментатор Олександр Деко завжди ставить собі відповідальні, новаторські завдання. З 2008 року він почав друкувати в журналі «Соборність» «Шевченківський календар». Вивчивши документальну Шевченкіану, листування, спогади, дослідник систематизував і тлумачив (з огляду на найавторитетніші праці українських і зарубіжних шевченкознавців) кожен датований факт, кожне свідчення з життєпису Кобзаря. І розписав їх на 366 умовних календарних аркушах: який був той чи інший день у різні роки буття Генія – за науково коректними джерелами.

Перша частина панорамного дослідження у книжковому варіанті поки що охоплює період з 1 січня до 31 березня у такій сув'язі навіть окремі «білі» дати, без жодного документального посилання з 47 прожитих Шевченком років – відлунують могуттям трудів і днів.

О.Деко продовжує працю над Шевченківським календарем», який побачив світ в Ізраїлі і вже знайшов вдячних читачів в Україні.

Опубліковано у громадсько-політичній газеті «Вечерня Одесса», прізвище автора не вказано. № 110 -111 (10028-10029)/31 липня 2014 р. Публікація узята із Інтернету.

Євген Баран

Кандидат філологічних наук, доцент
Прикарпатського університету ім. Стефаника

Ще раз про «Шевченківський календар» (рецензія)

Олександр Деко. Шевченківський календар. 320 с.
На обкл. кол. автоп. – Ізраїль. Соборність, 2013

Ювілейний Шевченківський рік наповнено різноманітними подіями суспільно-політичного, культурно-історичного характерів, і чим він закінчиться, якими сюрпризами для українців і неукраїнців, у світі живущих, – один Пан Біг знає.

З тих літературно-мистецьких видань, яких вже є дециця і ще прибуде, присвячених постаті Шевченка чи перевиданню його творів, чи різноманітних інтерпретацій творчості, можна зібрати добрий бібліографічний том. Інша справа, що буде в тому огромі матеріалів інтерпретаційних якісного. Але переконаний, що книжка, про яку хочу сказати декілька слів, вартуватиме уваги, не дивлячись на кон'юнктурний чи позакон'юнктурний шевченківський контекст.

Олександр Деко (1926 р.н.), український письменник, який вже років 15 живе за кордоном (з них добрих десять у Державі Ізраїль), невтомно працює на популяризацію української культури. Він редагує журнал «Соборність» (з 1997 року), виступив ініціатором створення Спілки українських письменників Держави Ізраїль, і понад десять років ентузіастично вивчає творчий і життєвий шлях Тараса Шевченка, укладаючи «Шевченківський календар», який друкував на сторінках згаданого журналу.

Минулого року, до ювілейного Львівського форуму, Олександр Деко видав частину зібраного й упорядкованого матеріалу окремою книгою, в якій охоплено три місяці життєвої і творчої дороги Шевченка: січень, лютий, березень. Якщо зважити, що «крайній» «Літопис життя і творчості Т.Г.Шевченка» авторства В.Анісова та Є.Середі вийшов ще 1959 року, а академічна «Шевченківська енциклопедія» ще не завершена, то, безперечно, книга Олександра Деко є індивідуальним служінням Шевченкові й українській культурній справі загалом.

Академічні шевченкознавці здебільшого є професійними снобами. Чомусь я не бачив жодної їхньої реакції на згадану працю Олександра Деко. Вони забувають у своїй квазінауковій простоті-гордині, що завдяки ентузіастам Шевченко став ближчим і зрозумілішим для народу. І що саме ентузіасти проклали ту просіку, яка пізніше виросла в науковий путь осмислення феномену Шевченка. Бо хто такий Гвідо Баттаглія, Михайло Чалий, Олександр Кониський як не відкривачі-ентузіасти?! Окремо стоїть Пантелеймон Куліш, який розривався між спорудженням мітологічного монументу Шевченкові і його руйнуванням. Бо наукове осмислення

Шевченка почалося з Івана Франка, Василя Доманицького, Сергія Єфремова, Богдана Лепкого, і завершився цей процес першою науковою біографією авторства Павла Зайцева.

Матеріал у «Шевченківському календарі» напевне що є неповним і до певної міри статично-доступним. Шкода, що укладач-дослідник, подаючи іменний покажчик «Календаря», не подає покажчик джерел, використаних у роботі (хоча імена дослідників вказано в іменному покажчику). Це додало б науковій повноти «Календареві». Але це завдання не таке просте, й одна людина не в змозі його осилити. Так само й з примітками, які вписані в структуру тексту «Календаря», а не виокремлені.

Джерельний контекст «Календаря» – це максимально доступні видання і документи. Серед них назву декілька: «Тарас Шевченко. Повне зібрання творів у шести томах» (1963-1964), «Біографія Т.Г.Шевченка за спогадами сучасників» (1958), «Тарас Шевченко. Життя і творчість у портретах, ілюстраціях, документах» (1964), «Спогади про Тараса Шевченка» («1010», «Шевченківський словник» у 2-х т. (1978), книги і дослідження різних авторів: Петро Жур, «Труди и дни Кобзаря» (1996), М.Ткаченко, «Літопис життя і творчості Т.Г.Шевченка» (1961), Л.Большаков, «По следам оренбургской зимы» (1968), В.Анісов, Є.Середа, «Літопис життя і творчості Т.Г.Шевченка» (1976), Іван Дзюба, «Тарас Шевченко» (2005), В. Овсійчук, «Мистецька спадщина Тараса Шевченка у контексті європейської художньої культури» (2008), Н.Полонська-Василенко, «Історія України» у 2-х т. (1976), архівні документи із ЦНБ АН України та ІЛШ, журнали, альманахи XIX-XX століть, збірники наукових праць, статті, листи... Словом, роботу проведено унікальну, важку. У такій роботі можуть трапитися якісь пропуски, опущені якісь дослідження, але це вже не має суттєвого значення, бо канву біографічну і творчу охоплено. І в майбутньому при укладанні Повної Хронології життя і творчості Тараса Шевченка, автори неминуче шукатимуть «Шевченківський календар» Олександра Деко. І не просто шукатимуть, а читатимуть, як захоплюючий роман-детектив, в якому постать Тараса Шевченка постає у всій величчї його надлюдського чину. **Джерело:** сайт – «Буквоїд», газ. «Літературна Україна», Київ, № 21 (5550), 22 травня 2014 р.

Примітка редакції:

Оприлюднена вище рецензія написана на одне з ізраїльських видань 2013 року. Видань в Ізраїлі було два: перше із обкладинкою з білим тлом і друге з обкладинкою кольору «мішковини». Вони відрізняються тільки обкладинками, тому зарховані, як одне видання.

2014 року здійснено два видання в Україні:

Олександр Деко. Шевченківський календар. Видання друге. Київ. Видавництво ім. Олени Теліги. 2014. 222 с.

Олександр Деко. Шевченківський календар. Київ. Видавництво «Український письменник». Третє видання. 2014. 220 с.

Олександр Деко
Сторінки редактора

Після нападу російських шовіністичних письменників на річні збори українських письменників 23 квітня 2009 року й зрадницьку політику тодішнього посла України в Ізраїлі пана Ігоря Тимофєєва, півтора року були для мене дуже важкими. Проти мене, нашої Спілки письменників і часопису «Соборність» діялось беззаконня. Дії російських шовіністів Ізраїлю та посла пана І.Тимофєєва були такі безпардонні, грубі та беззаконні, що я не знав куди мені тікати й як мені рятуватися. До них долучилася медицина, яка свідомо й грубо калічила й вбивала мене рентгеном, мамаграмою, ліками. Я думав й повірив, що це може зупинити суд й подав на кривдників до суду. Але ізраїльський суд виявився до мене таким же несправедливим і жорстоким. 2010 року міняються послы України в Ізраїлі. Я бачив у цьому порятунок, мовляв, приїхав новий посол, він нічого не знає і почнеться наше українське життя зпочатку. Я помилюся й тут. Посол пан Геннадій Надоленко виявився жорстоким та невблаганним, подібним до нацистів. Новий посол повністю зігнував мене, відомого в українському світі письменника, можливо й не тільки в українському – він за перший рік перебування на посаді посла жодного разу не запросив мене чи українську спілку письменників Ізраїлю на жодну нараду, які проводив з українського громадського життя. На відкритті Культурного центру України в Ізраїлі, коли він був вільний, я звернувся з проханням до посла пана Надоленка прийняти мене для розмови, але він відбрикнув мене... Інших спроб порозумітися я не робив, а він закусив узду й мчав уперед. Надію приніс Майдан-революція, яка, сподіваюсь, почує і мене, і Спілку українських письменників, і «Соборність»...

Одночасні війни: Ізраїль та Україна

Слава Україні! До мого вінка новел, новаторського літературного твору за формою й змістом, «Сніг на червоних маках», в анотації сказано, що це антифашистська, антигітлерівська, антивоєнна проза автора. Тема твору – героїчний вчинок українського (саме українського) розвідника у Словачії в 1944 році, у боротьбі з гітлерівцями. Цьому твору високу оцінку дали не тільки українські дослідники літератури, але й університет імені Масарика у місті Брно (Чехія). (Дивись статтю Віри Жемберової у цьому числі «Соборності».)

У шостій новелі, яка має назву «Нема права на помилку», я висловлюю свою позицію щодо війни: «Що таке війна? Недобір від природи чи перебір... Мені ніколи зараз думати над деталями. Знаю узагальнення: війна – безмежне лихо. І нам треба зробити

так, щоб ця світова війна була останньою. Яке безумство: взяти від природи, помножити, поширити, використати, щоб потім віддати на поталу війні. Війна не гребує нічим. Все бере: і солдата бере, і малюка бере, і творця бере, і матір бере, лани та заводи, скарби всіх віків. А фашисти прагнуть війни. Божевілля...».

Ось ще одне висловлювання з цього твору, яке свідчить про моє ставлення до війни. Персонаж твору, до якої приповз поранений український розвідник, побачивши поранення, каже: «У мене перехопило подих! Зайшлися мозок і серце! Я краще б рила яму під Вовчу гору. Глибоко, глибоко. Так глибоко, щоб фашисти, яких пошлють туди, за все життя не досягли її глибини. Отже, й назад вороття не буде. І хай посилають туди тих, хто хоче війни, тих, хто виробляє зброю для людей. О, війна! Ти чуєш мене? Будь ти проклята! Своім жіночим тілом і немовлятами, світлим днем і лісом, мурахою і зіркою я проклинаю тебе, війна. І ти відступиш! Ти не можеш не відступити. Проти тебе, війна, хліб і полин, повітря і ліс, гори і ріки. Проти тебе людський розум, і тільки чиясь втіха годує тебе, війна, людською кров'ю. Тож, згинь, згинь, згинь!» Даруй, дорогий читач, за довгу цитату.

Тридцять п'ять років тому, коли писав ці рядки, я, учасник Другої світової війни, ніколи не міг подумати, що ще стрінуся із фашизмом.

Готуючи до друку ці два числа «Соборності» №№50-51, я розумію свою відповідальність, перед читачами та країнами...

Дуже давно десь читав вислів: «Коли говорять гармати, – музи мовчать». Не пам'ятаю, кому вислів належить. Нема потреби доводити помилковість. Тоді я захоплювався цими словами. Тепер – ні. Вислів красивий, але неправдивий. Я б сказав так: коли йде війна, музи допомагають боротися...

Зараз тривожний час для світової цивілізації, і я, як художник Слова, не маю права стояти осторонь.

Це – третя світова війна, яка має два крила: одне намагається ще зберегти мир, друге злочинне, тягне планету Земля у вир світової війни. Відповідно, є два центра миру – Україна та Ізраїль, підтримані Європою та США і центр війни – Москва, Кремль, яка не має навіть сателітів.

Порівняння двох війн, які відбуваються одночасно, відомими оглядачами інколи дивують своєю не тільки заангажованістю, а й відвертою продажністю, на чий млин лити воду.

Як письменник і журналіст, я особисто ніколи ні від кого не отримую будь-якої плати. «Соборність» – часопис спонсорський, незалежний, а я існую за рахунок «допомоги», згідно ізраїльського закону «Про повернення».

Після зброї, друга головна роль успіху чи поразки належить журналістиці. Дуже активно веде себе крило війни, проплачене мільйонами Москви та Януковича. Світова преса не раз сипала сіль на язика московських телеканалів брехні. Але є й підбріхувачі, від цинізму та брехні яких терпне розум.

25 травня 2014 року президентом України з великою народною підтримкою було обрано Петра Порошенка. Вибори визнані законними та демократичними всім світом, навіть ворожою Москвою. Першими діями нового президента було оголошення про зупинення війни на сході України та пропозиції миру. Терористи так званих Донецької та Луганської областей України, що межують з Росією, не прийняли миру.

Чому, на що вони сподіваються? Перемогти війною решту – більше двадцяти областей – цілу державу Україну? Сподіваючись на допомогу агресивного сусіда, якому мало землі, з якої щонайменше тридцять відсотків пустують, але який хоче володіти всім, що йому не належить. На сході України йде жорстока кривава війна, організована Росією проти сусідньої держави. На мою думку російські спецслужби кинули на цю війну своїх зайвих людей: п'янюг, наркоманів, незадоволених, неблагонадійних, дисидентів, аби «почистити» суспільство. Недарма ж вони не пускають назад до Росії тих, кого послали загинути у війні проти України.

Світ не мовчить, але й рішучих заходів не вживає, повторюючи помилки європейських держав перед Другою світовою війною.

Той же почерк й на Близькому Сході. Ізраїль прийняв пропозицію Єгипту, про припинення війни. Терористи пропозицій миру не приймають. На що розраховує «Хамас»? Кількома тисячами ракет перемогти одну з найсучасніших армій? Щоправда інша стрілецька зброя у «Хамаса» – російська. Росія за перемови, але на Близькому сході, коли переговори йдуть на рівні ультиматумів – це запрошення до війни. Таку позицію Росії найбільше розкриває російський політолог Авігдор Ескін, який називає себе ізраїльським політологом, хоч живе у Москві. Тут що не речення, то цинічний наклеп на Україну. Прочитую одну відповідь цього політолога мовою оригіналу: «Дело не в том, насколько законные были процедуры выборов и назначения Порошенко, а в том, что он творит беззаконие на своем посту. Нельзя вести войну против собственного гражданского населения. Этот человек должен быть судим в Международном суде в Гааге». п. Ескін закликає до братських стосунків з Росією.

«Братських стосунків» з удавкою на шиї? Україна це відчувала триста років. Можливо, досить?!

Пораджу цьому пропагандисту звернути увагу на суди над учасниками мирної демонстрації на Болотній площі у Москві, які продовжуються й досі.

Подібних пропагандистів московської ідеї можна ще назвати.

* * *

6 травня 2014 року у відкритій ізраїльській пресі з'явилася інформація, як і вся російською мовою, з назвою, цитую мовою оригіналу: «Израильский батальон «Алия» хочет принудить Украину к миру». Про що йшлося? Подаю переклад інформації: «Військові спеціалісти з репатріантів готові виїхати до Одеси та Слов'янська негайно. Ізраїльський громадський рух проти терора та насильства батальон «Алія» в цей час активізує зусилля, щоб прибути в Україну, як миротворчий корпус.

«Алія» сформована 2002 року із прибулих до Ізраїлю професійних військових радянської армії та армій країн СНД. Частина з них потім служила в ізраїльській армії. У складі батальйона – десантники, сапери, кінологи, медики та інші фахівці. В цей час батальйон займається охороною ізраїльських поселень на палестинських територіях.

– Відразу маю відзначити, що це приватна ініціатива, – пояснив командир батальйону Роман Ратнер. – Ми не маємо відношення до держави Ізраїль і вона нас ніяк не підтримує. Це приватна справа кожного бійця – як ставитися до фашистів. Членам нашого батальйону не байдуже, що відбувається в Україні, особливо після трагедії в Одесі. За словами Ратнера, хтось має стати між протидорствующими силами, щоб «змусити їх до миру».

– Хоч після того, що сталося в Одесі, буде дуже важко розмовляти з винними того жаху, – додав Ратнер.

– Бійці «Алії» готові виїхати до України за першою вимогою.

– Є пару десятків людей, які можуть виїхати хоч зараз, а на протязі місяця-двох ми можемо мобілізувати десь 200 військових з величезним досвідом, – розповів один з ініціаторів ідеї задіяти «Алію» на Україні, російський політолог і публіцист Авігдор Ескін, – у нас там дуже багато друзів, нас чекають не тільки на південному сході, але й у Львові та в Івано-Франківську.

На думку Ескіна, навіть достатньо, щоб «Алія» була присутня у гарячих точках України, як миротворці, оскільки «сама поява бійців такого рівня змінить ситуацію у обложених містах, бо важко уявити, щоб хтось дозволив собі вступити з ними в бій».

– Там де буде присутній батальйон, бандерівці точно не зможуть спалювати людей живими, – заявив Ескін. (Підкреслення моє – О.Д.).

(Олександр Деко. Маю пояснити висловлювання п.Ескіна. Під фашистами, бандерівцями та тими, хто «спалює живих людей» політолог Ескін називає українську національну армію, яка веде війну проти терористів і найманців військових загонів російської армії, які намагаються знищити територіальну цілісність України та коять злочин проти України. Що це? Маячня чи відпрацьовування одержаних срібренників? Одрозу видно звідки йде провокація.)

На цей час командири «Алії» відпрацьовують схему перекидання її до України. Гроші, за словами Ескіна, не проблема, члени батальйона мають змогу сплатити проїзд.

– Та нам потрібно запрошення з українського боку, заяву про необхідність залучення миротворців, – пояснив Ратнер. – Наприклад, від «Донецької республіки».

– Але на південному сході України поки що, схоже, не вирішили, чи потрібні їм миротворці із Ізраїля з бойовим минулим.

– Після подій в Одесі такий батальйон нам потрібний, – вважає керівник секретаріату Координаційної ради громадського руху «Південно-Схід» Александр Кофман, – Особисто я за приїзд «Алії», і ми будемо піднімати це питання на своїх нарадах. Та говорити про якісь деталі поки рано.

За словами «народного мера» Слов'янська (вже звільненого українською армією) В'ячеслава Пономарьова, вони раді всім, хто приїжджає їх підтримати. Але про якісь спеціальні запрошення ще не думали.

– Вибачте, бій починається, піду постріляю, потім подумаєм, – сказав Пономарьов...

Ми дали у перекладі майже всю інформацію, аби читач міг оцінити про що йде мова. А те що пани Ратнер і Ескін живуть у Москві, то звісно звідки «ростуть ноги» цієї провокації й бажання подати боротьбу проти України, як міжнародну.

А 27 травня ізраїльський портал «izrus» повідомив, що найманці вже є у Донбасі: «Джерела в Україні стверджують, що 42-річний мешканець Афули (місто на півночі Ізраїля – прим. ред.) який воював у лавах ополченців самопроголошеної Донецької Народної республіки, захоплений наприкінці минулого тижня бійцями іншого підрозділу ополченців.

Скандальна ситуація в Донецькій області України. За інформацією, одержаною порталом «izrus» з достовірних джерел 42-річний В.С. (повне ім'я та особисті відомості є в редакції «izrus») репатріант із колишнього СРСР, який живе в Афулі, був

захоплений тиждень тому бійцями одного з підрозділів ополчення самопроголошеної Донецької народної республіки. Виходячи з відомостей, він воював у складі іншого підрозділу того ж ополчення.

Про зникнення В.С. вже було повідомлено ізраїльським держструктурам. Згідно поки що неперевіреним даним інцидент стався в районі Горлівки (Донбас, – прим. ред.), куди він прибув разом з кількома соратниками. Там їх затримали «колеги», які при обшуку знайшли у В.С. ізраїльський закордонпаспорт. Тих бійців, які приїхали разом з ним відпустили, ізраїльтянин залишився в Горлівці... Подальша його доля невідома. Навколо Горлівки йдуть бої.»

Нарешті російський «Portall.TV» 4 червня 2014 р. дає світліну Романа Ратнера й повідомляє із Слов'янська: «На допомогу захисникам ДНР прибули бійці батальйону «Алія». Повна назва така: «Громадський рух проти терора та насилля. Батальйон «Алія».

Які виникають проблеми у зв'язку з цими публікаціями?

Ми бачимо, що громадян Ізраїлю, колишніх військових, працюючих в охороні, вербують у своїй країні, на війну проти України та її законного уряду, до сепаратистського руху, аби порушити цілісність держави. З якого боку подивись на ці дії, з того боку й видно, що це кримінальна справа, яка підлягає розгляду Міжнародного трибуналу в Гаазі. Перше – це створення загону найманців в Державі Ізраїль. Міжнародні закони забороняють створювати загони найманців для війн в інших країнах. Злочин, як з боку внутрішнього кримінального кодексу, так і з боку Міжнародного. Війна зі зброєю проти законного Уряду України – це внутрішній злочин, але це злочин й найманців, оскільки найманці підлягають карі за Міжнародним кримінальним кодексом.

Попередня констатація, це преамбула фактажу. Але мій розгляд цієї кримінальної справи стосується посольства України в Державі Ізраїль. Якщо названі мною інформації були у відкритому доступі, звідки я їх узяв, то чому посольство України в Ізраїлі не підготувало і не оприлюднило свій протест у відкритому доступі. Чому посол пан Г. Надоленко приховав від української громадськості, що формуються найманці в Ізраїлі для боротьби проти законного уряду України? Він боїться сказати слово проти Росії ?!

Хіба посол України не знає, що Ізраїль це зосередження проросійських, антиукраїнських сил, які сплять і бачать, щоб зробити Україну (та Ізраїль теж) такою покірною та беззахисною,

якою її зробив Сталін, коли винищив українське селянство у 30-ті роки ХХ століття, такою, як зробили її Берія та Вишинський, розстрілявши інтелігенцію Українського Відродження, такою як її зробила московська кремлівська хунта через свого ставленика Щербицького, коли у 70-ті роки ХХ століття кинула до ГУЛАГів нову хвилю українських гуманітаріїв, і серед них Лук'яненко, братів Горинів, Черновола, Мариновича й тисячі інших, такою якою зробив Україну їхній шпигун наш сучасник Янукович. Якщо він не знає цього, то чому він посол, а якщо знає, то йому бути не послом, а працювати на лісоповалі...

Володіючи ситуацією навколо подій на сході України посол Г. Надоленко міг зупинити вербовку найманців до загонів терористів Донецької народної республіки, якби він послав ноту протесту до ізраїльського уряду, якби він від посольства чи від себе опублікував протест, широко розголосив намір цього заходу, уряд Ізраїлю не допустив би, щоб це сталося.

Пам'ятаю публікації російської преси попередніх років, що політичне керівництво Ізраїлю не дало згоду на застосування озброєних загонів «Алії» у складі ізраїльської армії й дало вказівку розформувати загони «Алії» саме через дуже голосні заяви керівників «Алії», які злякали Ізраїль тими заявами, як вони нищитимуть палестинців.

Але це не перший випадок, коли пан Г. Надоленко не працює на Україну. Вже перші кроки новоприбулого до Ізраїлю посла України засвідчили повне ігнорування паном Г. Надоленком української патріотичної спілки письменників, єдиної української громадської організації законно зареєстрованої міністерством юстиції Ізраїлю та мене, її організатора та керівника. Схоже він приїхав із цим завданням, із цією вказівкою й ціленаправлено її виконував, коли за перші два роки перебування в ранзі посла жодного разу не запросив мене на жодну нараду, чи посольське прийняття. які неодноразово проводив з українською громадськістю. Зате завжди запрошував українофоба, який образив народ України, називаючи цей народ – «грицюками». Він не міг не знати, що я колега Андрія Дмитровича Сахарова й що я маю певні заслуги перед Україною у боротьбі за Незалежність. Він не міг не знати, що мого рівня українського письменника в Ізраїлі іншого немає, він не міг не знати, що в радянські часи я переслідувався радянською владою за відданість Україні й у 70-ті роки був заборонений друкуватися компартійною диктатурою. А якщо він ще до від'їзду з Києва до Ізраїлю не поцікавився з ким він має зустрітися, тоді й права представляти Україну у нього не було й немає.

Пам'ятаю, у 2011 році, невдовзі після приїзду на роботу до Ізраїлю послом, міністерства культури двох країн – України та Ізраїля – домовилися про виконання «Реквієму» про Голокост у Єрусалимському Театроні. Приїхала капела «Думка», співачка Ніна Матвієнко, оркестр, такі ж міцні творчі сили були й з боку Ізраїлю. Перед виконанням зі сцени виступили тодішній міністр, а нині спікер Кнесету Ю. Едельштейн, тодішній президент Ізраїлю Шимон Перес, головний рабин Ізраїлю, голова уряду пан Нетаніяху надіслав вітання-відеозапис. Повна зала людей реагувала сльозами та захопленням. Усі виконавці та автори були названі поіменно. Не був названий тільки автор віршів геніальний український поет Герой України, лауреат Шевченківської премії Дмитро Павличко. Я сидів поруч з Павличком, а Г. Надоленко та тодішній міністр культури України сиділи недалеко від нас. Думаю, Дмитра Павличка не назвали, тому що він часто друкував вірші, у яких критикував Януковича. Виходячи із зали, Г. Надоленко пройшов ледь не наступивши нам на ноги, але не привітав Павличка з виконанням його твору, не потис йому руку, а головне, коли називали всіх авторів та виконавців чому не піднявся й не назвав головного автора текстів «Реквієму». Боявся вчинити подвиг. (Пишу без лапок свідомо). Що це? Дискримінація? Так, дискримінація і Павличка, і України!

Мені було соромно за Україну! Хто має захистити тебе, мати моя, де я народився й став тим, хто я є – відомим у світі українським письменником і головне Людиною і патріотом, якщо не посол України? Але посол в цей час думав про Росію. Адже Павличко критик Росії. Мені соромно до цього часу. Якщо не захистили Павличка, то кого посол може захистити – тільки самого себе.

* * *

Слідами наших виступів. У журналі «Соборність» №№ 2-3 червень-вересень 2012 року у моїй статті: **«Хто використовує російську карту проти євреїв, а єврейську проти України»**, яка обійшла, мабуть, усю світову пресу, оскільки я багато разів отримував Інтернетом, як розсилку свою статтю у різних виглядах з різних джерел. Я критикував посольство України в Ізраїлі за статтю **«Діаспора»**, що була опублікована на сайті цього посольства.

У статті «Діаспора», не знаю хто її готував: посольство чи, можливо МЗС України, були розписані усі діаспорні хвилі з України, але не згадувалися євреї, які поміняли постійне місце проживання – Україну на Ізраїль – й залишилися громадянами

України з її мовою, її культурою й стоять на консульському обліку в посольстві України в Тель-Авіві й лишаються вірними землі та країні, де вони народилися.

А це не що інше, як відмова українського посольства від своїх громадян, тому що вони євреї. Зараз це називається нацизмом. Але такого висновку у тій моїй статті немає. Був натяк. Стаття «Хто використовує російську карту проти євреїв, а єврейську проти України», має глави. Глава 3, у якій йдеться про політику посла пана Надоленка має назву: **«Така політика – не вважати євреїв людьми – мала предтечу в Німеччині. На правах рецензії. (Вперше за 15 років видання «Соборності», критикую свою мати – Україну та Ізраїль).**

Я просто тихенько погладив проти шерсті посла пана Надоленка, за невизнання євреїв громадянами своєї країни України.

Замість того щоб дослухатися до здорової критики, пан посол видаляє з сайту посольства усю статтю «Діаспора». Із складу українських громадських організацій посольства, опублікованих на цьому ж сайті, видаляє Спілку українських письменників Ізраїлю, де значилася назва організації, прізвище керівника та мій телефон, до кого могли звертатися громадяни України, за потребою. Це не помста за критику, це нацизм посла!

Натомість посольство подає прізвище однієї людини, І. Бараха, який 23 квітня 2009 року, під час хуліганського нападу українофобського керівництва Федерації спілок письменників Ізраїлю зрадив нашу спілку й побіг зі зборів слідом за нападниками. Потім надіслав заяву про вихід із Спілки українських письменників Ізраїлю. Ця людина нікого не представляє. Він лікував масажами дружину попереднього посла пана І. Тимофєєва, за це отримав нагороду, якою нагороджують тільки дипломатів – та ящики подарунків парфумів, а він ніколи не був на дипломатичній службі. Кандидатуру його доньки на останньому засіданні нашої чотиримісячної наради несподівано ведучою вечора назвав І. Тимофєєв. Можна було б назвати такі дії посла пана Надоленка самодурством, якби такі дії не тягли б на більш вагоме визначення – зрада України або й н а ц и з м.

Колишній посол Ігор Тимофєєв, палкий прихильник біглого президента Януковича, який на посаді посла здійснював незаконні виплати, після двох каденцій в Ізраїлі зайняв посаду заступника начальника митниці України, однієї з найсвятішої «дійної корови» клана Януковича, десь дістає кошти й разом із послом паном Надоленком, порушуючи ізраїльські закони, які для одержання спонсорської допомоги вимагають довідку про позитивне ведення

документації громадської організації (амути), а тут нема ні амути, ні довідки, передають кошти масажисту дружини пана Тимофєєва й на ці кошти заснують український часопис «Відпуння», (посольство призначає масажиста-лікаря головним редактором літературного часопису! небачене!), аби таким чином з одного боку задобрити масажиста (він багато знає й його бояться), а з іншого зупинити видання «Соборності». Ігор Тимофєєв не раз хизувався переді мною народженням на Донеччині. Тоді я ще не чув анекдота, чи зможе донецька мафія рекетом захопити Китай?

Віктор Янукович з 30 листопада до 1 грудня 2011 року був з державним візитом в Ізраїлі, але він проігнорував українську діаспору й не зустрівся з її представниками, незважаючи, що українська діаспора вважається однією з найчисленніших в Ізраїлі. Тепер можна сказати, що це була політична вказівка Москви, аби не підкреслювати чисельність української діаспори. Саме російська діаспора, серед них і російськомовні євреї з України, обіймають найважливіші ділянки керівництва країною Ізраїль, мають російські газети, журнали, російське радіо, телебачення, не без допомоги Москви. Українська діаспора немає нічого. Якби я не заснував громадське українське видавництво то жодна українська книжка не була б видана в Ізраїлі. Хоч російських виходять тисячі. За 66 років державності Ізраїлю, тільки видавництво «Соборність» видає українські книжки, не маючи коштів, тільки зусиллями Олександра Деко.

Вибачте, хочу озвучити думку. Хай мені вибачить той єврей, кому я не навмисно наступив на ногу, але я осуджую тих, хто виріс на українському хлібі, хай і не зовсім багатому, серед щирого і дружнього українського народу, а потім зрадив ті почуття дружби. Я ніколи не забуду, як 1937 року мого батька – батька п'ятерих дітей, заарештували «за бажання отруїти районний партійний актив». Найменшому його сину, моєму молодшому брату не було ще року від народження. Після чотирьохмісячних тортур, батька випустили під нагляд міліції. Він втік до села Количівка біля Чернігова й рік працював у колгоспі й ніхто його не видав. Потім була страшна війна, яка наробила багато лиха. І на це треба зважати. Якщо у копиці сіна на городі фашисти знаходили єврейську дитину й за це розстрілювали всю родину селянина, який не знав, що єврейська дитина ховається у сіні, я побачив би ту людину, яка не озвіріє від цього.

Так, чую, мені тицяють у вічі: антисемітизм! Так, був! Насаждала його політика компартії з Москви. Увесь радянський час – більше сімдесяти років усі вказівки йшли з Москви! Скільки в Україні було євреїв до війни – майже два мільйони. Постраждалих

в окупації не рахуйте – це робили німецькі фашисти. Й навіть під страхом смерті українці рятували євреїв. Не клянїть за вказівкою Москви Бандеру. Він дав вказівку видавати євреям фальшиві паспорти, щоб рятувати їх від німецької смерті! Це взято із німецько-фашистських звітів. *Не зупиняйте мене, заждїть! Дайте відкрито сказати чесне слово!* І не українці прийшли до євреїв відбирати землю, а євреї прийшли до українців, то, шановні євреї: не співайте з чужого голосу, коли хочуть зіштовхнути українців і євреїв, бо це комусь треба, а скажіть українцям «спасибі», за те, що до Другої світової війни в Україні, у найтолерантнішого народу зібралось майже два мільйони євреїв. Євреї в Україні до тридцятих років мали все єврейське: школи, газети, театри, літературу, свою мову ідиш і рівні права. Хто на початку тридцятих років ХХ столїття організував фіктивну єврейську країну із столицею у Біробїджані, хїба українці? А які були кінострічки, про єврейську країну на Далекому Сході! Потім виявилось, що то все було зіткано із кремлівської фальші. То чому ж і досі, ті хто зобов'язаний життям Україні та її народу, цю подяку несе Москві, а не тому, хто її заслужив! Складїть подяку Україні, українському народу за все добре! Не треба ганити росїян, вони не винні, що на їхньому шляху то цар Микола, то Ленїн, то Сталїн, то Хрущов, то Брежнєв, то Путїн, хоч прислів'я й говорить «Народ заслуговує той уряд...». Це все я бачив, це все я пережив. *Вибачте, якщо комусь із євреїв це не подобається, я маю право на свою думку.*

Й повертаюся до перерваного тексту.

Як бачимо, збїг у діях президента Януковича та посла пана Надолєнка дуже помітний.

До того ж відомо, що роздача посад для Януковича була однією з помітних статей особистого прибутку. І.Тимофєєв перебував послом в Ізраїлі дві каденції. Весь час другої каденції посада посла в Ізраїлі була виставлена в Україні на «торги» – «хто дасть більше?» Обидві посади, про які йде мова: заступника голови митниці України та посла - були в компетенції президента Януковича. Тож, чому саме у заступники головного митника України потрапив Ігор Тимофєєв зрозуміло. А кому дякувати за посла до Ізраїлю?

В Україні за часів Януковича існувала такса, яку треба було заплатити (читай дати хабаря) за посаду депутата всіх рівнів, міністра – це верхні посади ієрархії, а знизу від звичайної посади чиновника, завідуючого відділом і так далі доверху. Тому чиновники на куплених посадах й досі почувають себе не керівниками, а господарями. Тому народ України повстав. Це

була одна з причин Майдану! Майдан-революція вимагає зміни всієї вертикалі влади. Жаль, війна в Україні відволікла нове керівництво від люстрації. А люстрація у Міністерстві Закордонних справ України невідкладна.

* * *

А як посол керує працівниками посольства? Коли з преси стало відомо, що в Ізраїль привезли поранених з Майдану, я потелефонував пані Олені Іванчук, секретареві посольства, й запитав, де хто лежить в якій лікарні: хто майданівці, а хто беркутівці? Й почув негайну відповідь: вони всі українці! Це або правда, або й ні. Були на Майдані й російські провокатори, які шкодили Україні. Подальша розмова була недоцільна. Я із своїми колегами хотіли провідати майданівців – тих, хто прогнав Президента-зрадника, який продав Україну – цілу державу й втік до хазяїна, який найняв його у зрадники. А того, хто розстрілював майданівців, ми провідувати не збиралися. Нам, українським письменникам Ізраїлю, не байдуже кого провідувати в лікарні – того, хто хоче нової європейської України, чи того, хто розстрілював майданівців. Коли говорять лікарі, що їм байдуже хто за кого – усіх поранених треба лікувати – я з ними згоден. Це абсолютно правильний гуманітарний підхід – усіх треба лікувати, усіх треба рятувати. Але вибачте, ми письменники не можемо бути аполітичними, маємо відрізнати майданівця: учасника революції від «беркутівця», того хто стріляв у майданівців. Тож, провідати поранених не довелося. Якщо допустити, що у посольстві не знали де хто, тоді відповідають зовсім по-іншому.

* * *

Те, що робить посольство, ніби для поширення української культури в Ізраїлі, хоч якимись заходами, хоч Центром української культури – це повна профанація. Подальшим фактажем це доведено. Ось така показуха від посольства. Взнаю з преси про висадження в Ізраїлі Гаю Небесної Сотні. Але з якої преси? Інформацію про цю подію побачив у газеті «Християнський голос» – це газета грекокатолицької єпархії, центр якої знаходиться у Мюнхені (Німеччина). Особисто знайомий з керівником єпархії Екзархом, Його Преосвященством, дуже симпатичною людиною, великим патріотом України, інтелігентним, добре освіченим. Прочитую невеличку інформацію: «...В Ізраїлі поблизу міста Єрусалим висадили Гай Небесної Сотні. Його створили в місцевості Латрун, де знаходиться однойменний французький

монастир, — розповів поранений на Майдані волинянин Олександр Гуч, який брав участь у висаджуванні.

Знаю Латрун, нераз бував там, який відомий в Ізраїлі й за його межами своїми винами та музеєм військової техніки часів Другої світової війни. Виноградники розташовані на сонячних схилах невисоких гір, добре доглядаються мирянами. Кожного року тут проводяться виставки вин, їх дегустації, де брав участь.

За словами пана Гуча, в кількох кілометрах від храму є місце, де українське посольство домовилось з місцевою владою про посадку дерев задля вшанування Небесної Сотні. Участь у заході взяли дипломати, волонтери, журналісти та поранені майданівці, зокрема, брат волинянина Артема Запотоцького Віталій. «Я посадив символічно 6 дерев в пам'ять по загиблим друзям з Волинської Січі», сказав Гуч. *Подано за volynpost.com*».

Захід чудовий, я радів би, аби почув таке. На подібних заходах учаснику дається, звичайно, для посадки одне дерево. Тож, не тільки пану Віталію випало посадити шість дерев. Скільки можна було б запросити ще українських патріотів. Чому наша спілка не була запрошена до участі у цій події? У мене весь час відчуття, що посол пан Надоленко боїться говорити вголос. Гадаю, не тільки російського посольства. Ми для нього не люди, бо ми євреї, дарма, що з українською культурою. Це не що інше, як нацистська ідеологія.

* * *

Дещо з історії єврейсько-українських відношень.

Ідеологія певної частини впливових євреїв негативна до України. Вона ґрунтується на наклепницькому твердженні російської ідеології, що Україна під час Другої світової війни була сателітом гітлерівської Німеччини, а ще українці антисеміти й це, мовляв, простежується від часів Богдана Хмельницького.

Коли мене цькували російські шовіністи, вони закидали мені, що «Соборність» «пропагує» Богдана Хмельницького. Ідеологічною основою цієї антиукраїнської політики є «Єврейские хроники XVII столетия», написані в 1650-1651 роках. Були ці хроніки у забутті кілька століть. Їх оживили сталінські комуністи.

У тридцяті роки ХХ століття, коли Сталін активно співробітничав з Гітлером, Радянський Союз без наукового вивчення здійснив нове видання цих хронік й цим поклав, з одного боку нове поширення антисемітизму, з іншого сформував союз російських та єврейських громадян Росії та України проти українського національно-визвольного руху. Це був організований російським шовінізмом рух проти України, який сформував п'яту

колону в Україні, щоб виступала проти «сепаратизму України», а насправді проти національного визволення України від Росії.

Як бачимо, Російська імперія після (сумнівної) угоди Богдана Хмельницького (вивчення цієї теми в Україні має початися від початку – О.Д.) з Москвою ні на йоту не відступала від політики уярмлення України. Чому це відбувалося саме з Україною?

Україна велика й дуже богата не тільки чорноземами країна, рівна за територією Франції, й країна з демократичним народом і демократичним устроєм, яка перша в Європі створила конституцію (Орлика). Росія на свою територію євреїв не пускала. Євреї, які ще з часів Римської імперії були вигнані з своєї землі з Палестини й широко оселилися в Іспанії, Португалії та менше у Західній Європі. З часів іспанської інквізиції, ті хто не прийняв іншої віри, поступово рухалися через усю Європу на схід аж до України. Далі йти не було куди. Між Доном і Волгою була безлюдна цілина. Євреї з високим рівнем освіти не були готові селитися на безлюдних землях.

Інші потоки розселення євреїв, які після розгрому римлянами Юдейського царства поселилися в Середній Азії та Калмицьких степах й поступово рухалися на захід, досягаючи України теж зупинялися. Далі не було куди йти.

Якщо переселення євреїв до Піренейського півострова більш-менш вивчене, то переселення на північ та схід Каспія лишається до цього часу мало вивченим, оскільки досі не знайдено ні письмових, ні археологічних пам'яток тих часів.

З півночі та сходу України Росія відгородилася від євреїв України законом про осідлість. Мені дивно, чому зустрічаючись тисячі разів у літературі із означенням «осідлість», жодного разу не зустрів це означення, як «антисемітський закон». Мабуть тому, що це закон російський й російські вчені давали йому оцінку.

Зі сходу потік євреїв до України припинився у XV-XVI ст. З заходу поступово прибували невеличкі групи переселенців аж до першої половини XIX ст. через Польщу та Литву. Тому прибулих з Польщі, які деякий час жили у Польщі, називали в Україні польськими (пейлише – ідиш), прибулих з Литви називали литовськими (литвише – ідиш). З півдня Україна відгороджена Кавказькими горами, *(не корить, що я не знаю географії, знаю її дуже добре, а маю на увазі Україну до того часу, поки Росія не відрізала від неї шмат за шматом)*, де жили войовничі озброєні люди, гостинні до гостей й дуже войовничі до тих, хто зазіхає на їхні землі. А ще Чорним морем із малозаселеними родючими землями, які називали степом. Усе це привело у XIX столітті до скупчення

єврейського населення в Україні з відносно теплим кліматом, миролюбивим і демократичним народом, яке досягло максимуму.

Для прибулого єврейського населення потрібні були землі. Це не могло не викликати антагонізму. Теорія, ніби єврейські переселенці споювали українців заради прибутку й це привело до протистояння є примітивною й не витримує критики.

Російська імперія з її антисемітським законом про осідлість й тут виграла, стравивши українців та євреїв, лишаючись замість кривдниць «захисницею» євреїв.

Після Жовтневого перевороту 1917 року в Росії та його поширення 1918 року в Україні, «...вибухнуло повстання українського селянства... проти національно, соціально і політично реакційного режиму гетьмана та німців. Українська Народна Республіка встала з мертвих, і разом з перемогою демократичної революції була відновлена автономія меншостей (російської, жидівської та польської – термінологія тих літ, прим. О.Д.) і відновлено міністерство для жидівських справ. Але вже на початку лютого 1919 року російська советська армія знову опанувала Київ. Нова влада негайно скасувала національну автономію жидівського народу в Україні й почала руйнувати решту жидівських національних і культурних установ та інституцій. (Соломон І. Гольдельман. *Жидівська національна автономія в Україні 1917–1920. Мюнхен-Париж-Єрусалим. 1960, с.14*).

Широке поширення антиукраїнських «Хронік» в останній чверті XIX століття в Європі та видання цих підбурюючих творів у Москві 1940 року під назвою «Исторические записки» стало тим смолоскипом, який розпалював антагонізм між євреями та українцями. Окупаційні німецько-фашистські війська захопили 1941 року Україну вже ідеологічно підготовлену до протистояння між українцями та євреями.

Окупація України 1941-1945 рр. з тотальним знищенням євреїв, лягла на певний підготовлений ґрунт сталінської антиєврейської політики, яка відставала від біжучих подій Гітлера у Німеччині.

А ще існує мит, ніби Україна була сателітом Німеччини у Другу світову війну. Ізраїльські історики та публіцисти бояться озвучувати такі факти, але у закритому режимі такі твердження існують й досить глибоко. Вперше я це почув, коли, здається, 1988 року у відсутності дипломатичних стосунків між СРСР та Ізраїлем до Києва почали приїжджати письменницькі делегації з Ізраїлю, які перші прокладали шлях встановлення дипломатичних стосунків між Ізраїлем та Україною. Мені Спілка письменників в Києві доручала супроводжувати ці делегації. Івритської мови у

Києві майже не було, а я володів слабенько ідиш. Ті, хто знав ідиш краще мене боялися спілкуватися з ізраїльтянами, оскільки вважали це небезпечним. Тоді я познайомився з чудовими ізраїльськими письменниками Бенціоном Томером (благословенна його пам'ять) та Давидом Маркішем. Потім я допомагав створювати у Києві та в Україні СОХНут і майже два роки працював у цій організації. Й мене завжди шокувало, коли я чув брехню, що Україна воювала на боці Німеччини. Це твердження існує серед недругів України. І я хотів би, щоб ця проблема була обговорена фахівцями, щоб було визначено та зафіксовано, що Україна, як держава та українці, як народ, не були сателітами нацистської Німеччини. Винятки окремих людей були у кожного народу.

З цього приводу можу нагадати прикрий випадок, що стався 2007 року підчас Державного візиту до Ізраїлю президента України Віктора Ющенка, коли колишній журналіст, пан Лапід, потім політичний діяч депутат Кнесету, а на час візиту Віктора Ющенка – директор музею Голокосту Яд-ва-Шем у Єрусалимі, один із тих хто супроводжував президента України, зажадав від Віктора Ющенка вибачень перед єврейським народом. Це був батько нинішнього міністра фінансів. Запахло скандалом. Прикрий випадок вдалося пригасити, але нема гарантії, що таке не може повторитися. Науковими засобами треба ставити крапки над «і».

В кінці 80-х років ХХ ст., коли московський уряд відчув, що неможливо зупинити рух зближення економічно та культурно відсталої Росії із заходом, Горбачов пішов на зруйнування Берлінської Стіни, яка роз'єднувала східних та західних німців. Це відкривало шлях не тільки до об'єднання німецької нації, це давало вихід народам Російської імперії до Європи. І таке зближення відбулося.

Тоді ж постала світова проблема виїзду євреїв з СРСР і Горбачов вірно зрозумівши ситуацію: нема такої сили, яка могла б зупинити природний рух, дає дозвіл спочатку на обмежений виїзд євреїв з СРСР, а потім і на задоволення усіх бажаних. Важко уявити, що було б, аби Горбачов і тодішнє Політбюро не прийняло б такого рішення. Справа про втечу євреїв із захопленням літака була одна, а їх були б десятки. Не виключаю, що з боку євреїв могла б початися терористична боротьба з російською владою. Тоді Росія вже відновила дипломатичні стосунки із Ізраїлем, а Україна ще оглядалася на Росію. На перші літаки репатріантів з Києва до Ізраїлю документи оформлювалися у Москві і я з повним «дипломатом» документів репатріантів перед кожним літаком неодноразово їздив та літав до Москви оформляти документи на

виїзд євреїв. Я зараз питаю себе, що рухало тоді мною, адже директор СОХНута у Києві платив мені без розписки перший рік п'ятдесят доларів за місяць, другий рік роботи – сто доларів за місяць. Моя пенсія була чотириста п'ять рублів на місяць, яка мене повністю задовольняла. Курс рубля до долара був один до одного. Одна відповідь: я намагався допомогти євреям. Мені шкода, що СОХНут тільки й спромігся бути невдячним.

Ситуація із вступом України до Євросоюзу ще пізніше тому повністю нагадувала ситуацію кінця 80-х років, коли Горбачов приймав правильні рішення й не допустив кризи, ні в Росії, ні в сусідніх країнах. Коли Путін постав на шляху природного процесу – приєднання України до Європи, він припустився грубої помилки.

* * *

Володимире Володимировичу Путін! Я старший за Вас більше як на двадцять п'ять років, ветеран Другої світової війни й багатьох подій, які стали для мене додатковими університетами. Будь ласка, зупиніться! Ще не пізно! Вже є кілька тисяч жертв Вашої політики, але зупинитись не пізно! Якщо Ви не зупинитесь, буде море крові! Пожальйте російський народ. Йому Україна не потрібна. Україну у русі до Європи зупинити не можна! Це протиприродно, як і було зберігати Берлінську Стіну, чи забороняти виїзд євреїв із СРСР. Росія має стільки землі й має такі багатства, що їх вистачить російському народу ще на тисячу років! Просто їм треба дати лад! Війною Ви нічого не виграєте, скажуть – «боягуз», – схопився за зброю, а зупинитесь – скажуть «герой», – не побоявся зупинитися», й ведіть свій народ до Європи. Так буде, чи з Вами, чи без Вас, із кров'ю чи без крові, але іншого шляху немає. Діти всієї Вашої еліти навчаються у європейських ВУЗах і живуть у Європі. Чи уявляєте Ви, президенте Росії, що було б, якби із Європи та США вислали до Росії дітей Вашого високопоставленого оточення?! Інтернет пише, що Ваша рідна донька забрала чемодан і втекла з Нідерландів. Народ тягнеться до сонця – до Європи. Ізоляція Росії приведе до тяжких втрат політичних, економічних, територіальних. Схаменіться, станьте Героєм! Не зганьбіть себе героїзмом!

* * *

На моїй пам'яті тільки після Другої світової війни було три політичні трюки Росії, які стверджують її ворожу політику щодо України з національного питання. **Перший.** Після незаконного бандитського вивезення із Західної України тисяч і тисяч українців, під приводом боротьби з націоналізмом та

бандерівщиною, туди направлялися тисячі й тисячі росіян, які селилися замість українців. **Другий.** Мабуть із того часу, коли першим секретарем ЦК компартії України був Шелест, у Москві турецький поет-дисидент Назим Хикмет, втікач із Турції, який жив у Москві й Кремль дуже з ним носився, у якомусь із інтерв'ю сказав: «У Москві відрізають нігті, в Україні рубають пальці». Цитую по пам'яті, тож, вибачаюсь за якусь неточність.

Невдовзі після другої світової війни, Москва видала інструкції з приводу прийому студентів до ВИШів з обмеженнями для прийому євреїв. Цих обмежень не було в деяких російських ВУЗах. Це змусило багатьох студентів з України їхати до Росії вступати до ВИШів. Вся імперія заговорила, що в Росії нема такого антисемітизму, як в Україні. В Росії антисемітизм завжди був більший. До цього часу можна почути в Ізраїлі: в Україні я не могла вступити до ВУЗу, євреїв не приймали, а в Росії вступила... **Третій.** У 1993 році мене запросили письменники Білої Церкви до себе на зустріч. Там я почув, що за рік до міста приїхало майже десять тисяч людей з Росії.

Мабуть, роком раніше, підчас кризи в Росії, президент Єльцин скасував північні надбавки, різні пільги та виплати. На півночі Росії жили десятки, можливо, сотні тисяч людей похилого віку. Для них створили такі умови, що їм жити на півдні Росії чи України вигідніше, ніж на півночі. Навіщо жити їм на півночі, коли їхня пенсія незмінна від місця проживання, а ціни на півдні втричі менші. Й маси людей кинулися в Україну, яка завжди приваблювала всіх росіян півночі. Кордони ж України завжди були відкриті для всіх, особливо людей з Росії.

В сумнівній ролі захисниці євреїв Росія лишається й зараз.

* * *

Я певен, що нинішній Посол не знає суті розходжень між мною та попереднім послом І. Тимофєєвим і не тільки п. Надоленко, але не знають й у МЗС України. Вони знають один бік справи – якою їх інформував колишній посол. Вони не знають, що виправдання про витрати державних коштів посла І. Тимофєєва брехливе. що витрати йшли для оплати його амурних зв'язків Гроші платилися посольством «потрібним людям» через товариство «Вихідців із України». Коли Кабінет Міністрів зобов'язав МЗС підповісти мені, з відповіді стало зрозуміло «кухню» посла пана Тимофєєва, як та кому з барського плеча він розкидав гроші. А я за тим листом бачу людей. Ось і І. Барак пише, що посол дав йому та А.Ческісу кошти на платівки. Через кого? У посольських звітах ніхто не побачить, що кошти їм

виплачувались. І не тільки їм. А «Соборність» останній раз отримала допомогу у 2008 році. Мало того, що посольство не допомагає українському патріотичному виданню, воно разом із російськими шовіністами робить так, щоб і Ізраїль не допомагав. За тих умов, коли при владі в Україні була корупційна влада Януковича, годі було й думати про якусь справедливість, не тільки до українців в Ізраїлі, але й до України.

Якби посол України в Ізраїлі пан посол Г.Надоленко, після зміни посла І.Тимофєєва почав би стосунки із Спілкою українських письменників Ізраїлю та з Олександром Деко з чистої сторінки, не було б ні моїх статей, ні критики посольства. Але пан Надоленко пішов іншим шляхом – маючи підтримку російських шовіністів, він узяв на себе місію додушити українську спілку письменників, Олександра Деко та «Соборність».

Я звертаюся до Президента України пана Петра Порошенка, до Уряду України та урядових структур, до Генеральної Прокуратури України: справа зради українського посольства в Ізраїлі на користь російського шовінізму має бути розслідувана, а поведінка деяких дипломатів, які перейшли межу, що привело до серйозних конфліктів в родинях деяких діячів української культури має бути розлідувана. Я розумію – йде війна. Але й підчас війни треба жити! Збережемо чистоту й порядність – виграємо війну, не будемо турбуватися про людей і не каратимемо зрадників – програємо війну і тоді наші нащадки проклянуть нас.

Цікаво, що спонукало І. Тимофєєва так часто міняти місця роботи на високих посадах: заступник міністра оборони України, дипломатична служба – посол, заступник головного митника України? Перехід на іншу, більш корупційну роботу, – заступником голови митниці України, оскільки він вихідець із Донеччини та вхід до корупційного клану й близького оточення колишнього президента Януковича, без причини не буває. Це і дало йому можливість добути «ліві» кошти й передати їх пану Надоленку, для створення нового часопису «Відлуння» в Ізраїлі. Про це надруковано у зверненнях двох послів у тому ж журналі. Для того, щоб знищити український патріотичний часопис «Соборність», заснований мною 1997 року в Києві, який виходить українською мовою за кордоном вже 16 років. І за що Президент Віктор Ющенко нагородив мене орденом «За заслуги».

Два послы України в Ізраїлі попередній Ігор Тимофєєв та нинішній Геннадій Надоленко, порушуючи ізраїльські закони дали кошти лікарю, на вірші якого написано кілька пісень, який лікував дружину п.

Тимофєєва масажами, для створення нового українського часопису, щоб задушити «Соборність». Ніколи, за всю історію в Ізраїлі не було ніякого українського видання. Не було й після масового переїзду євреїв з 1988 року й нікого це не турбувало. Коли 2004 року я приїхав до Ізраїлю і вже з 2005 року виходить «Соборність», український часопис світового рівня, посольство України в Ізраїлі три роки дружить з «Соборністю»: друкується стаття посла І.Тимофєєва, посольство подає до журналу велику працю, українського сучасного історика доктора Павла Гай-Нижника «Українська революція», якої вистачило друкувати на два роки про сучасну історію України, кілька матеріалів меншого обсягу для публікації, зокрема статтю та вірші Олени Теліги, яку комуністична диктатура характеризує тільки, як націоналістку, заключає із «Соборністю» договори на ці публікації, і раптом, «без оголошення війни», без будь-якого попередження, не поговоривши і не пояснивши головному редактору щонебудь, повністю змінює курс, ігнорує «Соборність» й наражаючись на дипломатичну драму дає кошти незареєстрованій структурі, що заборонено законом й тягне на кримінальну відповідальність для того, хто бере кошти, створює конкурента, щоб задушити «Соборність».

Я безмежно щасливий, що опублікував працю «Українська революція» Павла Гай-Нижника», яку Дмитро Павличко обозначив, як найчеснішу сучасну історію України, яку треба вивчати в школах та публікації інших статей, за які посол Тимофєєв одержав від російських та івритських українофобів «під зад». І те, що він перед українофобами одразу звалив усе на мене, свідчить не просто про непорядність пана Тимофєєва, а перш за все про його політичну нестабільність. Я головний редактор «Соборності» раніше не відмовлявся від тих публікацій, не відмовляюся й зараз. Я міг того й не надрукувати, Я не давав права послу Тимофєєву втручатися у політику часопису. Як історик, письменник, журналіст – патріот України, я високо оцінив ті праці й щасливий, що їх опублікував. У наклепницькій, брехливій критиці на мене, на нашу спільку українських письменників і часопис «Соборність» – підлому доносі Федерації спілок на мене, як націоналіста, саме й є прихована згадка цих праць.

Ізраїльський закон забороняє мати в країні дві організації з однаковою назвою. Спілька українських письменників Ізраїлю це назва Спільки, яку я утворив 2005 року й на яку є свідоцтво про реєстрацію від міністерства юстиції Ізраїлю. Після ворожої до мене та до України наклепницької статті Федерації та російськомовної спільки письменників та виключення нашої української Спільки письменників із Федерації, без назви причин виключення, російськомовна Спілька при

Федерації створила **секцію** українських письменників. Її очолив функціонер російської партії, який взагалі не літератор. Й вони скрізь почали писати, що це «Спілка українських письменників». Ось і п. Чайковська скрізь пише, що вона член Спілки українських письменників Ізраїлю. Вступаючи до НСПУ вона обдурила Президію НСПУ, що є членом української спілки, а вона – член української **секції** російськомовної спілки.

В Ізраїлі не практикують, щоб російський (російськомовний) чи український письменник вступав до спілки письменників Росії чи України. З боку ортодоксальної ідеології це, взагалі, вважається ворожим актом. Ворожі політиці українського патріотизму в Ізраїлі посольство України та російськомовна спілка письменників Ізраїлю не можуть змиритися з існуванням української патріотичної спілки письменників Ізраїлю й що її очолює член НСПУ. Вони знайшли за потрібне мати у своєму арсеналі хоч одного члена НСПУ й хочуть зрівнятися зі мною. Але я не вступав до НСПУ з за кордону. Я приїхав до Ізраїлю ченом Національної Спілки письменників України з великим стажем. А був ще й членом Спілки Письменників СРСР. Й я один однісінький, який відмовився стати на облік до російськомовної спілки письменників Ізраїлю. Ще й звідси у шовіністів лють і ненависть до мене. Та я не просто відмовився стати «російським» письменником, а я ще створив українську спілку, вперше за всю історію Ізраїлю видаю український (не українськомовний, а в повну силу український) часопис і не просто часопис, а Міжнародний, знаний у всьому українському світі. Я не питав дозволу на свою патріотичну діяльність ні у посольства, ні у російських шовіністів. І хай усі знають, що у тих умовах, коли офіційні організації Ізраїлю Федерація Спілок і російськомовна Спілка у статтях погрожувала й провокувала дії проти мене та моєї української діяльності з мого боку це був – громадянський подвиг.

Посольством Г. Надоленка було домовлено, що п. В. Чайковська привезе до Києва подання на її прийом до НСПУ. У «рекомендації» датованій «Жовтень, 2013 р.» стверджується, що вона «Член Спілки українських письменників Ізраїлю (заступник голови) та Спілки російськомовних письменників Ізраїлю...». Вибачте, у мене немає такого заступника і, взагалі, у нашій українській письменницькій організації, а вона одна за законом, немає такого члена спілки, як Валентина Чайковська. Цей документ начальник відділу кадрів мені віддала в НСПУ. Це було у листопаді 2013 р. Літстудія, яку веде п. Чайковська у місті Рішон ле Ціон стовідсотково російська. Деякі деталі прийому П.Чайковської до НСПУ наводять на сумні здогадки.

Я, Олександр Деко, член Національної Спілки письменників України, членський квиток № 00132, голова Спілки Українських

письменників Ізраїлю, член ПЕНклубу, звертаюся з проханням до Ради Національної Спілки Письменників України, створити комісію з розслідування, яким чином і з яким втручанням у справу прийому до НСПУ посольства України в Ізраїлі, можливо інших сил, Валентину Чайковську, громадянку Ізраїлю було прийнято до НСП України.

Федерація Спілок письменників Ізраїлю фактично знаходиться під орудою проросійської партії, яка нищить усе неросійське, щоб утримувати свій лекторат на виборах. Звідси особлива увага до нищення українського, як найчисленнішої діаспори.

Усі структури, які називаються українськими, крім нашої Спілки українських письменників, практично працюють на Росію.

Українське посольство не тільки мало б розуміти, але мало б душею відчувати, що між **секцією** українських письменників при ворожій Україні російськомовній спілці та патріотичною **Спілкою** українських письменників не просто є різниця, а це різниця між Росією та Україною, між шовінізмом та українським патріотизмом, між життям і смертю. Українське посольство бачило й читало, що керівник Федерації письменників Ізраїлю російський письменник українофоб. Ось цитати мовою оригіналу:

«Между тем в Европе бушует Вторая мировая война. Позднее Орпаз узнает, что в дни, когда он бездумно веселился на Пуриме в Тель-Авиве, соседи украинцы убили его родителей и близких, сбросив их в колодец...» (Эфраим Баух. Иск Истории. Захаров книга-сэфер. Москва – Тель-Авив. 2007. с.259).

Назва розділу «Как по улицам Киева-Вия...» Цитата: – *Какие люди, – восхищался Альхен, – и что им тут делать. Эта же земля пропитана антисемитизмом. Отвращение к жидам прет из всех пор. О да, они все здесь научились политкорректности, хотя с трудом произносят это слово...»*. (Эфраим Баух. Завеса. Издательство «КНИГА-СЭФЕР» Спутник Тель-Авив – Москва. 2009, сс. 381-382).

«Альхен потащил всех на выставку покойного Сергея Параджанова, автора знаменитого фильма «Тени забытых предков», посаженого в тюрьму за педерастию». (там-же, с. 382).

«Рок бездны тяготеет над этой частью мира. Украина – окраина этой бездны...» (там-же, с.383)

«Вечером работники Еврейского агентства повезли всех в ресторан «Печерские дзвони» (так в оригіналі – О.Д.) На сцене разнузданные, толстозадые, в брюках в обтреп «грицюки» лихо раскатывали ритмы на контрабасе и саксофоне». (Там-же, сс. 383-384).

Скільки ненависті, брехні, наклепу на мою рідну Україну у процитованих вище рядках! Особливо, коли автор називає народ

України «грицюками» – це і мене теж, бо я громадянин України – подібно, як за аналогією у роки війни з німецько-фашистською Німеччиною уся преса імперії називала німців «фріцами».

А як я можу оцінювати дії посла Г. Надоленка, коли на всі посольські прийняття та деякі зустрічі з громадськістю цей українофоб запрошувався, а я український патріот два роки не був запрошений нікуди жодного разу.. Я не просто на словах патріот. Створюючи й очоливши «Меморіал», 1988-1991 я виборював Незалежність України. Це був перший крок, а перший – найважчий. Потім створювався Народний Рух. «Меморіал» був знищений російською розвідкою, як і вбивство В'ячеслава Чорновола та Олександра Ємця, в різний час потенціальних кандидатур Чорновола на посаду президента України, а Ємця на посаду голови ВР. Те, що 1991 року я добровільно зрікся посади голови «Меморіалу» мене врятувало від долі Володимира Маняка, який не просто потрапив у ДТП, а нагло був вбитий авто. Те, що я не пішов у перший парламент України – це недооцінка себе. Я український письменник з патріотичними поглядами, уже 17 років головний редактор Міжнародного літературного часопису. Врешті, в Ізраїлі я реагував неодноразово на антиукраїнські виступи газет, телебачення та радіовиступи – те що мало робити посольство та воно не виконувало своїх функцій.

Так, я розумію: посольство боялося порушити стосунки зі «старшим братом» й «давило своїх, щоб чужий боявся» та не тільки це. Але тепер, коли відбувся Майдан – відбулася революція й кожний побачив якою ворожнечею тхне від «старшого брата», чому ж тепер нічого не змінюється у ставленні посольства до патріотів України? Посольство чекає, що все ще може повернутися «на круги своя». Україна не повинна мати таких послів, які вічікують – бути патріотом, чи бути зрадником!

У дипломатії широко розповсюджений термін – не працювати проти третьої сторони. Або навпаки – працювати проти третьої сторони. Співпрацюючи з проросійським «Всеізраїльським об'єднанням вихідців із України» посольство працює проти Спілки українських письменників Ізраїлю. Так само й співробітництво посольства з російськомовною спілкою письменників Ізраїлю та Федерацією спілок письменників. Названі проросійські організації нас ненавидять за те, що ми дотримуємося української культури. А за що нас ненавидить посольство України?

Знову, на такі морально-етичні тонкі справи, що межують із зрадою, потрібне «Українське бюро розслідувань».

Якби ж то ці посадові особи прислухалися до талановитих попереджень. У «Соборності» №№ 2-3 2012 року, стор. 207 це ще два роки тому, у статті «Хто використовує російську карту проти євреїв, а єврейську – проти України» я писав:

«Події в Україні останніх років, особливо цьогорічний закон про регіональні мови, (йдеться про закон 2012 року), який під тиском Росії приведе до суцільної русифікації в містах України, як і широко розповсюджене рейдерство, скупівля російськими бізнесменами української промисловості, намагання оволодіти «газовою трубою» свідчить, що Росія давно готує **анексію України**, принаймні її Лівобережжя». І далі:

«Росія поспішає. Імперія розвалюється. Сибір рветься відокремитися. Далекий Схід має два господаря: Росію та Китай, який беззастережно грабує природні ресурси російського Далекого Сходу й Росія нічого не може протиставити, хіба що ядерну війну. Але тоді й сама загине. Врешті Росія втратить і Далекий Схід і Сибір. Не може Росія насміх лишитися тільки на Центральних Чорноземних областях, можливо до Уралу. **Якоюсь компенсацією може стати анексія України та Білорусі**. Рішення не просте, оскільки Україна може виявити збройний опір. Щоб цього не сталося, лишається російський генералітет, який має здати Україну без опору. Лукашенко переселиться на підмосковну дачу за високий паркан з вартою й буде мати свободу тільки в межах своєї дачі. Вихід за паркан тільки з дозволу начальника своєї охорони». («Соборність», 2-3, 2012, с.207).

Гадаю, читачі мене розуміють з яких застережень поруч з прізвищем Лукашенка я не поставив прізвище Януковича!

Посол України в Ізраїлі пан Надоленко та його підлегла директор Центру Української культури сьогодні ведуть себе принципово вороже до України. Про це свідчить коротенька переписка між мною та посольством:

18. 10 2013. Публікація посольства на своїй сторінці у Фейсбуці: «Валентина Чайковська – заступник голови Спілки українських письменників Федерації Спілок письменників Ізраїлю, голова літоб'єднання «Рішон», а також, як щойно, стало відомо Посольству, член **Незалежної** Спілки письменників України. (У посольстві просто не знають, що в Україні не Незалежна, а **Національна** спілка – О.Д.)

Вітаємо Валентину Чайковську з новим почесним призначенням. Нових творчих успіхів!!!»

18.10 2013. Олександр Деко. Відгук на публікацію посольства.

«Нема і не може бути другої Спілки українських письменників в Ізраїлі. Є одна Спілка, утворена Олександром Деко й зареєстрована 2006 року, є і її номер державної реєстрації. На противагу Спілці

українських письменників шанувальники жити під російським прапором, здається 2011 року створили **секцію** українських письменників при російськомовній спілці, а самі увесь час пишуть, що вони, члени Спілки українських письменників. Нема і не може бути двох спілок з однаковою назвою в одній державі. Отже пропоную вибачитись і не писати більше, що ви члени української спілки письменників, а писатися як є: члени **секції** при російськомовній спілці і всі бачитимуть хто є хто і хто вами керує».

Реакція посольства України в Ізраїлі:

«18. 10 2013. п. Олександр. шлю Вам лінк на повідомлення у фейсбуці про вечір І. Потьомкіна.

На жаль, не мала змоги зробити то вчасно, але дуже хотіла, щоб і про вечір, і про поета дізналося більше людей. Отже тільки тепер то змогла викласти.

п. Олександр, маю до Вас ще одне прохання.

Я розумію, що Ви щиро вболіваєте за українську культуру і намагаєтеся робити багато для її розвитку в Ізраїлі, однак я вважаю, що **негативні дії породжують лише негативну реакцію. І немає значення, хто є правий**, бо правий є кожен певною мірою... **отже, якщо ви хочете розвивати і будувати щось позитивне, то можливо, Вам не варто вести баталії... я видалила Ваш коментар на фейсбуці**, бо це деструктивно.. я готова розмістити Ваші твори, інформацію позитивного змісту (тобто не таку, що приведе до конфлікту, який нічого не вирішить, а лише посилить негативне ставлення до Вас). Я щиро поважаю Вас і те, що Ви робите, і вважаю Вас мудрою досвідченою людиною. Тому сподіваюся на позитивну співпрацю.

З повагою Олена» (Іванчук, секретар посольства. директор українського культурного центру в Ізраїлі – підкреслення моє – О.Д.)

Про вечір поета Івана Потьомкіна. На вечорі було присутніх усіх-усіх десять чоловік разом із Оленою Іванчук, мною та іншими. Наближені до посольства російськомовні «друзі» навмисне влаштували українському поету бойкот, на мою думку, тому що не хочуть нічого ні чути, ні бачити українське в Українському центрі культури.

Щодо «позитивної співпраці», то це праця проти України й за рахунок України, тоді це не до мене! – Олександр Деко.

18. 10 2013. Посольство виконало свою погрозу. При спробі знову відкрити сторінку посольства, комп'ютер видав такий текст:

«Данная страница временно недоступна. Запрошенная вами страница не может быть отображена в данный момент. Возможно

она временно недоступна, действие ссылки закончилось или у вас нет доступа к просмотру данной страницы.»

Не було б проблем, якби посол пан Надоленко, який змінив Тимофєєва, не продовжував переслідувати Олександра Деко та українську патріотичну спілку письменників. Натомість уся увага, як і кошти на роботу з діаспорою, йдуть на допомогу російському шовінізму в Ізраїлі, який дискремінує, як Олександра Деко, створену ним спілку українських письменників, так і взагалі український народ і державу.

Народившись та проживши 71 рік в Україні, я достатньо надивився плазування українських босів перед Москвою, Кремлем. Саме це змусило мене, підготувавши Академічне видання класика української байки Леоніда Глібова, у 1970 році кинути у вічі компартійній диктатурі, що Глібов «не перекладач Крилова, а оригінальний поет». За те у мене забрали десятирічну працю, поставили під моїм рукописом підписи чотирьох докторів наук та трьох кандидатів й видали двотомник – мою наукову працю без мене. А одна бандитка з тих злодіїв й досі працює в Інституті літератури НАН України. Але мене диктатура не зламала.

* * *

Після мого приїзду до Ізраїлю я дарма кілька місяців вслухався у радіопередачі, шукав у російських газетах, (а української немає й досі жодної), вдивлявся в екран телевізора аби почути хоч якесь добре слово про Україну. По ізраїльському російському телеканалу ледь не щотижня російські наклепницькі кінострічки про українських націоналістів, бандерівців. УПА – «посібників німецького фашизму». Про цілу армію Павлова, яка перейшла на бік Гітлера побачив, мабуть, один раз за десять років.

А реклама концертів російських артистів-гастролерів щодня, по кілька разів забивала всі інші повідомлення. Їх було так багато й вони так набридали, що я звернувся до посольства України з проханням запросити українських артистів. Особливо я наполягав на приїзді київського театру імені Івана Франка з «Тев'є молочником» і Богданом Ступкою у головній ролі. (Тоді великий Актор був ще живий). Я не знав, що справа була в тому негативному ставленні до України, яку завдяки наклепництву Росії, безпідставно вважали посібником фашистської Німеччини. А потім помста йшла на невинний народ України. Як таке могло бути, адже Україна не була самостійною державою, вона була окупована Росією, отже треба питати з Росії. Ні, всі гріхи падали, й досі падають за часи окупації на голову України.

З часу Празької весни, а потім і заборони мене друкувати 1970 року, я з 1988 року, коли в Києві прийшов до українського руху правозахисників

української інтелігенції, який завдяки мені дуже швидко переріс у створення «Меморіалу» (рух Андрія Сахарова), коли на засіданнях питали, яка мета вашого «Меморіалу» і я, і інші члени тоді ще тимчасового керівництва відповідали: створення незалежної української держави. Люди навіть не уявляли, яка незалежна держава й перепитували: від кого чи від чого незалежна? І коли чули – від Росії, часто вигукували – ви з'їхали з розуму, хіба таке можливе? Радянське КДБ та компартійна диктатура геть вибили з голів людей, що Україна може коли-небудь звільнитися від російського ярма.

Тепер це російське ярмо, як пошесть, як зараза поширене по всьому світу. Невдовзі після приїзду до Ізраїлю. почув, що прибулим письменникам видаються кошти на нову книжку. Взнав, так, видаються, але треба подати рукопис російською мовою. Чому такий нелюдський примус, адже я не російський письменник! Довелось перекладати з своєї рідної української на нерідну російську мову. Питаю, чому так? Відповідають: нема українських фахівців, нема кому оцінити книжку. Це брехня, у Єрусалимському університеті були й є фахівці, які могли оцінити рукопис. Але працювала й працює російська мафія. Це бандитизм, шовінізм, це насильство над іншою культурою.

Коли все таки я подав рукопис до російського видавництва у Єрусалимі, а той видавець та добре знайомий з п. Фінкелем й вони одразу прочитали у моїй статті «Іврит, культ і майбутнє» абзац, де я трішечки зачепив політику російського шовінізму за недостатню увагу до івритської мови то повторилося те, що було в Києві. Одразу почали хамити: «Ви, что с ума сошли? Вот русский есть и живите с ним! Не надо нам украинского?». Зробили дикі редагування. Я спокійно відповів: «Чому російська є, грузинська є, і інші, а чим українська гірше...». Забрав рукопис і пішов до іншого видавництва.

Далі рецензія на спогади «Заметки на рецептах».

У квітні 2005-го вже вийшло 21 число «Соборності» (перше в Ізраїлі), а невдовзі була презентація, яку я перетворив на «Вечір української культури». Приміщення дістав безкоштовно, оскільки спілку зробив членом Федерації спілок, а вони мали приміщення в Тель-Авіві на Каплан 6. Запросив посла Ігоря Тимофєєва та посольство. На вечорі були посол, радник посольства А. Моринець та атташе з культури М. Осаволук. Два роки кожне видання «Соборності» перетворювалося на «Вечір української культури». У керівництва письменників російських шовіністів очі полізли на лоб – звідки взявся цей Деко, ми двадцять років боролися, щоб тут не було українського слова, а він приїхав і все поламав.

Щойно з'явилися спогади масажиста-лікаря, який лікував дружину посла І.Тимофєєва масажами, а можливо й самого

Тимофєєва. Розділ, який рецензую, зветься «Лехаймо». Більш цинічну брехню важко зустріти. Мені друзі кажуть «хай бреше, плюнь та розітри». Але ж людині треба вказати місце. Він пише: *«Весной 2005 года в зале Союза писателей Израиля в Тель-Авиве состоялась встреча представителей творческой интеллигенции, выходцев из Украины, с работниками посольства этой страны и новым Чрезвычайным и полномочным послом. Были приглашены и мы с Алексом, Здесь произошла моя первая встреча с Игорем Владимировичем Тимофеевым, новым послом Украины в Израиле, и началась наша дружба»*. Медицина та медики люблять брехати, бо хворим рідко говорять правду, це відомо давно. Але так професійно можуть брехати, можливо, тільки масажисти.

Що було? Після виходу 1(21)-го числа «Соборності», першого в Ізраїлі, у відповідь на постійні оголошення про приїзд російських акторів, і як протидію російському шовінізму, я прийняв рішення провести презентацію. Посольство нічого не знало ні про вихід, журналу, ні про задум провести презентацію. Запросити я нікого не міг, поки не з'ясував проблему приміщення, де буде проводитися презентація, поки я не вирішив усі проблеми концерта, хто буде виступати, яка буде програма концерту й не буде призначена дата та час презентації. Тільки після вирішення всіх названих проблем, я запросив посла І.Тимофєєва та посольство на «Вечір української культури». Тому, коли чоловік у спогадах пише брехню, маю сказати, що стояти на задніх перед посольством теж треба уміючи, щоб не попастися на брехні.

Звісно вже була нова редколегія часопису. Моїм заступником став відомий в Ізраїлі журналіст заступник головного редактора головної російської газети «Вести», випускник Ужгородського університету Сергій Подражанський.

Переді мною стояло дуже важке завдання. Треба було знайти виступаючих акторів: відомих в Ізраїлі, авторитетних, із України і щоб виконували українські твори, та щоб погодилися виступити безкоштовно. Бо ж який це «Вечір української культури». якщо співи будуть не українські. Скажу одразу – я знайшов таких патріотів України. Тільки один артист, дуже добрий виконавець українських народних пісень попросив заплатити йому за виступ. І я заплатив йому зі своєї кишені триста шекелів. А він своїми піснями прикрасив той вечір. Я й досі дякую йому.

З Федерацією спілок (Є. Баух) і російськомовною спілкою (Є. Баух та Л.Фінкель) я не міг навіть порадитись. Вони, виконуючи чийсь вказівки, радили тільки все навпаки, щоб я нічого не міг зробити, бо дуже не хотіли ні української спілки, ні українського

часопису. А Сергій Подражанський дещо допомагав порадами. Це було всього за півроку після мого приїзду до Ізраїлю і я практично ще не знав нікого й нічого.

Коли я почав шукати творчі сили для концерту на презентацію «Соборності», С. Подражанський мені порадив звернутися до господаря ресторану Алекса Ческіса. Питаю: Де його шукати? Каже: У Бат-Ямі на набережній ресторан «Дельфін». Виявилось, що це десять хвилин ходу від мого житла. А. Ческіс погодився заспівати без оплати пісню на презентації й порадив запросити Ігоря Бараха, лікаря, який лікує масажами. Наступного дня я знову прийшов до ресторану А.Ческіса, познайомився з І.Барахом, взяв що він пише якісь вірші й запросив його на презентацію, як глядача. Так лікар-масажист потрапив на першу презентацію «Соборності» на Каплан, 6 в Тель-Авіві. Вечір усім дуже сподобався. Наступного дня за дорученням посла потелефонував мені з посольства атташе з культури Максим Осаволук. переказав вітання від посла й сказав, що вони дуже задоволені «Вечором» й всю дорогу до посольства горланили в машині українські пісні, аж люди озиралися на машину.

Далі мемуарист пише, як він подружився з послом І.Тимофєєвим та його дружиною. Мемуарист представляє це собі у заслугу. Ця дружба відгонить антиукраїнським сморідом. Дивна дружба. На пам'яті картина «Нерівний шлюб».

Пам'ятаю, тільки-но я закрит вечір-презентацію, як А. Ческіс підійшов до І. Тимофєєва й запросив його відвідати ресторан, кинувши кілька докорів – не вести себе дуже гордо. Це ніби зачепило посла І. Тимофєєва і він прийняв пропозицію. І. Барах, що як тень не відходив від А.Ческіса, і стояв поруч, запропонував свої послуги лікаря-масажиста. Подальші їхні перемови не знаю. Але Ізраїль – це велике українське село тільки із сучасною комунікативною технікою – у Бат-Ямі хтось хлюпне морською водою, через п'ять хвилин у Хайфі вже будуть знати хто хлюпнув й що він їв у «Дельфіні».

Знаю, що посол почав відвідувати ресторан, а масажист – відвідувати житло посла й робити масажі його дружині. Невдовзі у дрібному серці посла знайшлося місце тільки для нових російськомовних знайомих, а для української спілки письменників та «Соборності» і її керівника вже місця не вистачило. Ну чого я вартий: ні ресторану, ні масажів, ні зі знижкою, ні дармових! Зате ресторану повага та увага – САМ посол України ходить сюди!

Потім ця удавка «друзів» затягувала посла все більше та більше. Зрештою це привело посла Ігоря Тимофєєва до зради та аморальності. Це коло зробило все, щоб посол не співробітничав

з українськими патріотами. До пана А. Ческіса я не маю ніяких претензій. Це людина бізнесу. Одержані кошти від посольства України та широка радіореклама, про одержані від посла гроші на платівки пісень були доброю рекламою його ресторанам і не тільки на радіо РЕКА, що я чув багато разів.

Останній раз посольство допомагало «Соборності» та спілці українських письменників 2008 року. Зате давало гроші володарю на той час двох ресторанів з мільйонними оборотами та масажисту дружини посла на платівки, а ті використовували авторитет посольства для своєї реклами. Ось така ціна цієї зради?

Мемуарист вихваляє себе, але розкриває правду, як посол Ігор Тимофєєв став зрадником, коли повну перевагу у роботі із громадськістю віддав російськомовній культурі.

Після цих мемуарів стає зрозумілим чому посол І.Тимофєєв круто змінив ставлення до всього українського, почав політику нейтралізації роботи Олександра Деко, а разом з цим й припинення проведення «Вечорів української культури» в Ізраїлі. Розповсюджувалися чутки, нібито це пояснювалося що Олександр Деко український націоналіст. Але ж цей наклеп вигадувало й розповсюджувало російськомовне оточення нових друзів посла. Чому націоналіст в Ізраїлі – це добре, а націоналіст в Україні – це ворог людства? Колись компартійна диктатура оголошувала націоналістом людину в Україні за одягнуту вишиванку. Якщо я український націоналіст то 99 відсотків ізраїльтян націоналісти, за любов до Ізраїлю. Тим, хто це робив проти мене, треба було ізолювати Олександра Деко та українське слово в Ізраїлі. Вони й зараз служать цій меті. Але пан Надоленко не хоче це бачити. Для нього Майдан – не Бастилія, як для мене.

А тепер деякі факти, всупереч мемуаристу, що «Весной 2005 года...» була не «...встреча представителей творческой интеллигенции, выходцев из Украины, с работниками посольства этой страны и новым Чрезвычайным и полномочным послом», а це була презентація 21-го числа «Міжнародного літературно-публіцистичного часопису «Соборність» українських письменників», який видає Олександр Деко. «Соборність» видається вже сімнадцять років і ці числа, які, шановний читач, тримає, вже 50-51-е. Гадаю, можна реєструвати у Книзі рекордів Гінесса за тривалість спонсорського часопису та того, що «Соборність» вже видається в третій країні.

Звертаючись до автора спогадів, кажу: «Не хочете згадувати Дека і те, що Деко та «Соборність» із нікого показали вас людиною, ввели в коло людей, які з'явилися перед широкою

ізраїльською аудиторією – не згадуйте, не хочете сказати правду – не кажіть нічого, але не брешіть. Але не будьте підлим! Поважайте читача! Не виставляйте себе таким геніальним, що ви були знайомі з усіма видатними композиторами СРСР. Напишіть чесно: композитори стояли на обліку у ЛІТфонді, а я працював у поліклініці ЛІТфонду на медичній швидкій допомозі. Таким чином, якщо був виклик швидкої, я потрапляв до композитора додому. Ось і все. А далі береться біографія композитора й себе прив'язують до цієї біографії. Справа тільки техніки, а не творчої співдружності.

А тепер далі докази, що вечір, про який йде мова, проводило не посольство, а Олександр Деко. Вас було запрошено, як людей, а ви перехопили посла І.Тимофєєва, відірвали його від української культури й зробили його тим, ким захотіли зробити. Звичайно, він захотів відірватися...

Найбільші російські газети Ізраїля відгукнулися на першу презентацію «Соборності». Наступне, 22-е число, друге в Ізраїлі, під заголовком «Зворотний зв'язок – віч-на-віч з читачем» також подало низку відгуків. Ось короткі уривочки:

«Шановний пане Олександр Деко!

Журнал «Соборність» ходив в родині із рук у руки, ніби якась казка, і ніхто не міг читати, поки всі не роздивилися журнал. Тепер читаємо. Тільки один покладе журнал, одразу бере його інший. На Святій землі вперше з'явився український журнал та ще й міжнародний літературно-публіцистичний. Подія визначального значення, торжество україно-ізраїльських відносин, які зміцнюють зв'язки двох народів, доля яких схожа жадобою боротьби за волю і незалежність.

Спільність тисячолітнього існування пліч-о-пліч виховала дружні відносини, повагу, взаємовиручку у здійсненні буденних планів і заповідних мрій.

Поява українського журналу, першого і єдиного на Близькому Сході, яскраво свідчить про дальший розвиток української мови й культури і в тих частинах світу, де мешкає народ, який в свій час проживав в Україні, мова й культура якої залишила в пам'яті слід на все життя Таких в Ізраїлі тисячі й тисячі. Підпис.» («Соборність». 2005, № 2, с.106.

«Поява «Соборності» збудила приспану енергію у тих, кому близька українська мова і культура, які відчували їх значення у вихованні кращих рис духовності, приймали участь у розвитку народного господарства і культури України і які й сьогодні

цікавляться станом справ у країні, де проживали, де залишилися могили рідних, де нині проживають численні друзі. Збудилася енергія, яка може позначитися підготовкою Слова про Україну.

Прочитав «Кедойшім». Повесть-хроніка вражає. Цей твір завжди буде служити історикам, краєзнавцям, літераторам, читачам, як важливий документ періоду Великої Вітчизняної війни...» Підпис. (Там-же, с. 106).

«Шановний пане Олександр Деко!

До Вас звертається єврей з України – нині мешканець Ізраїлю... Я народився... в місті Новоград-Волинському, батьківщині моєї славетної землячки Лесі Українки... бачу, що люди дуже зголодніли за нашою «солов'їною та калиною мовою, гарною українською!...» (Підпис) (там-же, с. 107)

«Здрастуйте, шановний Олександр Деко, головний редактор журналу «Соборність»! Пише Вам читач журналу, мешканець м.Акко, що на півночі країни... Я... їздив на презентацію «Соборності» до Тель-Авіву й мені дуже сподобалося. Прочитав перший номер журналу, який мені дуже сподобався. Журнал дуже цікавий... Прийміть мою подяку за випуск цього журналу... Хай «Соборність» українською мовою виходить й надалі...». Підпис. (Там-же, с. 108).

«Ізраїльський літературний журнал українською. У Будинку Спілки письменників у Тель-Авіві... відбулася презентація літературно-публіцистичного журналу «Соборність» українською мовою. Видавець і редактор журналу Олександр Деко, відкриваючи вечір, розповів передісторію...» Ізабелла Слуцька. «Соборність», № 2, сс.111-112.

Всеїзраїльська російська газета «Вести»... подала статтю Д. Клуґера «Первый израильский журнал на украинском языке». «Соборність», № 1, 2005 г.: «Такой журнал должен был появиться – учитывая число репатриантов – выходцев из Украины. И остается лишь удивляться тому, что появился он только сейчас. И радоваться конечно, что все-таки появился. Лучше позже, чем никогда...» Автор подає дві цитати, які впали йому в око, з двох надрукованих у журналі праць. Так із публікації професора Ярослава Радевича-Винницького «Євреї в межетнічних взаєминах у Східній Галиччині» автор наводить німецьке донесення часів Другої світової війни: **«Сьогодні точно встановлено, що рух Бандери забезпечує фальшивими**

**паспортами не тільки всіх своїх членів, а й також євреїв».
(Там-же, с.110)**

Інша всеізраїльська ведуча російська газета «Новости недели» теж... надрукувала статтю «Праздник украинской культуры в Израиле». Стаття починається так: «Новость нешуточная и – сегодня это редкость – радостная к 13 Союзам писателей, входящим в Федерацию Союзов писателей Израиля, на днях прибавился еще один, 14-й – Союз украинских писателей Израиля. Его председателем избран известный украинский писатель... Олександр Дзюко». ...в кінці статті згадується презентація «Соборності». (Там-же, сс.110-111).

Чи не досить документальних доказів, що автор мемуарів свідомо вводить читача в оману, щоб не сказати правду, про події презентації «Соборності», щоб підвищити славу посла України та принизити «Соборність» її значення і керівника та організатора всіх цих подій називає це: «...встреча представителей творческой интеллигенции, выходцев из Украины с работниками посольства этой страны и новым Чрезвычайным и полномочным послом...».

Проаналізувавши написане у розділі «Лехаймо» Ігорем Барахом, можна без будь-якої натяжки визначити, що дії посла І.Тимофєєва по відношенню до української мови, культури, по відношенню до всього українського в Ізраїлі є не що інше, як зрада української культури – зрада України. Усі справи, що стосувалися співпраці І.Тимофєєва зі мною він намагався спрямувати на підлабузництво Росії. Я виступав неодноразово проти цього. Якби посольство України в Ізраїлі, особисто посол І. Тимофєєв не задавив би всі починання розвитку української культури в Ізраїлі, які я започаткував й не його переслідування української Спілки письменників, українського часопису «Соборність», «українських вечорів культури», запропонованих і проведених мною, не такою безпорадною виглядала б зараз українська громада в Ізраїлі. Країна за десять років змінилася невідомо. Активізація української громади, яка відбулася після мого приїзду до Ізраїлю зараз неможлива, через активізацію російської пропаганди, яка конкурує тепер з івритською. Де вже там вставиш українське слово. Навіть спроба заснувати новий український часопис «Відлуння» в Ізраїлі є не що інше, як спроба створити конкурента «Соборності» й цим теж нанести шкоду українській культурі. Конкурент не відбувся.

Я приніс до цілої держави українську культуру й поставив її там, де вона мала бути – врівень з російською, а вам, панове Тимофєєви–Барахи та іже з вами, знадобилося кілька років, щоб

вбити все те, що я зробив. Ось чому мені так боляче бачити, що ви зробили. Те, що робить зараз посольство, для пропаганди української культури – це радянське державно-чиновниче формальне ремесло. яке й культурою назвати не можна.

А тепер я звертаюся і до читачів, і до тих, хто знищив всі мої починання простягнутої української руки до держави Ізраїль, євреїв і неєвреїв зрозуміти мене. Якого успіху було досягнуто мною у прориві порозумітися між українцями та євреями, аби ніколи між нашими народами не виникали проблеми на ниві тих непорозумінь, які були в історії двох народів. Усе, чого я досяг, руйнувалося на протязі багатьох років. Російськими шовіністами руйнувалося свідомо, а посол І.Тимофєєв діяв, як Степан Разін з тої пісні – «нас на бабу проміняв» – Україну на «баб» проміняв. У множині написано не випадково – так було.

Радикальні російсько-івритські сили за допомогою пана Тимофєєва, і пана Надолєнка, намагалися й намагаються до сьогоднішнього дня знищити українську спілку письменників Ізраїлю та міжнародний літературно-публіцистичний часопис «Соборність». Ось факти:

).Федерація спілок та особливо російськомовна спілка усіяло залякували й не радили реєструвати амуту – українську спілку письменників. Якби тоді, на зорі мого життя в Ізраїлі, я підкорився вказівкам Федерації і не зареєстрував створення Української спілки письменників, про неї давно забули б. Й ніхто жодним словом не обмовився, що наша амута та амута Федерації мають однакові юридичні права, як і кожна амута. Тільки стверджувалося, що наша спілка підлегла Федерації спілок. А це зовсім не так.

). 23 квітня 2009 року група із 5 письменників, в тому числі голова Федерації та голова російськомовної спілки, одна особа – Є.Баух, секретар російськомовної спілки Л.Фінкель, член керівництва партії НДІ Марк Котлярський, та ще дві особи, ввірвалися на загальні річні письменницькі збори української спілки й намагалися спровокувати скандал. Я заборонив всім відповідати на провокації. Після наклепницьких образливих виступів нападники пішли. Через півроку стало відомо, що біля будинку, де проходили збори у Тель-Авіві, Каплан, 6 чергував наряд поліції й чекав дзвінка нападників на збори, що потрібне втручання поліції. Але такого приводу не було. За рахунок цього нападу, українська Спілка письменників втратила 25 відсотків

свого складу. Пізніше у наклепницькій статті нападники брехали, що ми кидалися на них.

На зборах була присутня атташе з культури посольства України п.Романенко і бачила напад російських шовіністів, Я сподівався, що посол якось зреагує на захист, але посол не зреагував, – адже це спір з Росією, з «старшим братом!». п. Романенко прочитала хитрого Тимофєєвого вітального листа зборам, де сказано скільки журнал «Соборність» та Спілка отримали від посольства коштів, але не було сказано, що це кошти за три роки. Цим намагався внести розлад до Спілки.

). Пізніше була опублікована неспровокована стаття у вигляді політичного доносу часів сталінсько-беріївських репресій, що я виступаю проти Ізраїлю. Як приклад, стверджувалося, що я зняв з обкладинки «Соборності» «Зірку Давида», а її там ніколи не було й не могло бути, оскільки журнал я заснував у Києві, а із журналом переїхав до Ізраїлю через шість років його видання в Німеччині. Ні в Україні, ні в Німеччині журнал із «Зіркою Давида» на обкладинці видаватися не міг – це було виключено. Так само, як цього не може бути й зараз, оскільки «Соборність» – міжнародний часопис українських письменників. У статті є ще 32 брехливих провокаційних підбурюючих твердження.

Я позичив гроші й подав до суду за клепи, образи та на захист честі та гідності. Мене на суд не запросили, а у мою відсутність прийняли рішення проти мене. Потім я домігся державного адвоката, але адвоката мені дали – активіста партії НДІ – тих проросійських сил, які борються проти мене. Незважаючи на всі хитромудрі ходи проти мене, суд з третього разу змушений був одмінити перше помилкове рішення, і визнати винними обидві сторони. Рішення теж помилкове, але державного адвоката у мене негайно забрали й оскаржити рішення я не встиг.

Суд зобов'язав провести переговори між Федерацією Спілок і Спілкою українських письменників, для поновлення української спілки у складі Федерації, оскільки була виключена незаконно, але Федерація цього судового рішення не виконала. Російськомовна спілка та Федерація спілок скрізь розповсюджують тільки перше рішення суду – помилкове й скасоване тим же судом, яке порочить мене, й ніде не показують, що це рішення суду скасоване. Так діє й посольство. Ізраїльські судові справи мені незрозумілі політичними рішеннями. А ось роль І. Бараха мені огидна, оскільки він приєднався до зустрічного позову українофобів і зрадив нашу українську Спілку,

зрадив українську культуру. Зустрічний позов – за принципом: найкращий захист, це напад.

А яким методом користується українське посольство? Довго розповідати – і сумно, і гидко. Державний адвокат, яка була надана мені, як такому, що живе на державному утриманні (пособії по старості – офіційна назва державної допомоги на утримання репатрианта-пенсіонера – прим. О.Д.) яка бачила усю несправедливість що чинилася проти мене та української культури, спитала у мене: «А де Ваш консул чи посольство? Чому вони вас не захищають?» Що я міг їй сказати, що посол проміняв Україну на «баб» та пільговий ресторан!

). Якщо п. Г.Надоленко вже майже чотири роки працює послом в Ізраїлі й жодного разу не зустрівся зі мною хоч я й звернувся до нього й жодного разу за всі роки не запросив мене на наради з громадськістю, то яка може бути моя оцінка його діяльності? Тільки така, якої він заслуговує.

). А як я можу ставитися до роботи керівника культурного Центру України в Ізраїлі, яка використовує Центр та свою посаду, щоб при зустрічі з членами Співки письменників залякувати їх, щоб не спілкувалися зі мною, щоб вони переходили до російської літературної групи, яку очолює Валентина Чайковська, нещодавно прийнята до НСПУ за загадкових обставин.

). Останній раз посольство України в Ізраїлі дало українській Співці письменників і «Соборності» допомогу 2008 року. 2010 року замість І. Тимофєєва приїхав послом Г.Надоленко й цей посол за чотири роки не дав українській Співці та часопису «Соборність» жодної гривни. В Ізраїлі існує правило, що 30-40 відсотків потрібної суми для існування амути мають дати спонсори чи посольство, теж як спонсор, якщо амута представляє культуру іншого народу. Тож, посольство не тільки само не дає, воно ще й гальмує допомогу від держави.

Може дати допомогу й місцева рада (ірія). Я звернувся до ірії десь, мабуть, 2008 року. У відповідь одна із керівників ірії розказала, що у Донецькій області живе її батько, у якого рекет забрав його бізнес. Вона просила допомоги повернути бізнес. Я відповів, що допомогти не зможу. Й радив звернутися до І.Тимофєєва, можливо він щось вдіє. Не допоміг і посол. Я одержав відповідь, що до ірії мені не варто більше звертатися.

Ні міністерство культури Ізраїлю, ні центр допомоги діячам культури не надали нашій співці-амуті ніякої допомоги. Оце бандитська зрадницька роль посольства. Бачиш підлоту –

мовчи... Скажеш – постраждаєш! Це зветься – демократією. А Ізраїль та Україна часів Януковича, як близнюки-брат та сестра.

). За «планом заходів Українського культурного центру 2014 р.» на 24 квітня був запланований «Музично-літературний вечір та презентація книги Йосифа Скарбовського «Чарівна мить». (На той час такої книжки українською мовою не було – О.Д.). Потім план змінено й цього «вечора» вже до плану досі не включено. Чому – мені невідомо. Й. Скарбовський представляється членом Спілки українських письменників Ізраїлю й навіть показує членський квиток спілки. Навіть за цих умов, гадаю, пані Іванчук мала б передзвонити голові спілки й порадитись. Врешті, це дзвонити не до Антарктиди, а в одному місті. Пояснюю чому, – 19 червня 2012 року щорічні загальні письменницькі збори одностайно у його присутності виключили п.Скарбовського із своєї організації: «За авантюризм... за аморальну поведінку, яка виявилася у намаганні завербовувати та оформляти членство членів української Спілки письменників Ізраїлю у дуже сумнівній «Петербурзькій академії словесності та ізящних мистецтв» з наданням за певну плату доларами США, від семисот до двохсот двадцяти, звання «професора російської словесності...». Залишаючи збори. Скарбовський кидав погрози на адресу Олександра Деко. Трохи раніше, вихваляючись званням професора, Скарбовський дозволив зняти копії на принтері його «професорське» посвідчення, членський квиток цієї академії й інші документи. На зборах всі присутні підтвердили, що Скарбовський пропонував усім, але кожному наодинці, крім Олександра Деко, купити такі посвідчення, називаючи кожному іншу суму доларів. А Гаррі Фельдман заплатив Й.Скарбовському двісті двадцять доларів й одержав відповідні посвідчення. За загальною оцінкою зборів Скарбовський та Фельдман придбали «професорські» звання за гроші, за хабар. Спілка не зверталася до поліції чи куди інде, щоб втлумачити Скарбовському, що гроші за продаж професорських звань та дії, спрямовані проти української Спілки-амути, з метою її знищення, це не тільки моральний злочин. Інтернет доносить тривожні повідомлення, що Скарбовський продовжує представлятися членом Спілки українських письменників. Посвідчення члена спілки він не повернув.

З початку знайомства із Й.Скарбовським, він захоплювався моїми книжками й просив мене бути йому редактором і вичитувати йому його твори, щоб у них не було граматичних помилок. Запрошував мене переїхати до міста Карміель, де він живе, обіцяючи блага. І приїжджав із рукописами... Таке

трапляється, коли людина прагне слави. Потрясло інше. Гостював у мене славетний письменник із Києва й захотів познайомитися з українськими письменниками Ізраїлю. Я потелефонував усім і запросив до себе, пояснивши причину. Приїхав і Й.Скарбовський, привіз свою книжку, щоб подарувати гостю. Порозмовляли, потім він подає гостю свою книжку й ручку й просить: «Пишіть собі мій автограф, я вам продиктую».

– Так я можу у книгарні купити будь яку книжку та підписати собі, важе гість.

І навіть це Й.Скарбовський не зрозумів. Зате він «професор російської словесності та вишуканих мистецтв» Петербурзької академії Раєвського.

Звичайно, книжку гість не взяв. Й.Скарбовський настільки неграмотний, що не може навіть написати кілька слів автографа. У мене є його кілька дарчих книжок, але всі автографи написані автором у себе вдома заздалегідь, що само говорить за себе.

На зборах Гаррі Фельдман погодився відмовитися від «почесних» звань і ніде не афішувати свої сумнівні регалії, і тому його залишили у спілці. І ось після знайомства Й.Скарбовського з Оленою Іванчук, друг Й.Скарбовського Гаррі Фельдман вручає листа Олександрові Деко.

Я зобов'язаний відреагувати на лист, бо те що знає Г. Фельдман та Й.Скарбовський знають російські шовіністи, українофоби, які ненавидять Україну та її незалежність, і я маю дати відповідь на брехливі наклепницькі звинувачення».

«Шановний пан Деко !»

Цитата, початок листа: «Цілком і повністю згодний з Вами, що бути членом якоїсь недержавної академії не така вже велика честь».

Коментар Олександра Деко: Це дуже спрощена оцінка дії, яку Ви вчинили. Якби наші письменники не доповіли мені, що Й. Скарбовський пропонує за долари нашим письменникам посвідчення члена сумнівної «Петербурзької академії російської словесності» (Раєвського) та «професора», якби це йому вдалося, він знищив би нашу українську спілку письменників Ізраїлю. Це була чергова спроба знищити українську спілку письменників. Для цього задіяли Й. Скарбовського. Якби йому вдалося завербувати ще одного нашого члена Спілки і вже було б створено відділення Петербурзької академії... замість нашої спілки. Українська громадськість назвала б письменників «продажними» й спілка перестала б існувати. Це був «ніж у спину».

Цитата, другий абзац листа: «Але разом з тим вважаю, що не така вже велика різниця бути членом не визнаної ні письменницькою Федерацією, ні Всеізраїльським об'єднанням вихідців із України, ні Посольством України, ні ветеранськими організаціями Ізраїлю Спілки українських письменників».

Коментар О.Д. Твердження про невизнаність це знову нова версія маячні, марення, аби таким ходом знищити українську спілку письменників Ізраїлю. Українофоби, вороги України та української культури будуть вигадувати ще й ще, щоб знищити спілку. Нам, українській спілці не треба щоб нас визнавали наші вороги. Хай краще думають й турбуються, щоб ми їх визнали! Це версія на зразок Ізраїль – палестинці: одне одного не визнають, але обидві сторони існують. ще й як існують!

А я кілька років не міг зрозуміти, що посольство навішує брехню та інсинуацію над Спілкою українських письменників Ізраїлю й цю брехню продукує до України! А в Україні за «турботи» посольства в Ізраїлі не можуть зрозуміти, що українське посольство в Ізраїлі проросійське і є ворожим до України.

Спілка Українських письменників Ізраїлю є зареєстрованою амутою (добровільним неприбутковим товариством) Ізраїлю і має про це посвідчення міністерства Юстиції з девятизначним номером. (Ми не хочемо публікувати номер реєстрації). Отже наша Спілка стовідсоткова добровільна установа, визнана Державою Ізраїль, підзвітна державі та контрольована державою. З такими самими правами, як Федерація Спілок, як, скажімо, амута юристів Ізраїля, або як амута Ветеранів Другої світової війни. І не треба, щоб нас хтось визнавав. У нас такі ж права на існування, як у інших сотень амутод держави Ізраїль. Ми зареєстровані у Міністерстві внутрішніх справ, в усіх податкових і фінансових контрольних організаціях держави! Ми щорічно здаємо всі звіти, які вимагає держава, від усіх амутод країни. А їх багато!

Наша амута-спілка українських письменників щорічно отримує довідку «Ішур нігуль такін» від мінюсту, що фактично є щорічною ревізією та перереєстрацією амутод. Так само і нам не треба нікого визнавати. Тим більше, що всі названі добровільні товариства є проросійськими організаціями, які ненавидять Україну, як палестинці євреїв.

Одночасно критикуючи опонентів, які в моїх очах постають, як вороги до України, користуючись нагодою, хочу зробити добру справу для України, дуже корисну справу. Щоб тримати під контролем велику кількість амутод, які існують в Ізраїлі, треба цілу армію ревізорів-перевіряючих. Там, де перевіряючі там корупція. Щоб уникнути цих негараздів, в Ізраїлі розроблена система звітів та повідомлень. І здаються вони до певного терміну. Якщо здав усі звіти одержуєш вищеназану довідку. І до наступного року тебе ніхто не турбує. Нема перевіряючих – нема корупції у цій галузі.

Я два роки домогався взнати структуру побудови Федерації Спілок письменників Ізраїлю, аж поки я щось зрозумів. Ті два роки я спілкувався тільки з Є.Баухом та Л.Фінкелем. І нічого взнати не міг. Нарешті, це було в 2009 році, я взнав від голови Федерації, що ця установа щорічно отримує, тільки від державних установ Ізраїля по сто п'ятдесят тисяч

шекелів на рік. Тоді у складі Федерації було чотирнадцять національних Спілок. У болгарській письменницькій організації був всього один чоловік і та без жодної книжки. Половина Спілок за чисельністю була менше нашої. За словами того ж п. Бауха, усім давали по дві тисячі шекелів. Але не у всіх був літературний журнал. Я навіть був на одному засіданні з розподілу коштів. Тоді я спитав у Є.Бауха, а чому така така несправедливість у розподілі коштів? Це питання виявилось такою кривою, що привело до повного розриву стосунків амутод. Тоді я ще не знав, що у Федерації спілок та у нашої Спілки письменників абсолютно однакові права на все, і на отримання допомоги на амуту від держави. Я не знав одного, що для деяких установ є закони неписані. Захочуть дискримінувати – будуть дискримінувати, захочуть затопчуть у бруд. Тільки я ось уже десять років не даюсь затоптати у бруд Україну та нашу Спілку письменників. І ще я не знав, що коли в Ізраїлі комусь говориш, що нарешті є «права людини», то це викликає гомеричний регіт.

Федерація Спілок письменників Ізраїлю представляє себе, що вона єдина письменницька організація, яка представляє Ізраїль. А це зовсім не так. Є кілька івритських письменницьких організацій, які не ставлять ні в грош Федерацію Спілок, не спілкуються з нею, не визнають російських письменників. Як мені розказують, є майже півтисячі вільних письменників, які не входять ні я які спілки. Просто живуть за законами Ізраїлю й займаються улюбленими справами. Отже, пане Гаррі Фельдман я вам дивуюсь і не дивуюсь – Федерація Спілок радянська як, і ви – і я не визнаю ні Федерацію, ні вас.

Федерація Спілок письменників Ізраїлю – є російськомовною надбудовою над деякими національними Спілками. Федерація Спілок є посередником між Спілками та державою. Просто десь у якійсь інстанції вирішили: навіщо нам возитися з кожною спілкою окремо, якщо ми можемо віддати гроші Федерації й хай вони розподіляють між спілками. Там «десь» не врахували, що Федерація хапатиме собі левову частку коштів, хоч фактично це не є спілка письменників, а є надбудова над спілками, яка не є творчою організацією.

Десь у цій статті я вже писав щось про стосунки з Федерацією Спілок. Можу тут лише додати – якщо Ви, Гаррі, читаєте газети, в чому я сумніваюсь, то могли б знати, якщо хтось чогось не хоче когось допустити, щоб хтось був обраний на дуже, чи на високу у державі посаду, то його, вибачте, так обгадять, що він уже не хоче тієї посади. Мене нікуди не треба було обирати, але не хотіли мати Спілку українських письменників. Так зробили і зі мною, коли я спитав, що «чотирнадцять Спілок по дві тисячі кожній – це 28 тисяч шекелів, а всього 150 тисяч (навіть більше), але я взяв мінімум, то де чи куди йдуть ще 122 тисячі шекелів». Типовий статут амутод вимагає, щоб ці цифри (суми) щорічно обговорювалися. На це я отримав наклепницьку статтю, що я зняв з обкладинки «Соборності» «Зірку Давида» та ще 32 подібних наклепи та брехні. А коли подав до суду то суди тяглись майже три роки і я від них так втопився, що віддав би ще й свої гроші, аби щоб тільки скінчилися суди. А наслідком стало, що вони мене образили, обклепали, але ніби й я зробив так. А я їх не поганив, інколи просто трохи

критикував. Але закон дозволяє критикувати, та тільки тих, кого влада дозволяє. Якщо влада не дозволяє критикувати – не лізь, станеш проти вітру. Але ж я цього не знав, і ніхто наперед не знає, що можна, а чого не можна. Такий Ізраїль.

Другою організацією, названою, яка не визнає нашу Спілку – Всеізраїльське об'єднання вихідців із України.

Олександр Деко. Як здалеку почати відповідь? Почну не дуже далеко й дуже коротко. Йшла горбачовська Перебудова. 1988 Горбачов приїхав до Києва. Ми, патріоти України, зустріли Горбачова пікетами та вимогами: «Самостійна Україна», «Україні державну українську мову». Це був перший пікет після Празької весни й що дивно – нас не заарештували. Запахло доброю відлигою. Я з фінансовою (і не тільки) освітою, який-не-який радник у голови Спілки письменників України Юрія Мушкетика, найдемократичнішої найпрекраснішої людини-демократа, депутата Верховної Ради питаю:

– Юрію Михайловичу, створюється товариство єврейської культури, а приміщення немає, можна зібратися увечері у спілці?

– Можна, якщо є вільна кімната.

І так Юрій Михайлович відповідав на всі питання. І курси ідиш створив, і курси івриту створив, і збори проводили, і все що було потрібно.

Добра чутка котиться швидко. За місяць почало набиватися людей, спілка не витримувала. І одразу утворювалося два табори: за та проти. За: це – воля, демократія, антиурядові, антикомуністичні гасла, звільнення політ'язнів і т.д.

Проти: це – не руште Систему, не чіпайте владу, завтра вже будуть виклики до КДБ. Але наступного разу всі прийшли, нікого КДБ не затримало. І так далі. Сніговик ставав все більшим і більшим. Все покотилося, стримати вже нікого не можна. Дехто із старшого покоління євреїв: один сидів у 1937-му, другий був командиром партизанського загону стали поперек дороги, як бики вперті: «не пустимо далі, завтра почнуть сажати, через вас і нас загребуть». Особливо вони виступали проти «запроданців», яким захотілося до Ізраїлю. Почалися сварки. Мордобоїв не було. Але виступи проти Ізраїлю, за збереження компартії і, взагалі, «погавкаємо» і все. Опозиція новому все вагоміше ставала на перешкоді. Дійшло б до бійки. Але враз усе змінилося. Іще було ЦК компартії. І стало відомо, що командира партизанського загону викликали до ЦК й розказали про листи, які надійшли, що його партизанській загін мало займався діями проти німців, а грабував селян, гвалтував вдов, у листах наводилися приклади. І він негайно втік до Ізраїлю, який ще вчора проклинав.

У спілці на курсах єврейських мов людей поменшало. Помітили, день поговорили й забули. Життя рухалося далі. Минуло тринадцять років. Я приїхав жити до Ізраїлю. Через кілька місяців потелефонував до товариства вихідців із України. Слухавку взяв колишній командир партизанського загону, який кидався на мене та людей у Києві, за одне добре слово про Ізраїль. Я взяв його по голосу. Взнав і він мене, бо вже знав, що я приїхав. Я хотів приїхати до офісу вихідців із України

познайомитися з керівництвом, він не допустив, бо був заступником голови.

Після приїзду послом І. Тимофєєва, мене запрошували до посольства радитись про громадську роботу: письменник, редактор, громадський діяч. І кожного разу я бачив у посольстві чужу людину, яка обережно дивилася на мене. Питаю – хто? Кажуть – голова товариства вихідців із України. Яюсь у вільну хвилину мені розказали: був період, коли товариство вихідців із України мало право видавати візи до України, за це брали готівкою, але гроші потім не здавали ні до посольства, ні на банківський рахунок посольства, і ось тепер шукають в паперах скільки було видано віз і скільки завинили «вихідці із України» посольству? Мені кажуть – без суду не обійдеться. Велика сума, будуть судити того, хто крав. За кілька місяців чую – голова товариства вихідців із України став найліпшим другом посла І. Тимофєєва.. Тоді була в Україні продажна влада, від такої влади нічого не взнаєш. Тепер цікаво взнати на яких фінансових умовах порозумілися посол І.Тимофєєв та «вихідці із України»? Тепер мені не байдуже. І ось чому.

У «Соборності» № 1 2008 р. сс. 126-130 надрукована моя стаття «ВКРЄ – чи всім, або Кому на користь?» Передруковую кілька цитат із цієї статті: «21-22 травня ц.р. у Єрусалимі в Палаці конгресів відбулася Генеральна асамблея Всесвітнього конгресу російськомовного єврейства. Я був акредитованим журналістом... Є у євреїв дві мови: іврит та ідиш. Кому знадобилося розділити євреїв за чужою, не єврейською – російською мовою і для чого? Задум цей прийшов із Росії... Кому доручили розхитати, посварити євреїв? Звичайно єврею!.. А тепер проблема іншого плану. В усіх країнах колишнього радянського блоку до російськомовних громад ставляться як до п'ятої колонії. Приклади на поверхні. Заворушення, які виникли в Естонії в зв'язку з перепохованням загиблих у Другій світовій війні, організували російськомовні молодики. А у Москві біля естонського посольства скандували –«Танки на Талін». Танки на Талін не пішли, бо на перешкоді стоїть Північноатлантичний Договір з своєю клятвою, запозиченою у мушкетерів: «один за всіх і всі за одного». Зате танки великої держави пішли на маленьку Грузію. Прийняту сучасною російською імперією концепцію – захищати росіян, де б вони не жили – (захищати зброєю) інакше як фашистською, не назвеш. Гітлер пред'явив ультиматум 1940 року на Судетську область, тому що там жило багато німців й окупував її. У серпні 2008 року Росія, під приводом захисту росіян, пустила танкову армату спершу на Південну Осетію, потім і на демократичну Грузію... Гітлеризм наших днів!»

Це один аспект цієї статті. Але є й другий її аспект. Цитую:

«Можливо, взагалі я не писав би цієї статті, бо в ізраїльській російській газеті «Вести» було кілька статей... приблизно ж такої оцінки ВКРЄ, як і моя, але є одна обставина яка примусила мене це зробити... Виявляється серед співзасновників Всесвітнього конгресу російськомовних євреїв є «Всеізраїльське об'єднання вихідців із України». Про це написав журнал «Алеф», 2008 р. № 9 (973), с.20... Я неодноразово звертався до пана Давида Левіна, «голови вихідців» з проханням і пропозицією організувати виступи членів спілки українських

письменників... у відділеннях об'єднання. Але все було марно. Як пан Давид Левін опинився на посту голови об'єднання? Він... в Україні ніколи не жив. Зовсім не знає української мови... не знає української культури. Він не має ніякого морального права не тільки очолювати, але й бути рядовим членом об'єднання вихідців з України. Він сповна використовує Україну, але на чію користь? На користь Росії! Вихідці з України це ті, які не користуються мовою іншої країни і не служать країні, яка вже триста років, і до сьогодні, веде ворожу політику до України. Праця на іншу країну – зветься зрадою!» (Кінець цитати).

І це ви, Гаррі Фельдман, хочете, щоб мене та нашу спілку визнавав Давид Левін? Даруйте, ви у своєму розумі?!

). А ще Гаррі Фельдман назвав «ветеранські організації». Й тут він потрапив «пальцем в небо». Ось переді мною нагорода від «Союза ветеранов Второй мировой войны – борцов против нацизма»: «60. Диплом лауреата конкурса на лучшее литературное произведение о мужестве и героизме воинов-евреев на фронтах Второй мировой войны в борьбе против нацизма, о самоотверженности и стойкости в концлагерях и гетто, о мирной жизни и творчестве Президиум Центрального совета Союза ветеранов Второй мировой войны – борцов против нацизма присвоил Александру Деко звание лауреата конкурса, посвященного 60-летию государства Израиль и 30-й годовщине создания Союза ветеранов Второй мировой войны – борцов против нацизма, за книги... Председатель Союза ветеранов Второй мировой войны – борцов против нацизма Абрам Гринзайд». Ще був і грошовий додаток.

Як бачите, і тут невпаад.

А тепер, хто ж кого не визнає. Навесні 2013 року був з'їзд ветеранів Другої світової війни. У місцевих відділеннях відбирали кандидатів на делегатів з'їзду. Я попросив керівника нашого міського відділення записати мене не до делегатів, а до списку запрошених. Одрразу одержав відповідь, що відбір дуже суворий. А я попередив: не дадуть подивитися з'їзд – вийду із об'єднання ветеранів. На моє прохання керівництво відповіло відмовою. Я заявив, про вихід із ветеранської організації.

Чому я так зробив? Слава Богу, маю солідний вік. Я творча людина. Хотів подивитися, що являє собою той з'їзд ветеранів. Це ж так здорово побути серед своїх побратимів по зброї! Чув розмови: особисто голова всеізраїльського об'єднання ветеранів відбирає делегатів і гостей, щоб була хто «чужий» не проскочив та не виступив із критикою, щоб не зіпсував з'їзд. Таке було, коли компартія СРСР проводила партійні з'їзди.

З кого відбирали з'їзд ветеранів війни в Ізраїлі? Я висловлював свою думку, що це в першу чергу мають бути саме ветерани війни, безпосередньо ті, хто був на фронті!

До Ізраїлю приїхало майже сто тисяч ветеранів. Лишилося дві-три сотні. Цвинтарі померлих репатриантів такі великі, що страшно дивитися. Щоб приховати факт, що вже майже нема живих ветеранів війни,

ветеранські організації «розвели» вдовами та родичами родин ветеранів. Нещодавно святкувалася річниця форсування Ла-Манчу, висадки військ союзників у Європі – ще тисячі живих ветеранів, в Україні, з низьким рівнем розміру віку життя, ще, Слава Богу, багато живих ветеранів. Ось мені й захотілося подивитися, яка тут показуха. Не пустили.

То що, пане Гаррі Фельдман, хто кого визнає, а хто кого не визнає? Я не дивуюсь Вашій та Скарбовського ненависті до мене та України, ви обидва російськомовні автори, а я зробив для вас дуже багато, для мене ви не зробили нічого, та мені од вас нічого й не треба, я дивуюсь собі, – скільки разів я був обдурений за свою доброту, за своє бажання допомогти людині, хоч бачу, що це графоман, і всеодно залишаюсь «добрим» дурнем. Це ненависть на політичній основі. Це свідчення низької культури людей, які вважають, що вони знають політику, дотримуються свого погляду й вважають себе: ну, куди там, якщо не політиком, то політологом – це вже якнайнижче.

Чому так пишу? Гаррі Фельдман разом із згаданим листом передав мені вирізку статті з ізраїльської газети «Вести 2» від 15 жовтня 2012 року (газета майже дворічної давнини) із статтею: «Коммунист на тропе війни» депутата Верховної Ради України комуніста Євгена Царькова.

Підзаголовок до статті такий «Суд признал «Свободу» «нацистской организацией». Мені нема що коментувати. Все зрозуміло і без коментарів. Люди, які намагаються мене вкусити, навіть не вчорашнього дня. Це люди позавчорашнього дня. Вони не знають, що відбувся Майдан-революція. Вони не знають, що Росія нарешті відкрилася, як смертельний відкритий ворог українського народу. Вони не знають, що на компартію України зібрано доказовий матеріал і більшість українського народу чекають законного судового рішення про заборону компартії. Після заборони компартії України, на мою думку, має відбутися громадський суд над компартією.

Я жодного разу, Ні в жодній статті не висловлював свої думки з приводу української партії «Свобода» та її діяльності. Така проблема переді мною не виникала. Хай ніхто не сумнівається, якби треба було це зробити, я би зробив. Трубадурство ізраїльської російської преси проти партії «Свобода», після великого здобутку партії на останніх парламентських виборах в Україні – поза сумнівом було замовленням Москви.

Мабуть не було потреби мені висловлюватися з приводу «Свободи». Ні, я про неї не писав. І в жодній статті, редагованого мною журналу «Соборність» ця партія не згадувалася. Ніколи за 17 років! Принаймні я такого випадку не пам'ятаю. Тепер від мене вимагають відповіді. З цим не буде проблем.

На мою думку, треба користуватися у подібних випадках рішеннями державних органів тої країни, де перебуває та чи інша партія. Якщо міністерство Юстиції України не знайшло у статуті партії «Свобода» якихось підстав, для її заборони, то немає права ні в кого називати її фашистською та вимагати її заборони. «Свобода» набрала на виборах до українського парламенту майже, здається, нема під рукою відомостей, а шукати їх нема потреби, 18% голосів. Це воля народу України. Й ніхто

не має права вказувати іншій країні, іншому народу, як йому жити. Це тільки ізраїльська російська преса критикує загалом. Хочете покритикувати політичну партію чужої країни – візьміть її статут і процитуйте текст, що партія... наприклад... закликає дискримінувати євреїв, ось так, як на практиці це робить посол України в Ізраїлі пан Надоленко, або дискримінувати – не приймати на роботу, якщо кандидат не визнає ту чи іншу партію, або ще щось подібне. А якщо у Львові господар кафе вивів п'яницю, а той закричав наприклад: «я комуніст, а ти мене виводиш», то це уже не справи партії – це побутовий конфлікт і не приписуйте це партії, навіть якщо вам вона і не подобається. А якщо пишете статтю на замовлення, тоді шукайте інші докази.

Гаррі Фельдман, ви людина зомбована компартійною радянською, сучасною путінською та ізраїльською сучасною російською шовіністичною пропагандою. Крім того ви людина важкої долі. Нещодавно часопис «Соборність» привітав вас із 80-річчям. Ви ще працюєте на нікайоні (прибиральником), щоб заробити на шмат хліба. Минулого року ви здали дружину, з якою прожили все життя, до будинку престарілих і тепер двічі на день ходите до дружини: один раз погодувати, другий раз вивезти дружину на прогулянку. Я спитав у вас, чи задоволені будинком престарілих й почув вашу відповідь – дуже задоволені. Й одразу пояснили: ліки без вас не хоче пити, тільки у вас п'є, на прогулянку тільки з вами. А ще ж маєте працювати. Мені шкода вас.

– Ви ж працюєте, а ви старший за мене. – Відповів Гаррі.

– Я працюю без заробітної плати, у мене творча робота, маю задоволення. – відповів я.

Про зомбованість свідчить і подальший текст згаданого вже листа, який цитую далі:

«Ваша особиста, пане Олександрє, паталогічна ненависть до всього радянського, не до окремих осіб, а до всього російського народу, який виніс основний тягар і вніс рішучий внесок у розгромлення фашизму, зорієтувала Вас на героїзацію кривавих злочинів бандерівців – вірних поплічників нацистів у боротьбі проти Радянської Армії, проти всього радянського народу, проти світової цивілізації.

Ваше улюблене породження – часопис «Соборність» – провідник ідей ОУН-УПА. У ньому жодного разу не згадано про безсмертні подвиги радянських воїнів у розгромі нацизму, у врятуванні ними нашого народу від повного знищення при «остаточному вирішенні єврейського питання».

Олександр Деко. Це ваші побрехеньки пане Фельдман. Паталогічної ненависті у мене немає ні до кого, навіть до вас із вашою брехнею та наклепом. А ось незадоволення радянщиною є. І перш за все за загибель мільйонів невинних людей. За Голодомори та страшні репресії, у яких страждала і моя родина. Для мене, що Гітлер, що Сталін бандити однакового пошибу. А ось, що до всього російського, це взагалі несусвітня ваша дурниця. У мене видані твори російською «Кедойшім».

Повість-хроніка Шепетівського гетто!, «Сніг на червоних маках» – твір, який саме зараз, через сорок років після написання дістав європейське визнання, завдяки оцінці університета ім. Масарика (Чехія). (Читайте в цьому номері статтю Віри Жемберової).

Я особисто ніколи не писав про бандерівців. У «Соборності» були матеріали, де писалось про євреїв, які боролися за незалежність України. Це були документальні спогади, яким я довіряю стовідсотково. Але з вашою однозначною оцінкою цього руху не погоджуюсь. У двох словах, що мені відомо про бандерівський рух – рух боровся і проти Червоної армії, і проти німецьких військ – виборював незалежність України. Одразу по війні, СРСР вивозив із Західних областей України тисячі українців й на їх місце заселяв людей прибулих з Росії та посланих із України. На цих людей у перші повоєнні роки нерідко нападали озброєні загонами місцевих мешканців. Люди нерідко гинули. І коли гинув єврей, піднімався гвалт – бандерівці вбивають євреїв. Бандерівці не вбивали спеціально євреїв. Вбивали чужинців, якими Москва заселяла Західні області України. Як за сьогоднішніми означеннями, то сказали б – терористи вбивають переселенців. Коли я повернувся з війни до рідного Чернігова мене неодноразово викликали до військкомату й посилали то на Львівщину чи Івано-Франківщину, то на шахти Донбасу. Але у нашій родині із чотирьох старших синів, які були на війні, повернувся з фронту у один і мати сказала – нікуди тебе не відпущу. Вона йшла до військкомату й голосно кричала: «Ви хочете забрати у мене останнього сина, Нікуди його не відпущу». Ситуацію у Західних областях України я знав особисто від людей. Нюрнберзький Трибунал, незважаючи на вимоги представника СРСР, не визнав Бандерівський рух злочинним. Я з ними згоден. Найстарший син нашої родини знайшовся через кілька років – його без суду та слідства, за перебування у полоні в Фінляндії, кинули на рудники північного Уралу на каторгу. Поїхали туди мої батьки й викрали свого сина. Мабуть, це було десь 1949 року.

Так само, я не погоджуюсь із вашою оцінкою, що «російський народ виніс головний тягар війни». Цю дурницю я розумів, мабуть, ще шістьдесят років тому. Головний удар і головний тягар у Другу світову війну випав на долю євреїв – вони втратили половину свого населення. Дуже важкий тягар війни виніс білоруський народ, у якого загинув кожний четвертий мешканець Білорусі. Одним із головних народів, на який випав тягар війни, був український народ, у якого загинув кожний шостий мешканець довоєнної України. Росія у плані хто найбільше постраждав буде десь після Польщі, Чехії, Словачії. У нас і тут різний підхід до розуміння «тягар війни». Ви стоїте на позиції Москви, а я на світових наукових публікаціях. Ви приписуєте перемоги над військами Гітлера виключно російському народу, а я вважаю, що перемога була здобута усіма народами Російської імперії. Й не забувайте, що без війни країн антигітлерівської коаліції проти Гітлера невідомо чи скінчилася б війна 1945 року?

Посольство оцінює дії Олександра Деко за такими листами, як лист Гаррі Фельдмана, подібними листами товариства вихідців із України,

Федерації спілок письменників і російськомовної спілки й колекціонує їх інтелігентно у папочку – а раптом треба буде комусь показати.

* * *

Не знаю хто: Ігор Тимофєєв чи посольство України в Ізраїлі за підтримки МЗС, 2013 року організував проплачену наклепницьку публікацію І. Бараха в «Українській літературній газеті» проти Олександра Деко. Під прикриттям буцім-то виданих книжок І. Барахом, вилито бруд на Олександра Деко, за моє твердження, що у І. Бараха нема жодної авторської книжки. Опубліковано низку збірників, у яких друкується одна й таж пісня на його вірш, але стверджується, що «він видається в Україні, Америці та Ізраїлі». Я зауважив, що публікація пісні у збірнику й видаватися це різні речі й що нема у Бараха жодної авторської виданої книжки. А тепер скажу – й не буде. Якщо людині вже за вісімдесят, й до цього часу нема виданої книжки то вже соромно видавати першу книжечку на 20 чи 30 віршів. Та чи зрозуміє? Сумніваюсь! Взагалі, хто такий І.Барах – письменник? – Ні!, журналіст – ні. Лауреат якихось премій? За що? Ні. Лікар, який вліз до товариства літераторів, а потім зрадив своїх товаришів по амуті. Він іменує себе лікарем. Ну й будьте лікарем, Але ж коли хочеться слави? Заради слави полізеши й бісу на роги! Щоб читачеві зрозуміти, хочу дати порівняння. Є в Україні писака, який продукує вигадані наклепи на Тараса Шевченка, на Івана Франка, на Лесю Українку, на найвидатніших світочів української літератури – гордість та славу нашої української культури. Це – геростратизм. Хоч і негативно, але згадуватимуть... То ось, так й І.Барах присоцався до Олександра Деко й пнеться перед українофобами та російськими шовіністами до слави.

* * *

Є така тема й такі етичні проблеми, про які я не можу писати у відкритій пресі. Я тільки дещо кажу про пана І. Тимофєєва. А що побажати раднику посольства того часу пану А. Моринцю... Про ці справи, якщо мене питають, я згоден розповісти тільки Генеральним прокурорам Ізраїлю та Україні. У відкрити пресу, більше, ніж я вже сказав, я не скажу.

Стрічав десь у пресі, що Україна хоче створити за зразком США «Бюро державних розслідувань». Вибачаюсь, якщо я неточно назвав структуру. Тож, пропоную включити до розслідування дії панів Тимофєєва та Моринця, часу перебування на посадах в Ізраїлі.

* * *

Після презентації першого числа «Соборності». я два роки проводив презентації усіх номерів журналу під гаслом «Вечір української культури», навіть не питаючи і не запрошуючи посольство. Потім почалася проблема з безкоштовним приміщенням у Тель-Авіві у спілці письменників. Я одержав запевнення від посла І.Тимофєєва, що посольство сплатить орендну плату за проведення вечора у якомусь

палаці культури. Я радів увазі посольства. Він запропонував мені прізвища учасників наради російських літераторів Ігоря Бараха та Александра Каневського, який немає ніякого відношення до української культури. Я рішуче запротестував. У мене були підстави. Посол погодився, а коли я прийшов на нараду з укладання програми вечора, Каневський був присутній. Я знав, що І.Тимофєєв зрадив Україну. І ось тепер масажист спогадами підтверджує мої висновки.

На першій нараді І.Тимофєєв оголосив, що ми будемо збиратися довго, щоб виробити програму вечора.

Я знову запротестував. Яка потреба? На наступне засідання я принесу готову програму вечора. Й приніс. Але на засіданні відбулися події, які мене приголомшили. Я зрозумів, що ці наради є втіленням і прикриттям червоної лампади над посольством. А ще І.Тимофєєву будь що треба було нейтралізувати мою українську поведінку і він на цій нараді виставив проти мого голосу два своїх: Бараха та Каневського.

Зміни та доповнення до мого першого варіанту програми вечора української культури були такі: включили додатково до плану номер родича А. Каневського – музичну гру на поперечній пилці, на терці для прання білизни та інших побутових приладах. А І. Барах за рішучої підтримки І.Тимофєєва, включив до програми ведучою вечора свою доньку. Я протестував, але у них усе було домовлено.

* * *

Повертаючись до перших вечорів у Центрі Української культури вже з новим послом паном Г. Надоленком, коли він славословив, як класика літератури І. Бараха, а у нього нема навіть жодної авторської книжки, вручав йому дипломатичні посвідчення за «заслуги» перед українською дипломатією, й коробки подарунків, а він тої дипломатії ніколи й не бачив, а я, автор більше тридцяти видань своїх книжок, деякі з них й досі, вже більше сорока років вивчаються в усіх школах України, як допоміжний матеріал при вивченні літературної теми, мабуть тому, що кращої на цю тему ніхто ще не написав, а ще й лауреат десяти літературних премій й моя кандидатура саме того часу в Україні обговорювалася на здобуття державної Шевченківської премії, то мене п. Надоленко навіть не згадав. Не хотів і, мабуть, не хоче мемуарист, обласканий Ігорем Тимофєєвим та Геннадієм Надоленком, зрозуміти, що даремний сир буває тільки у мишоловках, що за всім цим стоїть бруд Дон-Жуанства. А я ще з тої, Другої світової війни, на якій воював, пам'ятаю фронтове солдатське прислів'я: «Солдату за атаку – хр. у с...у, а бабе з м...у «Красную звезду». Вибач, вибач дорогий читач!

Про один факт, коротко, наскільки це можливо. Який характеризує посольство України в Ізраїлі, коли був послом Ігор Тимофєєв. Були ми всі на вечері в Єрусалимі. Проводив покійний Яків Сусленський. (хто всі? український актив, який групувався навколо посольства. Ні Барах, ні Каневський сюди не відносяться. Я ніколи їх не бачив у повсякденному житті української громади, та вони й самі себе до таких не відносять.

Барах бував на посольських прийомах з випивкою та закускою. А. Каневського й там не бачив).

Мене одвезти до Бат-Яму, це км. сто, випало одному із працівників посольства. Це був не І.Тимофєєв і не А. Моринець. Він чомусь затримувався, а я вже почав нудьгувати. Виїхали після 23 години. Він мав завезти ще одну жінку, яка живе на півдорозі до мене. Проїжджаємо ледь не через її місто. Я нагадую, що ми вже проїжджаємо, вже треба повертатися, щоб завезти жінку, яка в машині. Працівник посольства, який веде машину, каже: та нічого я завезу вас, а потім повернусь. Раптом хтось із них дістає плитку якихось цукерок схожих на іриски. Вони сміються, ламають цукерки й починають їх не їсти, а пожирати. «З чого це, – подумав я. Була нас група українських активістів, яка стояла дуже близько до посольства. Ми завжди були як друзі, ділилися яблуком, цукеркою, якщо хто знаходив у сумці чи портфелі, а тут раптом.» Я хотів пожартувати: «А мені?» Раптом мене прострелила якась тривожна думка й я прикусив язика. Ці двоє – працівник посольства за кермом та жінка поруч з ним, сміялися, жартували не природно й, можливо, зовсім забули про мене. Я мовчки доїхав додому. Машина зупинилася, трохи недоїхавши до мого будинку. Я подякував й вийшов з авто. Швидко пройшов кроків тридцять, перш ніж пірнути за кущі, біля мого входу, озирнувся. Машина стояла. Такого не було раніше. Я вистрибував інколи на ходу й авто мчало далі – бо ж глуха ніч! «Щось трапилось», – подумав й кинувся назад до машини. У переднє скло падало світло вуличного ліхтаря. Тільки помітив, що сидіння покладені. Мені навстріч з машини вистрибнув працівник посольства. Він стрімко затягував ремінь на штанях, а з незастебнутої ширінки стирчав шмат білої сорочки. Тільки тепер я все зрозумів: і до чого іриски, і чого вони про мене забули, і чого працівник посольства махає мені руками: «Назад, назад...». Я заспокоївся й пішов додому. Було без чверті перша година ночі.

До жодної жінки я не маю ніяких претензій, я їм не суддя. Не збираюся перевиховувати світ. Не маю нічого до працівника посольства. Та й сам я не ханжа. Не був би я письменником, якби не бачив красивої жінки, хоч на портреті, хоч без портрета, можу пожартувати. Кожний живе як хоче. Але, щоб отак, коли під шістдесят, а вдома чекають і чоловік, і жінка. А кошти, які дав уряд, в тому числі й на «Соборність», пішли жінкам. У розповіді я не показав жодних ознак, щоб не можна було пізнати, хто ті жінки, а чоловіків працівників у посольстві було багато.

Я щиро вірив, що дипломати, це народ порядний, вихований, культурний, вірний своїй батьківщині. Тільки на старість зрозумів, що є й інші дипломати... які використовують службове положення, навіть для захоплення чужого ліжка ще теплим. Всьому був винний посол І.Тимофєєв, який дозволяв собі багато.

Що означає цей текст і ці факти? Прислів'я говорить: у родині не без виродка. Ну, плюєте ви на свою країну, яка довірила вам державну справу. Й викрити вас зовсім не просто: по-перше, інші посольські працівники не знають, що відбувається, а по-друге, вони бояться виступити проти свого начальства. Та й сама система, яка лишилася з

радянських часів, не настроєна на чесність, порядність та патріотизм, який за радянщини тримався тільки на загрози...

Я переїхав до Ізраїлю у жовтні 2004 року. Мене, без мого дозволу, поставили на письменницький облік до російськомовної спілки письменників. На мій протест голова Федерації спілок письменників Ізраїлю, як я пізніше взнав затятий українофоб, відповів: нема у нас української спілки! Хочете – створюйте.

– А чому немає? – поцікавився я. І отримав таку відповідь: – всі письменники, які приїхали з України стали на облік до російської спілки.

Є міра хитрого примусу, щоб письменники з України ставали на облік до російської спілки. (Не розповідаю тут за браком місця).

Я створив й зареєстрував за свої кошти спілку українських письменників, незважаючи на всі залякування керівників російської спілки, й одержав свідоцтво міністерства юстиції Ізраїлю. Одразу з боку Федерації спілок почалася дискримінація мене та нашої української спілки, яка існує й досі.

З нинішнім послом України Г. Надоленком у мене контакту немає. До мене ставлення посольства особливе, антагоністичне. Посол приїхав із наперед сформованим завданням: не визнавати Олександра Деко, формувати навколо Дека негативну думку, робити все можливе, щоб його ніхто не почув, нищити його! Ці мої «Сторінки редактора» – самозахист, вони спровоковані послом паном Надоленком. Перша моя стаття такого плану зветься: «Хто використовує російську карту проти євреїв, а єврейську проти України» була попередженням. Стаття обійшла увесь світ, але ні пан І.Тимофєєв, ні пан Г.Надоленко не зрозуміли мене й не зупинилися у своєму цькуванні. Посол Г. Надоленко, як і раніше не бачить нашу патріотичну спілку письменників, яка вже котрий рік витримує повне ігнорування українського патріотизму посольством й особисто паном Надоленком, не бачить він і мене. Але це єдине представництво України. То як нам бути? Якщо пан Г.Надоленко не зрозуміє нас й цього разу й всю увагу посольства віддаватиме тільки українофобам і російським шовіністам? Ми сподіаємося на об'єктивний погляд президента, шановного Петра Олексійовича Порошенка та Уряду України на дії посольства України в Ізраїлі та вжиття заходів до зрадника.

Абсолютно переконаний, що дії Ігоря Тимофєєва свідчать про зраду ним України. Підтвердження цьому може бути розділ «Лехаймо» з мемуарів Ігоря Бараха. Він був абсолютно нікому невідомий лікар, який нелегально підробляв масажами. тут немало відомих і здібних людей, які підмітають вулиці, щоб заробити на хліб. Я зробив йому публікацію в часописі «Соборність», запросив до письменницької амути, дозволив на всіх вечорах, і сам на його прохання, представляючи автора прочитати вірш, рекламував його як неперевершеного лікаря, хоч коли запросив додому, відмовив йому навіть оглянути хвору, оскільки довіри до нього, як до лікаря у мене не виявилось. А я розуміюсь на медицині. Але коли

посол Ігор Тимофєєв на нашому вечорі рекламував його, як лікаря, це мене приголомшувало. Що було чого я не знав...

Коли я подав до суду на російських шовіністів-наклепників, Барак вже відкрито перебіг на бік російських шовіністів, приєднався до «відповідачів-позивачів» й написав зверху підлу декларацію-наклеп на мене, перевершивши навіть запеклих ворогів України.. Так роблять манкурти. Їм вдалося провести розгляд мого позову без моєї присутності у суді, й звинуватити мене в усіх вигаданих «гріхах». Головна їхня карта полягала у звинуваченні мене у ворожому ставленні євреїв, до Ізраїлю. А тут це найважчий гріх. Потім я без грошей, без знання мови, домігся державного адвоката, як потім з'ясувалося, мені підсунули адвоката їхньої партії, але перше рішення суду, тенденційне, яке не визнало мене навіть журналістом і письменником, було скасоване. А третє рішення суду звинуватило обидві сторони й прийняло рішення поновити нашу спілку у Федерації. Але Федерація того рішення суду не виконала, а у мене вже не було ні коштів, ні сили на боротьбу. То Барак був особистий друг посла Ігоря Тимофєєва, тепер він особистий друг посла Геннадія Надоленка.

* * *

Неприйнятну поведінку до мене та нашої спілки письменників і часопису «Соборність» провадить секретар посольства, яка курує Центр української культури в Ізраїлі пані Олена Іванчук. Яка може бути її поведінка – як посол, так і вона. 2014 року я, Олександр Деко, зробив спробу на базі ювілею великого українського Кобзаря поспівпрацювати з посольством, але й того не вийшло, тому що Олена Іванчук кожного разу намагається мене принизити. Неприємно дивитися постійно на такі дії, гидко й мовчати бридко. Вона не відає що робить. Я мовчу, а воно все більше й більше нахабніє й, мабуть, від своїх дій дістає задоволення. Прийшов час відповісти. Але по-порядку. Спершу про найважливіше.

Центр української культури посольства України в Ізраїлі. Що він пропагує? Яка його роль у досягненні взаєморозуміння стосунків між Україною та Ізраїлем? Стосунки, які існують зараз – це показуха, як розлучені батьки на весіллі своєї нерозділеної дитини.

Скажу те що знаю, скажу те що є. Завдяки російській пропаганді та тим історичним умовам, у яких розвивалися стосунки між євреями та українцями за останні сто років, з тих півмільйона євреїв, які в кінці ХХ на початку ХХІ століття скористалися ізраїльським законом про повернення та переїхали до Ізраїлю, половина вважає українців антисемітами та ворогами євреїв і є до України манкуртами. Манкурти – люті вороги до свого народу!

З другої половини репатрійованих 50 відсотків мали ставлення до Українців – недружелюбне, а інші 50 відсотків євреїв з горем пополам могли миритися з існуванням українців. Звичайно це все дуже й дуже приблизно. Число євреїв, які ставилися до України нормально, хоч народилися та вирости в Україні, було таке незначне, що впливу на процентний розклад, наведений вище, не мали. Українцям ставили у

провину Богдана Хмельницького, Івана Мазепу, Сімона Петлюру, Степана Бандеру та бандерівський рух, рух Української Повстанської Армії (УПА) та побутовий антисемітизм. Це наслідки російської пропаганди.

Усе це, як історик, громадський діяч, письменник і журналіст я відчув у повну міру, за свою відданність Україні, переїхавши десять років тому до Ізраїлю.

І хай запам'ятають усі мандрівники пошуковці щастя: для того щоб пізнати країну треба пожити у цій країні й не один рік. Не можна пізнати країну, приїжджаючи погостювати, хоч один чи десять разів підряд. Поки не поживеш на приватній квартирі, поки не відчужеш усю красоту відношення до себе, усіх «хто багатший та вищий за тебе» ти нічого не зрозумієш, ні близькосхідної демократії, ні увагу до себе.

За тридцять років, що минули з часу другого масового виїзду євреїв (алії) – 1985-2015 вибуло фізично приблизно тридцять відсотків прибулих. Дуже велика смертність, особливо людей старшого покоління.

Революція Майдану в Києві 2013-14 рр. дала добрий здвиг на користь покращення стосунків між українцями та євреями, в основному за рахунок оцінення Москви, як агресора, це добрий та правильний вибір.

За цих умов величезного значення мала б бути робота Українського Центру Культури в Ізраїлі, але його повсякденна робота, авторитет і значення для міжкультурних стосунків між двома країнами настільки мізерні, що, можливо, краще, якби його взагалі не було, щоб не ганьбити Україну. Центр має представляти Україну – велику європейську державу, а якщо воно не те не се, ні Богу свічка, ні чорту кочерга, то нащо воно?

В значній мірі це залежить від Посла. А якщо Посол сам не розуміє, що Майдан – це українська Бастилія?! Спитайте учня, який щойно почав вивчати світову історію, що таке Бастилія? І він Вам відповість: «Це символ французької революції. Після взяття Бастилії революціонерами, Франція стала іншою державою».

Чи стало посольство України в Ізраїлі після перемоги Майдану в Києві патріотичним? Ні! Й ще десять разів – ні! Стало ще гіршим – проросійським!

Здається сила зближення посольства з прихильниками Москви, які разом хотіли би виїсти українське до коріння, набрало нової сили й рухається у цьому напрямку. Посол не тільки не зрозумів, що відбулася в Україні революція, але й вірно тримає кермо старим курсом!

Як же працює Центр Української культури, на який витрачаються українські кошти, яких так зараз невистачає Україні.

Переді мною роздрукована «Плану заходів Українського культурного центру в квітні 2014 року» та такий самий «План» на травень 2014 року.

Першим пунктом, як і треба головному, стоїть «Лекція... про історію Ізраїлю та України – зв'язок між двома країнами і народами». Чи має право читати таку лекцію людина, не фахівець, яка мало розуміється на цій темі, з негативним поглядом до України, людина з промосковським

поглядом, яка береться за будь яку роботу. У якій зміст лекції зводиться невідомо до чого. Сама постановка проблеми «Про історію Ізраїлю та України...» без визначених термінів - це вже не науково. Для посольства зміст лекції не має значення, можливо, головне поставити відмітку про виконання. Лекції таких кожного місяця по чотири! За два місяці вісім лекцій! Хто їх відвідує? Лектор та пані Олена Іванчук...

Другим пунктом у плані квітня є «Зустрічі в рамках Інституту Ліги Культури – розповідь про життя та творчість сім'ї Періхів». Цих заходів також чотири за квітень. І в травні також чотири. Кожного тижня по заходу! І скільки – півроку, рік? Чи не занадто! Періхи – великі люди, багато зробили для світової культури. Я завжди був у захопленні від їхньої творчої діяльності. Але дозвольте, чи вони мають безпосереднє відношення до української культури, до україно-ізраїльських стосунків? Центр культури, який утримує держава, має специфічне завдання допомагати посольству поширювати та зміцнювати розвиток культури між двома народами. Якими? Хіба Україною та Росією? Мабуть же такі між Україною та Ізраїлем, а не Росією. Яку роль відіграють лекції про російську родину Періхів в Ізраїлі? Доводить **зверхність** Росії та російської культури! Чи це потрібно зараз Україні?

І ось 24 липня 2014 року від свого імені (як і всі запрошення на заходи та все, що розповсюджується про Український центр культури в Ізраїлі) Олена Іванчук розсилає нове повідомлення: «Виставка репродукцій картин Н.К.Періха». В Українському Культурному Центрі відбувається виставка репродукцій картин Н.К.Періха... Звідки й головне... за які кошти... така любов до Періха?... За українські! Можливо за цим щось приховано? Чи це чергова посольська дурниця?

Якщо нема грошей, щоб лекцію прочитав відомий професор фахівець теми, нема коштів, щоб виступила видатна людина, а у Центрі Культури держави працюють «піонерські гуртки», закрийте Центр, але не ганьбіть Україну! Не плануйте обов'язково кожного дня якийсь захід, якого там немає. Не замилюйте очі собі, людям та керівництву МЗС, що Центр працює на повну потугу – щодня щось... Ні посол, ні Олена Іванчук не розуміють, що Центр Культури держави, яку він представляє має бути на рівні Посла. Тож, давайте спитаємо, чому Посол працює на рівні цього Центру?

Як приклад пошлюсь на світовий досвід. Якщо у якомусь центрі виступає экс-президент США (Знаю що нема экс-президентів США, усіх колишніх називають у США президентами, але як відзначити, що це не діючий президент), або навіть Хіллорі Клінтон, вони отримують за лекцію десятки тисяч доларів, а можливо й більше. Чому так? Щоб підтримувати високий авторитет того центру, де виступає видатна особа. Так само європейські та американські університети платять за виступ авторитета великі гроші – вони підтримують високий авторитет університетів. Для чого утримувати Центр Української культури в Ізраїлі, щоб про нього говорили так, що мені соромно це повторити. А це авторитет України!!!

Тарас Шевченко в Ізраїлі

Вжедесь я згадував, що моя мати була великим прихильником Тараса Шевченка. Ця любов перейшла до мене ще до початку мого навчання у першому класі. У п'ять років я навчився читати за віршами Тараса Шевченка. З дитячих літ пам'ятаю розмови, як ставився великий поет і художник Тарас Шевченко до євреїв? Незважаючи на наявність документальних підтверджень, що Тарас Шевченко був великим інтернаціоналістом і підписував заяви на захист євреїв, російська пропаганда завжди представляла Тараса Шевченка, як антисеміта.

За моєю уявою є дві причини, чому російська пропаганда так намагалася представити Тараса Шевченка. **По-перше**, Шевченко завжди був для Росії дисидентом. Йому ніколи не було забуто, що він іронізував і висміював царат і Росію. Тарас Шевченко ніколи нічого не зробив, як сепаратист проти Росії, крім впливу своїх літературних творів на читача, а був покараний за сепаратизм найлютіше із усіх засуджених і незасуджених сепаратистів століття. **По-друге**, Шевченко після заслання був найпопулярнішим письменником в Росії. Аудиторія сприймала його такими оваціями, що не йшло в ніяке порівняння з іншими популярними російськими письменниками. Отже, була елементарна заздрість.

Звинувачення Шевченка в антисемітизмі базувалося на вживанні у своїх творах слова «жид». При цьому ніхто в Російській імперії не пояснював, що слово євреї прийшло у російську та відповідно українську мову вже після того, коли Великий Українець завершив своє земне життя.

Уява про Шевченка антисеміта виявилася живучою, як і вся російська пропаганда до перевороту 1917 року, так і радянська: довоєнна й післявоєнна. В останні роки мені нерідко доводилося згадувати Тараса Шевченка з людьми старшого віку, вони казали : «А це той антисеміт, який завжди євреїв називав жидами».

Дві короткі рецензії на мою книжку «Шевченківський календар», можна прочитати у цьому числі «Соборності», а журнальний варіант книжки був опублікований ще три роки тому, видання здійснено 2013 року. Я пропонував пані Олені Іванчук, організувати мої поїздки по Ізраїлю з виступами про Шевченка, на основі книжки «Шевченківський календар». Відповіді не було ніякої. Моя пропозиція базувалася не на видумці. Російські письменники їздять по країні, виступають, одного я знаю з дуже сумнівними виступами й тупими сальними жартами, якого багато років рекламує російське радіо. А Шевченка сам Бог велів би пропагувати та посольство стоїть осторонь. Стоїть осторонь тільки тому, що це моя книжка. Ну, якже, я в їхніх очах – бандерівець.

Був Шевченківський вечір у Центрі української культури. З пані Оленою Іванчук ми говорили кілька разів про цей вечір. Я висловлював свої пропозиції. Був певен, що я повинен зробити доповідь на цьому вечорі. Але пані Олена так усе викрутила, що мені не запропонували. Та й чи міг інакше вдіяти посол пан Надоленко. Його ненависть до мене, тому, що я не гоюсь у холуї, а можливо, на ґрунті етнічної, необмежена ніякими рамками. Можливо каста українських послів, тому, що ще не має

спадкоємності не відрізняє справжнього інтелігента посла від такого, який щойно вперше став послом і вже претендує на роль божого пророка на землі. Доповідь зробила гідна людина глибоко шанована мною, широко освічена, професор, я не був, але певен, що доповідь була гідна великого Пророка Тараса Шевченка. Але все ж не шевченкознавець. Не тільки в Ізраїлі, але й в Україні, не в кожній області є шевченкознавець рівний мені. У посольства вистачило нахабства, щоб не дати мені зробити доповідь. Таке приниження я відчуваю постійно, коли спілкуюсь з усім, що пов'язано з посольством.

Олена Іванчук провела Шевченківський вечір у Єрусалимі. Я був на вечорі. Ось оголошення на цей вечір:

«Посольство України в Державі Ізраїль запрошує україномовних поетів і письменників, а також шанувальників поетичної творчості Т.Шевченка до участі у Шевченківському вечорі, приуроченому до Дня перепоховання праху великого українського поета на Чернечій горі.

Захід відбудеться 22 травня 2014 р. о 18.30 в Єрусалимському общинному будинку за адресою: вул. Яффо, 36, Єрусалим.»

Давайте спершу проаналізуємо оголошення на предмет грамотності автора цього оголошення. «Україномовних». На мою думку, якщо письменник то він або український, або російський, або івритський і т.д. А приставка «укр» чи «рос» це тільки йому для прикриття свого творчого безсилля, що він і не український, і не російський, і не івритський. Аудиторія чи людина україномовна може бути, письменник не може бути україномовним, тільки українським. Але це моя особиста думка, яка ще не прижилася, сподіваюсь приживеться, й скоріше, ніж я сам. Далі: «поетів і письменників» – а що поети не письменники? Якщо вже почали за жанром: поетів, то пишуть далі: прозаїків, драматургів, гумористів і т. д. А якщо письменників, то продовжуюте: журналістів, учителів, медсестер, сміттєвозів і т. д. Слово «приуроченому» – це калька з російської мови. Українською треба писати, якщо вечір, то «присвячений перепохованню». Неграмотно написано й «до Дня перепоховання». Чого Дня з великої літери? А якби написати «до дати перепоховання», з якої першої літери слово «дати» – заглавної чи малої було б написано? Звичайно малої! І слово «праху» тут зовсім не підходить. Російське «прах» – «недолговечное», «ничтожное» до Тараса Шевченка не має ніякого відношення. Захід відбудеться в «общинному будинку» – два слова: дві помилки. Російською рідна назва – це «Общинный Дом», якщо пишеться у перекладі, як в оголошенні, то мало б бути написано у «громадському будинку», але це власна назва, а власні назви, як відомо, не перекладаються. Це вчать діти у школі. В оголошенні треба було написати в Общинному Домі. Перша літера власної назви пишеться з великої літери, а друге слово в залежності від того, як прийнято. У цьому випадку, оскільки друге слово «дом» входить до власної назви, я б писав його теж з великої літери.

Це тільки про запрошення. Тепер про сам вечір. Приїхали до Єрусалиму. Зібралися до зали. На столі ні портретика Тараса Шевченка, ні українського рушника, й нічого, що нагадувало б про вечір,

присвячений величі Тараса Шевченка. Сказали б мені, я привіз би. Та показове інше – російськомовної еліти посольства та околопосольських пуполізів, які стеляться перед посольством та яким посол Г.Надоленко та О. Іванчук радіють, – жодної душі. Одразу стало зрозуміло, що цей вечір зроблено для українських патріотів – для «бидла». Російськомовній еліті – теперішньому активу посольства, – які відвідують заходи тільки тоді, коли заходи російські, є застолля, коли приходять свої на чолі з послом Г.Надоленком, перепоховання Тараса Шевченка, як і вся українська культура, нідочого, бо вони «расейськомовні». Але коли є еліта, і посольська, і прибудна, всі потроху починають грати роль українців.

22 травня еліти не було, ні посла й нікого з наближених до посла й до посольства. Ведуча Олена Іванчук, – вона надає слово. Виступали всі хто хотів і кожний говорив скільки хотів. Нікого Олена Іванчук не перебивала, жодного, дехто виступав і двічі, і тричі. Тільки мене на півслові обірвала ведуча. Якщо виникає ситуація, коли треба перервати виступ, ведучий говорить: «вибачте, вам хвилина на завершення», чи дві, щоб завершити виступ. Якщо людина не знає елементарної поведінки вести вечір, то навіщо їй це довіряти? Більше, за два роки Центру Української культури в Ізраїлі, я жодного разу не виступав. Не було й мого творчого вечора, через загрозу, що буде організовано, як І.Потьомкіну – російський саботаж.

2013 року я презентував свою нову книгу «Шевченківський календар» у п'яти університетах України і кожного разу на зустрічах було по кілька сот студентів. А тут зала центру на 50 місць й та завжди напівпорожня. Ще й витівки господарів за тою казкою про сорокуворовку: тому зроблю вечір, тому зроблю, а цьому не зроблю...

Відвідуючи інколи заходи культурного центру посольства, ніколи не знаєш наперед – який захід для еліти, а який для «бидла». І чим це визначається невідомо. Чим пояснити, що на вечір поета Івана Потьомкіна прийшло п'ятеро людей, а на постійні вечори присвячені Реріху, який має відношення до України, як я до Антарктиди, приходять двадцять-тридцять людей, що дає уяву повної зали. Гадаю, що на вечір української поезії Івана Потьомкіна був домовлений російськомовний саботаж, щоб показати «хто в хаті господар». Дивлячись на це все, думаєш, що регулює такі заходи: потреба, формальність. чи окупаційовання? А можливо, щось інше...? І ніхто, ні вони, ні їм, крім мене правди не скаже

* * *

А сьогодні, 17 липня 2014 року, саме коли пишу ці рядки, світ збурений збитим літаком малозійської авіакомпанії над містом Торез (Україна), та вимагає відповідальності винних за злочин. Російські військові загони під виглядом українських сепаратистів чинять війну на сході України.

Яка шкода загиблих! Наше співчуття родинам. Наш сум, наше обурення не має меж. Бандити давно перейшли межу. Якщо не буде знайдено й покарано тих, хто збив пасажирський літак, це може стати

звичним заняттям терористів, адже артефакти не охороняються, що може заплутати розслідування злочину, розкрадаються й речі загиблих пасажирів літака, це інакше як дикунством не назвеш. Тиждень російські ополченці нікого не пускали до уламків збитого літака, а самі кудись вивозили одібране. Як воно потрапило до Росії? Чи не вирішив цю проблему «гуманітарний конвой»?

* * *

Хочу озвучити ще одну проблему, яка збереглася у нас в Україні з часів компартійної диктатури. Не знаю, не цікавився, як вирішується ця проблема в інших державних устроях. Мова йтиме про державні нагороди та різні заохочення людині, яка того заслуговує. Існуюча система у Радянському Союзі й та, яка перейшла до державоутворення в межах колишньої Російської імперії лишалася незмінною: з одного боку був галас, що система демократична (найдемократичніша), з іншого достатньо було один раз, когось одного не те що покритикувати, але просто сказати слово не на користь якогось чиновника, як цей начальник ніколи не пропускав ні на яку премію, нагороду чи якесь заохочення того, хто зробив зауваження.

Я роблю цей висновок, аналізуючи своє життя. Вік вимагає. Я все життя відданий Україні. З Україною у мене пов'язане не тільки особисте щастя, але й Голодомор 1933-34 рр., і сталінські репресії 1937-38 рр., а потім й голод і репресії післявоєнних років, які були також страшні та підлі, як і попередні.

Попри все, я таки чогось у житті досяг й не лишився перед Вітчизною Україною в боргу. Коли людина бачить, що життя позаду і він свій борг Вітчизні віддав, вона думає, а що йому скаже Вітчизна, чи подякує, чи ні? Постає проблема! Хто має подякувати? Якщо ти в житті когось покритикував, а якщо ти не жив активно, то для чого ти жив? То від кого чекати доброго слова? Від того, кого покритикував. Ні, свідомість у пострадянських совків не та! Він готовий утопити тебе! Хоч би тому, що він сам ще не досяг того, щоб йому дякували! То від кого? Нема від кого! Таке рішення проблеми не подобається нікому! Така система має бути переглянута! Як? Я не знаю. Треба вивчати досвід інших народів, інших країн.

Якщо я видаю 17 років тепер всесвітньо-відомий український часопис «Соборність» й критика порівнює цей подвиг з тим, що робили наші корифеї (Див. статтю пані Ленської у цьому номері) то, можливо, треба було Олександра Деко хоч би десять років тому представити до якогось звання, чи ще до якогось «біса». Й хіба тільки цим вимірюється повага. А як Деко виживав у складних матеріальних умовах, з чого він відривав, щоб зібрати хоч би на два номери часописа за рік. За 17 років було й таке.

У відгуках на «Соборність» прочитав: «Журнал «Київ» отримує чотириста тисяч гривень, але куди тому «Київу» до «Соборності». А я ніколи й не цікавився хто скільки отримує. Я не отримую на «Соборність» нічого! А вже це видання – 50 та 51 числа часопису й видається він, інколи в умовах цькування, вже 17 років!

Один раз, гадаю, припустився помилки. Коли підчас державного візиту президента Віктора Ющенка на обіді в його честь у президента Шимона Переса стояла черга іноземних послів, щоб привітати президента України. Став і я. Віктор Андрійович взяв мене, бо два дні тому вручив мені орден «За заслуги», за поширення українського Слова закордоном. Президент посміхнувся й сказав «дякую» раніше, ніж я встиг щось сказати. Він подумав, що я теж прийшов вітати його. А я сказав, що у мене прохання. Віктор Андрійович вже бачив примірник «Соборності», присвячений саме його візиту. І я озвучив своє прохання одержати хоч якісь кошти на видання «Соборності». Віктор Андрійович пообіцяв дати кошти на журнал, й практично дав й, мабуть, немало. Але кошти на «Соборність» «засряли» у посольстві. Ось я й шкодную до цього часу: якби я попросив для себе фінансову стипендію, яку отримують деякі письменники, віддавав би я ці кошти на «Соборність» і не було б у мене цієї фінансової проблеми. Але я не знав двох факторів: Перше, що будь які гроші закордоном ідуть тільки через посольство. Й друге, ніколи не думав, що державні кошти колишній посол України в Ізраїлі пустить на своїх друзів і коханок й залишить на голодну смерть український патріотичний часопис «Соборність». А ще ж Україна не платить пенсіонерам пенсію за кордон. Ось, якби я почав отримувати свою пенсію... Чого б сліпий плакав, якби бачив!

* * *

У цих публіцистичних замітках підзаголовок: «Одночасні війни: Ізраїль та Україна». Війна – це біда, більше – горе. Що роблять люди, коли у хату приходиться біда, а ще більше, коли горе? Люди стримують себе: не ходять гостювати, менше посміхаються, перестають співати, не влаштовують гуляння... А тут – хай хоч плачуть всі навколо посольство і тоді поза простором і часом.

Приблизно таку ситуацію відчували українці в Ізраїлі, коли в червні почали отримувати від посольства України в Ізраїлі запрошення на концерт – святкування 23-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між Ізраїлем та Україною. Але ж дата не кругла. Та нічого, коли немає турбот, а гроші муляють кишеню можна й погуляти, а чому б ні? Адже не за свій кошт *гульнем!* Частково за державний, частково за спонсорський. Концерт послухаємо, гарний концерт, в основному із колишніх вихідців із України та Росії. В Ізраїлі всі знають чудових артистів Броніславу Казанцеву, Фелікса Ліфшица, Юрія Поволоцького, родину Бендікових. Та їх хоч на Паризську сцену виводь, вони справляться. Та й інші не підведуть. І відбувся концерт 5 червня 2014 року о 18-30 в Музейному комплексі «Старого залізничного вокзалу» в Тель-Авіві. Та ось біда, одна невеличка, дві війни вбивають людей, що в Ізраїлі, що в Україні, то яким незручно веселитися на концерті, ось випити задурно, це ще куди не йде, адже це не просто – *гульнем*, а спишем на *«помянем»*, так простіше. Крім названих чудових артистів виступали ще й інші. Забути б концерт одразу, то люди ж не забудуть, бо дуже гарні артисти, хіба ж таких забудеш за день-два?

То мало цього всього, а ще ракети терористів долітають до Тель-Авіва, а командування тилу наказало: «більше трьох не збиратися», не дай Боже ракета впаде, можна мати й не етичні неприємності. А, була, не была, – сказав посол України в Ізраїлі! Гульнем, хай знають наших! В Україні інша проблема: люди збирають на військові каски, бронезелети, для солдат на фронті. Як показали по телебаченню малого школяра, який збирав монети на якусь потребу, а потім одніс й подарував для фронту, повірите, сльози було невтримати.

А в Ізраїлі закрили очі й затулили посольські вуха, щоб не бачити й не чути: посол гукнув – *гульнули!* А що думають з цього приводу люди, які давно вже бігають у бомбосховища щоденно, можливо їм байдуже. Це не весь спектр слави посольства. Гинуть люди й на сході України. Українські патріоти життям відстоюють свою незалежність. Ледей не щодня у багатьох областях України ховають патріотів. Йде нічим не прикрита агресія Росії проти України. А де вихід? Ну, не боротися ж проти війни та горя веселощами, як це робить п.Надоленко посол України в Ізраїлі: 5 червня в музейному комплексі в Тель-Авіві, 22 серпня у парку Аярхон у Тель-Авіві, хоч я застерігав, що день народження держави, як і людини не святкують достроково – це дурна прикмета, й 25 серпня у Центрі української культури у Бат-Ямі, для обраних. Чи не «бенкет підчас чуми».

Можливо відкликати пана Надоленка додому, до України та призвати його через військкомат до армії й послати на Східний фронт? Буде економія, яку можна буде віддати фронту, та й музика від колишнього посла буде інша.

Кого підставляє посол Надоленко, коли афішує серед спонсорів веселощів у такий важкий та тривожний час кондитерську корпорацію «Roshen»?

Пане Президенте, глибокошановний Петро Олексійович Порошенко, будь ласка, не дозволяйте друкувати (використовувати) таким, як посол України в Ізраїлі п. Надоленку пов'язані з Вашим ім'ям будь які інформації приватного характеру, він не розуміє що і коли можна, а чого не можна, оскільки такі інформації можуть дискредитувати Вас.

* * *

Нещодавно якась торгова фірма із Іспанії надіслала до Ізраїлю на продаж майки кольору роби німецьких концтаборів часів Другої світової війни, коли у таких робах утримували євреїв. Хтось захотів знову одягнути євреїв у полосаті роби з жовтою шестикутною зіркою.

В Ізраїлі не можуть зрозуміти це ідіотизм, провокація чи замовлення терористів, які хотіли би одягнути євреїв у роби в очікуванні остаточного вирішення єврейської проблеми.

На сайті посольства України в Ізраїлі у розділі «Українці в Ізраїлі», там де колись було написано: Спілка українських письменників Ізраїлю, голова спілки Олександр Деко та часопис «Соборність», головний редактор Олександр Деко тепер написано: «секція українських письменників у складі Федерації спілок письменників Держави Ізраїль,

голова Давид Городовський» та «український літературно-мистецький часопис «Відлуння», головний редактор Ігор Барах».

Чому знято патріотичні Спілку та часопис «Соборність» зрозуміло – на догоду Росії та російським шовіністам.

Хто такий Городовський? Прізвище написано неправильно: треба Годовський. Як тільки підчас горбачовської перебудови з'явилася віддушнина і євреї одержали змогу виїзду із СРСР, почали з'являтися різні єврейські громадські та спортивні організації. У Києві виникла спортивна організація «Бейтар». До спілки письменників у Києві нераз заходили бейтарівці, в тому числі й Годовський, які відкрито розповідали, що за жд вокзалом написали на великому бетонному паркані гасло «Бей жидов – спасай Россию». Бейтаром в межах СРСР керував нинішній міністр закордонних справ Ізраїлю Авігдор Ліберман. Тепер Годовський працює чиновником у штабі партії НДІ, яку очолює А.Ліберман. Пан Годовський й очолює секцію українських письменників Ізраїлю. Чи має він відношення до літератури? Можливо. Але не більше, ніж читач. Й то можливо? Ніхто не має сумніватися, що пан Годовський стовідсотковий російськомовний громадянин!

Я ледь пам'ятаю пана Годовського з Києва, тому не знаю, про його знання української мови. Щож, до пана Бараха, то з цим я неодноразово зустрічався розмовляв, читав його біографічну картку, яку він подавав до української спілки письменників Ізраїлю, тобто мені, й точно знаю, що він української мови не знає, а оскільки його ненависть до українського мені відома то я ще 2012 року писав у «Соборності» у статті «Хто використовує російську карту проти євреїв, а єврейську – проти України» «При кожній зустрічі він (І. Барах) кривив обличчя й іронізуючи питав: «Ну, как там ненька Украина?» «Соборність», 2012, 2-3, стор. 213. І ось тепер цей запис на сайті посольства!

І я не можу зрозуміти посла пана Надоленка – це ідіотизм, провокація чи замовлення російських шовіністів проти патріотів України.

* * *

Дивуватися послові пану Надоленку не треба. Варто його послухати і все стає зрозумілим. Ізраїльське російське радіо РЭКА 21 серпня 2014 року оголосило круглий стіл з участю посла України пана Надоленка. Передача почалася о 18 годині. Йшла мова й про війну на сході України. Ведучі, не вживаючи слово «агресія», стосовно Росії підвели розмову так, що посол не міг не назвати Росію агресором. І як вони не викручували розмову, щоб посол сказав, що з боку Росії – це агресія! Але посол цього не сказав! І президент України, і уряд України. й бійці на Східному фронті проти агресора, й вся Україна, й цілий світ називає Росію агресором – український посол так і не назвав агресора агресором. То що з нього візьмеш? Я звертаюся до наших читачів у цілому українському світі, будь ласка, скажіть свою думку, чи може такий посол бути послом України. Чи може Україна довіряти послу пану Геннадію Надоленку?

Зміст

Співчуття.....	2
Вітаємо ювіляра. Павлу Михайловичу Мовчану – 75.....	3
До наших читачів.....	4
Лауреати Міжнародної літературної премії імені Івана Кошелівця 2014 року.....	5
«Соборність» представляє Чернігівську ООНСП України Олена Конечна. Літературна Чернігівщина: від сивої минувшини до наших днів.....	6
Микола Адаменко. Поезії.....	20
Ганна Арсенич-Баран. Есе.....	22
Леся Білоцвіт. Поезії.....	26
Лілія Бондаревич (Черненко). Поезії.....	32
Олексій Брик. Проза.....	36
Василь Буденний. Поезії.....	38
Сергій Дзюба. Проза, поезія.....	40
Тетяна Дзюба. Поезії.....	43
Катерина Дужа. Поезії.....	46
Олександр Забарний. Поезії.....	49
Дмитро Іванов. Поезії.....	52
Володимир Коваль. Проза.....	58
Олена Конечна. Проза.....	61
Олексій Крачило. Поезії.....	67
Віталій Леус. Проза.....	69
Валентина Мастерова. Проза.....	72
Станіслав Маринчик. Проза.....	75
Валентина Михайленко. Проза.....	82
Костянтин Москалець. Поезії.....	85
Олександр Олійник. Яблука падають, або Людина на святі життя. <i>Спогад</i>	89
Володимир Сапон. Прядка. Самшитова цигарочниця. Чоловік з бутон'єркою. Кузьма Журба з невиспілої осені. <i>Спогади</i>	96
Володимир Сенцовський. Поезії.....	104
Олена Сердюк. Різдвяна історія.....	107
Алла Сокол. Поезії.....	110
Михась Ткач. Лебедині крила.....	112
Ніна Ткаченко. Поезії.....	116
Микола Турківський. Поезії.....	120
Анатолій Шкуліпа. Поезії.....	122
Післяслово головного редактора.....	128

Часопис представляє заступника головного редактора «Соборності» по Канаді пані Світлану Вікторівну Іщенко.....	130
Елізабет Бачинська. Поезії.....	132
Світлана Іщенко. Переклади.....	132
Роздуми над прочитаним Олександр Деко.....	138

Проза

Броніслав Грищук. Там, за обрієм, – Єрусалим. <i>Варіації на тему Йосипа Флавія</i>	140
---	-----

Літературознавство

Микола Зимомря. Українська література в зацікавленнях Анни-Шарлотти Вуцкі: <i>дискурс оцінки та інтерпретації</i>	158
Світлана Ленська. Екзистенційний простір твору Олександра Деко «Сніг на червоних маках».....	167
Віра Жемберова. Проблема гносеології та поетики, або Ареальні зв'язки у прозових текстах.....	178

Незабутні

Олена Теліга. Біографічна довідка. Поезії.....	190
--	-----

Критика

(?) Шевченківський календар із Ізраїля. Рецензія.....	196
Євген Баран. Ще раз про «Шевченківський календар». Рецензія.....	197
Сторінка редактора.....	199
Зміст.....	259